MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

NADEŽDA KUČAIDZE

BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Doc. dr. A. Miškinis

VILNIUS, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO ASPEKTAI

Finansų teisės magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62401S102

Recenzentas

_____
2009 12

Vadovas

_____Doc. dr. A. Miškinis
2009 12

Atliko
FNTmd8-01 gr. stud.

_____N. Kučaidze
2009 12

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS....8
1. LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO SISTEMOS ANALIZĖ....11
1.1. **Lietuvos BLM finansavimo modelis**....13
1.2. **„Mokinio krepšelis“ arba „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principas**....23
1.2.1. **„Mokinio krepšelio“ principo apibrėžimas, atsiradimas, tikslai ir padariniai**....23
1.2.2. **MK lėšų nustatymas, struktūra ir apskaičiavimo metodika**....29
1.3. **Savivaldybių biudžetų lėšos – kaip BLM finansavimo šaltinis**....38
1.4. **Didžiausia investicija į švietimą – Mokyklų tobulinimo programa**....44
1.5. **Europos Sąjungos struktūrinių fondų BLM skiriamas finansavimas**....48
1.6. **Privačios lėšos „į pagalbą mokykloms“**....51
2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO MODELIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ....53
2.1. **BLM finansavimo reformos, jų tikslai ir teisinis reglamentavimas**....53
2.2. **Lietuvos BLM XX a. pab. finansavimo sistema, jos pagrindiniai trūkumai**....55
2.3. **Europos Sąjungos valstybių narių BLM finansavimo modelių palyginimas**....56
3. LIETUVOS BLM FINANSAVIMO SISTEMOS VERTINIMAS....81
3.1. **BLM bendruomenės narių informuotumas ir požiūris į BLM finansavimą**....81
3.2. **BLM finansavimo principas: argumentai „už“ ir „prieš“**....84
3.3. **BLM bendruomenės narių siūlymai dėl finansavimo sistemos tobulinimo**....86
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS....88
LITERATŪRA....90
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS....97
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA....98
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA....100

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagal teisinę veiklos forma ir vietovės tipą.
2 priedas. Moksleivio krepšelio apskaičiavimo metodika.
3 priedas. Sutartinių moksleivių skaičiaus nustatymo koeficientai nuo 2009 m. rugsėjo 1 d.
4 priedas. Moksleivio krepšelio apskaičiavimo metodikos aktuali versija.
5 priedas. 2008–2009 m. penkių didžiausių Lietuvos miestų ir jų rajonų savivaldybių biudžeto lėšos švietimui.
6 priedas. 2008–2009 m. Lietuvos didžiausių miestų ir jų rajonų savivaldybių biudžetų lėšų švietimui procentinė dalis.
7 priedas. Švietimo įstaigų, dalyvausiančių Mokyklų tobulinimo programos projekte „Energijos išlaidų mažinimo ir mokymosi sąlygų gerinimas“ sąrašas pagal renovavimo eiliškumą.
8 priedas. Vilniaus Žvėryno gimnazijos 2 % gyventojų pajamų mokesčio ataskaita už 2007 metus.
9 priedas. Europos Sąjungos valstybių narių sąrašas pagal įstojimo metus.
10 priedas. Belgijos Karalystės švietimo sistemos struktūra.
11 priedas. Italijos švietimo sistemos struktūra.
12 priedas. Olandijos švietimo sistemos struktūra.
13 priedas. Prancūzijos Respublikos švietimo sistemos struktūra.
14 priedas. Privalomas mokymas Europoje (2009).
15 priedas. Vokietijos švietimo sistemos struktūra.
16 priedas. Airijos švietimo sistemos struktūra.
17 priedas. Danijos Karalystės švietimo sistemos struktūra.
18 priedas. Jungtinės Karalystės-Anglijos švietimo sistemos struktūra.
19 priedas. Jungtinės Karalystės-Velso švietimo sistemos struktūra.
20 priedas. Jungtinės Karalystės-Šiaurės Airijos švietimo sistemos struktūra.
21 priedas. Jungtinės Karalystės-Škotijos švietimo sistemos struktūra.
22 priedas. Graikijos švietimo sistemos struktūra.
23 priedas. Ispanijos švietimo sistemos struktūra.
24 priedas. Portugalijos švietimo sistemos struktūra.
25 priedas. Austrijos švietimo sistemos struktūra.
26 priedas. Suomijos švietimo sistemos struktūra.
27 priedas. Švedijos Karalystės švietimo sistemos struktūra.
28 priedas. Čekijos švietimo sistemos struktūra.
29 priedas. Estijos švietimo sistemos struktūra.
30 priedas. Kipro švietimo sistemos struktūra.
31 priedas. Latvijos švietimo sistemos struktūra.

32 priedas. Lenkijos švietimo sistemos struktūra.
33 priedas. Maltos švietimo sistemos struktūra.
34 priedas. Slovakijos švietimo sistemos struktūra.
35 priedas. Slovėnijos švietimo sistemos struktūra.
36 priedas. Vengrijos švietimo sistemos struktūra.
37 priedas. Bulgarijos švietimo sistemos struktūra.
38 priedas. Rumunijos švietimo sistemos struktūra.
39 priedas. Europos Sąjungos valstybių narių BLM finansavimo sistemų aspektai.
40 priedas. Mokinių, lankančių viešąsias ir privačias BLM santykis Europoje.
41 priedas. Moksleivių tėvų ir mokytojų požiūrio į BLM finansavimą ir mokymosi paslaugų kokybę tyrime dalyvavusių BLM sąrašas.
42 priedas. Tyrimo anketa. Mokytojų požiūris į bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą ir mokymosi kokybę.
43 priedas. Tyrimo anketa. Mokinių tėvų požiūris į bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą ir mokymosi kokybę.
44 priedas. Mokytojų ir mokinių tėvų požiūris į BLM finansavimo sistemą.
45 priedas. Mokinių tėvų informuotumas apie BLM finansavimo šaltinius.
46 priedas. Mokytojų ir mokinių tėvų informuotumas apie mokinio krepšelio dydį.
47 priedas. Mokytojų ir mokinių tėvų informuotumas apie Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimą.
48 priedas. Mokyklos bendruomenės narių požiūris į BLM „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principą.
49 priedas. Mokytojų ir mokinių tėvų požiūris į bendrojo lavinimo ugdymo paslaugų kokybę nuo 2002 m.
50 priedas. BLM bendruomenės narių nuomonė dėl finansavimo poveikio ugdymo paslaugų kokybei.
51 priedas. BLM bendruomenės narių nuomonė dėl mokyklų papildomo finansavimo.
52 priedas. Mokytojų ir mokinių tėvų požiūris į švietimo finansavimo prioritetą.

LENTELĖS

1 lentelė. BLM, veikiančių kaip BĮ ir VšĮ mokestinių prievolių palyginimas.....21
2 lentelė. 2002–2009 m. valstybės biudžeto asignavimai švietimui ir MK lėšų kitimo tendencija.....30
3 lentelė. MK dalių palyginimas 2002–2009 metais.....36
4 lentelė. Dešimties savivaldybių BLM ir joje besimokančių mokinių skaičius 2009 m.....43
5 lentelė. Lėšų MTP įgyvendinti poreikis pagal jos projektus ir priemones.....47
6 lentelė. BLM bendruomenės narių argumentai „už“ ir „prieš“ BLM finansavimo principą.....84
7 lentelė. BLM bendruomenės narių pasiūlymai dėl mokyklų finansavimo sistemos tobulinimo.86

PAVEIKSLAI

1 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinių sistema....16
2 pav. MK lėšų procentinė dalis nuo 2008 m. Savivaldybių biudžetuose švietimui numatytų lėšų...41
3 pav. MK dalies pokytis dešimties savivaldybių biudžetuose per 2008–2009 m. laikotarpį....42
4 pav. MK dalies dešimties savivaldybių biudžetuose 2009 metais kaita....42
5 pav. Valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti, 2009 m. sumažėjimas....43
6 pav. BLM bendruomenės narių informuotumas apie mokinio krepšelį....82
7 pav. Mokytojų ir mokinių tėvų informuotumas apie MK paskirtį....83
8 pav. Mokinių tėvų nuomonė apie MK dydį ir jo kaitą....83
9 pav. Teikiamų ugdymo paslaugų kokybės priklausomybė nuo mokytojų darbo užmokesčio....85

ĮVADAS

Valstybės ir visuomenės gyvenimui nebūdinga stagnacija, jis nuolat kinta, juda į priekį ir įvairiose gyvenimo srityse vyksta daugybė pokyčių – atsiranda nauji iššūkiai, poreikiai, naujovės, kurios keičia iki tol galiojusias tvarkas ir verčia ieškoti optimaliausius variantus – visa tai negali nedaryti poveikio ir švietimo sistemai, jos raidai bei struktūrai. Švietimo kaita – dabarties būtinybė, švietimas privalo nuolatos keistis, kad deramai atitiktų savo paskirtį – tenkintų sparčiai kintančios visuomenės poreikius ir užtikrintų teikiamų švietimo paslaugų kokybę, kadangi kokybiškas išsilavinimas – tai esminė visuomenės nuolatinio vystymosi ir bendros visuomenės gerovės prielaida.

„**Švietimas** yra žmogaus išvadavimas iš nesavarankiškumo, dėl kurio žmogus pats kaltas. Nesavarankiškumas yra nesugebėjimas naudotis savo protu kitų nevadovaujamam“ – taip kalbėjo vokiečių filosofas Imanuelis Kantas (1724–1804) apie švietimą. Dabar mes suprantame švietimą kaip veiklą, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Iš tikrųjų švietimo prasmės suvokimas, palyginti XVIII a. ir XXI a. mažai tesiskiria – tiek dabar, tiek prieš porą šimtmečių švietimas siejamas *su žmonių savarankiškumo ugdymu*, o tam, kad visuomenė pasiektų geriausią ir optimaliausią gyvenimo kokybės lygį, ji turi būti savarankiška, gebanti priimti teisingus sprendimus tiek ekonominėje, tiek socialinėje, tiek politinėje srityje. Akivaizdu, kad tik išsilavinusi tauta gebės išgyventi tarptautinės konkurencijos, tarptautinių įvairiausio pobūdžio problemų sąlygomis. Visa tai pasiekti be mokslo būtų neįmanoma, o jeigu ir įmanoma – tai ne taip efektyviai, greitai ir kokybiškai, todėl švietimui tenka lemiamas vaidmuo beveik visuose šiuolaikiniuose visuomenės gyvenimo procesuose.

Šiandien švietimas yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis, užimanti išskirtinę vietą kiekvieno žmogaus gyvenime, todėl jam turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Švietimas turi būti plėtojamas atsižvelgiant į Lietuvos visuomenei tenkančius naujus iššūkius ir atsiveriančias naujas galimybes: demokratijos ir rinkos ūkio plėtrą, globalizaciją, informacijos gausą, sparčia kaitą ir kt. Būtent švietimas turi padėti asmeniui ir visuomenei atsakyti į šiuos iššūkius ir pasinaudoti naujomis galimybėmis, o tam yra būtini Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai, kurie padėtų didinti švietimo sistemos efektyvumą, išplėsti švietimo prieinamumą, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę, o tam, turi būti skiriamas pakankamas finansavimas, kad būtų tinkamai įgyvendinti ir pasiekti keliami reikalavimai bei tikslai. ***Finansavimas*** visais laikais ir beveik visose gyvenimo srityse buvo, yra ir, ko gero, bus vienas aktualiausių klausimų. Pažymėtina, kad švietimo finansavimas nėra vienodas visoms švietimo sistemos grandims – skiriasi jų finansavimo principai.

Be abejonės svarbios yra visos švietimo sistemos grandys, tačiau pažymėtina, kad mokslinio pažinimo kelio pradžia glūdi bendrojo lavinimo mokykloje. **Bendrojo lavinimo mokykla** – tai mokykla, kurios pagrindinė veikla yra ugdymas pagal formaliojo švietimo pradinio, pagrindinio,

vidurinio ar atitinkamas specialiojo ugdymo programas. **Ugdymas** suprantamas kaip mokymas, lavinimas, įgūdžių ir gebėjimų, vertybinių nuostatų formavimas. Pažymėtina, kad būtent **bendrasis lavinimas**, kuris apima pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, suteikia kiekvienam žmogui pagrindines ir pamatines žinias, dorinės, sociokultūrinės ir pilietinės brandos pradmenis, bendrąjį dalykinį ir technologinį raštingumą, ugdo tautinį sąmoningumą bei siekimą ir gebėjimą apsispręsti, pasirinkti ir mokytis toliau. Labai svarbu užtikrinti tinkamą bendrojo lavinimo teikiamų mokymosi paslaugų kokybę, kadangi nuo jos priklauso visos visuomenės ateitis bei tolimesnis gyvenimo suvokimas ir likimas. Pažymėtina, kad bendrojo lavinimo svarbumas ir privalomumas yra įtvirtintas aukščiausiąją juridinę galią turinčiame valstybės dokumente – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kurioje numatyta, kad asmenims iki 16 metų mokslas yra privalomas, o mokymasis valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklose yra ***nemokamas.*** Minėta Konstitucijos nuostata dėl nemokamo mokymosi reiškia, kad valstybė turi garantuoti nemokamą mokslą bendrojo lavinimo mokyklose, tačiau tuomet iškyla klausimas – kokiu būdu bendrojo lavinimo mokyklos jų funkcionavimui gauna iš valstybės lėšas, kaip pasiskirsto tos lėšos ir ar jų pakanka bendrojo lavinimo paslaugų kokybei garantuoti? Taigi, tam, kad būtų užtikrinta norimą kokybė, neužtenka vien tik noro, kadangi bet kuri įgyvendinama švietimo naujovė gali tapti paprasta deklaracija, jeigu ji nebus pagrįsta ekonomiškai, todėl labai svarbu ir aktualu nuodugniai ištirti ir išnagrinėti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo aspektus, finansavimo principus bei visus įmanomus finansavimo būdus bei šaltinius.

Iš pirmo žvilgsnio bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas atrodo elementarus ir nesudėtingas procesas, kadangi pagrindiniai dalykai yra sureguliuoti teisės aktų, o mokyklos finansuojamos ne pirmą dieną, todėl visiems viskas turėtų būti aišku, tačiau panagrinėjus ir pasigilinus į mokyklų finansavimo proceso esmę, būdą bei pagrindinius principus, kyla klausimas – ar tikrai šalies pasirinktas finansavimo modelis yra geriausias, efektyviausias ir optimaliausias? Tam, kad atsakyti į šį klausimą, būtinas nuoseklus, nuodugnus ir išplėstas, pagrįstas teoriniais, praktiniais, moksliniais ir kitas argumentais bei faktais, tyrimas. Turi būti remiamasi ne tik Lietuvos Respublikos Seimo priimtais įstatymais, Vyriausybės nutarimais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, bei atitinkamais teisės aktais patvirtintais dokumentais (metodikomis, rekomendacijomis ir pan.), bet taip pat nemažiau svarbi yra mokyklos bendruomenės narių (mokytojų, mokinių tėvų) bei švietimo valdymo subjektų nuomonė apie dabartinį bendrojo lavinimo mokyklų finansavimą. Be abejo, reikės apžvelgti ir užsienio valstybių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelius bei jų patirtį šioje srityje, ir atlikti pasirinktų finansavimo modelių lyginamąją analizę, nustatant jų privalumus bei trūkumus. Pažymėtina, kad Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose, kurios buvo parengtos kaip dokumentas, patvirtinantis nacionalinį susitarimą dėl švietimo raidos krypties, yra numatyti trys pagrindiniai švietimo plėtotės tikslai bei jų įgyvendinimo priemonės, ir vienas iš šių tikslų – sukurti veiksmingą ir darnią, atsakingu valdymu, *tikslingu finansavimu ir racionaliu išteklių naudojimu*

pagrįstą švietimo sistemą. Tokio tikslo įtvirtinimas dar kartą pabrėžia švietimo finansavimo aktualumą ir svarbumą, kadangi būtent tai sukelia daugiausia nerimo tiek valstybei, tiek visuomenei.

Tyrimo problema – išsiaiškinti, kaip vyksta tikslinių valstybės biudžeto lėšų paskirstymas bendrojo lavinimo mokykloms pagal principą „pinigai paskui mokinį“, ar užtektų vien šio finansavimo mokyklos gyvybingumui palaikyti bei norimai bendrojo lavinimo paslaugų kokybei užtikrinti.

Magistrinio baigiamojo **darbo tikslas** – išanalizuoti ir argumentuotai pagrįsti, ar bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistema šių dienų Lietuvoje yra efektyvi, skaidri ir tinkama norimai švietimo paslaugų kokybei užtikrinti bei mokyklos funkcionavimui palaikyti.

Tam, kad būtų pasiektas nustatytas tikslas, keliami tokie **uždaviniai**:

1. detaliai ištirti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą Lietuvoje, t.y. išsiaiškinti bei paanalizuoti esamą finansavimo modelį, jo efektyvumą, pagrįstumą, bei panagrinėti kiekvieną įmanomą bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinį, didesnį dėmesį skiriant „mokinio krepšeliui“, kaip pagrindiniam mokyklų finansavimo principui;
2. atliki bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelių lyginamąją analizę, palyginant Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų XX a. pab. finansavimo sistemą su dabartine, išryškinant esminius praeito periodo finansavimo sistemos trūkumus, bei palyginti Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelius, nustatant aktualiausius;
3. remiantis atliktu moksliniu tyrimu, kurio tikslas – sužinoti, kaip mokyklos bendruomenės nariai (mokytojai ir mokinių tėvai) vertina dabartinę mokyklų finansavimo sistemą, atlikti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo vertinimą iš mokesčių mokėtojų pusės, pateikiant argumentus „už“ ir „prieš“ esamą mokyklų finansavimą bei galimas finansavimo alternatyvas.

Magistro darbo **objektas** – bendrojo lavinimo mokyklų (pradinių, pagrindinių, vidurinių ir gimnazijų) finansavimas.

Magistro darbo **dalykas** – dabartinio bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo, paremto lėšų skyrimo vienam mokiniui principu vertinimas efektyvumo ir socialinio teisingumo atžvilgiu.

Magistro baigiamojo **darbo hipotezė:**

Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas pagal principą „pinigai paskui mokinį“ yra pagrįstas, efektyvus, optimalus, užtikrina tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę. Papildomas finansavimas nėra/yra būtinas.

Atliekant tyrimus magistro darbe buvo taikyti šie **tyrimo metodai:**

1. *Teoriniai*: kokybiniai metodai – surinktų duomenų aprašymas, interpretacija, apibendrinimas, lyginamoji ir vertinamoji analizė.
2. *Empiriniai*: teisinės bazės, reguliuojančios bendrąjį lavinimą bei su bendrojo lavinimo mokyklų finansavimu susijusių nuostatų teisinė analizė. Mokslinės literatūros (publikacijų, straipsnių, mokslinių darbų, konferencijų medžiagos bei užsakomųjų mokslinių tyrimų) analizė. Vilniaus miesto savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenės narių anketinė apklausa.

1. LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO SISTEMOS ANALIZĖ

Pradedant nagrinėti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą, pirmiausia yra tikslinga trumpai apžvelgti **Lietuvos švietimo sistemos struktūrą** bei bendrojo lavinimo mokyklų tipus**.** Pažymėtina, kad švietimo sistema, iki tapimo tokia, kokią turime dabar, patyrė nemažai struktūrinių permainų. Pirmasis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas[1], kuris buvo priimtas anksčiau negu šalies Konstitucija, t.y. 1991 m. birželio 25 d., įtvirtino švietimo sistemą, kurią sudarė ikimokyklinis ugdymas, mokyklinis bei papildomas mokymas, kuris atitinkamai buvo įgyvendinamas šių tipų švietimo įstaigose: ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, aukštesniosiose mokyklose ir papildomo mokymo įstaigose. Tik po 12 metų, t.y., 2003 m. birželio 28 d.[2] priėmus LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą ir išdėsčius jį nauja redakcija, buvo įtvirtinta nauja švietimo sistemos sandara, kuri galioja dabar. Dabartinę Lietuvos švietimo sistemą sudaro tokios švietimo kategorijos – ***formalusis švietimas,*** kuriam priskiriamos visos pagrindinės švietimo grandys – pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas, profesinis mokymas, aukštesniojo ir aukštojo mokslo studijos, ***neformalusis švietimas*** – apimantis ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir kitą neformalųjį vaikų bei suaugusiųjų švietimą, ***savišvieta, pagalba mokiniui*** – kai suteikiama būtina informacija, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, bei sveikatos priežiūra mokykloje, ***pagalba mokytojui ir mokyklai –*** tai pagalba, susijusi su informacijos teikimu, konsultavimu, kvalifikacijos tobulinimu ir pan. Pažymėtina, kad švietimo kategorijų finansavimas skiriasi, o kai kuriais atvejais netgi švietimo grandys turi savo konkrečius finansavimo modelius. Kadangi tyrimo objektas yra bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas, toliau bus nagrinėjamas pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą teikiančių švietimo įstaigų finansavimas.

Pažymėtina, kad Lietuvoje bendrojo lavinimo mokyklos tiek valstybinės, tiek savivaldybių, tiek nevalstybinės gali būti trijų tipų – pradinė, pagrindinė ir vidurinė mokykla[3]. ***Pradinės mokyklos tipui*** priskiriama **pradinė mokykla** ir **mokykla-darželis**, kurios veikia pagal pradinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Jurbarko darželis-mokykla „Ąžuoliukas“, Klaipėdos darželis ir pradinio ugdymo mokykla „Universa Via“, Kauno Montesori pradinė mokykla ir kt.). ***Pagrindinės mokyklos tipui*** priskiriama **pagrindinė mokykla**, kuri gali veikti pagal pagrindinio ugdymo programą, pagrindinio ir pradinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Vilniaus Kalvarijų pagrindinė mokykla, Vilniaus Simono Daukanto pagrindinė mokykla) ir **jaunimo mokykla**, kuri veikia pagal pagrindinio ugdymo programą (pavyzdžiui, Kauno Tito Masiulio jaunimo mokykla arba Šiaulių Jaunimo mokykla). ***Vidurinės***

[1] LR švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593).
[2] LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-285).
[3] LR švietimo įstatymo 41 str. 4 d.

mokyklos tipas yra plačiausias, kadangi jam priskiriamos: **vidurinė mokykla,** kuri gali veikti pagal įvairaus spektro ugdymo programas, t.y. tiek pagal vidurinio ugdymo programas, tiek pagal vidurinio ir pradinio arba pagal vidurinio, pagrindinio ir pradinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Vilniaus Šeškinės vidurinė mokykla, Alytaus Dainavos vidurinė mokykla, Biržų "Atžalyno" vidurinė mokykla); **gimnazija**, veikianti pagal akredituotą vidurinio ugdymo programą, pagal tarptautinio bakalaureato programą, akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos II dalį (pavyzdžiui, Kauno Jono Jablonskio gimnazija, Vilniaus jėzuitų gimnazija) atkreiptinas dėmesys, kad gimnazijos tik atskirais atvejais gali veikti pagal akredituotą vidurinio, pagrindinio ir pradinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Anykščių Antano Vienuolio gimnazija); **menų gimnazija**, veikianti pagal akredituotą vidurinio ir muzikinio ugdymo programą, pagrindinio ir muzikinio, pradinio ir muzikinio ugdymo programas arba pagal akredituotą vidurinio ir dailės ugdymo programą, pagrindinio ir dailės, pradinio ir dailės ugdymo programas (pavyzdžiui, Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazija), **konservatorija**, veikianti pagal akredituotą vidurinio ir muzikinio ugdymo programą, pagrindinio ugdymo programos II dalį ir muzikinio ugdymo programą (pavyzdžiui, Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos konservatorija, Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorija ir pan.), **nacionalinė menų mokykla –** veikianti pagal akredituota vidurinio ir meninio ugdymo programą, pagrindinio ir meninio ugdymo programą, pradinio ir meninio ugdymo programą (pavyzdžiui, Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla), **suaugusiųjų mokykla –** pagal suaugusiųjų vidurinio, suaugusiųjų pagrindinio ir suaugusiųjų pradinio ugdymo programas arba pagal suaugusiųjų vidurinio ir suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Alytaus Jaunimo ir suaugusiųjų mokykla); **specialioji mokykla** – pagal vidurinio, pagrindinio, pradinio ir specialiojo ugdymo programos (pavyzdžiui, Vilniaus Rasos specialioji mokykla) ir **sanatorinė mokykla,** veikianti pagal vidurinio, pagrindinio ir pradinio ugdymo programas (pavyzdžiui, Druskininkų sanatorinė mokykla, Šiaulių sanatorinė mokykla ir kt.). Būtent šių bendrojo lavinimo mokyklų tipų finansavimas (išskyrus menų gimnazijas) yra grindžiamas „mokinio krepšelio“ finansavimo principu. Tačiau, bendrojo lavinimo mokyklos be pagrindinių lėšų, gaunamų iš valstybės ar savivaldybės biudžetų, gali turėti papildomų finansavimo šaltinių. Tai numato ir 2003–2012 metų Valstybinės švietimo strategija, kurioje įtvirtinta, kad švietimas finansuojamas iš kelių šaltinių, o švietimui atnaujinti greta valstybės biudžeto išteklių turi būti veiksmingai naudojamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos ir privatus kapitalas, įtvirtinamas ***realus finansinis mokyklų savarankiškumas*** ir skaidri finansinė atskaitomybė, taikomos finansinės priemonės privačioms investicijoms į švietimą skatinti, įteisinamos mokesčių lengvatos, kad būtų skatinama investuoti į mokymą ir mokymąsi. Pažymėtina, kad Švietimo strategijoje įtvirtinta nuostata dėl lėšų paskirstymo metodikos principo „*pinigai paskui mokinį*“ laipsniško įgyvendinimo visose švietimo grandyse. Toks tikslas dar labiau pabrėžia šio finansavimo principo „autoritetą“ ir pasitikėjimą jo veiksmingumu, efektyvumu ir socialiniu teisingumu paskirstant lėšas mokykloms. Mūsų užduotis yra

išsiaiškinti šio finansavimo principo deklamuojamą socialinį teisingumą, pagrįstumą ir optimalumą, kad tuo atveju, jeigu nepasiteisintų jo efektyvumas, būtų išvengta galimų problemų ir rizikų.

Šiame darbo skyriuje bus atlikta bendrojo lavinimo mokyklų (toliau – BLM) finansavimo sistemos analizė – aprašytas esamas Lietuvos Respublikos BLM finansavimo modelis, nustatyti pagrindiniai BLM finansavimo šaltiniai bei mokyklų finansavimo procesas. Atlikta išsami kiekvieno BLM finansavimo šaltinio analizė ir pateikta BLM finansavimo sistemos schema. Analizuojant finansavimo šaltinius, didesnis dėmesys bus skiriamas „mokinio krepšeliui“, kaip pagrindiniam BLM finansavimo principui.

1.1. Lietuvos BLM finansavimo modelis

Nors BLM mokyklų finansavimas yra aktualus valstybei ir visuomenei klausimas, keliantis nemažai nepasitenkinimų bei diskusijų, tačiau, kaip nebūtų keista, literatūros, mokslinių darbų, publikacijų arba mokslinių straipsnių Lietuvoje šia tema nėra daug. Literatūroje su **BLM finansavimu** susiję klausimai nagrinėjami mažai, nepakankamai, didesnis dėmesys skiriamas kitoms švietimo problemoms. Reikėtų pažymėti, kad yra magistrinių baigiamųjų darbų, kuriose nagrinėjami BLM finansavimo klausimai, tačiau jie iškelia konkrečių savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo problemas, o BLM finansavimo modelis iš esmės nagrinėtas nebuvo.

Pažymėtina, kad švietimo sistemos finansavimo problemos yra aktualios kiekvienai valstybei, ir kitos pasaulio šalys – tiek Europos Sąjungos valstybės narės, tiek JAV, tiek Rusija, šiai problemai skiria nemažą dėmesį ne tik politiniu lygmeniu, bet ir moksliniu. Iš tikrųjų valstybėse egzistuojančios politinės bei ekonominės priežastys sąlygojo atskiros mokslo šakos, vadinamos „Švietimo ekonomika“, atsiradimą. Juk kiekviena veiklos sritis turi savo ekonomiką, todėl švietimas šiuo požiūriu nėra išimtis. Ekonomika – tai mokslo šaka, kuri nagrinėja santykius, susiklostančius gamybos, paskirstymo, mainų bei vartojimo procese tarp šiame procese dalyvaujančių subjektų. Švietimo ekonomika – tai ekonomikos mokslo šaka, kuri nagrinėja būtent tuos santykius, kurie susiklosto švietimo paslaugų teikimo bei jų įsigijimo ir vartojimo procese tarp atitinkamos kategorijos subjektų, dalyvaujančių šiame procese. Iš tikrųjų dauguma mokslininkų pripažįsta, kad švietimo veikla yra ne kas kitas kaip švietimo paslaugų teikimas, pavyzdžiui, kai kurie užsienio šalių mokslininkai teigia, kad būtent švietimo paslaugų teikimo dėka susiklosto švietimo ekonominiai santykiai. Pažymėtina, kad kitose pasaulio valstybėse yra nemažai mokslinių straipsnių, publikacijų ir knygų, skirtų būtent švietimo ekonomikos problemų nagrinėjimui, jų analizavimui bei sprendimų būdų ieškojimui. Švietimo ekonomikos kaip mokslo renesansas pasaulyje XX a. II pusėje buvo tarsi posūkis nuo vienpusio požiūrio į švietimą prie makroekonominių klausimų, o būtent – investicijų didinimo į švietimą, į žmogiškąjį kapitalą, švietimo ir užimtumo sistemų santykio klausimams, švietimo kokybei,

efektyvumui ir kt. Pažymėtina ir tai, kad JAV universitetuose Švietimo ekonomika buvo pradėta dėstyti dar septintajame dešimtmetyje, o vienas žymiausių šiuolaikinio švietimo ekonomikos mokslininkų F. Eddingas (1958) pirmasis aptarė švietimo veiklos ir ūkio tarpusavio ryšius. Jis 1965 metais siūlė analizuoti ir vertinti švietimo sistemas, ugdymą nagrinėjant gamybos ir paskirstymo procesų aspektu.

Švietimo ekonomikos kaip mokslo ir kaip akademinės disciplinos problema Lietuvai yra labai aktuali, esant sunkiai šalies ekonominiai būklei bei nepakankamam švietimo finansavimui. Pažymėtina, kad kai kurie švietimo ekonomikos klausimai yra aptariami ir Lietuvos mokslinėje literatūroje, pavyzdžiui: Švietimas kaip tautos šaka (J. Bagdonavičius, P. Stankevičius, 1992), Žmogiškasis kapitalas ir visuomenės socialiniai-ekonominiai rezultatai (J. Bagdonavičius, P. Stankevičius, 1993), Švietimo ekonomikos samprata (I. Mačerinskienė, 1994), ir kt. Didelis dėmesys yra skiriamas būtent praktinių švietimo finansavimo klausimų sprendimui (R. Pusvaškis, 1994, 1995; V. Gurskis, 1994), studijų mokesčių problemoms (A. Targamadze, 1995), studijų kreditavimui ir kt. Nors kai kurios mokslo problemos aptariamos Lietuvos mokslinėje literatūroje, tačiau švietimo ekonomikai kaip mokslo tyrimo dalykui, bei kaip akademinei disciplinai, skiriama mažai dėmesio. Reikėtų paminėti, kad Kauno technologijos universitete pirmą kartą 1994 metais magistrantams buvo imta dėstyti švietimo finansus, o 1995 metais – švietimo ekonomiką.

Švietimo paslauga – tai švietimo gamybinės veiklos rezultatas. Iš esmės švietimo paslaugų teikimo procese yra kuriamas žmogiškasis kapitalas. Pažymėtina, kad švietimo santykiai atsiranda tuomet, kai mokytojas mokina, t.y. suteikia mokiniui tam tikrą švietimo paslaugą, o mokinys atitinkamai šią paslaugą priima ir sumoka už ją (pats arba kažkas kitas). Iš principo, **nemokamo švietimo nėra,** kadangi švietimo sistemoje, kaip ir bet kurioje kitoje rinkoje, viskas yra mokama, klausimas tame – kas turi mokėti už atitinkamas švietimo paslaugas: valstybė, darbdavys arba, pavyzdžiui, pats studentas ar jo šeima. Švietimo paslauga suprantama kaip tam tikra prekė, kuri turi tik jai būdingų savybių ir tikriausiai visi sutiktų su tuo, kad švietimo paslaugas galima pirkti, bei jas parduoti – tai reiškia, kad švietimo paslaugų pirkimo-pardavimo santykiams galioja rinkos „įstatymai“ bei šiuos santykius palaikančios sąlygos.

Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas[4] pateikia tokią **finansavimo sąvoką** – tai lėšų pervedimas asignavimų valdytojų vadovaujamų biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų sąskaitas jų programoms vykdyti arba tiesioginis biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų išlaidų ir įsigyjamo turto apmokėjimas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų sąskaitų. Toks finansavimo supratimas siejamas su įstaigų finansavimu, o finansavimas plačiąja prasme suprantamas kaip išlaidų, kurios atsiranda įgyvendinant tam tikrą veiklą, padengimas arba kompensavimas, aprūpinant būtinais finansiniais resursais. Finansavimas įgyvendinamas remiantis šiais principais: 1. *planavimo* – lėšos

[4] Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas (Žin., 1990, Nr. 24-596; 2004, Nr. 4-47) 2 str. 8 d.

numatomos planuojant biudžetą (t.y. sudaromas tam tikras finansinis planas atitinkamam laikotarpiui, pvz., valstybės biudžetui sudaromas metinis finansinis planas); 2. *tikslinės paskirties* – lėšos naudojamos tik numatytiems objektams ir tikslams finansuoti; 3. *negrąžintinų lėšų* – lėšų gavėjui neatsiranda pareigos grąžinti lėšas, tačiau tai nereiškia, kad jam neatsiranda pareigos tinkamai naudoti gautas lėšas; 4. *proporcingumo* – lėšos skiriamos proporcingai veiklos išlaidoms; 5. *ekonomijos* – finansavimo lėšos naudojamos racionaliai, taupiai. Reikėtų pažymėti, kad būtent šie finansavimo principai galioja visam biudžeto procesui. Labiausiai paplitęs požiūris į švietimo finansavimą – kaip į būdą aprūpinti švietimo įstaigų veiklą finansiniais resursais arba tiesiog kaip į priemonę, skirtą išlaidas švietimui padengti. Toks požiūris iš tikrųjų atspindi realų finansavimo proceso turinį.

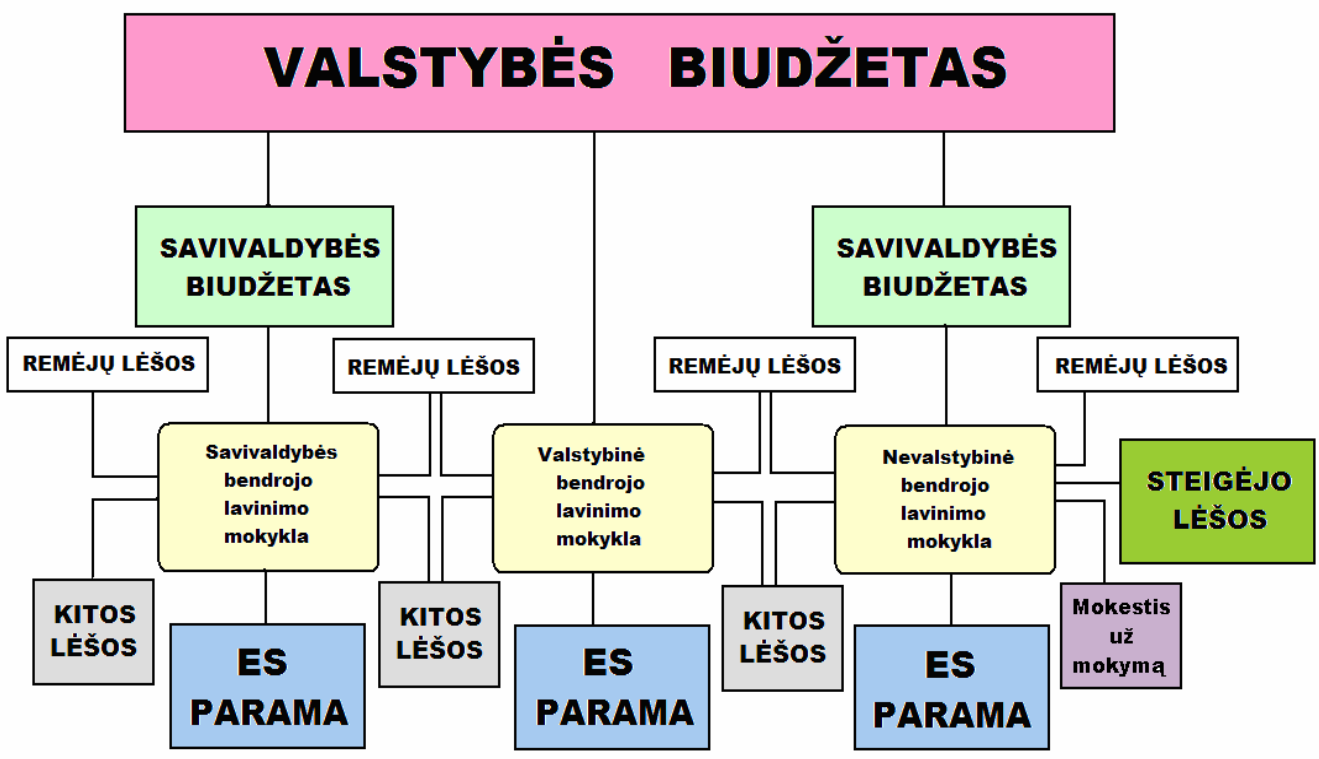
Švietimo finansavimas – tai švietimo įstaigų aprūpinimas būtinais finansiniais resursais tikslu padengti ugdymo proceso išlaidas. **BLM finansavimas** suprantamas kaip procesas, kurio metu BLM iš atitinkamų šaltinių pagal galiojančius principus ir įstatymų nustatytą tvarką, būdus ir priemones, gauna lėšas savo funkcionavimui palaikyti bei teikiamų švietimo paslaugų kokybei užtikrinti.

Kalbant apie BLM finansavimo modelį, kyla klausimas – kas gi yra „modelis“ ir kam jis reikalingas? Modelis suprantamas kaip įvairiose disciplinose, realaus reiškinio, proceso, struktūros, sistemos abstrakcija, kuriame iš esmės paliekamos tik tos savybes, kurios svarbios sprendžiamai problemai nagrinėti. Magistrinio darbo objektas yra BLM finansavimas, todėl rašant apie Lietuvos BLM finansavimo modelį (toliau – Modelis), bus nagrinėjami finansavimo šaltiniai, jų įvairovė, optimalumas, efektyvumas ir teisinis pagrįstumas, bei kiti aspektai, turintys įtakos BLM finansavimui – kaip pagrindinės ir svarbiausios nagrinėjamo Modelio savybės.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme[5] (toliau – Švietimo įstatymas) pateiktas švietimo finansavimo šaltinių sąrašas nėra baigtinis, kadangi yra numatyta, kad švietimo finansavimo šaltiniai yra *valstybės biudžeto lėšos*, *savivaldybių biudžetų lėšos* ir ***kiti šaltiniai*** – t.y., švietimo paslaugas teikiančioms įstaigoms palikta galimybė gauti lėšas ne vien tik iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, bet ir iš kitų teisėtų šaltinių, tačiau taip pat yra numatyti ir tam tikri apribojimai, pavyzdžiui, valstybinės ir savivaldybių BLM negali imti mokesčio už mokymą pagal pradinio, pagrindinio ir vidutinio ugdymo programas, kadangi toks mokymas yra nemokamas[6]. Pažymėtina, kad Švietimo įstatymas[7] taip pat pateikia skirtingų švietimo programų[8] ir mokyklų finansavimo sąrašą, kuriame yra detalizuotas švietimo sistemos grandžių finansavimas, numatyti konkrečių švietimo programų ir mokyklų finansavimo principai, būdai bei šaltiniai. Pažymėtina, kad formaliojo švietimo[9]

[5] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853) 67 str.
[6] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 str. 2 d. ir LR švietimo įstatymo 74 str.
[7] LR švietimo įstatymo 69 str.
[8] **Švietimo programa** – tai iš anksto apibrėžtas formaliojo ir neformaliojo švietimo darbas, kuriuo siekiama numatyto rezultato.
[9] **Formalusis švietimas** – tai švietimas, vykstantis pagal teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas ugdymo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacinis laipsnis, arba suteikiama atitinkama kvalifikacija.

programoms **valstybinėse, savivaldybių** ir **nevalstybinėse bendrojo lavinimo mokyklose** finansuoti, iš valstybės ir savivaldybių biudžetų **taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas**. Šios lėšos savivaldybių ir nevalstybinėms bendrojo lavinimo mokykloms yra skiriamos iš atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme tvirtinamų savivaldybių biudžetams valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų, o valstybinėms mokykloms – iš valstybės biudžete numatytų asignavimų (detaliau žr. 1.2 skyrių). Bendrojo lavinimo mokyklos lėšas, kaip yra numatyta Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatose[10], sudaro: moksleivių krepšeliai, lėšos, skirtos mokymo aplinkai finansuoti, tikslinės lėšos mokyklos programoms ir projektams vykdyti, rėmėjų ir kitos teisėtai gautos lėšos. Bendrojo lavinimo mokyklų pagrindinius finansavimo šaltinius galima pavaizduoti toliau pateiktoje schemoje (žr. 1 pav.).

1 pav. **Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinių sistema**

Bendrojo lavinimo mokykla yra viešasis juridinis asmuo, kuris gali veikti kaip biudžetinė arba kaip viešoji įstaiga, todėl priklausomai nuo to, kokią teisinę veiklos formą mokyklos steigėjas pasirinks, jai bus taikomas Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas[11] (toliau – BĮ įstatymas) arba Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas[12] (toliau – VšĮ įstatymas). Pažymėtina, kad kai kuriose užsienio valstybėse įstatymai neriboja BLM teisinės veiklos formos pasirinkimo, o leidžia

[10] Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. Nutarimu Nr. 1520 (Žin., 2001, Nr. 106-3810).
[11] LR biudžetinių įstaigų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 104-2322).
[12] LR viešųjų įstaigų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 68-1633; 2004, Nr. 25-752).

pasirinkti bet kurią viešojo juridinio asmens teisinę veiklos formą. Svarbus momentas yra tas, kad BLM galimų finansavimo šaltinių įvairovė priklauso ne vien tik nuo teisės aktuose įtvirtintų finansavimo šaltinių, bet taip pat nuo BLM teisinės veiklos formos, kadangi atitinkamos veiklos formos pasirinkimas, turės įtakos tolimesnei jų finansinei, ūkinei ir netgi komercinei veiklai. Lietuvoje švietimo įstaigų, kurių teisinė veiklos forma biudžetinė įstaiga (toliau – BĮ), pertvarkymas į viešąsias įstaigas (toliau – VšĮ) šiuo metu yra labai aktualus klausimas, kadangi vyksta pertvarkymo procesai, susiję su aukštųjų mokyklų, veikusių kaip BĮ, pertvarkymu į VšĮ. Pažymėtina, kad mokyklai pasirinkus VšĮ teisinę veiklos formą, atsiranda platesnis finansinės veiklos galimybių spektras, kuris tik paskatins didesnį mokyklų savarankiškumą, o tai savo ruožtų turės įtakos papildomų finansavimo šaltinių atsiradimui, tačiau iš kitos pusės – atitinkamai padidėja atsakomybė už priimtus finansinius (ir netik) sprendimus. Pagrindinis privalumas VšĮ yra tas, kad įstaigos gali verstis įstatymų nedraudžiama ūkinę-komercinę veiklą, kuri yra neatsiejamai susijusi su jos veiklos tikslais[13], o BĮ tokios teisės neturi.

Pažymėtina, kad šiuo metu Lietuvoje veikia 1 365 BLM (valstybinių, savivaldybių ir nevalstybinių) ir 97 proc. valstybinių bei savivaldybių BLM teisinė veiklos forma yra BĮ (t.y. 1 323 BLM), o priklausomai nuo to, kas yra mokyklos steigėjas, nustatomas jų pavaldumas: valstybės reguliavimo sričiai, kai steigėjas yra valstybė, arba savivaldybės reguliavimo sričiai – kai mokyklos steigėjas yra atitinkama savivaldybė (žr. 1 priedą). BLM-BĮ yra finansuojamos iš valstybės biudžeto arba savivaldybių biudžetų, atsižvelgiant į tai, kas yra steigėjas, pagal asignavimų valdytojų patvirtintas sąmatas, laikantis Finansų ministerijos nustatytų finansavimo taisyklių ir iždo procedūrų[14]. Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai – tai biudžetinių įstaigų vadovai (pavyzdžiui, ministerijose – ministrai ar jų įgalioti asmenys), o savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai – tai savivaldybių biudžetinių įstaigų ar savivaldybių administracijos padalinių vadovai[15]. Pažymėtina, kad valstybinių BLM asignavimų valdytojas yra Lietuvos Respublikos (toliau – LR) švietimo ir mokslo ministerija, o savivaldybių BLM – atitinkamos savivaldybės taryba. Asignavimų valdytojai turi teisę naudoti biudžeto lėšas savo vadovaujamai įstaigai išlaikyti ir sąmatose numatytoms priemonėms finansuoti, jie taip pat užtikrina, kad BLM-BĮ laiku išmokėtų darbuotojams apskaičiuotus atlyginimus, laiku atsiskaitytų su biudžetu bei valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigomis, ir už įstaigose sunaudotą visų rūšių energiją ir kitas paslaugas[16]. Atitinkamai iš asignavimų valdytojų gautus biudžeto asignavimus BLM turi naudoti racionaliai ir taupiai ir tik pagal asignavimų valdytojų patvirtintas išlaidų sąmatas. BĮ įstatymas be straipsnių, reglamentuojančių BĮ iš valstybės ir savivaldybių biudžetų gautų asignavimų valdymą, numato nuostatas dėl ***nebiudžetinių lėšų***, taigi BLM-BĮ gali gauti ir kitas lėšas kurios nėra valstybės ar savivaldybių biudžetų asignavimai. Tačiau BĮ

[13] LR viešųjų įstaigų įstatymo 3 str. 4 d.
[14] Valstybės ir savivaldybių biudžetų vykdymo, biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų sąmatų vykdymo ataskaitų sudarymo taisyklės, patvirtintos LR finansų ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1K-413 (Žin., 2005, Nr. 2-21).
[15] LR biudžetinių įstaigų įstatymo 4 str.
[16] Ten pat 8 str. 3 d.

įstatymas nepateikia tokių lėšų šaltinių sąrašo, o tik numato, kad Vyriausybė nustato nebiudžetinių lėšų naudojimo taisykles. Šiose taisyklėse[17], numatyta, kad BĮ pajamos, gautos atliekant funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, įmokamos į valstybės arba savivaldybės biudžetą. Tačiau BĮ pajamos (išskyrus valstybės rinkliavą, žyminį mokestį ir pajamas už ilgalaikio turto nuomą) gali būti naudojamos šių įstaigų išlaidoms dengti ir kitiems įstaigos poreikiams tenkinti pagal atitinkamas **specialiąsias programas**, o nuo 2010 m. sausio 1 d. prie minėtų BĮ pajamų prisidės pajamos už trumpalaikio ir ilgalaikio materialiojo turto nuomą. Specialioji programa suprantama kaip veiklos, kuri skirta institucijos, biudžetinės įstaigos misijai įgyvendinti, *plano dalis*, kuri finansuojama iš įmokėtų į valstybės ir savivaldybių biudžetų sąskaitas BĮ pajamų, taip pat kitų įstatymais, Vyriausybės nutarimais ir savivaldybių tarybų sprendimais patvirtintų konkrečiam tikslui numatytų lėšų. Prireikus specialiosios programos sąmatos[18] rengiamos pagal kiekvieną finansavimo šaltinį atskirai. Pažymėtina, kad *valstybinės ir savivaldybių BLM-BĮ,* kurios gauna pajamų atlikdamos funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose (pavyzdžiui, BLM mokyklos nuostatuose), kasmet sudaro *pajamų ir specialiųjų programų sąmatas* (vieną sąmatą arba sąmatas pagal kiekvieną pajamų rūšį), jose gali būti numatyti asignavimai ir įstaigos pagrindinei veiklai, o sąmatas atitinkamai tvirtina valstybės biudžeto asignavimų valdytojai arba jų įgalioti asmenys.

BLM, kurių teisinė veiklos forma yra VšĮ, steigėjai gali būti tiek valstybė, tiek savivaldybės, tiek kiti asmenys, kurie iš įstaigos veiklos nesiekia sau naudos ir yra sudarę VšĮ steigimo sutartį, arba steigimo aktą (kai steigėjas yra vienas), arba priėmę sprendimą steigti VšĮ (kai steigės valstybė arba savivaldybė). Šiuo metu yra 42 BLM, kurių teisinės veiklos forma VšĮ (žr. 1 priedą). Palyginti su BĮ, kurias steigti gali tik valstybė arba savivaldybės, VšĮ potencialių steigėjų ratas yra daug platesnis. VšĮ gali turėti nuosavą kapitalą, kurį sudaro dalininkų kapitalas, lygus dalininkų įnašų vertei (įnašu gali būti tiek pinigai, tiek materialusis ir nematerialusis turtas, įvertintas pagal Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą[19]), pelnas (arba nuostolis), perkainojimo rezervas bei rezervai iš pelno, gauto iš ūkinės-komercinės veiklos, susietos su VšĮ įstatuose nustatytais veiklos tikslais[20]. VšĮ taip pat gali gauti paramą ir kitas negrąžintinai gautas lėšas, kurias privalo naudoti jas perdavusio asmens nurodytiems tikslams. Tokiu būdu gautas lėšas VšĮ turi laikyti atskiroje sąskaitoje ir sudaryti išlaidų sąmatą (kai to reikalauja lėšas perdavęs asmuo), tačiau įstatymas numato ir apribojimus VšĮ priimti negrąžintinas lėšas tuo atveju, jeigu lėšas perduodantis asmuo nurodo šias lėšas naudoti kitiems tikslams, negu nustatyti VšĮ įstatuose. Taigi, BLM-VšĮ finansavimą sudaro:

---

[17] LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės, patvirtintos LR Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543 (Žin., 2001, Nr. 42-1455; 2004, Nr. 96-3531).

[18] **Programos sąmata** – tai dokumentas, kuriame pagal ekonominę ir funkcinę klasifikacijas nurodomos asignavimų sumos programai vykdyti.

[19] LR turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 52-1672).

[20] LR viešųjų įstaigų įstatymo 13 str.

- *iš valstybės arba savivaldybės biudžeto gautas finansavimas* (mokinio krepšelio lėšos, steigėjo skiriamas tikslinis finansavimas, lėšos, skirtos mokymo aplinkai finansuoti);
- *nario mokesčiai* – stojamųjų įnašų ir nario mokesčio dydį bei mokėjimo tvarką nustato visuotinis narių susirinkimas ir šį savo sprendimą įformina protokolu (renkant narių stojamuosius įnašus ar narių mokesčius, PVM sąskaitos faktūros, sąskaitos faktūros neišrašomos);
- *tiksliniai įnašai, skirti BLM-VšĮ įstatuose nustatytiems tikslams įgyvendinti* (t.y. tikslinės lėšos arba parama, gauta mokyklos programoms ar projektams vykdyti);
- *dotacijos*, neatlyginamai gavus turtą arba lėšos, skirtos tokio turto įsigijimui;
- *kitas finansavimas* (parama materialinėmis vertybėmis arba kita parama, davėjui nenurodžius jos panaudojimo konkretaus tikslo).

Kaip pavyzdį galime paimti dviejų savivaldybių skirtingų teisinių veiklos formų vidurines mokyklas – Vilniaus Baltupių vidurinę mokyklą, kuri yra ***Vilniaus savivaldybės biudžetinė įstaiga*** (pelno nesiekianti švietimo, vaikų ugdymo institucija, teikianti bendrąjį pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą), ir ***Kauno savivaldybės viešąją įstaigą*** Kauno šv. Mato vidurinę mokyklą (pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo), ir paanalizuoti jų finansines galimybes atsižvelgiant į jų teisinę veiklos formą.

Vilniaus Baltupių vidurinės mokykla, būdama Vilniaus savivaldybės BĮ, kurios steigėjas yra Vilniaus miesto savivaldybė (Vilniaus savivaldybės administracijos Švietimo skyrius), išlaikoma Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto lėšomis pagal asignavimų valdytojo patvirtintą sąmatą. Mokykloje mokosi 962 mokiniai ir dirba 67 mokytojai. Mokykla gauna mokinių krepšelių lėšas. Būdama paramos gavėja, mokykla-BĮ turi teisę steigti paramos fondą, taip pat gali turėti nebiudžetinių lėšų, t.y. lėšų, gautų iš: patalpų nuomos mokesčio, fizinių ir juridinių asmenų paramos, pajamų, gautų už papildomas paslaugas, ir kitų teisėtai įgytų lėšų[21]. Nereikėtų pamiršti, kad nebiudžetinės BLM-BĮ pajamos, kurias mokykla gauna vykdydama nuostatuose numatytas funkcijas, turi būti įmokamos į savivaldybės biudžetą, tačiau pagal specialiąsias programas šios lėšos (išskyrus nuomą už ilgalaikį turtą) gali būti naudojamos mokyklos-BĮ poreikiams tenkinti ir išlaidoms bei įsiskolinimams dengti.

VšĮ Kauno šv. Mato vidurinės mokyklos steigėjas yra Kauno miesto savivaldybės taryba ir Vilkaviškio vyskupijos kurija, pažymėtina, kad iki 2005 m. rugpjūčio 31 d. mokykla veikė kaip savivaldybės BĮ Kauno Mato Šalčiaus vidurinė mokykla, o nuo 2005 m. rugpjūčio 31 d. buvo pertvarkyta į VšĮ Kauno šv. Mato vidurinę mokyklą. Mokyklos įstatuose[22] yra numatyta, kad VšĮ Kauno vidurinė mokykla yra finansuojama ir išlaikoma pagal dalininkų sudarytą dvišalę sutartį. Taip pat pateiktas išsamus galimų mokyklos finansavimų šaltinių sąrašas – tai: steigėjo (dalininkų)

[21] Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos nuostatų, patvirtintų Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėj 2007 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. A500-936-(1.2.-KSD-1), 108 p.
[22] VšĮ Kauno šv. Mato vidurinės mokyklos įstatų, patvirtintų Kauno miesto savivaldybės tarybos 2005 m. liepos 14 d. sprendimu Nr. T-410, 156 ir 157 p.

skiriamos lėšos, mokinio krepšelio lėšos, Kauno savivaldybės biudžeto lėšos, pajamos už paslaugas ir sutartinius darbus, lėšos, gautos už teikiamas paslaugas, tokias kaip patalpų nuoma, tėvų mokama popamokinė veikla (kursai, individuali ar grupinė popamokinė vaikų priežiūra, būreliai, klubai, stovyklos, ekskursijos ir kt.), egzaminų ir seminarų, konferencijų organizavimas, savarankiškas mokymasis, mokinių maitinimas. Taip pat prie mokyklos-VšĮ finansavimo šaltinių priskiriamos valstybės ir savivaldybės biudžeto tiksliniai asignavimai, Lietuvos ir užsienio fondų asignavimai, lėšos, gautos kaip parama arba dovana, taip pat tikslinės lėšos projektams vykdyti, bei kitos teisėtai įgytos lėšos. Taigi, palyginus dviejų savivaldybių vidurinių mokyklų skirtingų teisinių veiklos formų finansavimą, galime pastebėti mokyklos-VšĮ finansinį pranašumą prieš mokyklos-BĮ.

Su nevalstybinėmis mokyklomis yra kiek kitaip, kadangi **nevalstybinė bendrojo BLM** – tai juridinis asmuo, kurio teisinę veiklos formą pasirenka tokios mokyklos steigėjas, kuris yra nei valstybė, nei savivaldybė, o kiti Lietuvos bei užsienio fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys. Atkreiptinas dėmesys, kad nevalstybinės BLM lyginant su valstybinėmis arba savivaldybių BLM, turi daugiau finansinės diskrecijos nustatant finansavimo šaltinius. Visų pirma, jos gauna lėšas iš valstybės biudžeto pagal tą patį principą, kaip ir viešosios BLM, tačiau nevalstybinėms mokykloms netaikomas Švietimo įstatymo apribojimas dėl mokesčio už mokymą pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas[23], todėl jos turi galimybė nustatyti papildomą metinį, mėnesio arba pusmečio mokestį. Kaip nevalstybinės mokyklos pavyzdį galima būtų pateikti **Vilniaus Jėzuitų gimnaziją**, kurios steigėjas yra Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provincija, o veiklos teisinė forma VšĮ – tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, veikiantis pagal VšĮ įstatymą, Švietimo įstatymą ir kitus LR įstatymus. Šioje gimnazijoje yra nustatytas privalomas mokestis už ugdymą, kuris mokamas 12 mėnesių per metus, mokesčio dydis – 150 Lt per mėnesį arba 1800 Lt per metus, taip pat veikia Gimnazijos solidarumo fondas, kuris skirtas mokiniams iš šeimų, turinčių finansinių sunkumų, paremti, t.y. jeigu dėl sunkių materialinių sąlygų šeima negali sumokėti viso mokesčio už ugdymą, jai gali būti daroma nuolaida, trūkstamas lėšas kompensuojant iš Gimnazijos solidarumo fondo. Šio fondo lėšos taip pat gali būti skiriamos mokiniams, aktyviai dalyvaujantiems gimnazijos veikloje ir gerai ar labai gerai besimokantiems, remti. Pažymėtina, kad gimnazijos-VšĮ finansinė laisvė valdant savo lėšas bei finansinį turtą, ribojama įstatymo, kadangi VšĮ neleidžiama gauto pelno skirti kitiems veiklos tikslams, negu nustatyta įstatuose, neatlygintinai perduoti VšĮ turtą nuosavybėn, pagal patikėjimo ar panaudos sutartį VšĮ dalininkui ar su juo susijusiam asmeniui (išskyrus VšĮ likvidavimo atvejį), skolintis pinigų už palūkanas iš savo dalininko ar su juo susijusio asmens bei užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą. Pažymėtina, kad absoliučios daugumos nevalstybinių (privačių) BLM teisinė veiklos forma yra VšĮ.

[23] LR švietimo įstatymo 72 str. 2 d.

Atvejis su nevalstybinėmis BLM įdomus tuo, kad iš vienos pusės jos turi finansinį pranašumą prieš valstybines ir savivaldybių BLM konstituciniu lygmeniu, kadangi LR Konstitucijos įtvirtintos nuostatos dėl nemokamo bendrojo lavinimo liečia **tik** valstybinėse ir savivaldybių BLM, o iš kitos pusės – nustatydamos privalomą mokestį už mokslą, jos sąlygoja nevienodas konkurencijos sąlygas tarp BLM, ir potencialiai riboja valstybinių lėšų, keliaujančių pagal principą „pinigai paskui mokinį“ įplaukas į nevalstybinę mokyklą, kadangi asmenys, renkantys BLM, dėl mokyklos nustatyto privalomo mokesčio dydžio gali pasirinkti BLM, kurioje nereikės mokėti jokių privalomų įmokų. Tačiau, kiekvienas žmogus turi apsisprendimo laisvę pasirinkti valstybinę, savivaldybės arba nevalstybinę BLM.

Lyginant BLM teisines veiklos formas finansavimo šaltinių atžvilgiu, tikslinga būtų apžvelgti mokyklų mokestines prievoles, kadangi mokesčiai sudaro tam tikrą dalį BLM išlaidų, o sutaupytas išlaidas galima įvardinti uždirbtomis pajamomis. Tiek BLM-BĮ, tiek BLM-VšĮ yra mokesčių mokėtojos, todėl privalo mokėti tam tikrus mokesčius. Apžvelgsime tik aktualiausius mokykloms mokesčius – Nekilnojamojo turto mokestį, Pelno mokestį, Pridėtinės vertės mokestį ir Įmonių garantinio fondo mokestį (žr. 1 lent.). Kitų mokestinių prievolių atžvilgiu mokyklos yra solidarios, t.y. vienodai moka mokesčius arba jų nemoka, nepriklausomai nuo BĮ ar VšĮ teisinės veiklos formos.

1 lentelė. BLM, veikiančių kaip BĮ ir VšĮ mokestinių prievolių palyginimas

Nr.	Mokesčiai	Mokesčio objektas	BLM-BĮ	Paaiškinimai/ Komentarai (BĮ)	BLM-VšĮ	Paaiškinimai/ Komentarai (VšĮ)
1.	**Nekilnojamojo turto mokestis**	Nuosavybės teise priklausantis nekilnojamasis turtas	**Nemoka**	Taikoma šio mokesčio lengvata pagal LR nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo (Žin., 2005, Nr. 76-2741) 2 d. 4 p.	**Nemoka**	Taikoma šio mokesčio lengvata, **su sąlyga, kad** VšĮ yra švietimo įstaiga, kurios **pagrindinė veikla** yra švietimo darbas ir (arba) švietimo pagalba.
2.	**Pelno mokestis**	Uždirbtos pajamos, kurių šaltinis yra LR ir ne LR. Taip pat gauta parama, kuri panaudota ne pagal paskirtį; bei iš vieno paramos teikėjo per mokestinį laikotarpį grynais pinigais gautos paramos dalis, viršijanti 250 minimalių gyvenimo lygių (MGL) dydžio sumą	**Nemoka**	BĮ nėra šio mokesčio mokėtojas pagal LR pelno mokesčio įstatymo (Žin., 2001, Nr. 110-3992) 3 str. 2 d. 1 p.	**Moka** **Tačiau taikoma išimtis**	VšĮ yra Pelno mokesčio mokėtojas, **tačiau nuo 2009 m.** VšĮ taikoma LR pelno mokesčio įstatyme numatyta lengvata tuo atveju, kai **pajamos, gautos iš ūkinės komercinės veiklos, kurios toliau naudojamos tai pačiai viešuosius interesus tenkinančiai veiklai. Tokios pajamos neapmokestinamos**.
3.	**Pridėtinės vertės mokestis** (toliau – PVM)	Prekių tiekimas ir paslaugų teikimas	**Nemoka**	Kadangi švietimo paslaugos patenka į LR pridėtinės vertės	**Nemoka**	Tokia pati taikoma sąlyga ir BLM-VšĮ.

				mokesčio įstatymo (Žin., 2002, Nr. 35-1271) 22 str., kuris numato Švietimo ir mokymo paslaugas, kurios nėra apmokestinamos PVM.		
4.	**Įmoka į garantinį fondą**		**Nemoka**	BĮ nemoka įmokos į garantinį fondą pagal LR įmokų į garantinį fondą įstatymo (Žin., 2000, Nr. 82-2478) 1 str. 2 d.	**Moka**	moka 0,1 proc. dydžio įmokas į Garantinį fondą nuo visų rūšių išmokų pagal darbo sutartis dirbantiems asmenims, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

Šaltinis: parengta pagal mokesčių įstatymų aktualių redakcijų duomenis

Pagal 1 lentelės duomenis matyti, kad BLM-VšĮ ir BLM-BĮ mokestinių prievolių atžvilgiu skiriasi nežymiai, kadangi daugumos atveju mokesčių įstatymai numato lengvatas institucijoms, teikiančioms švietimo paslaugas, tačiau reikėtų pažymėti, kad vis dėlto BLM-BĮ turi daugiau mokestinių privilegijų negu BLM-VšĮ. Pavyzdžiui, BĮ nėra pelno mokesčio mokėtojas (kadangi nevykdo ūkinės komercinės veiklos), o VšĮ moka pelno mokestį nuo ūkinės komercinės veiklos pajamų, kurios panaudojamos ne viešojo intereso tenkinimui. Pažymėtina, kad anksčiau VšĮ turėjo mokėti pelno mokestį abiems atvejais, tačiau apskaičiuojant 2009 m. ir vėlesnių metų mokestinių laikotarpių pelno mokestį, VšĮ ūkinės komercinės veiklos pajamoms nepriskiriamos pajamos, gautos iš veiklos, vykdomos tenkinant viešuosius interesus, kurios skiriamos toliau tokiai veiklai finansuoti. Veiklai, vykdomai tenkinant viešuosius interesus, priskiriama *visuomenei naudinga veikla* mokslo, kultūros, *švietimo,* meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamose srityse. BLM-VšĮ veikla, t.y. švietimo paslaugų teikimas, patenka į šią kategoriją. Atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, jeigu BLM-VšĮ gautas pajamas iš ūkinės komercinės veiklos nuspręstų panaudoti kitai veiklai, negu numatyta jos įstatuose, automatiškai atsirastų prievolė sumokėti pelno mokestį. Taigi, tam, kad pajamos būtų nepriskiriamos ūkinės komercinės veiklos pajamoms, turi būti tenkinamos dvi sąlygos, *pirma* – pajamos gautos iš VšĮ įstatuose numatytos visuomenei naudingos veiklos, kurios tikslas tenkinti viešuosius interesus, ir *antra* – tos pajamos skiriamos VšĮ įstatuose numatytai tokiai veiklai toliau finansuoti. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad BLM-VšĮ privalo turėti informaciją (įrodymus), kuri pagrįstų pajamų ir sąnaudų priskyrimą pajamos, gautoms iš veiklos tenkinant viešąjį interesą, bei jų panaudojimą VšĮ įstatuose numatytos visuomenei naudingos veiklos finansavimui. Pažymėtina, kad prie BLM-VšĮ apmokestinamų pajamų taip pat nepriskiriamos valstybės ir savivaldybės biudžeto, Europos Sąjungos paramos fondų, Lietuvos ir užsienio paramos fondų arba kitų asmenų parama, tikslinės lėšos ir (arba) materialinė pagalba, kurios naudojamos BLM-VšĮ įstatuose nustatytų tikslų įgyvendinimo finansavimui (išlaidoms padengti).

1.2. „Mokinio krepšelis“ arba „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principas

1.2.1. „Mokinio krepšelio“ principo apibrėžimas, atsiradimas, tikslai ir padariniai

Visiems yra žinoma konstitucinė nuostata, kad mokymas valstybinėse ir savivaldybių BLM yra nemokamas, tačiau ši nuostata nėra absoliuti. Valstybė turi pareigą užtikrinti BLM finansavimą, t.y. iš valstybės biudžeto išmokėti atlyginimus mokytojams, apmokėti paslaugas, susijusias su mokyklos aptarnavimu, remontu, šilumos ir elektros energijos teikimu, pastatų statyba, ugdymo proceso aprūpinimu (knygomis, mokymo priemonėmis ir kt.). Tačiau nereikėtų pamiršti fakto, kad valstybės biudžeto pagrindinis pajamų šaltinis yra mokesčiai, kuriuos LR įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti kiekvienas gyventojas, todėl mokiniai, jų tėvai už mokymą moka *ne tiesiogiai*, bet per mokesčių sistemą. Atsižvelgiant į tai, valstybė pasirinkdama ir nustatydama BLM finansavimo principus, būdus bei priemones, turi užtikrinti mokesčių mokėtojų lėšų panaudojimo finansinį efektyvumą, veiksmingumą ir socialinį teisingumą.

Šiuo metu pagrindinis BLM finansavimo šaltinis yra valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšos. Valstybės biudžeto lėšos nuo 2002 m. mokykloms skiriamos pagal principą „*pinigai paskui mokinį*“, dar vadinamu „**mokinio krepšelis**“, kuris pasaulyje žinomas kaip **mokyklos vaučeris**[24] (*School Voucher*). Daugiau nei prieš 50 metų žymus JAV ekonomistas Milton‘as Friedman‘as *(Milton Friedman)* pirmą kartą pasiūlė įvesti **švietimo vaučerį** (*Education Voucher*), kurio vertė atitiktų vieno moksleivio mokymui skiriamas lėšas šalyje, ir aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, t.y. 1976 m. tapo Nobelio premijos laureatu už pasiūlytą naują BLM finansavimo modelį. Reikėtų pažymėti, kad M. Friedman‘as buvo pirmasis ekonomistas, kuris propagavo minėtą BLM finansavimo metodą, turėdamas tikslą užtikrinti *pradinio ir vidurinio ugdymo kokybę* remiantis ***liberalios rinkos sąlygomis***. Jis tikėjo, kad mokyklos vaučeris garantuos mokinių privilegijas ir ugdymo poreikių užtikrinimą mokyklose, o taip pat turės prevencinį poveikį mokiniams anksti paliekant mokyklas. M. Friedman‘o pasiūlytas mokyklų finansavimo modelis remiasi šiais principais[25]: *universalumo* ir taikymo *visiems mokinių tėvams*; vaučeriai *tiek viešosioms, tiek privačioms* mokykloms, atitinkančioms minimalius valstybės nustatytus standartus; vaučerio *vertė turi būti pakankama*, kad galėtų užtikrinti tinkamą ugdymo kokybę; *leidžiama* mokykloms *nustatyti mokesčius* už mokymą; visiška *laisvė mokiniams pasirenkant mokyklą*; visiška *laisvė mokykloms priimant mokinius*. M. Fridman‘o nuomone, visos mokyklos turi būti privačios[26], o valstybės paskirta institucija turėtų kontroliuoti, kad jos atitiktų apibrėžtus minimalius reikalavimus, taip pat privati BLM galėtų nepriimti jai netinkančio moksleivio

[24] **Mokyklos vaučeris (Education/School Voucher)** suprantamas kaip virtualus sertifikatas, išduotas valstybės mokinių tėvams, pagal kurį yra apmokomas jų vaikų mokymasis pasirinktoje bet kurioje BLM, ***nepriklausomai nuo teritorinio priskirimo***.

[25] Lee V., Wong E. Education Voucher System. Research and Library Service Division Legislative Council Secretariat, 2002, 4 page.

[26] Friedman M. Public Schools: Make Them Private. CATO Institute: Briting papers, 1995.

bei nustatyti papildomus mokesčius už mokslą. Tuo laiku tokia radikali švietimo finansavimo reforma buvo daugiau teorinė galimybė, nesulaukusi politikų pritarimo. Vėliau buvo nagrinėjamos įvairios tokio švietimo finansavimo sistemos modifikacijos: bandyta atkreipti dėmesį į nelygias moksleivio šeimos finansines galimybes, moksleivių su negalia poreikius, rasinius skirtumus, religinių mokyklų problemas Vienas iš tokių alternatyvų pavyzdys galėtų būti Kristoferio Jencks‘o – liberalaus sociologo, Harvardo universiteto socialinės politikos profesoriaus pasiūlytas vaučerio modelio modifikuotas variantas, kuris rėmėsi ne liberalios rinkos sąlygomis, bet ***socialine politika***. Jo siūlomas vaučerio modelis buvo paremtas daugiau varžančio pobūdžio principais, o būtent[27]: vaučerio *vertė* turi būti tokio dydžio, kad *padengtų vidutinius ugdymo paslaugų teikimo kaštus*; mokyklos *negali* nustatyti *jokiu papildomų įmokų* mokinių tėvams; mokyklos *privalo priimti visus mokinius*, jeigu joje yra laisvų vietų; jeigu pageidaujančių lankyti mokyklą mokinių yra daugiau negu laisvų vietų mokykloje – mokiniai pasirenkami loterijos būdu; mažas pajamas uždirbančių tėvų vaikams be pagrindinio vaučerio dar skiriamas *papildomas kompensuojamasis vaučeris*, kad būtų užtikrinta socialinė sanglauda mokykloje. Atkreiptinas dėmesys į dar vieną abiejų mokyklos vaučerių modelių aspektą – valstybė, kuri taiko mokyklų vaučerio finansavimo modelį **neturi skirti** papildomų lėšų mokykloms, t.y. vaučerio vertė turi būti pakankamą, kad būtų tinkamai užtikrinta mokyklos veikla.

Mokslininkai nustato šiuos **pagrindinius mokyklos vaučerio modelių tikslus**[28]: *pirmas* – užtikrinti ***mokyklos pasirinkimo laisvę***, t.y. tėvai turi teisę apsispręsti ir pasirinktį mokymo paslaugų teikėją, o valstybė įgyvendindama šią laisvę turi skirti vaučerį kiekvienam mokiniui, kuris nuneš jį į pasirinktą mokyklą; *antras* – ***skatinti mokyklų konkurenciją***, kadangi viešosios mokyklos dažnai traktuojamos kaip neefektyvios ir biurokratinės, tuo tarpu vaučerių sistema yra tarsi iššūkis mokykloms, nes konkurencijos dėka pagerės BLM teikiamų švietimo paslaugų kokybę, sumažės kaštai, o tai paskatins švietimo inovacijas; ir *trečias tikslas* – leisti ***mažas pajamas uždirbančių šeimų vaikams mokytis privačiose mokyklose*** – mokyklos vaučeris leis mokiniams iš nepasiturinčių šeimų pasirinkti ne tik viešąją mokyklą, bet ir privačią. Atkreiptinas dėmesys, kad ilgą laiką švietimo vaučerio finansavimo modelis buvo tik akademinių diskusijų objektas, ir tik 1990 m. ši švietimo finansavimo idėja vėl buvo realizuota praktikoje JAV Milvuokio valstijoje, vėliau – Klyvlende, Viskonsine, Floridoje ir Niujorke. Teorinius mokyklų finansavimo vaučerių modelius taiko labai maža dalis pasaulio valstybių (pavyzdžiui, Kolumbijos Respublika, Australija), netgi JAV, iš kur atkeliavo į Europą švietimo vaučerių sistema, tik keliose valstijose taikomi tikrieji teoriniai mokyklų vaučerių modeliai. Akademiniu požiūriu geriausiai vaučerinė sistema buvo įgyvendinta Čilėje paskutiniame XX a. dešimtmetyje – vienas iš esminių šalies švietimo reformos komponentų buvo valstybinių ir privačių mokyklų finansavimas pagal *vidutinį mėnesinį mokyklos lankomumą* (moksleivių skaičių).

---

[27] Lee V., Wong E. Education Voucher System. Research and Library Service Division Legislative Council Secretariat, 2002, 4 page.

[28] West E. G. Education Voucher in Practice and Principe: A Worl Survey. In Human Capital Development and Operations Policy Working Papers, World Bank, February, 1997.

Pažymėtina, kad kiekviena pasaulio valstybė savo nuožiūrą taiko mokyklos vaučerio principą, nustato jo įgyvendinimo taisykles bei suteikia adaptuotam mokyklos vaučerio finansavimo modeliui savo pavadinimą.

Lietuvos (ir netik) bendrojo lavinimo finansavimo sistemoje modifikuotas mokyklos vaučerio modelis buvo pradėtas taikyti palyginus neseniai, ir nuo pat pradžių buvo vadinamas Mokinio krepšeliu (toliau – MK). **MK** – tai vienerių metų lėšos, skirtos vienam sutartiniam[29] mokiniui ugdyti.

Principo taikymas BLM finansavime suponuoja tai, kad kiekviena mokykla gauna iš valstybės biudžeto lėšų dalį, proporcingą joje besimokančių mokinių skaičiui. Šio principo taikymą reglamentuoja LR švietimo įstatymas, LR Vyriausybės nutarimai[30], LR švietimo ir mokslo ministro ir LR finansų ministro įsakymas[31] bei 2003–2012 metų valstybinė švietimo strategija. Taip pat nereikėtų pamiršti MK lėšų naudojimo rekomendacijų bei savivaldybių tarybų sprendimais tvirtinamų MK lėšų paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašų[32]. Kiekvienais metais LR Seimas, priimdamas LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustato MK lėšas, kurių dydis kiekvienai BLM priklauso nuo *sutartinių moksleivių skaičiaus*. Pažymėtina, kad sutartinių moksleivių skaičius mokykloje nustatomas atsižvelgiant į realų mokyklą lankančių moksleivių skaičių, taikant papildomus koeficientus. Praktikoje, atsižvelgiant į šį skaičiavimą, realiai mokyklas lankančių mokinių yra keliasdešimt tūkstančių daugiau, negu sutartinių, todėl kai mokinys ateina į mokyklą, tai dar nereiškia, kad paskui jį „atkeliaus“ įstatymu nustatyto dydžio krepšelis. MK lėšos valstybinėms BLM (nepriklausomai nuo jų teisinės veiklos formos) skiriamos iš LR valstybės biudžete numatytų asignavimų valstybinių BLM steigėjams, o nevalstybinėms ir savivaldybių BLM – iš atitinkamos savivaldybės biudžetui priklausančios LR biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos dalies.

Įvedant MK principą BLM finansavime, buvo siekiama kelių svarbių tikslų – *sukurti skaidrią švietimo finansavimo sistemą*, racionaliau sutvarkyti BLM tinklą bei *skatinti mokyklų konkurenciją*, efektyviau naudojant švietimui skiriamas lėšas, *gerinti švietimo paslaugų kokybę*, suteikti moksleiviams bei jų tėvams *galimybę pasirinkti mokymo įstaigą* ir sudaryti vienodas galimybes kaimo ir miesto moksleiviams įgyti geros kokybės išsilavinimą, *stiprinti* mokyklų *finansinį savarankiškumą* bei sudaryti sąlygas *plėtoti nevalstybinių švietimo įstaigų tinklą.*

Iš tikrųjų, MK principo įvedimas daro įtaką BLM finansavimo skaidrumui, kadangi lėšos turi būti skaičiuojamos pagal iš anksto nustatytą metodiką, bei paskirstamos mokykloms laikantis visų nustatytų finansavimo taisyklių. Principas pasižymi decentralizacijos savybėmis ir puikiai papildo subsidiarumo principą, kadangi finansavimas nėra koncentruotas viename „taške“ (pavyzdžiui, vienoje

[29] Sutartiniam mokiniui prilyginamas miesto BLM 5-8 klasių moksleivis.
[30] LR Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. 1520 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 106-3810); LR Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimas Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ (Žin., 2001, Nr. 57-2040).
[31] LR švietimo ir mokslo ministro ir LR finansų ministro 2002 m. sausio 21 d. įsakymas Nr. 69/19 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų įgyvendinimo“ (Žin., 2002, Nr. 12-424).
[32] Pavyzdžiui, Mokinio krepšelio lėšų paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Jonavos rajono savivaldybės tarybos 2007 m. birželio 21 d. sprendimu Nr. 1TS-139.

valdžios institucijoje), o lėšų nustatymo ir paskirstymo BLM-oms užduotis tenka tiek LR Seimui, tiek Vyriausybei, tiek savivaldybėms, t.y. savivaldybės kaip BLM steigėjai iš valstybės biudžeto gauna specialiąsias tikslines dotacijas ir gautas lėšas perskirsto BLM pagal patvirtintas tvarkas. Atitinkama mokykla, gavusi finansavimą, MK lėšas naudoja švietimo ir mokslo ministro patvirtintam ugdymo planui įgyvendinti, mokytojų atlyginimams apmokėti – šių išlaidų dalis sudaro 96 proc. MK lėšų, 4 proc. MK lėšų skirtos minimalioms ugdymo sąlygoms sudaryti (t.y. pedagogų kvalifikacijai kelti, vadovėliams bei kitoms mokymo priemonėms įsigyti, mokyklos valdymui, mokyklos bibliotekai, pedagoginei-socialinei ir psichologiniai pagalbai).

Finansavimas pagal principą „*pinigai paskui mokinį*“ – tai racionalus biudžetinių lėšų panaudojimas, mokyklai teisingai planuojant savo biudžetą, tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į teisės aktuose įtvirtintą nuostatą, kad mokykla gali savarankiškai spręsti kaip naudoti **tik** rėmėjų ir kitas teisėtai gautas lėšas – MK lėšos į šią kategoriją nepatenka, kadangi biudžetinių lėšų panaudojimą koordinuoja ir kontroliuoja tiek BLM steigėjas, tiek valstybė. Iš vienos pusės tokia kontrolė priimtina, norint sustiprinti lėšų panaudojimo *skaidrumą*, tačiau iš kitos pusės – tai „suriša BLM rankas“, kadangi jos negali disponuoti joms priskirtomis lėšomis savo nuožiūra, o juk mokykla, jos direktorius yra arčiausiai mokyklose egzistuojančių problemų ir geriausiai žino jų sprendimo būdus – ko trūksta mokyklai ir kas yra būtina, norint patobulinti ugdymo procesą bei teikiamų bendrojo lavinimo paslaugų kokybę. Pažymėtina, kad netgi BLM sutaupytas MK lėšos gali būti naudojamos **kitoms švietimo reikmėms** finansuoti ***tik mokyklos steigėjo sprendimu***, t.y. BLM direktorius negali kitaip paskirstyti mokyklai skirtų MK lėšų, negu nustatyta teisės aktuose. Pažymėtina ir tai, kad MK dydis ir lėšos mokyklų steigėjams nustatomos ir skiriamos švietimo ir mokslo ministro teikimu, parengiant LR ***N*** metų valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kuriame numatomos LR valstybės biudžeto lėšos valstybinių, savivaldybių ir nevalstybinių BLM ugdymo procesui finansuoti. Savo ruožtu mokyklų steigėjai turi teisę perskirstyti MK lėšas tarp jų įsteigtų mokyklų iki 5 procentų visos specialiosios tikslinės dotacijos dalies (kai steigėjas savivaldybė), arba LR valstybės biudžeto lėšų dalies (kai steigėjas – valstybė). MK principas dažnai prilyginamas būdui, kuris skatina mokyklų **finansinės-ūkinės veiklos savarankiškumą**, tačiau apie kokį savarankiškumą galima kalbėti, jeigu (kaip jau buvo minėta 1.1 skyriuje) dauguma BLM yra biudžetinės įstaigos, o biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojantys, detalizuojantys įstatymai, bei poįstatyminiai teisės aktai aiškiai apibrėžia – kam turi būti naudojamos ir skiriamos iš valstybės biudžeto gautos lėšos (šiuo atveju MK lėšos). Todėl šiuo atveju MK principą veikiau galima įvardyti kaip finansavimo būdą, kurio vienas iš tikslų – optimizuoti biudžetinių lėšų paskirstymo procesą iš valstybės biudžeto BLM steigėjams ir BLM. Juk institucijos, atsakingos už biudžetinių lėšų panaudojimo kontrolę yra suinteresuotos tuo, kad biudžetinės lėšos, kurios skiriamos įstaigoms, būtų naudojamos kuo efektyviau ir tik nustatytam tikslui, o tai reiškia, kad yra sukurtos tokios taisyklės,

kurios nustato kiek, kam ir kokia MK lėšų dalis turi būti skirta BLM-oje. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad vienas iš MK principo įvedimo tikslų – stiprinti BLM finansinį savarankiškumą – tokiu atveju turėtų būti sukurtas toks mechanizmas, kuris leistų mokykloms ***savo nuožiūra*** disponuoti MK lėšomis, tačiau kol kas tokios galimybės nėra. *Iš kitos pusės* – pačios BLM nėra pasirengusios priimti minėtą finansinį savarankiškumą, kadangi jis sąlygoja didesnę atsakomybę bei riziką, o mokykloje dirbančių specialistų kvalifikacija nėra pakankama norint tinkamai savarankiškai valdyti pinigų srautus – tam BLM-ose turi būti priimti į darbą nauji kvalifikuoti specialistai su finansinės, ekonominės, administracinės-vadybinės krypties išsilavinimu, arba apmokyti reikiamų finansinių, ekonomių, buhalterinių dalykų mokyklos esamą personalą. Pavyzdžiui, mokyklos direktorius dažniausiai turi pedagogo išsilavinimą, o tam, kad mokyklos lėšos būtų naudojamos tinkamai, racionaliai bei efektyviai nepakanka būti geru pedagogu, reikalingos specifinės žinios – tiek buhalterinės apskaitos, tiek finansinės analizės, tiek ekonominės, vadybinės ir pan. Todėl kalbant apie finansinį BLM savarankiškumą, kurį suponuoja MK principas, reikėtų nepamiršti ir ***BLM pasirengimo bei noro priimti šią atsakomybę ir riziką.***

Pažymėtina, kad MK principas garantuoja BLM tarpusavyje **konkurenciją** teikiant švietimo paslaugas. Atsižvelgiant į tai, MK principas priverčia mokyklas siekti vienintelio tikslo – didesnio mokinių skaičiaus – iš vienos pusės toks siekis yra teigiamas, kadangi kuo daugiau moksleivių ateina į mokyklą, tuo santykinai daugiau paskui juos į mokyklą atkeliauja pinigų. BLM tarpusavy konkuruoja laisvos rinkos ekonomikos sąlygomis pagal principą „kas daugiau surinko – tas daugiau gavo pinigų“. Tačiau žiūrint į šį aspektą kitu kampu, BLM – tai ne parduotuvė, kuri konkuruoja dėl pirkėjų skaičiaus, o švietimo paslaugos, nors ir vadinamos paslaugomis, tačiau iš esmės jų turinys yra kitoks negu, pavyzdžiui, remonto paslaugų ar prekybos. Valstybės pareiga – garantuoti BLM teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, o visuomenė savo ruožtu apmoka už šias paslaugas mokėdama valstybei mokesčius. Dar vienas, nemažiau svarbus momentas yra tas, kad siekiant į mokyklą pritraukti kuo daugiau mokinių ir kai jų skaičius mokykloje žymiai padidėja – tai dar nereiškia, kad švietimo paslaugų kokybė nuo to pagerės, atvirkščiai, nuo per didelio skaičiaus mokinių, besimokančių mokykloje, gali nukentėti BLM teikiamų švietimo paslaugų kokybė. Jeigu mokyklos vienoje klasėje yra ne 25, o 35 ir daugiau mokinių, arba kuomet mokiniai (dėl mokinių pertekliaus) turi eiti į mokyklą antra pamaina, suprantama, kad tokios sąlygos tikrai nepagerina paslaugų kokybės. Nereikėtų pamiršti ir to, kad mokinių tėvai ieško BLM, kurios teikia **geresnės kokybės** bendrojo lavinimo mokymo paslaugas, todėl mokyklos tiesiog privalo gerinti švietimo paslaugų kokybę, bet jokiu būdu jos nebloginti.

Atsižvelgiant į tai, kad MK principas veikia rinkos ekonomikos sąlygomis, nereikėtų pamiršti ir to fakto, kad rinkos ekonomikos sąlygomis **„išgyvena stipriausieji“.** Šiuo atveju tai tiesiogiai liečia ir BLM. Kadangi mažosioms mokykloms, kurios nepajėgios pritraukti į mokyklą daugiau mokinių (dėl

įvairių aplinkybių, pavyzdžiui, mokykla yra kaime, kur beveik nėra vaikų, arba mokykla yra per toli nuo namų), automatiškai kyla rizika, kad negavus pakankamai biudžetinių lėšų, BLM bus priversta užsidaryti. Tai yra dar vienas MK principo aspektas, ir vienas iš pagrindinių jo įvedimo bei taikymo tikslų – *racionaliau sutvarkyti BLM tinklą*. Iš tikrųjų valstybei yra naudinga turėti daugiau didesnių BLM, negu mažesnių, kadangi tikrosios išlaidos organizuojant ir įgyvendinant ugdymo procesą realiai priklauso nuo kiekvienos mokyklos darbo masto. Šiuo atveju kaip ir pramonėje – kuo didesnė yra įmonė, tuo mažiau ji patiria išlaidų, ir, be abejonės, sąnaudos bei savikaina suteiktos švietimo paslaugos yra mažesnės. Kitaip sakant, švietimo veiklai kaip ir gamybiniame sektoriuje veikia masto ekonomija. Taigi, būtent dėl šios priežasties BLM, kuriose mokosi palyginti daugiau mokinių, finansiniu-ekonominiu požiūriu valstybei yra naudingesnės negu mažiau sukomplektuotos BLM.

MK principas turi nemažai šalininkų, tačiau yra pasisakančių ir prieš tokį finansavimo principą. Iš tikrųjų kaip ir kiekvienas reiškinys, MK turi ir privalumų, ir trukumų, tačiau taip pat yra žinoma, kad nėra „absoliutaus gėrio“, kaip nėra „absoliutaus blogio“, todėl siekiant tam tikrų tikslų, gali atsirasti „šešėliniai“ iš anksto nenumatyti (arba numatyti) neigiami padariniai. „MK principo įvedimas – tai vienas iš būdų išvesti švietimo sistemą į kokybiškai naują ekonominį egzistencijos lygį“ – taip kalba MK principo šalininkai, tačiau yra mokslininkų, kurie nesutinka su tuo, ir teigia, kad MK principas iš tikrųjų yra *praeitas etapas*, ir tiesiog būtina ieškoti naujų *moksliškai pagrįstų* BLM finansavimo būdų bei priemonių. Pažymėtina, kad tiek viena, tiek kita nuomonė yra pagrįsta. Ekonominės BLM finansavimo problemos yra pačios sudėtingiausios, o MK principo įvedimas, nors ir sąlygoja teisingą ir skaidrų lėšų paskirstymą mokykloms, kad tos lėšos pasiektų kiekvieną moksleivį, tačiau neišsprendžia visų BLM finansinių-ekonominių problemų. Reikėtų pažymėti, kad iki šiol nėra vieningos nuomonės, ir mokslininkai bei akademikai neprieina konsensuso mokslinėse diskusijose dėl to, kuris mokyklos vaučerio finansavimo modelis užtikrintų mokyklos ugdymo paslaugų efektyvumą ir padidintų bendrojo lavinimo paslaugų vartotojų pasirinkimą.

Pats savaime MK principas, palyginus su kitais finansavimo būdais, pasižymi didesnėmis potencialiomis galimybėmis turint tikslą nustatyti planines sumas maksimaliai jas priartinant prie realių išlaidų, kurios tenka švietimo paslaugoms. Tačiau taikant šį principą praktikoje viskas priklauso nuo apskaičiavimo sistemos, kurioje taikomi normatyviniai rodikliai, bei nuo jų kokybės. Įvesdami MK principą bendrojo lavinimo ugdymo finansavimo srityje, BLM vadovai, mokyklos bendruomenės nariai bei visuomenė tikėjosi, kad toks finansavimo būdas aprūpins bendrąjį lavinimą **tinkamu bei pakankamu finansavimu**, o ne likutiniu. Taip pat buvo manyta, kad BLM vadovams bus suteikta galimybė patiems disponuoti BLM finansiniais resursais, kas anksčiau nebuvo galima. Tačiau laikui bėgant tapo aišku, kad biudžetinė klasifikacija nebuvo ir kol kas nėra panaikinta. MK dydis nustatomas pagal realiame gyvenime tenkančias išlaidas, arba apskritai atsižvelgiant į finansavimo galimybes (pavyzdžiui, kaip nuo šių metų rugsėjo 1 d., kuomet buvo nustatytas 103 Lt mažesnis MK dydis).

Taigi, tam tikrų normų nustatymas iš tikrųjų dar nereiškia, kad finansavimas vyksta pagal *mokyklos poreikius*. Vieningo normatyvo (t.y. MK koeficiento), kuris nustatomas kasmet vienam moksleiviui, pagalba, **praktiškai neįmanoma kokybiškai apskaičiuoti** finansinius poreikius didžiausioje švietimo įstaigų kategorijoje, kurią sudaro BLM. Esmė tame, kad mokykloje, palyginus su kitomis švietimo įstaigomis (pavyzdžiui, universitetais), dauguma išlaidų tiesiogiai nekoreliuoja su moksleivių skaičiumi, o veikiau priklauso nuo **mokytojų apmokamų valandų skaičiaus**, bei nuo klasių skaičiaus. Tai paaiškinama tuo, kad įvairiose BLM, priklausomai nuo jų vietovės (mokykla yra mieste ar kaime), klasėje besimokančių vaikų skaičius iš tikrųjų skiriasi, o atsižvelgiant į tai, kad atlyginimai mokytojams mokami priklausomai nuo pedagoginių valandų (kontaktinių ir papildomų) skaičiaus, tai reiškia, kad išlaidų dydis vienam mokiniui skirtingose BLM gali žymiai svyruoti.

Pažymėtina, kad dauguma mokslininkų mano, kad šiandien kaip niekad reikalingi moksliškai pagrįsti normatyvai (MK), kurie ne tik leistų pakankamai nustatyti objektyviai pagrįstas išlaidas, teikiant švietimo paslaugas, bet taip pat suteiktų galimybę optimaliai paskirstyti biudžetines lėšas mokyklos viduje. Šiam dalykui, kai kurių užsienio šalių mokslininkų nuomone, visiškai netinka „standartizuotas“ požiūris, kad jeigu pinigai keliauja paskui mokinį, tai visur – nuo darželių iki universitetų. Kiekvienu konkrečiu atveju pasirinkimas turi būti **apskaičiuotas ir pagrįstas**. Todėl reikėtų pažymėti, kad apskaičiuojant MK, tikslingiausia būtų apskaičiuoti būtent pedagoginę darbo valandą, kadangi tai leis pereiti nuo BLM finansavimo prie ugdymo programų finansavimo, o tai savo ruožtų sąlygos geresnę mokyklos teikiamų švietimo paslaugų kokybę.

Svarbus dar vienas momentas, kad nustatydami MK lėšų imperatyvų panaudojimą, t.y. BLM teisės pačioms disponuoti mokyklų finansiniais resursais ribojimas, tiesiogiai turi įtakos MK lėšų panaudojimo efektyvumui. Pažymėtina, kad tai daro mokyklų direktorius neiniciatyviais ir netgi abejingais biudžetinių lėšų panaudojimo klausimais.

1.2.2. MK lėšų nustatymas, struktūra ir apskaičiavimo metodika

MK apskaičiavimo tvarką reglamentuoja Moksleivio krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodika, patvirtinta LR Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2001, Nr. 57-2040) (toliau – MK metodika), taip pat yra parengtos LR švietimo ir mokslo ministerijos specialistų Mokinio krepšelio lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos[33]. Pažymėtina, kad MK metodika kiekvienais metais yra keičiama, atsižvelgiant į tų metų šalies ekonominę ir socialinę padėtį. MK metodika yra skirta valstybinėms, savivaldybių ir nevalstybinių BLM (mokykloms-darželiams, pradinėms, pagrindinėms, jaunimo ir vidurinėms mokykloms, gimnazijoms (išskyrus menų gimnazijas), suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokykloms ir BLM suaugusiųjų skyriams (klasėms),

[33] Mokinio krepšelio lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos. LR švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo aprūpinimo centras, Vilnius, 2006

suaugusiųjų švietimo centrams ir ligoninių BLM. Taip pat MK metodika taikoma profesinėms mokykloms, teikiančioms bendrąjį lavinimą ir valstybinėms, savivaldybių ir nevalstybinėms specialiosioms ir specialiosioms internatinėms mokykloms, specialiojo ugdymo centrams, bendrojo lavinimo mokyklų ir ikimokyklinių įstaigų specialiojo ugdymo klasėms.

Vienam *sutartiniam moksleiviui* skiriama vienoda pinigų suma, vadinama MK. Kaip jau minėjome, MK lėšų dydį kiekvienais finansiniais metais LR švietimo ir mokslo ministro teikimu nustato Seimas, priimdamas LR ***N*** metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą (toliau – Finansinių rodiklių įstatymas). Pirmasis Finansinių rodiklių įstatymas, kuriame buvo įvirtintas MK, buvo priimtas 2001 m. gruodžio 13 d.[34] Šiame įstatyme buvo nustatytas 1 521 Lt MK dydis. Iš toliau pateiktos lentelėje informacijos galime pastebėti MK lėšų dalies keitimosi tendenciją (žr. 2 lent.).

2 lentelė. 2002–2009 m. valstybės biudžeto asignavimų švietimui ir MK lėšų kitimo tendencija

Metai		MK dydis, Lt		Iš viso valstybės biudžete numatyta lėšų švietimui, Lt	Savivaldybėms skirtų specialiųjų tikslinių dotacijų lėšų dalis MK finansuoti, Lt	MK dalis nuo visų švietimui skirtų lėšų, %	Spec. tikslinė dotacija išaugo (+) arba sumažėjo (-), palyginus su praėjusiais metais, %
2002			1 521	1 102 461 000	1 047 378 000	95	+0,2 %
2003			1 538	1 146 544 000	1 049 378 000	91,5	
2004	**Iki 04-30**	1 555	1629	1 343 119 000	359 265 000	42,7	+8,5 %
	Nuo 05-01	1 703			786 918 000		
2005	**Iki 08-31**	1 728	1765	1 474 734 000	786 981 000	40,6	+4,3 %
	Nuo 09-01	1 802			410 342 000		
2006			1 942	1 685 824 000	1 324 709 000	78,6	+9,7 %
2007			2 333	1 973 285 000	1 504 368 000	76,2	+11,9 %
2008	**Iki 08-31**	2 684	2871	2 716 483 000	1 107 965 000	32,2	+14 %
	Nuo 09-01	3 059			639 792 000		
2009	**Iki 08-31**	3 738	3686	4 727 000 000	2 305 221 000	48,8	+24,2 %
	Nuo 09-01	3 635			2 212 529 000	46,8	+17,7 % (- 4,18 %)

Šaltinis: Parengta pagal LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių pavirtinimo įstatymų duomenis

Palyginus su 2002 m. MK lėšų dalimi krepšelis kasmet augo – 2003 m. jis padidėjo 17 Lt (t.y. 0,2 proc.), 2004 m. dar 17 Lt., o tais pačiais metais padidėjo 148 Lt (8,5 proc. per metus). Tokiais tempais MK augo iki 2009 m. rugsėjo 1 d., ir, palyginus su pirmuoju MK dydžiu, jau šių metų sausio 1 d. sudarė 3 738 Lt, per tą laikotarpį MK padidėjo 2 217 Lt (arba 54,6 proc.). Tačiau reikėtų

[34] LR 2002 valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2001, Nr. 110-3990).

pažymėti, kad nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. MK lėšų dydis, praėjus septyneriems metams, pirmą kartą buvo sumažintas 2,8 proc. (103 Lt.). Toks MK lėšų dalies sumažinimas turi tam tikrą paaiškinimą – kaip buvo minėta anksčiau, MK dydis nustatomas atsižvelgiant į šalies ekonominę bei socialinę padėtį, kurį šiuo metu nėra viena geriausių, kadangi valstybėje vykdoma taupomoji bei valstybės biudžeto išlaidas mažinanti politika.

Analizuojant lentelėje pateiktą informacija, galime nesunkiai pastebėti, kad MK tenka pakankamai didelė valstybės biudžeto asignavimų dalis, palyginus su visam švietimui skirtais asignavimais. 2008 m. MK lėšų dalis sudarė 32,2 proc. visų valstybės biudžete numatytų asignavimų švietimui atžvilgiu, tuo tarpu 2007 m. – 76,24 proc., 2006 m. – 78,58 proc., 2005 m. – 40,6 proc., 2004 m. – 42,7 proc., 2003 m. – 91,5 proc., o 2002 m. netgi 95 proc. Šiuo atveju galime pastebėti, kad metams einant MK lėšos visų švietimui skiriamų lėšų dalies atžvilgiu turi tendenciją mažėti. Tai paaiškinama tuo, kad kasmet yra numatomi didesni valstybės biudžeto asignavimai švietimui, tačiau MK lėšų dalies augimo tempas yra lėtesnis. MK dydis, kurį kiekvienais metais tvirtina Seimas, priimdamas įstatymą, apskaičiuojamas pagal MK apskaičiavimo metodikoje nustatytą formulę, atitinkamai bazinį moksleivio krepšelio koeficientą (**K_b**), kuris kiekvienais metais nustatomas LR Vyriausybės nutarimu[35] (2009 m. K_b = 2,4829), padauginus iš bazinės mėnesinės algos (**q**) (nuo 2009 m. rugpjūčio 23 d. *q = 122 Lt*) ir padauginti iš 12 (mėnesių skaičius per metus), taigi turime tokią formulę:

$$MK = K_b \times q \times 12$$

Skaičiavimas:

$$MK_{2009} = 2{,}4829 \times 122 \times 12 = 3634{,}9656 \sim 3\ 635\ Lt.$$

Taigi, nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. MK dydis lygus 3 635 Lt.

Pažymėtina, kad 2008 m. iš viso valstybė kartu su savivaldybių biudžetų lėšomis švietimui ir mokslui skyrė beveik 6,4 mlrd. Lt, tai sudaro 21 proc. nacionalinio biudžeto.

MK metodika turi dvi sudedamąsias dalis – **MK apskaičiavimo metodika**, kuri iš tikrųjų skirta nustatyti, kiek reikia lėšų ugdymui per metus vienam 5-8 klasės moksleiviui, kai klasės komplekte moksleivių skaičiaus vidurkis yra 25[36], ir **Sutartinių moksleivių skaičiaus apskaičiavimo metodiką**, skirta nustatyti kiek reikia lėšų vieno vaiko ugdymui per metus, atsižvelgiant į mokyklos tipą (ar tai pradinė, pagrindinė, vidurinė ar kitokia mokykla), ugdymo koncentrą (t.y. 1-4 klasių, 5-8 klasių, 9-10 klasių ar 11-12 klasių), vietovę – mieste ar kaime yra mokykla, specialiųjų poreikių

[35] LR Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 875 „Dėl Bazinio moksleivio krepšelio 2009 metų koeficiento nustatymo ir LR Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 102-4257).

[36] **MK apskaičiavimo metodikos koeficientų vertės** išreikštos bazinėmis mėnesinėmis algomis ***vienam klasės komplektui per mėnesį, vienam moksleiviui per mėnesį ir per metus***.

moksleivius, tautinių mažumų mokyklų moksleivius ir kitus rodiklius[37]. Reikėtų pažymėti, kad miesto mokyklos 5-8 klasių mokinys prilyginamas vienam sutartiniam mokiniui, o vienam sutartiniam moksleiviui pagal MK metodiką skiriama vienoda pinigų suma – MK. Norėdami apskaičiuoti **kiek lėšų ugdymui turi būti skirta vienam bet kurios mokyklos moksleiviui per metus,** reikės ***MK*** dauginti iš atitinkamo tos mokyklos ***sutartinio moksleivio koeficiento***, o norėdami sužinoti, **kiek lėšų per metus ugdymui skiriama konkrečiai mokyklai**, reikia apskaičiuoti tos mokyklos sutartinius moksleivius (pagal *mokyklos tipą, koncentrą, mokyklos buvimo vietą – miestas ar kaimas, specialiųjų poreikių mokinius, tautinių mažumų mokyklų mokinius, bei kitus rodiklius* atitinkamus sutartinių moksleivių koeficientus padauginti iš realaus moksleivių skaičiaus), ir juos padauginti iš MK.

Reikėtų pažymėti, kad MK apskaičiavimo mechanizmas, kuris kaip matysime toliau, yra pakankamai sudėtingas ir neaiškus, yra įtvirtintas būtent MK metodikos 1 priede (žr. 2 priedą), tuo tarpu kiekvienais metais keičiant MK metodiką, šis priedas **lieka nepakitęs**. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame MK metodikos priede pateikti penkerių metų senumo duomenys t.y. 2004 metų, kuomet MK dydis dar buvo 1 555 Lt, tuo tarpu būtent šis priedas yra pagrindas skaičiuoti kiekvienų metų bazinį MK koeficientą, kurį kiekvienais metais tvirtina LR Vyriausybė, priimdama nutarimą, bei kuris yra pagrindas MK dydžiui apskaičiuoti. Negalima sakyti, kad visa MK metodika yra pasenusi ir atnaujinama minimaliai – joje yra įtvirtinti skaičiavimo principai, o kai kurios jos dalys atnaujinamos kasmet, pavyzdžiui, MK metodikos 3 priedas (*Sutartinių moksleivių skaičiaus nustatymo koeficientai tam tikram laikotarpiui*), kuris kiekvienais metais išdėstomas nauja redakcija (žr. 3 priedą). Atsižvelgiant į tai, kad atsirado nemažai MK apskaičiavimo metodikos papildymų bei pakeitimų, toliau apžvelgsime bei paanalizuosime būtent MK apskaičiavimą, tokiu būdu bus parengta MK apskaičiavimo metodikos aktuali versija, pagrįsta ir paremta naujausiais duomenimis[38].

MK apskaičiavimo metodika turi savo rodiklius, kurių skaičiavimas bus nagrinėjamas toliau. MK metodikos rodikliai ir metodikoje vartojami jų sutartiniai ženklai yra tokie[39]:

S – klasės (komplekto) moksleivių skaičiaus vidurkis;

h – pamokų skaičius per savaitę pagal ugdymo planą klasei (komplektui);

n – pedagoginių normų skaičius klasei (komplektui) per savaitę;

R – pedagogo vidutinio mėnesinio atlyginimo koeficientas bazinėmis mėnesinėmis algomis;

$\mathbf{k_n}$ – MK sudedamųjų dalių koeficientas bazinėmis mėnesinėmis algomis (toliau – BMA) per mėnesį (pvz., $\mathbf{k_1}$, - tai MK koeficientas vienam mokiniui, BMA per mėnesį; $\mathbf{k_2}$ – tai koeficientas, taikomas pedagogų kvalifikacijos tobulinimui, BMA per mėnesį *vienam mokiniui*; $\mathbf{k_2}$**'** – tai koeficientas, taikomas pedagogų kvalifikacijos

[37] **Sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodika** iš esmės sudaroma taip pačiais principais kaip ir MK, tačiau papildomai nustatomi moksleivių vidutiniai skaičiai klasėse, atsižvelgiant į anksčiau minėtus rodiklius.

[38] Aktualūs duomenys, t.y. tiek MK apskaičiavimo metodikos papildymai, tiek pakeitimai paryškinami ir bus žymimi raudonai (žr. 4 priedą).

[39] Moksleivio krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ (Žin., 2001, Nr. 57-2040), 7 p.

tobulinimui, BMA per mėnesį *vienai klasei*; **k_3** – švietimo įstaigos valdymui, pedagoginei, psichologinei pagalbai, bibliotekai ir išvykusiems pedagogams pavaduoti (kartu su socialiniu draudimu); **k_4** – socialiniam draudimui; **k_5** – k_3 ir k_4 suma, BMA per mėnesį vienai klasei; **k_6** – koeficientas švietimo įstaigos valdymui, pedagoginei, psichologinei pagalbai, bibliotekai ir išvykusiems pedagogams pavaduoti (kartu su socialiniu draudimu) vienam mokiniui per mėnesį; **k_7** - k_1, k_2 ir k_6 suma, rodanti ugdymo išlaidas vienam moksleiviui per mėnesį, BMA; **k_8** – kitoms išlaidoms 0,0897 koeficiento mokiniui, BMA per mėnesį).

K (K_b – bazinis) – MK koeficientas bazinėmis mėnesinėmis algomis per mėnesį ir *litais per metus*;

K_n – sutartinių moksleivių koeficientas,

MK – moksleivio krepšelis litais per metus.

MK apskaičiavimo rodikliai yra skaičiuojami pagal specialiąsias formules. Taigi, pirmasis MK rodiklis, kurį apskaičiuosim bus ***pedagoginio mėnesinio atlyginimo koeficiento (R),*** nustatyto Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos apraše[40] (toliau – PDDA tvarkos aprašas), ***svertinis vidurkis.*** Jis apskaičiuojamas neatestuoto pedagogo, mokytojo, vyresniojo mokytojo, mokytojo metodininko ir mokytojo eksperto *vidutinių mėnesinio atlyginimo koeficientų*, nustatytus PDDA tvarkos apraše, *vidurkius* dauginant iš visoje Lietuvoje esančių atitinkamų pedagogų procento (pavyzdžiui, valstybėje vidutiniškai yra 2 proc. neatestuotų pedagogų, 5 proc. atestuotų mokytojų, 65 proc. vyresniųjų mokytojų, 24 proc. mokytojų metodininkų ir 4 proc. mokytojų ekspertų) ir padalinus iš 100. Tokiu būdu apskaičiuojamas pedagogo vidutinio mėnesinio atlyginimo koeficientą bazinėmis mėnesinėmis algomis (**R**), kuris bus reikalingas MK koeficiento, BMA per mėnesį (**k_1**) apskaičiavimui.

Pedagoginio mėnesinis atlyginimo koeficiento svertinio vidurkio (R) skaičiavimas:

Neatestuoto pedagogo (**R_1**):

$$R_1 = \frac{11{,}05 + 9{,}25 + 11{,}1 + 9{,}3 + 11{,}15 + 9{,}35 + 11{,}2 + 9{,}5}{8} = 10{,}2375 \sim \mathbf{10{,}24}$$

Mokytojo **(R_2):**

$$R_2 = \frac{11{,}25 + 11{,}4 + 11{,}5}{3} = 11{,}3833333 \sim \mathbf{11{,}38}$$

Vyresniojo mokytojo **(R_3):**

$$R_3 = \frac{12{,}25 + 12{,}4 + 12{,}9}{3} = 12{,}5166666667 \sim \mathbf{12{,}52}$$

Mokytojo metodininko **(R_4):**

$$R_4 = \frac{13{,}15 + 13{,}4 + 13{,}8}{3} = \mathbf{13{,}45}$$

[40] Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas LR švietimo ir mokslo ministro 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. ISAK-1736 (Žin., 2009, Nr. 101-4229).

Mokytojo eksperto **(R_5):**

$$R_5 = \frac{14{,}95 + 15{,}2 + 15{,}6}{3} = \mathbf{15{,}25}$$

$$\mathbf{R} = \frac{\mathbf{10{,}24}\cdot 2+\mathbf{11{,}38}\cdot 5+\mathbf{12{,}52}\cdot 65+\mathbf{13{,}45}\cdot 24+\mathbf{15{,}25}\cdot 4}{100} = \frac{51{,}2+136{,}56+876{,}4+161{,}4+15{,}25}{100} = 12{,}7498 \approx \mathbf{12{,}75}$$

Taigi, pedagoginio mėnesinio atlyginimo koeficiento svertinis vidurkis (R) lygus 12,75 BMA – toks svertinis vidurkis buvo patvirtintas LR Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 875.

Toliau apskaičiuosime **pedagoginių normų skaičių per savaitę (n)** – šis skaičius bus reikalingas skaičiuojant MK sudedamųjų dalių koeficientus. Šis rodiklis apskaičiuojamas pagal formulę: **$n = h/18$**, čia **h** – tai pamokų skaičius[41]. Iš tikrųjų per 2004–2009 metų laikotarpį padidėjo 1-4, 5-8 ir 9-12 klasių valandų skaičius (žr. 2 ir 4 priedo ***t_2*** stulpelį). Anksčiau buvo nustatytas 1-4 pradinėms klasėms – 36 valandos, dabar – 40,37; 5-8 klasių mokiniams – 43 (jeigu klasėje mokosi nuo 10 iki 20 mokinių) ir 50 valandų (kai nuo 20 iki 30 mokinių), šiuo metu nepriklausomai nuo mokinių skaičius klasėje skiriama 51,9 val.; ir 9-12 klasėms buvo nustatyta 50 val., kai klasėje mokėsi nuo 10 iki 20 mokinių, ir 60 val. – kai mokėsi nuo 20 iki 30 mokinių, šiuo metu yra padidintos valandos atitinkamai 53,38 ir 69,74 (priklausomai nuo mokinių skaičiaus klasėje).

Tam, kad galėtume sužinoti kiek konkrečios klasės mokiniui reikės lėšų per vieną mėnesį, vienerius metus ir koks konkrečiais metais bus bazinis MK koeficientas (**K_b**) – reikės apskaičiuoti MK sudedamųjų dalių koeficientus. Taigi, pradėsime nuo pirmojo MK sudedamosios dalies koeficiento – **MK koeficiento BMA per mėnesį (k_1),** kuris apskaičiuojamas pagal formulę **$k_1 = R \cdot h/18S$,** čia **S** – tai klasės (komplekto) moksleivių skaičiaus vidurkis (žr. 2 ir 4 priedo ***t_1*** stulpelius), **h** – pamokų skaičius (***t_2*** stulpelis), o **R** – prieš tai apskaičiuotas Pedagoginio mėnesinis atlyginimo koeficiento svertinis vidurkis (R = 12,75) Skaičiavimo rezultatai pateikti 4 priedo ***t_4*** stulpelyje. **k_1** koeficientas bus reikalingas norint apskaičiuoti ugdymo išlaidas vienam moksleiviui per mėnesį **(k_7)**. Toliau apskaičiuosime pedagogų kvalifikacijos tobulinimui MK koeficientą (BMA) vienam mėnesiui. LR švietimo įstatymo 49 straipsnyje yra numatyta mokytojų teisė ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, t.y. 5 dienas kitas mokytojas turės pavaduoti mokytoją, kuris dalyvaus kvalifikacijos tobulinimo renginyje. Tam, kad paskaičiuoti kiek bus pavaduojamų pamokų per metus iš pradžių reikia paskaičiuoti kiek bus pavaduojamų pamokų per vieną dieną – išeina, kad *pavaduojamų pamokų per vieną dieną* yra **18/5 = 3,6** , kur skaičius **5** – tai vienos savaitės darbo dienos, o skaičius **18** – tai mokytojų kontaktinės darbo valandos (pedagoginė

[41] skaičiavimas pateiktas 2 priedo „MK apskaičiavimas“ ***t_2*** ir ***t_3*** stulpeliuose, tačiau, kaip jau buvo minėta, MK apskaičiavimo metodikoje yra pateikti 2004 m. duomenys, todėl aktualūs duomenis pateikiami darbo 4 priede ir yra paryškinti

norma). Gautą reikšmę **3,6** turime padauginti iš minimalaus dienų, skirtų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui skaičiaus (t.y. **5**), **3,6 x 5 = 18**[42] – t.y. *pavaduojamų pamokų skaičius per metus.* Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo koeficientas apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$k_2' = \frac{18 \cdot R \cdot n}{18 \cdot 4 \cdot 12},$$

čia dalinama iš 12, kadangi skaičiuojama vienam mėnesiui, dalinama iš 4, nes skaičiuojama vienai savaitei, ir dalijama iš 18, kadangi skaičiuojama vienai pedagoginei normai. Taigi, paskaičiavus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koeficientą BMA ***vienai klasei per mėnesį*** (**k_2'**), toliau galime surasti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koeficientą BMA ***vienam mokiniui per mėnesį*** (**k_2**). Reikės **k_2'** padalinti iš klasės (komplekto) moksleivių skaičiaus vidurkio **(S)** (žr. 4 priedo ***t_6*** stulpelį)**:** **$k_2=k_2'/S$.** Mokyklos valdymui, pedagoginei psichologinei pagalbai, bibliotekai bei ugdymo planui vykdyti ir išvykusiems pedagogams pavaduoti (kartu su socialiniu draudimu) skiriama 14 proc. pedagoginės normos dydžio per mėnesį vienai klasei, šių lėšų dalis apskaičiuojama pagal formulę: **$k_3=(R \cdot 14 \cdot h)/100$** (žr. 4 priedo ***$t_7$*** stulpelį). Socialiniam draudimui skiriamas 31 proc. pedagoginės normos dydžio koeficientas (**k_4**), ir kuris apskaičiuojamas pagal šią formulė: **$k_4=(R \cdot n \cdot 31)/100$** (žr. 4 priedo ***$t_8$*** stulpelį). MK dalinis koeficientas **k_5** – tai **k_3 ir k_4** (**$k_5= k_3 + k_4$**) MK dalinių koeficientų suma, BMA ***per mėnesį vienai klasei,*** kuri bus reikalinga skaičiuojant mokyklos valdymui, pedagoginei psichologinei pagalbai, bibliotekai bei ugdymo planui vykdyti ir išvykusiems pedagogams pavaduoti (kartu su socialiniu draudimu) koeficientą **k_6** ***per mėnesį vienam mokiniui,*** kurį apskaičiuojame pagal formulę **$k_6=k_5/S$** (žr. 4 priedo ***t_9*** ir ***t_{10}*** stulpelius). Paskaičiavus **k_6** koeficientą, galime paskaičiuoti *ugdymo išlaidas vienam moksleiviui per mėnesį, BMA* **(k_7)** – reikia sudėti dalinius MK koeficientus (**k_1, k_2 ir k_6**) – t.y. dalinį MK koeficientą *vienam mokiniui per mėnesį* (**k_1** - žr. 4 priedo ***t_4*** stulpelį), dalinį MK koeficientą, taikomą pedagogų kvalifikacijos tobulinimui, BMA *vienam mokiniui per mėnesį* (**k_2** - žr. 4 priedo ***t_6*** stulpelį), ir dalinį MK koeficientą švietimo įstaigos valdymui, pedagoginei, psichologinei pagalbai, bibliotekai ir išvykusiems pedagogams pavaduoti (kartu su socialiniu draudimu) *vienam mokiniui per mėnesį* – tokiu būdu apskaičiuojame **ugdymo išlaidas**, kiek jų tenka **vienam mokiniui per vieną mėnesį** (BMA) (žr. 4 priedo ***t_{11}*** stulpelį). Atsižvelgiant į tai, kad BMA 2009 m. yra 122 Lt – ugdymo išlaidos vienam sutartiniam mokiniui per mėnesį sudaro 257,14 Lt. (t.y. **2,1669 x 122 Lt = 264,36**).

Pažymėtina, kad MK apskaičiavimo metodikos lentelėje pasikeitė ne tik pateikti skaičiavimo duomenis, bet taip pat atsirado nemažai papildomų grafų, t.y. MK dalinių koeficientų – kitaip tariant

[42] Pavaduojamų dienų skaičius per metus atsitiktinai sutapo su kontaktinėmis darbo valandomis, kadangi jeigu, pavyzdžiui, vidutiniškai per vienerius metus būtų skirta 3 dienos mokytojų kvalifikacijos tobulinimui, tokiu atveju *pavaduojamųjų pamokų per vieną dieną* (3,6) reikėtų dauginti iš 3 [3,6 x 3 = 10,8], čia 10,8 – tai *pavaduojamų pamokų skaičius per metus*.

papildomų priemonių, kurioms yra skiriama tam tikra MK lėšų dalis (koeficientas). Atkreiptinas dėmesys, kad 2004 m. MK lėšos buvo skiriamos šioms priemonėms tokia procentine išraiška: vadovėliams įsigyti (2 proc.), mokymo priemonėms (0,4 proc.), mokytojų kvalifikacijai tobulinti (0,9 proc.) ir didžiausia MK dalis skiriama mokyklos valdymui, pedagoginiai psichologiniai pagalbai, bibliotekai bei ugdymo planui vykdyti (ir dalis skirta neformaliajam švietimui) (96,7 proc.). Reikėtų pažymėti, kad nuo 2005 m. atsirado papildoma priemonė – Pedagoginė psichologinė tarnyba, kuriai teko 0,4 proc. MK lėšų (žr. 3 lent.). Šioje lentelėje yra pateiktos anksčiau minėtos naujos grafos, kurios šiuo metu yra MK koeficiento sudedamosios dalys, o būtent – nuo 2006 m. atsirado mokinių pažintinei veiklai skirta MK dalis, 2007 m. – mokinių profesiniam orientavimui skirta MK dalis, o 2009 m. atsirado keli nauji dalykai – visų *pirma* – buvo įvestos dvi naujos MK dalis, t.y. numatyto lėšos *brandos egzaminų administravimui, vykdymui ir vertinimui*, bei *profesinės linkmės meninio ugdymo programos modulių finansavimui*, ir *antra* – sujungtos ankstesniais metais atskirai apskaičiuojamos dalys – vadovėliams ir mokymo priemonėms (žr. 3 lent.). Toks sujungimas reiškia, kad sudarydama programos sąmatą pati mokykla pagal poreikį gali nuspręsti, kiek skirti lėšų vadovėliams pirkti ir kiek mokymo priemonėms įsigyti.

3 Lentelė. MK dalių palyginimas 2002–2009 metais

Metai	MK dalys (Lt/1 sutartiniam mokiniui)									MK DYDIS (METINIS)	nuo kada toks MK dydis
	Vadovėliams	Mokymo priemonėms	Mokytojų kvalifikacijai tobulinti	Lėšos mokyklos valdymui, pedagoginei psichologinei pagalbai, bibliotekai bei lėšos ugdymo planui vykdyti (ir neformaliam vaikų švietimui)	Pedagoginėms, psichologinėms tarnyboms	Mokinių pažintinei veiklai	Mokinių profesiniam orientavimui	Egzaminų administravimui, vykdymui ir vertinimui	Profesinės linkmės meninio ugdymo programos modulių finansavimas		
	1 mok.	1 mok.	1 sut. mok.	1 sut. mok.	1 sut. mok.	1 mok.	1 mok.	1 mok.	1 mok.	Lt/ 1 sut. mok.	
2002	10,5	2,1	4,5	1504						**1521**	
2003	21,0	4,2	9,0	1504						**1538**	
2004	33,5	6,7	14,2	1600						**1654**	
2005	41,4	8,3	24,4	1671	7,20					**1753**	
2006	47,6	9,5	24,4	1846	10,90	3,7				**1942**	
2007	62,0	12,4	24,4	2210	13,10	7,3	3,7			**2335**	
2008	68,97	13,82	27,19	2547 (iki 09.01) 2922 (nuo 09.01)	14,59	8,14	4,15			**2684 3059**	**iki 2008-09-01 nuo 2008-09-01**
2009	71,88		19,03	3643 (iki 09.01) 3504 (nuo 09.01)	20,28	6,91	3,53	5,84	3,84	**3774 3635**	**iki 2009-09-01 nuo 2009-09-01**
2010	71,88		19,03	3179	20,28	6,91	3,53	5,84	3,84	**3310**	**Projektas**

Šaltinis: LR švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo ekonomikos skyriaus duomenys, MK apskaičiavimo metodikos 3 priedų redakcijų, *2002-2009* metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų duomenų analizė.

Taigi, tęsiant MK apskaičiavimo metodikos aktualios versijos rengimą, grįžtame prie MK dalinių koeficientų skaičiavimo. Žinodami, kokios naujovės įvyko per laikotarpį nuo 2004 m. iki šių metų galime apskaičiuoti naujus MK dalinius koeficientus, atitinkamai papildydami MK apskaičiavimo metodika septyniais naujais stulpeliais (***t_{14}, t_{15}, t_{16}, t_{17}, t_{18}, t_{19}, t_{20}***), bei apjungiant į vieną stulpelį ***(t_{13})*** dvi MK dalis, skirtas vadovėliams ir mokymo priemonėms (žr. 4 priedą). Kiekvienai naujai MK daliai yra nustatytas koeficientas, reikėtų pažymėti, kad šiuos koeficientus atitinkamais metais nutarimu tvirtina LR Vyriausybė, tokiu būdu keisdama MK metodikos 3 priedą („Sutartinių moksleivių skaičiaus nustatymo koeficientai“) (žr. 3 priedą). Tuo tarpu koeficientų skaičius bei minėto priedo pakeitimo projektą parengia LR švietimo ir mokslo ministerijos specialistai. Taip, pavyzdžiui, 2009 m. ***vadovėliams ir mokymo priemonėms*** buvo nustatytas ***0,0491*** koef., kurias sudaro 71,88 Lt vienam mokiniui į metus (žr. 4 priedo t_{13} stulpelį), ***pedagoginėms ir psichologinėms tarnyboms finansuoti – 0,0139*** koef. (arba 20,35 Lt), ***moksleivių pažintiniai veiklai vykdyti – 0,0047*** koef., arba 6,88 Lt, vienam mokiniui į metus, ***moksleivių profesiniam orientavimui – 0,0024*** koef. (arba 3,51 Lt), ***brandos egzaminams administruoti, vykdyti ir vertinti – 0,0040*** koef. (arba 5,86 Lt), ***profesinės linkmės meninio ugdymo programų moduliams finansuoti*** numatytas ***0,0026 koef***. (arba 3,81 Lt) ir ***Mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti*** **0,0130** koef. (arba 19,03 Lt). Pažymėtina, kad dėl didžiosios dalies minėtų MK lėšų tikslinių dalių panaudojimo LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu yra patvirtintos šių lėšų panaudojimo metodinės rekomendacijos, kurių pagrindinis tikslas – užtikrinti tikslingą ir racionalų lėšų panaudojimo ir paskirstymo principus. Pagal šias rekomendacijas kiekviena savivaldybė atitinkamai MK lėšų daliai (pavyzdžiui, profesiniam mokinių orientavimui), tvirtina šių lėšų panaudojimo tvarkos aprašus.

Pažymėtina, kad MK apskaičiavimo metodikos lentelėje yra numatytos dvejopo pobūdžio MK lėšos, viena jų dalis įvardinamos kaip „Mokyklos fondas“, o antra – kaip „kitos išlaidos“. Atkreiptinas dėmesys, kad MK lėšų dalį „Mokyklos fondas“ sudaro būtent tos lėšos, iš kurių mokami atlyginimai mokytojams, socialinio draudimo įmokos, tuo tarpu „kitos išlaidos“ – tai MK lėšų dalis skirta mokymo priemonėms, profesiniai mokinių orientavimui ir t.t., tačiau įdomus faktas yra tas, kad iš tikrųjų MK nustatymas vyksta pirmiausia nustatant minėtus MK papildomų dalių koeficientus, nustatoma jų bendra suma, o paskui iš visų MK lėšų ta suma yra atimama, ir galiausiai tai kas lieka – priklauso „Mokyklos fondui“.

Taigi, atnaujinus visus MK apskaičiavimo metodikos duomenis, parengėme aktualią MK apskaičiavimo metodikos versiją. Iš atliktų skaičiavimų bei gautų rezultatų yra matyti, kad šiuo metu bazinis MK koeficientas **(K_b)** yra lygus **ne 2,4829,** koks yra patvirtintas LR Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 875, bet **2,2566**, ir **atsižvelgiant į tai, apskaičiuotas pagal MK skaičiavimo metodiką, MK turi būti lygus ne 3 635 Lt, bet 3 304 Lt, t.y. 331 Lt mažesnis už patvirtintą.** Visa tai sąlygoja, kad valstybė permoką vienam sutartiniam mokiniui į metus 331 Lt, o

atsižvelgiant į tai, kad sutartinių mokinių Lietuvoje yra daugiau negu 445 tūkst., ir į tai, kad MK 3 635 Lt buvo nustatytas ne metams, bet laikotarpiui nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. iki 2009 m. gruodžio 31 d. – iš valstybės biudžeto mokykloms bus skirta apie 38 624 tūkst. Lt daugiau (per minėta laikotarpį vienai mokyklai apie 28 296 Lt). Reikėtų pažymėti, kad kitų metų projektuojamas MK dydis numatomas 325 Lt mažesnis už šiuo metu galiojanti (žr. 3 lent.), tačiau atsižvelgiant į mūsų parengtą aktualią MK apskaičiavimo metodikos versiją, planuojamas MK dydis vis tiek gaunasi **6 Lt didesnis**.

Atkreiptinas dėmesys, kad MK apskaičiavimo metodika yra gana sudėtinga, o atsižvelgiant į tai, kad nuo 2004 m. ji nebuvo atnaujinama, kyla abejonių, kad iš tikrųjų kiekvienais metais MK nustatomas pagal metodiką, apskaičiuojant visus rodiklius. Atlikta detali MK skaičiavimo metodikos analizė bei aktualios versijos parengimas leidžia daryti ***išvadą***, kad MK nustatomas ne visai pagal metodinius reikalavimus, todėl iš tikrųjų yra didžiulis poreikis keisti ir tobulinti MK metodiką, kad ji būtų parengta atsižvelgiant į realius faktus. Kai kurių dalykų, reikia atsisakyti arba įvesti naujus, atsižvelgiant į kitų šalių geresnę patirtį. Reikėtų pažymėti, kad šiuo metu yra sudaryta darbo grupė būtent MK apskaičiavimo metodikos tobulinimo klausimais.

1.3. Savivaldybių biudžetų lėšos – kaip BLM finansavimo šaltinis

LR iš viso yra šešiasdešimt savivaldybių ir kiekviena iš jų yra tam tikro skaičiaus BLM (pradinių, pagrindinių, vidurinių, gimnazijų) steigėja. Nereikėtų pamiršti ir apie kiekvienos savivaldybės indėlį į BLM finansavimą – juk iš savivaldybės biudžetų, kaip matysime toliau, BLM finansavimui skiriama santykinai nemaža lėšų dalis, palyginti su LR valstybės biudžeto tikslinių dotacijų, skirtų MK finansuoti lėšomis.

Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo, tai valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi LR Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą ir jos sudarytas, jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas[43]. Reikėtų pažymėti, kad savivaldybė, kaip viešasis juridinis asmuo turi tam tikras funkcijas, kurios gali būti ***savarankiškos,*** t.y., funkcijos, kurias savivaldybės atlieka pagal LR Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir šios interesais, ir ***valstybines*** *(valstybės perduotas savivaldybėms)*, t.y. funkcijos, pagal įstatymus perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Švietimas, o tiksliau – savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas (t.y. bendrojo lavinimo) užtikrinimas, BLM steigimas, reorganizavimas, likvidavimas, išlaikymas bei mokymo pagal formaliojo švietimo programas organizavimas ir įgyvendinimas – priskiriamas savivaldybių ***savarankiškoms funkcijoms***, tačiau svarbus momentas yra

[43] LR vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-4290) 3 str. 1 d.

tas, kad anksčiau, t.y. iki 2008 m. vasario 5 d. savivaldybės be anksčiau minėtų dviejų tipų funkcijų (t.y. savarankiškų ir valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms), buvo dar vienas tipas funkcijų – ***ribotai savarankiškos*** *savivaldybės funkcijos*, kuriai buvo priskirtas bendrasis lavinimas. Šio tipo funkcijos nebeliko nuo 2008 m. spalio 1 d., o bendrojo lavinimo užtikrinimas savivaldybių teritorijose buvo priskirtas prie *savarankiškų funkcijų*. Čia yra dar vienas labai įdomus momentas, kuris turi sąveiką su BLM finansavimu, o tiksliau – su finansiniu savarankiškumu. Suprantama, kad anksčiau, t.y. iki to laiko kol minėta savivaldybių funkcija buvo *ribotai savarankiška*, jos įgyvendinimą kontroliavo valstybė, tačiau dabar minėta savivaldybės funkcija yra *savarankiška*, tačiau neatsižvelgiant į tai, kad pasikeitė šios funkcijos statusas, iš esmės savivaldybėms lygi šiol nėra suteikta teisės savo nuožiūra paskirstyti MK lėšas BLM ir paliekama galimybė perskirstyti tik tam tikrą procentą specialiosios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti, lėšų.

Savivaldybė, turi savo biudžetą, kuris sudaromas ir tvirtinamas vieneriems metams savivaldybės tarybos sprendimu. Savivaldybės biudžetas suprantamas kaip savivaldybės biudžetinių metų pajamų ir išlaidų planas, jo pajamas sudaro mokestinės ir nemokestinės pajamos, bei valstybės biudžeto dotacijos (Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos, Valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos ir Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacijos savivaldybių biudžetams)[44]. Savivaldybėms vaikų, jaunimo bendrojo lavinimo organizavimo funkcijai įgyvendinti valstybė skiria specialiąją tikslinę dotaciją, kurią perveda savivaldybėms atsižvelgiant į lėšų poreikį švietimo įstaigų darbuotojams – pedagogams darbo užmokesčiui už kasmetines atostogas apmokėti[45].

LR Seimas, kasmet įstatymu tvirtindamas valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžetų finansinius rodiklius ir numatydamas valstybės specialiąsias tikslines dotacijas savivaldybių savarankiškoms funkcijoms įgyvendinti, kartu numato MK lėšų sumas, kurias gauna atitinkama savivaldybė. Valstybės specialiosios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti sumos dydis tam tikrai savivaldybei priklauso nuo kelių faktorių – visų pirmą – nuo BLM mokyklų, veikiančių savivaldybėje skaičiaus (tiek savivaldybių, tiek nevalstybinių), bei nuo mokyklose besimokančių mokinių skaičiaus, ir antra – nuo MK bazinio dydžio, t.y. nuo vienam sutartiniam moksleiviui skirtos pinigų sumos. Reikėtų pažymėti, kad kiekviena savivaldybė, o tiksliau savivaldybės taryba, spendimu tvirtina MK lėšų paskirstymo, perskirstymo, naudojimo ir perdavimo tvarkos aprašus, kurie sureglamentuoja MK lėšų paskirstymą, naudojimą, atsiskaitymą už išvykusius mokinius bendrąjį lavinimą teikiančiose mokyklose (taip pat priešmokyklinį ugdymą teikiančiose įstaigose). Atkreiptinas dėmesys, kad BLM, vadovaudamasi patvirtintu mokslo metų ugdymo planu, taip pat atitinkamos savivaldybės patvirtintu pedagoginių ir kitų darbuotojų etatų (išlaikomų iš MK lėšų) skaičiumi, priemokomis, numačiusi lėšas darbo užmokesčiui dėl pedagogų darbo stažo pasikeitimo, taip pat mokinių mokymo namuose, mokytojų pavadavimo ir pan., apskaičiuoja MK faktinį lėšų poreikį darbo užmokesčiui ir socialinio

[44] LR savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas (Žin., 1997, Nr. 69-1743; 2001, Nr. 94-3307).
[45] Ten pat 10 str. 2 d.

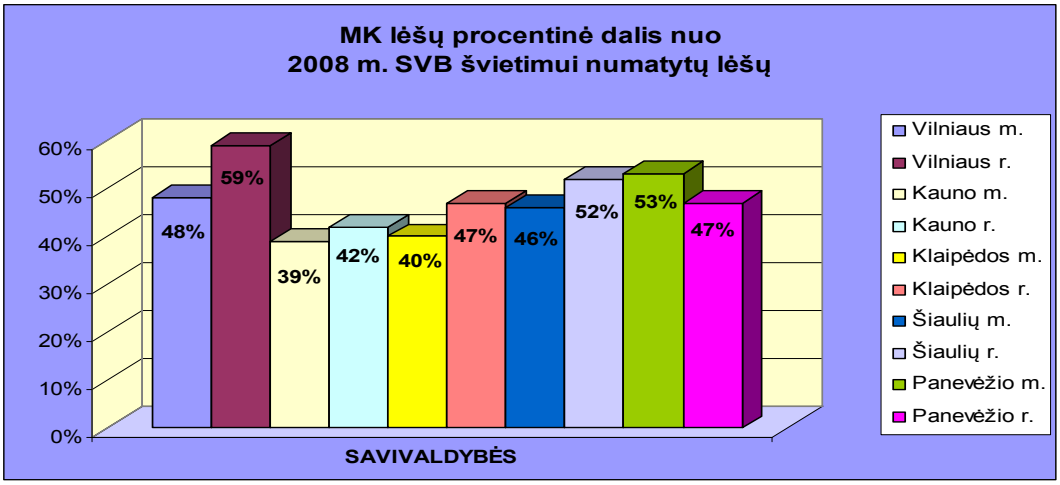
draudimo įmokoms. Tokį MK lėšų poreikį BLM pateikia atitinkamos savivaldybės administracijos skyriui (toliau – Finansų ir biudžeto skyrius), kuris pagal mokyklos sutartinių mokinių skaičių ir bazinį MK dydį (nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. – 3 635 Lt), apskaičiuoja MK lėšas kiekvienai BLM. Pažymėtina, kad atitinkamos savivaldybės Finansų ir biudžeto skyrius palygina planines lėšas, kurios priklauso pagal MK, su faktiniu lėšų poreikiu konkrečios mokyklos ugdymo planui įgyvendinti ir tokiu būdu nustato mokyklai **MK lėšų trūkumą arba perteklių**. Dar vienas labai *svarbus momentas* yra tas, kad kiekviena savivaldybė, kaip BLM steigėja, turi teisę perskirstyti MK lėšas tarp mokyklų iki 5 proc. visos specialios tikslinės dotacijos. Pažymėtina, kad konkretus galimų perskirstyti MK lėšų procentas yra nustatomas atitinkamų metų Finansinių rodiklių įstatyme, tačiau reikėtų pažymėti, kad leidžiamo MK lėšų perskirstymo procentai, numatyti ir Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatose[46]. Šiame dokumente yra nustatyti ne tik pagrindiniai BLM finansavimo principai, bet ir penki MK įvedimo etapai: pirmojo etapo metu (2002 m.) steigėjas galėjo perskirstyti iki 15 proc. MK lėšų, antrojo etapo metu (2003 m.) ir trečiojo (2004 m.) – iki 10 proc. skiriamų lėšų, o ketvirtuoju (2005 m.) ir penktuoju (2006 m.) etapais, BLM steigėjams buvo suteikta teisė perskirstyti iki 5 proc. MK lėšų. Savivaldybė, turėdama įstatymu jai suteiktą teisę perskirstyti atitinkamą procentą MK lėšų tarp mokyklų, esant būtinybei, parengia BLM MK lėšų perskirstymo projektą, kuriame MK lėšų dydis atitinkamai mokyklai yra *didinamas arba mažinamas*, atsižvelgiant į faktinį lėšų poreikį. Pavyzdžiui, mokykloms, kurioms buvo nustatytas lėšų perteklius, lėšos yra mažinamos, tačiau paliekant nemažiau kaip 105 proc.[47] faktinio lėšų poreikio. Savo ruožtu mokykloms, kurioms buvo nustatytas MK lėšų trūkumas, lėšos yra didinamos proporcingai faktiniam mokyklos lėšų poreikiui. Savivaldybės administracijos Finansų ir biudžeto skyrius, atlikęs MK lėšų perskirstymą, informuoja konkrečios BLM direktorių ir tik tada mokykla gali sudaryti **programų sąmatų** projektus ir juos pateikti savivaldybės administracijos Finansų ir biudžeto skyriui, kuris visų pirma patikrina šių lėšų *pagrįstumą* ir tik tada pateikia juos kartu su savivaldybės biudžeto projektu tvirtinti savivaldybės tarybai. Pažymėtina, kad MK lėšos turi būti naudojamos **griežtai pagal numatytą paskirtį**, ir už jų panaudojimą yra atsakingi mokyklų vadovai.

Taigi, dalis savivaldybės biudžete numatytų asignavimų švietimui skiriama iš valstybės biudžeto, o kita dalis – iš **savarankiškų savivaldybės biudžetų**. Toliau panagrinėsime penkių didžiausių Lietuvos miestų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio, bei jų rajonų savivaldybių biudžetuose numatytus asignavimus švietimui. Kadangi savivaldybių ir nevalstybinių BLM steigėjams MK lėšos skiriamos kaip tikslinės LR valstybės biudžeto lėšos, o mokyklos aplinką (t.y. pastato naudojimą, komunalines išlaidas, techninio personalo atlyginimus ir socialinį draudimą,

[46] Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo nuostatai, patvirtinti LR Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. 1520 (Žin., 2001, Nr. 106-3810).
[47] Kiekviena savivaldybė nustato savo procentą.

kitas išlaidas) finansuoja pats mokyklos steigėjas, t.y. valstybė (kai BLM yra valstybinė), savivaldybė (kai BLM steigėjas savivaldybės) arba kiti fiziniai ar juridiniai asmenys (kai BLM nevalstybinė).

Švietimo finansavimas savivaldybėse turi tam tikrą jam būdingą struktūrą ir finansavimo aspektus, kadangi švietimas konkrečioje savivaldybėje finansuojamas iš savivaldybės biudžete numatytų lėšų, valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų MK finansuoti, specialios tikslinės dotacijos savivaldybės biudžeto programoms finansuoti, Valstybinėje investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti bei iš kitų finansavimo šaltinių (žr. 5 priedą). Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti, dalis, palyginus su savivaldybių biudžetuose numatytais asignavimais švietimui, sudaro beveik pusę savivaldybės biudžete numatytų lėšų švietimui (žr. 5 ir 6 priedus). Kaip matyti iš toliau pateikto grafiko, MK lėšų procentinė dalis 2008 m. Vilniaus m. savivaldybėje sudarė 48 proc. visų švietimui skirtų asignavimų (t.y. 254 658 tūkst. Lt), tuo tarpu BLM aplinkai finansuoti savivaldybės skyrė 51 proc. arba 268 777 tūkst. Lt. Pažymėtina, kad 1 proc. sudarė lėšos, skirtos savivaldybių biudžetams kaip specialioji tikslinė dotacija savivaldybės biudžeto programoms finansuoti ir VIP numatytiems projektams finansuoti – šios lėšos sudaro 8 134 Lt. (žr. 5 priedą). Panaši situacija yra ir kitose tyrime dalyvavusiose savivaldybėse. Iš atliktos dešimties didžiausių Lietuvos miestų ir jų rajonų savivaldybių biudžetų lėšų, tenkančių švietimui, analizės, *galima teigti, kad* MK lėšos 2008 m. beveik visuose savivaldybių biudžetuose sudarė mažiau negu pusę švietimui tenkančių lėšų, situacija skyrėsi tik Šiaulių r., Vilniaus r. ir Panevėžio m. savivaldybėse – jų biudžetuose MK lėšos sudarė daugiau negu pusę švietimui numatytų lėšų. Tačiau reikėtų pažymėti, kad bendras vaizdas parodo, kad mokyklos finansuojamos daugiau ar mažiau proporcingai – tiek valstybės, tiek pačių savivaldybių lėšomis.

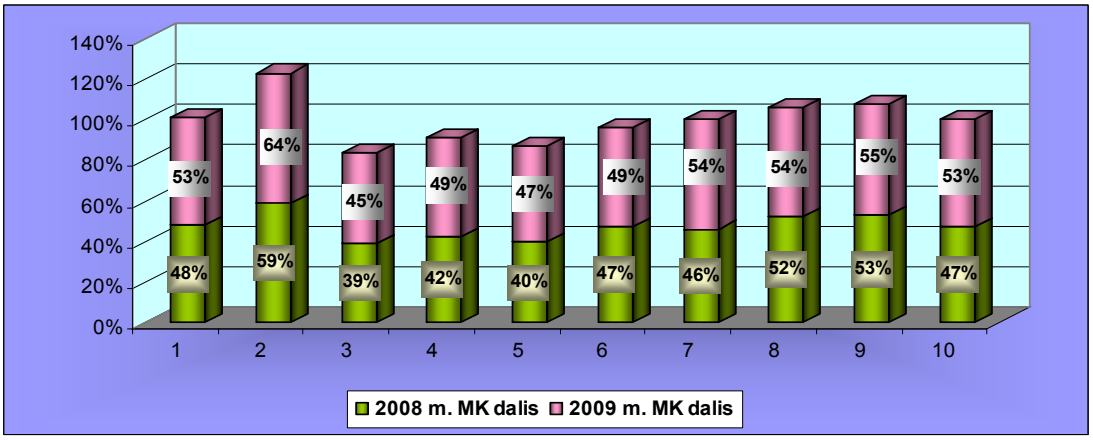

Šaltinis: parengta pagal 6 priedo duomenis

2 pav. **MK lėšų procentinė dalis nuo 2008 m. Savivaldybių biudžetuose švietimui numatytų lėšų**

Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės tikslinės dotacijos MK finansuoti dalis, tekanti savivaldybėms 2009 m. pasikeitė ir kaip matyti iš 3 pav. pavaizduoto MK lėšų dalies pokyčio per 2008–2009 m. laikotarpį – šių lėšų dalis absoliučiai visuose savivaldybių biudžetuose padidėjo (žr. 3 pav. ir 6 priedą).

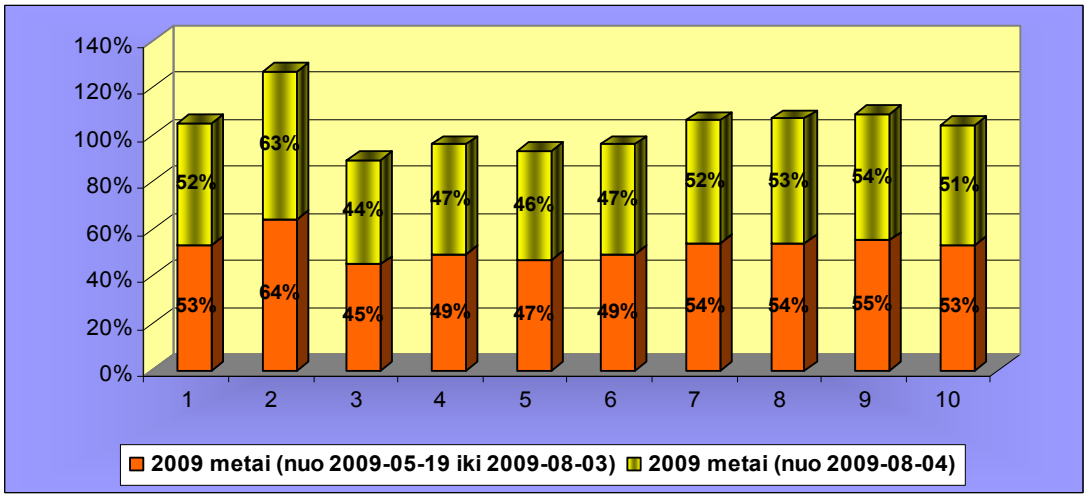
Suprantama, kad MK lėšų padidėjimui turėjo įtakos MK bazinio dydžio padidėjimas, kadangi 2008 m. MK vienam sutartiniam mokiniui į metus vidurkis sudarė 2 871 Lt., o 2009 m. – 3 686 Lt.

Šaltinis: parengta pagal 6 priedo duomenis

3 pav. **MK dalies pokytis dešimties savivaldybių biudžetuose per 2008–2009 m. laikotarpį**

Ne mažiau svarbesni pokyčiai, susiję su valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų, skirtų MK finansuoti, vyko ir 2009 m. Jeigu palyginsime dešimties savivaldybių biudžetų MK lėšų dalį, tai pamatysime, kad ši dalis sumažėjo keliai procentais (žr. 4 pav.). Tokiam MK lėšų sumažėjimui turėjo įtakos MK bazinio dydžio sumažėjimas – kadangi iki 2009 m. rugpjūčio 3 d. buvo nustatytas 3 738 Lt bazinis MK dydis, o nuo 2009 m. rugpjūčio 4 d. – 103 Lt mažesnis – t.y. 3 635 Lt.

Šaltinis: parengta pagal 6 priedo duomenis

4 pav. **MK dalies dešimties savivaldybių biudžetuose 2009 metais kaita**

Reikėtų pažymėti, kad didžiausią sumą valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti, gauna Vilniaus m. savivaldybė – 2008 m. tai sudarė 254 658 tūkst. Lt, o 2009 m. apie 331 785 tūkst. Lt, tuo tarpu Kauno m. 2008 m. gavo 98 497 tūkst. Lt mažiau, ir tai sudarė 156 161 tūkst. Lt, o 2009 m. – 206 007 tūkst. Lt (arba 125 778 tūkst. Lt mažiau negu Vilniaus m.). Minėtų dotacijų dydžiai priklauso nuo atitinkamos savivaldybės mokyklų ir jose besimokančių mokinių

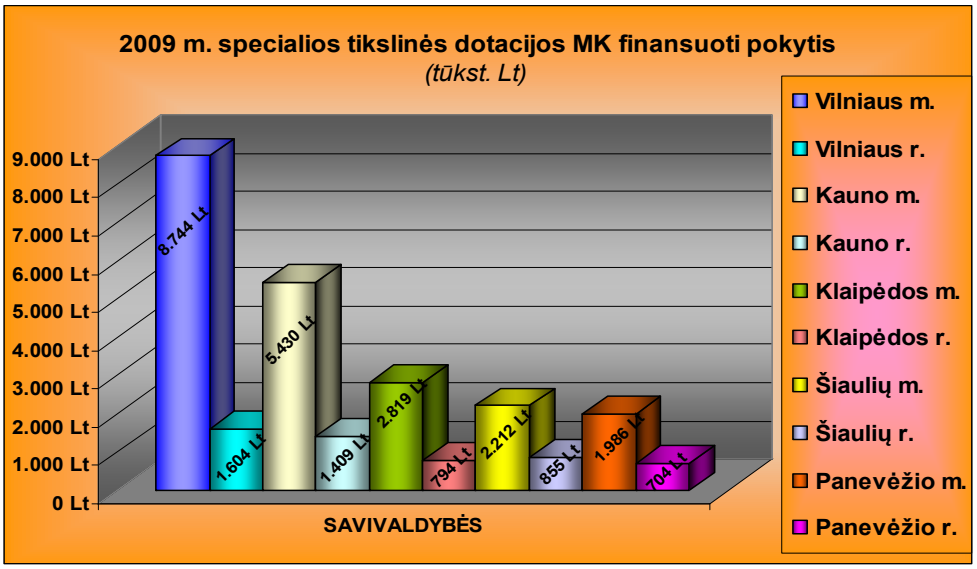
skaičiaus. Pavyzdžiui, Vilniaus m. savivaldybėje šiuo metu yra 154 BLM, kuriose mokosi 70 506 mokiniai, Vilniaus r. savivaldybėje – 66 BLM, kuriose mokosi 10 849 mokiniai (žiūr. 4 lent.).

4 lentelė. Dešimties savivaldybių BLM ir joje besimokančių mokinių skaičius 2009 m. rugsėjo 1 d.

Nr.	Savivaldybė	BLM	Mokiniai	Procentinė dalis nuo visų Lietuvoje besimokančių mokinių, %
1.	**Vilniaus miesto**	154	70 506	15,52
2.	**Vilniaus rajono**	66	10 849	2,39
3.	**Kauno miesto**	88	47 501	10,46
4.	**Kauno rajono**	34	10 814	2,38
5.	**Klaipėdos miesto**	50	22 872	5,03
6.	**Klaipėdos rajono**	22	5 983	1,32
7.	**Šiaulių miesto**	43	17 972	3,96
8.	**Šiaulių rajono**	26	5 729	1,26
9.	**Panevėžio miesto**	29	16 405	3,61
10.	**Panevėžio rajono**	26	4 325	0,95
	Iš viso dešimties savivaldybių:	**538**	**212 956**	**47,40**
	Kitų (51) savivaldybių :	**827**	**236 332**	**52,60**
	Iš viso Lietuvoje:	**1 365**	**449 288**	**100**

Šaltinis: parengta pagal Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo informacinės sistemos (AIKOS) duomenis// http://www.aikos.smm.lt/aikos/svietimo_ir_mokslo_institucijos.htm [žiūrėta 2009 11 14]

Kaip matyti iš 4 lentelės duomenų – beveik pusė, t.y. 47,40 proc. visų Lietuvoje besimokančių mokinių mokosi būtent Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio miestų bei jų rajonų savivaldybių mokyklose. Atsižvelgiant į savivaldybėse įsteigtų mokyklų bei jose besimokančių mokinių skaičių 2009 m., iš toliau pateikto grafiko duomenų (žr. 5 pav.) galima pamatyti kaip keitėsi valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų, skirtų MK finansuoti, sumos konkrečiai savivaldybei. MK lėšos nuo 2009 m. rugpjūčio 4 d., palyginus su iki 2009 m. rugpjūčio 3 d. MK lėšomis, sumažėjo atitinkamai Vilniaus m. savivaldybėje 8 744 tūkst. Lt, Kauno m. – 5 430 tūkst. Lt, Klaipėdos m. – 2 819 tūkst. Lt, o Šiaulių ir Panevėžio m. atitinkamai 2 212 ir 1 988 tūkst. Lt (žr. 5 pav. ir 6 priedą).

Šaltinis: parengta pagal 6 priedo duomenis

5 pav. **Valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos, skirtos MK finansuoti, 2009 m. sumažėjimas**

Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta apie savivaldybių biudžetuose švietimui skirtas lėšas, galima teigti, kad iš tikrųjų valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos MK finansuoti dalis, tenkanti tam tikrai savivaldybei yra nemaža ir priklauso nuo toje savivaldybėje įsteigtų mokyklų ir jose besimokančių mokinių skaičiaus. MK lėšos sudaro beveik pusę visų bendrajam lavinimui numatytų lėšų savivaldybėje, nepriklausomai nuo to ar toje savivaldybėje yra šimtas, ar penkiasdešimt mokyklų. Atitinkamai kiekviena savivaldybė, atsižvelgiant į įsteigtų mokyklų skaičių finansuoja kitą dalį mokyklos išlaidų. Ir iš esmės skiriasi finansavimo tikslas – MK lėšos skirtos ugdymo procesui, o savivaldybių biudžetų lėšų dalis – mokyklos aplinkai finansuoti.

1.4. Didžiausia investicija į švietimą – Mokyklų tobulinimo programa

Nagrinėjant BLM finansavimo šalinius nereikėtų pamiršti ir apie Lietuvoje nuo 2002 m. vykdomą Mokyklų tobulinimo programą[48] (toliau – MTP), kurios finansavimą sudarė LR valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšos ir Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko (toliau – TRPB) lėšos. LR ir TRPB 2002 m. liepos 29 d. sudarė ***Pagrindinę paskolos sutartį***[49] dėl MTP finansavimo. Pagal šią sutartį TRPB sutiko paskolinti Lietuvai sumą, lygią 29 000 000 EUR (dvidešimt devyniems milijonams eurų) arba 100 050 000 Lt (vienam šimtui milijonų penkiasdešimt tūkstančių litų). Paskolos suma galėjo būti naudojama išlaidoms, kurios reikalingos MTP įgyvendinti būtinų ir iš paskolos lėšų finansuojamų prekių, paslaugų, darbų pagrįstoms sąnaudoms padengti, taip pat paskolos administravimo mokesčiui sumokėti bei visoms su palūkanų normos „lubomis“ ar palūkanų normos „intervalu“ susijusioms įmokoms pagal minėtą sutartį[50] padengti.

MTP – tai didžiausias Lietuvos bendrojo lavinimo investicinis projektas nuo Nepriklausomybės atkūrimo, kurio pagrindinis tikslas – iš esmės pagerinti BLM (pagrindinių ir vidurinių) 5-10 klasių moksleivių mokymą bei jų mokymosi aplinką, gerinant mokymosi kokybę, modernizuojant bendrąjį lavinimą ir užtikrinant veiksmingą ir racionalų švietimui skirtų lėšų panaudojimą. MTP yra ilgalaikė programa ir iš tikrųjų apima visą bendrojo lavinimo sistemą. Daugelis programos priemonių skirta pagrindinio ugdymo programas teikiančioms švietimo įstaigoms, kadangi geras pagrindinis išsilavinimas yra vienas iš svarbiausių nacionalinės švietimo politikos prioritetų. MTP paskirtis yra *įgyvendinti LR Vyriausybės programos nuostatas*, o būtent: ugdyti mąstančias, kūrybingas asmenybes; ugdymą grįsti sisteminiu ir loginiu mąstymu, savarankišku moksleivių darbu; garantuoti saugų kaimo vaikų pervėžėjimą į mokyklą; sutvarkyti mokyklinio amžiaus vaikų apskaitą; patikslinti mokyklų tinklo pertvarkos projektus; lanksčiau, bei atsižvelgiant į būtinas reikmes, vykdyti mokyklų tinklo optimizavimą, laipsniškai atsisakyti mokyklų pamainingumo; sparčiau vykdyti mokyklų

[48] Mokyklų tobulinimo programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 759 (Žin., 2002, Nr. 54-2130).
[49] LR ir Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko 2002 m. liepos 29 d. „Pagrindinė paskolos sutartis (Mokyklų tobulinimo programa)“, paskolos Nr. 7128-LT.
[50] Pagrindinės paskolos sutarties Bendrųjų sąlygų 4.04 punkto C papunktis.

kompiuterizavimo programą; sukurti mokyklų informacinę sistemą[51]. MTP galėjo dalyvauti savivaldybių, apskričių viršininkų administracijų, LR švietimo ir mokslo ministerijos įsteigtos BLM, o programos vykdymo laikotarpis yra 2002–2005 m.

MTP sudarė penki komponentai[52]: (A) *„Mokymo ir mokymosi sąlygų gerinimas“,* kurio tikslas – organizuoti mokymus ir tobulinti mokytojų mokymo įgūdžius bei žinias, taip pat aprūpinti, pagrindines mokyklas mokymo priemonėmis, atitinkančiomis naujos mokymo programos poreikius, o naudojant informacines ir komunikacines technologijas bei internetą, sukurti besimokančiųjų bendruomenes mokyklose; (B) *„Švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimas“,* tikslas – teikiant techninę paramą ir organizuojant mokymus, kurti Politikos analizės tarnybą, atsakingą už L|R švietimo ir mokslo ministerijos vidinių gebėjimų atlikti politikos analizę didinimą, stiprinti švietimo valdymo informacinę sistemą[53], ir didinti šalies institucijų gebėjimą atlikti sistemingą moksleivių pažangos vertinimą bei sukurti mokyklų vidaus ir išorės audito sistemą; (C) *„Energijos išlaidų mažinimas ir mokymosi sąlygų gerinimas“,* tikslas – gerinant šildymo ir vidinių sistemų veikimą, padidinti inžinerinių tinklų veiksmingumą, gerinti higienos sąlygas; siekiant neįgalių vaikų integracijos į mokyklos bendruomenę, mokyklose įrengti neįgaliesiems skirtus įrenginius, taip pat suremontuoti bibliotekas; (D) *„Mokyklų tinklo optimizavimas“,* numatytas tikslas – didinti LR švietimo ir mokslo ministerijos gebėjimą padėti savivaldybėms įgyvendinti mokyklų tinklo savivaldybių teritorijose optimizavimo programą ir t.t., ir (E) komponentas – *„Parama MTP valdymui“,* skirtas stiprinti MTP koordinavimo tarnybą plėtojant pirkimo, finansų valdymo ir komunikacinius gebėjimus. Iš tikrųjų MTP ženkliai prisidėjo prie Lietuvos švietimo sistemos modernizavimo bei švietimo institucijų stiprinimo, kadangi įgyvendinus programos komponentuose numatytus siekius atsinaujino pagrindinės mokyklos ir MTP pabaigoje buvo sėkmingai įgyvendinti pagrindiniai tikslai[54] – **nacionaliniu lygmeniu** pradėta kurti ir institucionalizuota Švietimo valdymo informacinės sistemos (toliau – ŠVIS) duomenų bazė, kuriama regioninė ir mokyklų ŠVIS; apmokyta ir institucionalizuota švietimo politikos analitikų grupė, vyko mokymai ir savivaldybių specialistams; institucionalizuota Nacionalinių mokinių pasiekimų vertinimo sistema; sukurtas mokyklų išorės vertinimo koncepcijos ir metodikos projektas, įkurta Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra; **savivaldybių lygmeniu**, bendradarbiaujant su savivaldybių specialistais, buvo sukurtos mokyklų tinklo pertvarkos metodinės rekomendacijos, skirtos savivaldybių darbuotojų kompetencijai tobulinti, ir šiuo metu bendruosius tinklo pertvarkos planus jau turi pasitvirtinusios 59 savivaldybės, MTP įgyvendinimo laikotarpiu buvo nupirktas 161 geltonasis autobusas (planuota 100, dar 61 autobusas nupirktas už konkursų metu sutaupytas lėšas). **Mokyklų lygmeniu** daugiau nei 400 pagrindinių mokyklų aprūpintos pačių pasirinktomis šiuolaikiškomis

[51] Mokyklų tobulinimo programos 2 p.
[52] Pagrindinės paskolos sutarties (MTP) 2 priedas.
[53] Švietimo valdymo informacinės sistemos interneto svetainė www.svis.smm.lt.
[54] Mokyklų tobulinimo programa. Švietimo ir mokslo ministerijos Koordinavimo tarnyba. 2006 m. rugpjūčio 22 d. pranešimas „MTP tikslas pasiektas“ // http://www.mtp.smm.lt/bi.htm [žiūrėta 2009 10 29].

mokymo priemonėmis bei virtualios mokymosi aplinkos programine įranga ir apmokytos jomis naudotis; apie 9 000 (vietoj planuotų 6 000) mokytojų, sukūrus kokybiškai naują kompleksinę mokymo programą, apmokyti taikyti aktyvius mokymo metodus, alternatyvius mokinių pažangos vertinimo būdus; 400 mokyklų direktorių, sukūrus mokymo programą, buvo mokomi švietimo vadybos; 700 pagrindinių mokyklų apmokytos rengti mokyklos tobulinimo vidaus auditą, ir tai skatina juos kolegialiai planuoti, dirbti ir tobulinti savo mokyklas. Be to, net 62 pagrindinėse mokyklose (po vieną kiekvienoje savivaldybėje) buvo atlikti renovacijos darbai, kurie leidžia sumažinti energijos vartojimą 35 procentais. Įgyvendinant MTP buvo parengti 119 mokytojų ir direktorių **konsultantų** skleisti modernius vadybos ir mokymo metodus mokyklose, 70 mokyklos vidaus audito (savęs įsivertinimo) konsultantų, 100 mokyklos išorės auditorių (mokyklos išorinio vertinimo konsultantų), 13 savivaldybės mokyklų tinklo planavimo konsultantų; nupirkta ir mokykloms, konsultantams, savivaldybių specialistams, mokytojų švietimo centrams padovanota 90 pavadinimų **knygų**; Švietimo plėtotės centre įkurta politikos analizės **knygų biblioteka** (610 knygų), skirta turtinti mokslinius bei analitinius gebėjimus; **išverstos ir verčiamos** į lietuvių kalbą vadybos, edukologijos, sociologijos **knygos**, skirtos švietimo vadybai ir vertinimo bei tyrimų kokybei gerinti; parengti ir išleisti 38 **leidiniai**; sukurtos dvi **internetinės svetainės**[55]; MTP rezultatai pristatyti įvairiose **nacionalinėse bei savivaldybių konferencijose**, 23 **tarptautiniuose renginiuose**; dalyvauta 10 užsienio šalių **stažuotėse**; pasirašyta 300 **sutarčių,** seminarų klausėsi **25 400 švietimiečių**. Lietuvos švietimiečiams talkino **užsienio konsultantai** iš JAV Harvardo universiteto, iš Anglijos, Danijos, Suomijos, Kanados ir Slovėnijos universitetų ar konsultacinių institucijų (iš viso 20). Pažymėtina, kad už sutaupytas konkursų metu lėšas buvo perkami programoje iš pradžių nenumatyti **baldai** Lietuvos mokykloms (iš viso vienviečių 1 080 komplektų, dviviečių – 2 171), taip pat papildomai pirktos **mokymo priemonės ir geltoni autobusai** (61). Reikėtų pažymėti, kad MTP įgyvendinimą bei pasiektus rezultatus įvertino projektą kuruojančio Pasaulio banko specialistai. Jie pripažįsta, kad Lietuva kryptingai investuoja į priemones, turinčias didelį poveikį švietimo kokybei: švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimą, aktyvius mokymo metodus, naujas mokymo priemones. Šių specialistų nuomone, MTP Lietuvoje yra **pirmaujantis** jų kuruojamas **švietimo pertvarkos** Rytų ir Vidurio Europoje **projektas**. Lietuvos komanda efektyvumu ženkliai lenkia panašias reformas įgyvendinančias komandas kitose šalyse.

Iš 5 lentelės duomenų, galime pamatyti kiek lėšų reikėjo, kad MTP būtų tinkamai įgyvendinta.

[55] Švietimo valdymo informacinė sistema (www.svis.smm.lt) ir Mokyklų tobulinimo programos informacinė sistema (www.mtp.smm.lt)

5 lentelė. Lėšų MTP įgyvendinti poreikis pagal jos projektus ir priemones

Eil. Nr.	Projektų pavadinimai ir priemonės	Lėšų poreikis	
		tūkst. litų	Procentais
1.	**Mokymo ir mokymosi sąlygų gerinimas**		
	Mokymo priemonės	15 329	8,6
	Virtuali aplinka	1 341	0,7
	Mokytojų kvalifikacija	3 444	1,9
	Iš viso projektui	20 115	11,2
2.	**Švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimas**		
	Švietimo valdymo informacijos sistema	1 621	0,9
	Švietimo politikos analizės sistema	1 377	0,7
	Nacionalinė moksleivių laimėjimų vertinimo sistema	811	0,5
	Vidaus ir išorės audito sistema	2 044	1,1
	Iš viso projektui	5 853	3,2
3.	**Energijos išlaidų mažinimas ir mokymosi sąlygų gerinimas**	134 620	75,1
4.	**Mokyklų tinklo optimizavimas**	17 069	9,5
5.	**Programos koordinavimas**	1 690	0,9
	Iš viso programai	179 347	99,9

Šaltinis: Mokyklų tobulinimo programos, patvirtintos LR Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 759 (Žin., 2002, Nr. 54-2130), 2 priedas

MTP lėšų skyrimo intensyvumas pagal finansavimo šaltinius buvo toks – 50 proc. projektui numatytos sumos sudarė TPRB paskolos lėšos, 25 proc. – atitinkamos savivaldybės, kurios pavaldumui priskirta BLM, ir 25 proc. – LR valstybės biudžeto lėšos. Jeigu švietimo įstaiga nebuvo pavaldi savivaldybei, tuomet renovacijos išlaidų dalys pasiskirstydavo taip – 50 proc. TPRB paskolos lėšos ir 50 proc. – valstybės biudžeto lėšos. Sąrašas MTP dalyvavusių mokyklų pateiktas 7 priede.

Taigi, bendras MTP biudžetas siekė 180 mln. litų, iš kurių per 100 mln. 50 tūkst. litų sudarė Pasaulio banko (TRPB) paskola, kuri pradėta grąžinti 2007, o bus baigta 2019 m. *MTP pasibaigė 2005 m.,* tačiau norėdami pratęsti Lietuvos tūkstantmečiui skirtos programos gyvavimą ir skatinti BLM toliau mokytis bendradarbiaujant tarpusavyje, buvo pradėti rengti bei įgyvendinti įvairūs projektai ir programos, pvz., „Bendradarbiaujančių mokyklų tinklų“ projektas, mokyklų vertinimo metodikai atnaujinti skirtas projektas „Kaip mums sekasi?“. Inicijuojamas projektas „Lyderystė švietimo vadybininkams“, nukreiptas stiprinti visų lygmenų pedagogų vadybinę kvalifikaciją, buvo pradėta įgyvendinti Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metais programa[56]. Po MTP užbaigimo taip pat buvo inicijuoti ir šie projektai bei programos: Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų tąsa, Savivaldybių jaunųjų darbuotojų mokymai, Mokyklų informacinių sistemų (MIS) kūrimo skatinimas ir koordinavimas, Regioninių iniciatyvų (savivaldybių ŠVIS) palaikymas ir skatinimas, Mainų su ŠVIS standartų ir juridinės bei metodinės medžiagos ruošimo iniciavimas, Statistikos duomenų pateikimo sistemos sukūrimas, Mokyklų struktūros kūrimo programa, Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2006-2008 metų programa, Programa, skirta aprūpinti geltonaisiais autobusais specialiųjų poreikių vaikus.

[56] Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metais programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. 1230 (Žin., 2005, Nr. 137-4919).

1.5. Europos Sąjungos struktūrinių fondų BLM skiriamas finansavimas

Kaip numatyta Valstybinėje 2003–2012 metų strategijoje, švietimas finansuojamas ne tik iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, bet taip pat panaudojant Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinių fondų lėšas bei kitus šaltinius. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai skiriama nuo 2004 m., Lietuvai tapus ES valstybe nare, tačiau reikėtų pažymėti, kad ES parama pagal kitas finansavimo programas buvo skiriama ir iki Lietuvos narystės ES. Pavyzdžiui, nuo 1991 m. Lietuva ES finansinę paramą gavo pagal tris programas PHARE (pasirengimas narystei ES), ISPA (parama transporto ir aplinkos srityje) ir SAPARD (parama žemės ūkiui). Pradedant nagrinėti ES struktūrinių fondų paramą švietimui, trumpai apžvelgsime šios paramos pagrindinius tikslus ir etapus.

Struktūrinė ES politika apima regioninę politiką ir kai kuriuos socialinės politikos bei bendrosios žemės ūkio politikos aspektus. Jos tikslas – mažinti ekonominio ir socialinio išsivystymo lygio atotrūkį tarp ES valstybių narių, teikiant finansinę paramą ir koordinuojant regioninę politiką. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai tapus pilnateise ES nare, mūsų šaliai atsirado galimybė pasinaudoti ES struktūrine parama, kurią galima padalinti į atskirus etapus, *pirmasis*, 2004–2006 m. etapas, kurio metu ES struktūrinė parama buvo gaunama pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD) ir 2004–2006 m. Sanglaudos fondo strategiją[57], ir *antrasis* – 2007–2013 m. etapas, kurio metu ES struktūrinė parama Lietuvai skiriama iš Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo bei Sanglaudos fondų pagal 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir keturias veiksmų programas (toliau – VP), iš jų trys programos yra teminės, t.y. **Žmogiškųjų išteklių plėtros VP**, kuri skirta visų darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų mobilizavimui, kadangi investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą bei verslumą patikimai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą (šiai VP skirta 13,80 proc. visos ES struktūrinės paramos lėšų)*, antroji* – **Ekonomikos augimo VP**, kurios paskirtis – spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti Lietuvos ir ES vidurkio išsivystymo netolygumus, šiai programai numatoma skirti didžiausią paramos lėšų dalį, t.y. 45,72 proc., pažymėtina, kad net 10 proc. lėšų numatoma skiri ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirtiems *moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, trečioji* – **Sanglaudos skatinimo VP** turi padėti įgyvendinti viziją apie darnią visuomenę, todėl gyvenimo aplinkos ir kokybės gerinimui, mažinant atskirų regionų skirtumus, skiriama 39,08 proc. visos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos, *ir ketvirtoji* – **Techninė VP**, tai specialioji, papildoma VP, skirta administruoti aukščiau nurodytoms teminėms VP – jai skirta palyginus nedaug – 1,4 proc. ES struktūrinės paramos lėšų. Kiekviena VP turi savo prioritetus, o prioritetas atitinkamai turi jam įgyvendinti skirtas priemones. Švietimui aktualios visos VP, tačiau tik tam tikra dalimi, t.y. švietimui, kaip ir kitoms ES struktūrinių fondų finansuojamoms sritims, yra skirti tam tikri VP prioritetai bei jų įgyvendinimo priemonės, o būtent – pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros VP švietimui skirti du

[57] Sanglaudos fondas anksčiau veikė kaip atskiras ES fondas, tačiau nuo 2007 metų priskiriamas prie ES struktūrinių fondų.

prioritetai „Mokymosi visą gyvenimą“ (1.2 prioritetas ir 18 įgyvendinimo priemonių) ir „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ (1.3 prioritetas, kuriam numatyta 11 priemonių), pagal Ekonomikos augimo VP – vienas prioritetas „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“ (2.1 prioritetas, 4 priemonės), ir pagal Sanglaudos skatinimo VP – vienas prioritetas „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ (3.2 prioritetas, 21 priemonė). Visas šias priemones, skirtas švietimui, administruoja LR švietimo ir mokslo ministerija (toliau – ŠMM), kaip tarpinė institucija, kuriai Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklėse[58] priskirta funkcija administruoti švietimui skirtą ES struktūrinę paramą. ŠMM siekdama, kad struktūrinių fondų lėšos būtų naudojamos tikslingai, ir įvertinusi, kiel lėšų reikės konkrečiai sričiai, visą švietimui ir mokslui skiriamą finansavimą paskirstė septynioms sritims, kurioms būtinos kryptingos investicijos – taip atsirado septynios programos, per kurias ŠMM įgyvendina 2007–2013 m. VP prioritetus, t.y. Mokyklų tobulinimo programa plius, Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa, Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa, Nacionalinė studijų programa, Tyrėjų karjeros programa, Bendroji nacionalinė kompleksinė programa ir Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa.

Bendrajam lavinimui iš tikrųjų numatyta nemažai priemonių, pagal kurias mokyklos gali gauti finansavimą iš ES struktūrinių fondų. Šiuo metu pagrindinė programa, kurioje numatytos visos finansuojamos bendrojo lavinimo sritis, yra „*Mokyklų tobulinimo programa plius*"[59] (toliau – MTP plius). Jos paskirtis – suplanuoti ir padėti efektyviai įsisavinti 2007–2013 m. programavimo periodo ES struktūrinių fondų ir nacionalines projektų lėšas, skiriamas bendrajam ugdymui. Iš esmės MTP plius parengta siekiant įgyvendinti Žmogiškųjų išteklių plėtros VP 2 prioritetą „Mokymasis visą gyvenimą“ ir Sanglaudos skatinimo VP 2 prioritetą „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“. MTP plius siekiama užtikrinti visuomenės poreikius atitinkančią bendrojo ugdymo kokybę diegiant inovacijas, stiprinant švietimo sistemos pajėgumus ir taip įgyvendinant *keturis svarbiausius MTP plius* ***tikslus,*** t.y. plėtoti švietimo valdymo sistemą, atnaujinti ir su naujomis kompetencijomis susieti ugdymo turinį, įgyvendinti švietimo specialistų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos pertvarką, plėtoti švietimo paslaugas, jų kokybę bei prieinamumą, modernizuojant bendrojo ugdymo infrastruktūrą ir tobulinant paramos mokiniui sistemą. Jeigu bus įvykdyti numatyti užsibrėžti programos tikslai, iš tikrųjų pagerės mokyklų infrastruktūra, mokymo ir mokymosi bazė, bei mokytojų kompetencijos, mokiniams, kurie anksti pasitraukė iš mokyklos, bus sudarytos sąlygos grįžti į mokyklą, taip pat bus sudaromos geresnės galimybės suaugusiems įgyti vidurinį ar pagrindinį išsilavinimą. Pažymėtina, kad bus skiriamas ypatingas dėmesys gabiems vaikams bei ugdomas mokinių verslumas. ES struktūrinių fondų parama pasieks savivaldybių specialistus, mokyklų

[58] Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, taisyklės, patvirtintos LR Vyriausybės 2007 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1139 (Žin., 2007, Nr. 114-4637).

[59] Mokyklų tobulinimo programa plius, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. ISAK-2331 (Žin., 2008, Nr. 7-257).

bendruomenės narius (t.y. mokytojus ir kitus mokyklos darbuotojus, mokinius, jų tėvus ar globėjus), bus skatinama, kad mokyklose atsirastų iniciatyvūs žmonės, kurie suburtų mokyklų bendruomenes ir paskatintų jas bendradarbiauti. Nebus pamirštos ir kaimo vietovės – jose planuojama įsteigti universalius centrus, todėl ES paramos naudą turėtų pajausti kiekvienas bendruomenės gyventojas.

Reikėtų pažymėti, kad MTP plius atsižvelgiant į savo viziją, misiją tam tikra prasme yra 2002-2005 m. įgyvendinamos MTP tęsinys, skirtumas tas, kad ši programa finansuojama iš ES struktūrinių fondų lėšų, o ne iš Pasaulio banko paskolos.

Per švietimą ir mokslą ES struktūrinė parama pasiekia kiekvieną Lietuvos žmogų. Pavyzdžiui, ES struktūrinių fondų parama pagal BPD tapo svarbiu postūmiu stiprinti šalies ekonomiką bei kelti gyvenimo lygį. Švietimui ir mokslui plėtoti buvo skirta 14 proc. visos struktūrinės paramos, t.y. 586 mln. Lt, o pabrangus finansuojamuose projektuose numatytiems darbams, LR Vyriausybė papildomai skyrė 34 mln. Lt švietimo ir mokslo projektams užbaigti. Lietuvoje iš viso buvo finansuotas 431 švietimo ir mokslo projektas. Apie 20 proc. švietimui ir mokslui numatytų 2004–2006 m. ES struktūrinės paramos numatytų lėšų buvo skirta valstybės projektams, sprendusiems globalines užduotis, o kitos lėšos buvo skiriamos konkurso būdu įstaigų ir organizacijų projektams. Tokiu būdu ES lėšos pasiekė kiekvieną apskritį, savivaldybę, atokiausius Lietuvos kampelius. Vienus projektus vykdė regionų įstaigos savo jėgomis, kiti buvo vykdomi centralizuotai, bet jų reali veikla ir nauda teko regionams. ES struktūrinė parama pasiekė įvairias švietimo sritis – tiek bendrąjį ugdymą, tiek neformalųjį ir suaugusiųjų švietimą, profesinį mokymąsi ir t.t.

Bendrojo ugdymo srityje 36 projektų gyvendinimui skirta 54 mln. Lt. Šie projektai siekė mažinti ankstyvąjį vaikų pasitraukimą iš švietimo sistemos, gerinti specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymą, diegti mokyklose informacines technologijas, naujus mokymo bei mokymosi metodus ir formas, ugdyti verslumą, gerinti brandos egzaminų kokybę. Pradėti darbai yra tęsiami, taigi švietimui ir mokslui 2007–2013 m. numatyta skirti daugiau nei 4 mlrd. Lt ES struktūrinių fondų ir nacionalinio biudžeto lėšų, t.y. beveik septynis kartus daugiau negu pirmuoju laikotarpiu arba po trys kartus daugiau kasmet – tiek lėšų projektams vykdyti skirs ŠMM. Bus vykdomi projektai bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir orientavimo, taip pat studijų ir mokslo srityse. Dalis 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos bus investuojama į tas sritis, kurios buvo tobulinamos praėjusių finansiniu laikotarpiu. Pažymėtina, kad apie 900 mln. litų švietimo ir mokslo įstaigų projektams skirs kitos ministerijos. 15 proc. 2007–2013 m. laikotarpiui numatytų lėšų skirs Lietuva, o kitą dalį finansuos ES struktūriniai fondai. Visi projektai turės būti įgyvendinti iki 2015 m. pabaigos. Lyginant su pirmuoju finansavimo laikotarpiu, 2007–2013 m. žymiai padidės visų švietimo ir mokslo sričių finansavimas: bendrojo ugdymo beveik 13 kartų, profesinio orientavimo – 11 kartų, studijų – 5 kartus ir mokslo – 13 kartų. Taigi, daugiausia lėšų antruoju laikotarpiu bus skirta **bendrajam ugdymui** ir mokslui. ES struktūrinė parama bendrajam lavinimui 2004–2006 m. sudarė 54 mln. Lt, o 2007–2013 m. planuojama skirti 693 mln. Lt.

1.6. Privačios lėšos „į pagalbą mokykloms“

Be anksčiau minėtų BLM finansavimo šaltinių, galima išskirti dar vieną – **privačias lėšas**. BLM gali turėti *papildomų lėšų* veiklos tęstinumui užtikrinti, vizijai bei užsibrėžtiems tikslams įgyvendinti, ugdymo procesui tobulinti bei apmokėti papildomas išlaidas, susijusias su mokyklos veikla. Pažymėtina, kad prie šios kategorijos finansavimo šaltinių galima priskirti BLM skiriamą fizinių ir juridinių asmenų[60] (toliau – Paramos teikėjai) paramą. LR labdaros ir paramos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 21-506; 2000, Nr. 61-1818) numato teisę apibrėžtam subjektų ratui gauti paramą[61], į šį subjektų ratą patenka BLM, nepriklausomai nuo jų teisinės veiklos formos, kadangi parama turi teise gauti tiek BĮ, tiek VšĮ[62] – valstybinės, savivaldybių bei privačios BLM. Todėl dauguma BLM mokyklų Lietuvoje turi paramos gavėjų statusą. ***Parama*** – tai Paramos teikėjų savanoriškas ir neatlygintinas paramos dalykų teikimas paramos gavėjams įstatymo nustatytais tikslais ir būdais, įskaitant tuos atvejus, kai paramos dalykai perduodami anonimiškai ar kitu būdu, kai negalima nustatyti konkretaus paramos teikėjo[63]. Paramos dalyku gali būti Paramos teikėjo piniginės lėšos ir bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ir įsigytas prekes bei suteiktas paslaugas. Tokia parama gali būti teikiama BLM keliais būdais – *pirma* – neatlygintinai perduodant pinigines lėšas ar bet kokį kitą turtą ar suteikiant paslaugas, *antra* – suteikiant BLM turtą naudotis panaudos teise, *trečia* – paliekant turtą testamentu arba kitais būdais, kurių nedraudžia LR teisės aktai arba tarptautinės sutartys. BLM, kurių teisinė veiklos forma yra viešoji įstaiga, gautą paramą turi teisę naudoti savo įstatuose nustatytiems visuomenei naudingiems tikslams. Pažymėtina, kad BLM, kurių veiklos forma yra biudžetinė įstaiga, turi teisę gautą paramą naudoti savo nuostatuose nustatytiems uždaviniams ir funkcijoms įgyvendinti. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad BLM turi ne tik teisę gauti paramą, bet ir pareigą tinkamai vesti gaunamos paramos apskaitą, o būtent – joje nurodyti duomenis apie konkrečius Paramos tiekėjus, kai parama nėra anoniminė, taip pat paramos vertę ir kaip ši parama buvo panaudota, t. y. įvardyti konkrečius gavėjus, jeigu lėšos ar turtas, gauti kaip parama, buvo perduoti kitam asmeniui.

Privačių lėšų, skirtų BLM finansavimui, pavyzdys galėtų būti 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM) skyrimas mokyklai. LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (Žin., 2002, Nr. 73-3085) 34 str. 3 d. numato galimybę kiekvienam nuolatiniam gyventojui skirti Lietuvos vienetams[64], pagal Labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą, iki 2 procentų GPM, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia – iki 2 procentų mokestį išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos. *Pavyzdžiui*, Vilniaus Žvėryno gimnazija, kurioje mokosi **1 189** mokinių, 2007 m. gavo **53 387 Lt** 2 proc. GPM paramą, kurią panaudojo mokinių ir mokytojų kelionei į Italiją (pagal projektą), treniruoklio sporto salei įsigijimui, kanceliarinėms prekėms, apšvietimui

[60] LR labdaros ir paramos įstatymo 5str. 2 d.
[61] Ten pat 7 str.
[62] Ten pat 7 str. 1 d. 2 ir 5 p.
[63] Ten pat 2 str. 2d.
[64] **Lietuvos vienetas** – tai juridinis asmuo, įsteigtas LR teisės aktų nustatyta tvarka, taip pat užsienio vieneto filialas arba atstovybė, įsteigti LR įstatymu nustatyta tvarka ir nesantys to užsienio vieneto nuolatinė buveinė.

kabinetuose ir t.t. (žr. 8 priedą). Vilniaus Karoliniškių gimnazijos, kurioje mokosi **741** mokinių, labdaros ir paramos fondo 2008 m. 2 proc. GPM parama sudarė **30 880 Lt**. Už šias lėšas mokykloje buvo renovuotas fizikos kabinetas (pakeista grindų danga, baldai, apšvietimas ir kt.), suremontuotas gimnazijos muziejaus patalpos, restauruoti mokykliniai baldai, stalai, suoliukai, kėdės, buvo įsigyti žaliuzių, kabinetų langų stiklo paketai ir t.t. VšĮ Kauno „Jėzuitų“ gimnazija, kurioje mokosi **675** mokinių, 2008 m. gavo **54 000 Lt** 2 proc. GPM paramos, ši gimnazija, priešingai nei anksčiau minėtos gimnazijos, iš anksto nurodė gautos ir *gautinos paramos lėšų panaudojimo tikslą* (t.y. gimnazijos mokomojo korpuso priestato II etapo darbai – pastato statyba be vidaus apdailos, šiame pastate įsikurs fizikos, chemijos ir biologijos kabinetai, laboratorijos, amfiteatrinė salė, mokinių poilsio erdvės, mokytojų darbo zona ir kt.). VšĮ Vilniaus Jėzuitų gimnazija, kurioje mokosi **629** mokinių, 2008 m. gavo **114 000 Lt**. Šios lėšos skirtos 2008 m. ***projektams įgyvendinti***, vienas iš pagrindinių buvo sporto aikštyno atnaujinimas. Matome, kad iš tikrųjų paramos sumos skiriasi ir nesunku pastebėti, kad BLM-VšĮ paramos sumos yra ženkliai didesnės, negu BLM-BĮ. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad pirmose gimnazijose (savivaldybių BLM-BĮ) nors mokosi daugiau negu 700 mokinių, tačiau gautos paramos sumos neviršija 54 tūkst. Lt, tuo tarpu kitose gimnazijose (nevalstybinėse BLM-VšĮ), palyginus su kitomis, mokosi mažiau negu 700 mokinių, tačiau paramos sumos skiriasi vos ne dvigubai. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad Vilniaus Jėzuitų gimnazijos gautos paramos suma didžiausia (114 tūkst. Lt), nors mokinių šioje mokykloje mokosi mažiausiai iš visų keturių gimnazijų (629). 2007 m. Vilniaus Jėzuitų gimnazija gavo apie **206 000 Lt** paramą, kuri 2008 m. buvo panaudota šiems projektams: **1. atnaujintas sporto aikštynas** – iš viso išleista ***194 tūkst. Lt.*** (pažymėtina, kad ***56 tūkst. Lt*** buvo gauti iš *Lietuvos ir užsienio rėmėjų*). **2. Pradėtas Neformalaus ugdymo centro įrengimas –** neformalaus ugdymo centrui buvo nupirkti baldai, santechnika, vaizdo ir garso aparatūra, 2009 m. vasarą centras buvo pradėtas eksploatuoti – išleista ***37 tūkst. Lt.*** **3.** Gimnazijos rūsyje **įrengtas pieno baras –** baro įrangai, baldams buvo išleista ***19 tūkst. Lt*** ir t.t.

Atkreiptinas dėmesys, kad vidutiniškai vienam Lietuvos BLM mokiniui į metus tenka 38 Lt 2 proc. GPM paramos, tačiau svarbus momentas yra tas, kad nevisos BLM naudojasi šia parama, t.y. Lietuvoje yra BLM, kurios VĮ Registro centre dar nėra įregistruotos kaip labdaros ar paramos gavėjos.

Pažymėtina, kad BLM ***mokinių tėvai gali*** įkurti nuo mokyklos biudžeto **nepriklausomus** ir tvarkomus mokinių tėvų paramos ir labdaros fondus. Šiuo metu yra įkurti 69 minėti fondai[65]. Daugiausia mokinių tėvų paramos ir labdaros fondų įkurta Vilniaus m. (35), Kretingos r. (12), Akmenės r. (5), Radviliškio r. (3) ir Ukmergės r. (3).

Iš tikrųjų privačios lėšos į švietimą didėja nežymiai ir sudaro labai mažą dalį viso BLM skiriamo finansavimo, tačiau tai yra aktualus ir perspektyvus finansavimo šaltinis ir mokyklos turi aktyviau dalyvauti pritraukiant tokio pobūdžio lėšas.

[65] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas.Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009.

2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO MODELIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

2.1. BLM finansavimo reformos, jų tikslai ir teisinis reglamentavimas

Lietuvos švietimo reforma prasidėjo prieš pora metų iki šalies nepriklausomybės paskelbimo ir trunka jau dvidešimt metų. Per tą laikotarpį švietimo srityje iš tikrųjų buvo daug nuveikta bei pasiekta – tiek struktūros, tiek finansavimo atžvilgiu, kadangi Lietuvos švietimo sistema turėjo būti ne vienu ar kitu aspektu reformuota, o iš esmės sukurta nauja. Kalbant apie BLM finansavimo sistemos reformą, svarbu žinoti pagrindinius švietimo reformos etapus ir jų keliamus tikslus mokyklų finansavimo srityje. Pažymėtina, kad sisteminei reformai parengti ir vykdyti buvo kuriami teisiniai ir konceptualieji švietimo dokumentai[66]. Vykdomas šalies švietimo reformas galima būtų suskirstyti į keletą etapų – *pirmas* – tai 1988 m. parengta ir paskelbta Lietuvos BLM koncepcija, kuri paneigė Lietuvos švietimo sistemos priklausomybę nuo TSRS švietimo ir sumodeliavo nacionalinę mokyklą, paremtą demokratiniais pagrindais – šią koncepciją vėliau pradėta vadinti ***Tautine mokyklos koncepcija***. Tuomet švietimui teko svarbus uždavinys – keisti visuomenės mąstymą, ugdyti demokratijos vertybes, diegti naujas politines ir ekonomines žinias. 1991 m. buvo priimtas Švietimo įstatymas[67] bei paskelbta *švietimo reformos programa*, o 1992 m. paskelbta LR švietimo ir kultūros ministerijos Kolegijos patvirtinta ***Lietuvos švietimo koncepcija***, kuri pateikė savarankiškos Lietuvos valstybės švietimo sistemos modelį ir nuodugniai pagrindė tuo metu galiojančio Švietimo įstatymo įteisintą švietimo sistemą. Būtent šie metai laikomi bendrojo ugdymo sistemos reformos pradžia. Reikėtų pažymėti, kad nuo pat reformos pradžios buvo skiriama daug dėmesio *ugdymo turiniui* (programoms, vadovėliams, pedagogikai) pertvarkyti. Esminiais Lietuvos švietimo sistemos principais buvo paskelbti humaniškumas, demokratiškumas, nacionalizmas ir atsinaujinimas. Tais pačiai metais buvo priimta LR Konstitucija, kuri įteisino privalomą mokymą asmenims iki 16 metų bei nustatė, kad mokymas **valstybinėse bendrojo lavinimo**, profesinėse ir aukštesniuose mokyklose yra **nemokamas.** Pažymėtina, kad Švietimo įstatyme buvo numatyti šie pagrindiniai švietimo įstaigų finansavimo šaltiniai „*savivaldybių ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžetai*“[68] Valstybė privalėjo garantuoti, kad teikiamas finansavimas užtikrintų mokykloms *normalias veiklos sąlygas*. Atkreiptinas dėmesys, kad ***1992 m. Lietuvos švietimo koncepcijoje*** buvo numatytos aiškios nuostatos dėl ugdymo įstaigų valdymo ir finansavimo, ***pavyzdžiui***, *ugdymo įstaiga* turėjo įgyvendinti valstybės nustatytus švietimo standartus, skatinti pedagogų kūrybinę veiklą bei mokytojų kvalifikacijos tobulinimą ir kt., taip pat buvo numatyta, kad ugdymo *įstaiga laisvai disponuoja savo lėšų fondu* programoms, inovacijoms ir

[66] Nacionalinis švietimo plėtotės raportas. Švietimo sistema XX a. pabaigoje // Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/RAPORTAS__taisymai_.pdf [žiūrėta 2009-11-26].
[67] LR švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593).
[68] Ten pat 36 str. 1 d.

iniciatyvoms remti. *Savivaldybės švietimo padalinis* privalėjo sudaryti *optimalias sąlygas ugdymo įstaigų darbui*, organizuoti mokyklų inspektavimą. Vyriausybė *(Švietimo ir kultūros ministerija)* buvo atsakinga už valstybės švietimo politikos formavimą ir įgyvendinimą, *švietimo finansavimo kriterijų ir metodikų nustatymą* ir t.t., o *Seimas* – turėjo įteisinti LR švietimo sistemos pagrindus, nustatyti *finansavimo dydžius atskiroms švietimo grandims* ir t.t. *Antras etapas* – tai ***1998 m. Antrojo švietimo reformos etapo prioritetų nustatymas***[69], kuriame buvo numatytos kelios svarbios nuostatos dėl švietimo įstaigų finansavimo, ***pavyzdžiui,*** 3 prioriteto „Švietimo sistemos harmonizavimas“ 9 priemonės tikslas – *sutvarkyti švietimo įstaigų finansavimo bei atskaitomybės sistemą* – šiam tikslui įgyvendinti buvo numatyti du uždaviniai – *pirmas* – pereiti prie etatinio pedagogų darbo apmokėjimo ir *antras* – paruošti *visų* švietimo įstaigų finansavimo principus ir metodikas. Šiuo aspektu svarbus dar vienas dokumentas[70] – tai minėtų nustatytų prioriteto priemonių uždavinių įvykdymo per 1999–2001 m. laikotarpį ataskaitą, kurioje buvo nustatyta, kad pirmasis uždavinys neįgyvendintas (perkeltas 2003 m.), o antrasis – įvykdytas iš dalies, t.y. BLM buvo pradėtas taikyti MK. Nereikėtų pamiršti, kad per 2001–2002 m. laikotarpį buvo patvirtinti su nauja BLM finansavimo tvarka susiję dokumentai, t.y. ***MK ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodika*** (žr. darbo 1.2.2 skyrių), ***BLM finansavimo reformos nuostatai***[71]*,* kuriuose buvo įtvirtinti svarbiausi BLM finansavimo reformos tikslai, principai, MK įvedimo etapai bei laukiami rezultatai ir ***Priemonių planas BLM finansavimo reformos nuostatoms įgyvendinti***[72]**,** pagal kurį atsakingos valstybės institucijos turėjo parengti reformos įgyvendinimui reikalingus dokumentus, ***pavyzdžiui***, Švietimo ir mokslo ministerija rengė Metodines rekomendacijas MK ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodikai bei BLM finansavimo reformos nuostatų taikymui, Finansų ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija turėjo patikslinti savivaldybių biudžeto įvykdymo atskaitomybės formas ir parengti paaiškinimus savivaldybėms dėl atskaitomybės už MK lėšas sudarymo, nustatyti MK dydį 2003 m., parengti etatinio pedagogo darbo apmokėjimo ir jo įgyvendinimo tvarką ir t.t. *Trečiuoju etapu* galime laikyti ***Valstybinę 2003–2012 metų švietimo strategiją***[73], kuri suprojektavo Lietuvos kaip busimos ES valstybės raidą, išskirdama tris prioritetus: žinių visuomenę, saugią visuomenę ir konkurencingą ekonomiką bei pabrėždama šiai raidai svarbų švietimo vaidmenį. Pažymėtina, kad vienas iš pagrindinių strategijos tikslų – *sukurti veiksmingą, darnią, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionaliu išteklių naudojimu pagrįstą sistemą*[74].

---

[69] LR švietimo ir mokslo ministro 1999 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. 952 „Dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų vykdymo“ (Žin., 1999, Nr. 69-2203)/ NEGALIOJA

[70] Švietimo ir mokslo ministerijos antrojo švietimo reformos etapo prioritetų įgyvendinimo uždavinių vykdymo 1999–2001 m. ataskaita, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2002 m. gegužės 21 d. Nr. 906 „Dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų“ (Žin., 2002, Nr. 89-3817).

[71] LR Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. 1520 „Dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 106-3810).

[72] LR švietimo ir mokslo ministro ir LR finansų ministro 2002 m. sausio 21 d. įsakymas Nr. 69/19 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 12-424).

[73] LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“ (Žin., 2003, Nr. 71-3216)

[74] Ten pat, 10 p.

Švietimo finansavimas ir išteklių naudojimas reformuojamas taip, kad padėtų švietimo sistemai geriau prisitaikyti prie laisvos rinkos ir užtikrintų geresnį švietimo prieinamumą ir kokybę, pereinama prie švietimo programinio finansavimo: švietimo lėšos įtraukiamos į apskaitą ir skiriamos pagal patvirtintus prioritetus ir metodiką tiek vietos, tiek regiono, tiek valstybės lygiu.

Reforma yra ilga kelionė, o ne vienkartinis įvykis ar priimtas dokumentas. Labai svarbu, kad šalis sugebėtų peržengti per savo apibrėžties ribas ir palyginti savo pasiekimus su kitomis šalimis.

2.2. Lietuvos BLM XX a. pab. finansavimo sistema, jos pagrindiniai trūkumai

Lietuvoje iki 2001 m. pabaigos BLM buvo finansuojamos kitaip negu dabar ir reikėtų pažymėti, kad pagrindinė buvusios sistemos problema, paspartinusi mokyklų finansavimo reformavimą, buvo mokytojų atlyginimų klausimas. Pagal XX a. pab. egzistavusią mokyklų finansavimo sistemą, mokyklos buvo finansuojamos didžiąja dalimi ne iš valstybės, bet iš savivaldybių biudžetų pagal teritorinį principą, t.y. konkretaus miesto arba rajono savivaldybė buvo atsakinga už BLM, veikiančios jos teritorijoje, finansavimą. Reikėtų pažymėti, kad toks mokyklų finansavimas, susijęs su miestų ir rajonų savivaldybių biudžetais buvo į gerą ne visoms mokykloms ir ne visiems mokiniams, kadangi turtingesnių miestų ir rajonų buvo turtingesnės ir savivaldybės, o vargingesnių – vargingesnės savivaldybės. Dažniausiai būtent dėl to nukentėdavo ir mokyklos, kadangi finansavimas skirtingose savivaldybėse žymiai skyrės, pavyzdžiui, 1997 m. vienam moksleiviui Klaipėdoje, Visagine, Vilniuje, Panevėžyje ir Marijampolėje buvo skiriama mažiau negu 1 300 Lt, tuo tarpu Alytaus r. ir Neringoje – du kartus daugiau[75] – tame buvo didžiausia problema, kadangi visi mokiniai yra Lietuvos, todėl jų bei mokyklų likimas neturėjo priklausyti nuo konkrečios savivaldybės finansinės padėties.

Pažymėtina, kad 1999–2000 m. buvo bandyta mažinti iš valstybės biudžeto švietimui skiriamų lėšų dalį **didinant savivaldybių indėlį**. Dėl labai netolygios regionų ekonominės plėtros minėtais metais kai kurios savivaldybės pristigo lėšų švietimo įstaigoms išlaikyti ir 2000 m. valstybinių švietimo įstaigų pedagogai surengė šalyje apie 93 proc. vykusių streikų. Pagrindinė streikavimo priežastis – **laiku neišmokėti atlyginimai**. 2001 m. švietimo darbuotojų rengti streikai sudarė tokią pat dalį visų šalyje vykusių streikų, tačiau bendras jų skaičius sumažėjo apie 40 proc[76]. Lėšų pedagogų atlyginimams problemą padėjo spręsti 2001 m. beveik penktadaliu padidintas valstybės švietimo biudžetas. Reikėtų pažymėti, kad tuo metu lėšų trūko ne tik pedagogų atlyginimams išmokėti, bet ir visų kitų rūšių švietimo aprūpinimui, pavyzdžiui, mokymo priemonėms, kompiuterinei įrangai ir ryšiams, mokymosi aplinkai, medicininiam švietimo įstaigų aprūpinimui, specialiajai pedagoginei ir

[75] VU Filosofijos fakultetas Švietimo politikos centras (Atviros Lietuvos fondo Švietimo studijų centro užsakymu). Švietimo finansavimo aspektai: čekiai, vaučeriai, krepšeliai. Vilnius: 2001. P. 14.
[76] Trumpa Lietuvos 2001 metų švietimo būklės apžvalga // Prieiga per internetą: http://www.pedagogika.lt/puslapis/svietimas/apzvalga.pdf [žiūrėta 2009-11-24]

psichologinei pagalbai ir t.t. 2001 m. vienas vadovėlis kainavo 12–13 litų, o vieno moksleivio vadovėliams iš valstybės biudžeto buvo skirta 17,6 Lt per metus (šiuo metu virš 70 Lt). Dalis moksleivių mokėsi susidėvėjusiuose ir higienos reikalavimų neatitinkančiuose pastatuose. 2001 m. šalies švietimo sistema lėšų stygiaus problemą sprendė dviem būdais – *ieškodama vidinių išteklių* ir *siekdama Pasaulio banko paskolos*. Reikėtų pažymėti, kad vienas pagrindinių vidinių išteklių taupymo būdas buvo BLM tinklo pertvarka siekiant padidinti mokyklas, moksleivių skaičių klasėse ir vidutinį vienam pedagogui tenkantį moksleivių skaičių, tuo tikslu 2001 m. buvo likviduotos 75 mažakomplektės mokyklos, o 216 – reorganizuotos. Nemažą dalį BLM problemų padėjo išspręsti Pasaulio banko paskola, kurios dalis – 80 mln. litų – skirta savivaldybių infrastruktūrai tvarkyti, mokykloms atnaujinti. Už šias lėšas buvo atnaujinta 112 mokyklų (plačiau apie tai žr. 1.4 skyrių).

Reikėtų pažymėti, kad naujajai švietimo finansavimo sistemai pagrįsti ar argumentuoti Lietuvoje daug dėmesio nebuvo skiriama, išskyrus konstatavimą, kad pagal ankstesnę BLM finansavimo sistemą lėšos buvo leidžiamos neefektyviai.

2.3. Europos Sąjungos valstybių narių BLM finansavimo modelių palyginimas

Europos Sąjungoje (toliau – ES) švietimui iš tikrųjų yra skiriamas nemažas dėmesys, tačiau nors kai kurias Bendrijos valstybių narių sritis siekiama harmonizuoti ir jau dabar tam tikri dalykai yra detaliai reglamentuoti ir nustatyti tam tikri apribojimai (pavyzdžiui, mokesčių srityje – netiesioginiai mokesčiai yra harmonizuojami ir valstybės narėms nustatyti tam tikri tarifams keliami reikalavimai), tačiau švietimo srityje, o tiksliau – **bendrojo lavinimo finansavimo srityje**, to nėra, todėl kiekviena ES valstybė turi teisę laisvai pasirinkti BLM finansavimo sistemą, modelius, metodus, kurie užtikrintų tos valstybės bendrojo ugdymo turinio tinkamą įgyvendinimą. Tačiau reikėtų pažymėti, kad ES laikomasi nuostatos, kad **nemokamas privalomas švietimas** yra pagrindinė visų piliečių teisė, ir jį privalo teikti valdžios institucijos, o už jo organizavimo atsako valstybės narės – būtent tai buvo dar kartą patvirtinta 2008 m. lapkričio 21 d. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvadose[77], kadangi mokykliniu ugdymu klojami pamatai mokymuisi visą gyvenimą, sudarant mokiniams galimybes įgyti pagrindinius gebėjimus, kurių jiems prireiks ir kurie padės jiems orientuotis tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. ES politikoje taip pat pabrėžiamas bendradarbiavimas tarp valstybių narių švietimo klausimais. Pažymėtina, kad atsakomybė už švietimo ir mokymo sistemų organizavimą bei turinį tenka atskiroms valstybėms narėms, o mokyklos *kartais* naudojasi pakankamai didele autonomija, todėl Europos bendradarbiavimui tenka vertingas vaidmuo. Bendradarbiavimas gali padėti valstybėms narėms sprendžiant bendras problemas. Atkreiptinas dėmesys, kad pridėtinė vertė Europoje sukuriama dėl švietimo ir mokymo sistemų įvairovės bei jos

[77] Parengti jaunimą XXI amžiui: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė. Europos Sąjungos oficialus leidinys (2008/C 319/08).

teikiamos abipusio mokymosi ir keitimosi patirtimi naudos[78], todėl bendradarbiavimas šioje srityje yra tiesiog būtinas. Pažymėtina ir tai, kad vadovaudamasi atnaujinta Lisabonos strategija ir darbo programa „Švietimas ir mokymas 2010“, ES padeda valstybėms narėms parengti ir įgyvendinti švietimo ir mokymo politikos priemones – palengvina keitimąsi informacija, duomenimis ir patirtimi bei suteikia šalims galimybę *mokytis vienoms iš kitų ir vertinti.*

Atliekant Lietuvos BLM finansavimo sistemos analizę, ypač naudinga ir tikslinga apžvelgti ir panagrinėti kitų ES valstybių narių bendrojo lavinimo finansavimo sistemas, finansavimo principus, metodus ir galimus šaltinius. Šiuo metu ES yra 27 valstybės narės (žr. 9 priedą). Prieš pradedant analizuoti kiekvienos ES valstybės bendrojo lavinimo finansavimo modelius reikėtų pažymėti, kad vienoje valstybėje gali būti taikomi skirtingi finansavimo modeliai, ir netgi ugdymo turinys bei procesas tam tikrų šalių viduje gali skirtis, priklausomai nuo toje valstybėje vartojamų kalbų, bendrijų, administracinio suskirstymo ir kitų faktorių. Taigi, analizę pradėsime nuo šalių pagal įstojimo į ES metus, kitaip tariant chronologine tvarka. Pirmosios valstybės, kurios tapo ES narėmis buvo Belgija, Italija, Liuksemburgas, Olandija, Prancūzija, Vokietija.

BELGIJA (Belgijos Karalystė) – valstybė šiaurės vakarų Europoje. Ji yra viena iš ES steigėjų ir joje yra ES būstinė bei kitų svarbių tarptautinių organizacijų (pavyzdžiui, NATO). Belgija turi sausumos sienas su Nyderlandais, Vokietija, Liuksemburgu ir Prancūzija. Pažymėtina, kad Belgija priklauso „Žemųjų šalių“ regionui (kurį taip pat sudaro Nyderlandai ir Liuksemburgas). Taip pat Belgija yra ir šių trijų valstybių ekonominės sąjungos, vadinamos „Beniliuksu“, narė (nuo 1948 m.). Žemosios šalys yra tankiausiai gyvenamos Europoje, tačiau gyvenimo lygis jose yra labai aukštas.

Kalbant apie Belgijos švietimo sistemą, visų prima reikėtų pažymėti, kad jos teritorija yra suskirstyta į tris kalbines bendruomenes: olandų („*Flemish community“*), prancūzų (*French-speaking community*) ir vokiečių (*German-speaking community*). Belgija yra padalinta į tris administracinius regionus: *Briuselio-sostinės regioną* (dvikalbis regionas – olandų ir prancūzų kalbos; 1 000 000 gyventojų), *Flandriją* (vyrauja olandų kalba; 6,000,000 gyventojų) ir *Valoniją* (vyrauja prancūzų kalba; 3,360,000 gyventojų). Kiekvienas iš dviejų pastarųjų regionų yra suskirstytas į penkias provincijas, o smulkiausias administracinis vienetas yra komuna – 19 iš jų yra Briuselio, t.y. sostinės regione, 262 – Valonijoje ir 308 – Flandrijoje [81]. Tiek provincijos, tiek komunos yra pavaldžios atitinkamam regionui. Atkreiptinas dėmesys, kad kiekviena kalbinė bendruomenė ir kiekvienas regionas turi savo atskirą parlamentą, tačiau olandakalbių bendruomenė ir Flandrijos regionas susijungė į vieną *Flamandų bendruomenė*, todėl jų parlamentas yra bendras [81]. Toks Belgijos teritorijos padalijimas į kalbines bendruomenės bei regionus yra labai svarbus švietimui, kadangi bendruomenėse veikia skirtingos švietimo sistemos (žr. 10 priedą), o taip pat taikomi skirtingi finansavimo modeliai. Pažymėtina, kad visose bendruomenėse mokymas pagal pradinio ir vidurinio ugdymo programas yra privalomas nuo 6 iki 18 metų. Belgijos Konstitucija įtvirtina dvi švietimo

[78] Europos Bendrijų Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui. Europos švietimo ir mokymo institucijų veiksmingumas ir teisingumas (SEK(2006) 1096). P. 30.

laisves – *pirma* – laisvė fiziniams ir juridiniams privatiems ar viešiems asmenims steigti BLM, o taip pat pasirinkti jos teisinę veiklos formą, mokymo organizavimo bei orientavimo formas, ir *antra* – mokiniai jų tėvai turi teisę lankyti bet kurią BLM savo pasirinkimu. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 1989 m. švietimo reikalai sprendžiami ne centralizuotai, o minėtų trijų bendruomenių lygyje. Tik tris dalykus reguliuoja valstybė: privalomojo ugdymo trukmę, minimalius (diplomų suteikimo) kvalifikacinius reikalavimus ir subsidijų schemą[79].

Flamandų bendruomenės BLM finansuojamos iš šios bendruomenės biudžeto, Federalinės valdžios biudžeto skiriamų dotacijų, provincijų ir savivaldybių biudžetų (tik BLM, kurių steigėjas yra valstybė) bei iš religinių bendruomenių ir privačių asmenų lėšų. Pažymėtina, kad Briuselio-sostinės regionas remia olandiškai kalbančias mokyklas – tokių miestų mokyklos gali teikti projektus ir gauti finansavimą šiems projektams įgyvendinti iš dalies švietimo ministerijos lėšų ir s – tų miestų biudžetų. Pažymėtina, kad absoliučiai visoms mokykloms, nepriklausomai nuo to, kurioje bendruomenėje jos veikia – taikomas Mokyklų įstatymas [81], kuris reglamentuoja mokyklų finansavimą ir subsidijavimą[80]. Šiame įstatyme yra nustatyti kriterijai, kuriuos mokyklos privalo atitikti, norėdamos gauti finansavimą (pavyzdžiui, struktūros, mokymo programos, higienos normų ir pan.). Flamandų bendruomenės BLM teikia 6 m. pradinį ugdymą (1-6 kl.) ir dvejų pakopų vidurinį – pirma 2 m. (7-8 kl.) ir antra – 4 m. (9-12 kl.) (žr. 10 priedą). Pažymėtina, kad atlyginimai mokytojams yra mokomi iš kalbinių *bendruomenių biudžetų* ir jų dydis priklauso nuo besimokančių pagal *pradinio ir specialiojo ugdymo* programas *mokinių skaičiaus*, o pagal *vidurinio ugdymo* programas – *nuo mokytojų valandų skaičiaus* [81]. Mokytojų atlyginimams neturi įtakos BLM tipas (ar tai viešoji, ar privati). Atkreiptinas dėmesys, kad priklausomai nuo to, kas yra mokyklos steigėjas (bendruomenė, provincija, savivaldybė ar privatūs asmenys) – priklausys jos *finansinis savarankiškumas bei atskaitomybė.* Mokyklos, kurios priskiriamas *bendruomenės mokyklų* grupei, yra atsakingos už joms *suteiktą finansinę autonomiją*, tačiau *juos tikrina ir kontroliuoja* Finansų komisija, sudaryta Flamandų bendruomenės valdžios – ši komisija vykdo mokyklų finansinę priežiūrą [81]. BLM, kurios subsidijuojamos iš *provincijų ar savivaldybių* biudžetų, už šių mokyklų finansų valdymą atsakingos atitinkamos provincijos ir savivaldybės, t.y. pačios mokyklos *finansinio savarankiškumo neturi*. *Didžiausią finansinė autonomiją* turi *privačios mokyklos*, tačiau jos privalo laikytis nepelno siekiančioms organizacijoms įstatymuose numatytų reikalavimų. Pažymėtina, kad nuo 2008 m. liepos 4 d. yra ***diegiamas naujas mokyklų finansavimo modelis*** [81], kurio tikslas – sudaryti sąlygas, kad visos flamandų bendruomenės mokyklos finansuojamos vienodai, siekiant *dviejų pagrindinių tikslų* – pirmas – tai užtikrinti Konstitucinę laisvo pasirinkimo teisę, ir antras – valdžios institucijų atsakomybė garantuoti laisvo tikėjimo išpažinimą, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos mokyklose išpažinti bet kokį tikėjimą. *Naujo* finansavimo *modelio pagrindas* – keturi daliniai biudžetai, skirti bendrajam pradinius ugdymui, specialiajam pradiniam, bendrajam viduriniam ir specialiajam viduriniam ugdymui. Švietimo

[79] Jucevičienė P., Večkienė N., Šiaučiukienė L. ir kt. Lyginamoji edukologija. Kaunas: Technologija, 1997. P. 213.
[80] Schools Pact Act (29 May 1959), as amended by the Decree of 24 July 1996 (b), article 24, § 2.

biudžetuose numatytos lėšos bus skiriamos visų pirma minėtiems tikslams pasiekti, o kita dalis – paskirstoma mokykloms *pagal jose besimokančių mokinių socialines charakteristikas*, t.y. atsižvelgiant į mokinių tikėjimą (katalikų, protestantų, judaizmo, islamo, anglikonų, netikinčių ir kt.), į tai, ar mokinys yra socialiai remtinas, kokia mokinių gimtoji kalba ir netgi kokioje kaimynystėje yra mokykla. Kiekvienas mokinys yra vertinamas pagal nustatytus socialinius kriterijus ir tokiu būdu skaičiuojamas *procentas lėšų, tenkančių konkrečiam mokiniui* (šie kriterijai netaikomi specialiųjų poreikių turintiems mokiniams). Pagal šį principą mokykloms yra skiriamos lėšos veiklos vykdymui, t.y. *ugdymo procesui finansuoti*. Pažymėtina, kad pagrindinė ir didžiausia šių lėšų dalis (80 proc.) skiriama mokykloms atsižvelgiant į tai, kurioje bendrojo lavinimo pakopoje jis mokosi – pradinėje ar vidurinėje. Pagrindinė naujo finansavimo modelio įvedimo *priežastis* buvo išlaidų, tenkančių organizuojant ugdymo procesą padidėjimas. Veiklos lėšos, tenkančios pradiniam mokymui per 2008-2009 m. laikotarpį padidėjo 85 mln. EUR., o viduriniam – 40 mln. EUR [81]. Be veiklos finansavimo, mokyklos taip pat gauna finansavimą jų infrastruktūrai ir statyboms, renovacijai, energijos taupymui ir pan. Pažymėtina, kad pastaruosius trejus metus Flamandų mokyklų infrastruktūros paramos agentūra subsidijuoja flamandų pradinių ir vidurinių mokyklų infrastruktūros projektus bei investicinius projektus. Mokyklos taip pat gauna ES struktūrinių fondų paramą (iš Europos socialinio fondo).

Šios bendruomenės BLM finansavimo modelio *pagrindą* sudaro mokyklos vaučerio sistemos principas, kuris pritaikytas pagal aktualius bendruomenei kriterijus, svarbu yra tai, kad BLM didžiausia dalimi finansuojamos pagal principą „pinigai paskui mokinį“, iš bendruomenių biudžetų o ne iš federalinio biudžeto.

Prancūzų bendruomenės biudžetą sudaro didžioji dalis pajamų, gaunamų iš pridėtinės vertės mokesčio (kurį pasidalija su Flamandų bendruomene priklausomai nuo vaikų nuo 0 iki 18 metų skaičiaus), fizinių asmenų pajamų mokesčio ir kitų rinkliavų, taip pat gauna papildoma finansavimą iš Prancūzų bendruomenės komisijos ir Valonijos regiono. Reikėtų pažymėti, kad 2007 m. Prancūzų bendruomenės biudžetas sudarė 7,58 bilijono EUR ir ¾ lėšų buvo skirta švietimui, tyrimams ir mokymui. *BLM* šioje bendruomenėje didžiąja dalimi *finansuojamos iš jų steigėjų lėšų*, tačiau bendruomenė gali skirti *trijų rūšių specialiąsias dotacijas*, skirtas: mokytojų ir mokyklų darbuotojų darbo užmokesčiui, įrangai ir eksploatavimui, bei patalpų įrengimui ir statybai finansuoti. Tačiau mokyklos, norinčios gauti dotacijas iš bendruomenės biudžeto turi atitikti teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Pažymėtina, kad ši nuostata taikoma tiek viešosioms, tiek privačioms BLM. Kiekviena mokykla turi vesti buhalterinę apskaitą ir saugoti visus išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Pažymėtina, kad provincijos bei savivaldos, teikiančios viešosioms mokykloms tam tikrą socialinė naudą (pavyzdžiui, ekskursijų organizavimas, žaislų ir skanėstų vaikams dalinimas, aprūpinimas drabužiais, baseinų įrengimas ir pan.), turi užtikrinti tokios naudos teikimą ir privačioms BLM, kurios teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę gauti specialiąsias dotacijas iš Prancūzų bendruomenės biudžeto. Mokyklų pastatai gali būti renovuojami, atnaujinami, remontuojami pagal specialiąsias programas, kurios finansuojamos iš bendruomenės biudžeto lėšų. Kaip matyti, Prancūzų bendruomenės BLM

finansavimo modelis skiriasi nuo Flamandų, tačiau ir vienu, ir kitu atveju, yra taikomas principas „pinigai paskui mokinį“.

Vokiečių bendruomenės švietimo sektorius yra mažiausias iš trijų bendruomenių. Mokyklos daugiausia yra finansuojamos *iš steigėjų ir bendruomenės biudžeto*, tuo tarpu bendruomenės biudžeto pagrindinis pajamų šaltinis yra dotacijos iš federalinio biudžeto. Taip pat į pagalbą mokykloms „ateina“ privačios lėšos (dovanos, aukojimas, parama ir pan.), tačiau šių lėšų dalis menka ir nekeičia mokyklų bendros ekonominės padėties. Kalbant apie BLM finansavimą – skiriami trys dalykai, kurie yra finansuojami – tai personalo darbo užmokestis, turto valdymo ir eksploatavimo išlaidos, ir pastatai. Atlyginimai mokytojams, mokyklos administracijai ir kitiems mokyklos darbuotojams finansuojami iš bendruomenės biudžeto, jeigu jie atitinka keliamus reikalavimus (pavyzdžiui, kvalifikacijos), čia egzistuoja *įdomus momentas*, kurį pati bendruomenė vadina „pozityviąja diskriminacija“ – esmė tame, kad mokyklos, kurios priima imigrantų vaikus, kurie arba nemoka vokiečių kalbos, arba atėjo į mokyklą vasario mėnesį – gali samdyti papildomą mokytoją, kurio atlyginimas taip pat apmokamas iš bendruomenės biudžeto. Vokiečių bendruomenės BLM, norinčios gauti finansavimą, privalo atitikti ir laikytis teisės aktų nustatytų reikalavimų bei standartų. Lėšos iš bendruomenės biudžeto skiriamos tuo pačiu principu.

ITALIJA (Italijos Respublika) – tai valstybė Europos pietuose, jos teritorijoje yra dvi nepriklausomos mažosios valstybės – San Marinas ir Vatikanas. Italija suskirstyta į 100 provincijų, ir joje gyvena 59,6 mln. gyventojų[81]. Valstybinė kalba – italų. Italijoje privalomas vaikų mokymas pagal pradinio ir vidurinio ugdymo programas trunka dešimt metų – nuo 6 iki 16. (žr. 11 priedą). Pažymėtina, kad anksčiau privalomo mokymo trukmė buvo 8 metai. Pradinis ugdymas trunka penkerius metus (1-5 kl.), žemesnysis vidurinis – trejus metus (6-8 kl.), toliau mokiniai gali pasirinkti vieną iš šių variantų – mokytis 5 metus aukštesnėje vidurinėje mokykloje (t.y. licėjuje, techniniame institute arba profesiniame institute), lankyti 3 metų pirminio profesinio mokymo kursus, arba pasirinkti bet kurį iš minėtų tolesnių mokymų ir mokytis tik dvejus metus (kadangi du metai yra privalomi). BLM veikla reglamentuojama nacionaliniu lygiu (Švietimo ministerija) ir regioniniu lygiu (regioniniai mokyklos biurai). Reikėtų pažymėti, kad Italijos švietimo *sistema yra gana centralizuota*, tačiau pakankamai atvira ir dinamiška. BLM daugiausia finansuojamos *iš valstybės biudžeto*, tačiau regionai, vietinės valdžios institucijos bei privačios organizacijos *gali* prisidėti savo įnašais [69]. Praktikoje šie įnašai dažniausiai skiriami mokyklų vykdomiems ar planuojamiems vykdyti projektams. *Valstybės biudžeto lėšos* skiriamos mokyklų administravimui, valdymui bei ugdymo proceso organizavimui, tuo tarpu finansavimas iš *regioninių biudžetų* skiriamas įvairioms mokyklų reikmėms, pavyzdžiui, mokyklų valgykloms, pradinio ugdymo aprūpinimui vadovėliais, mažiau pasiturinčių tėvų vaikų rėmimui, sveikatos priežiūrai, taip pat mokyklos pastatų renovacijai, statybai ir pan. Pažymėtina, kad regionai gali pavesti provincijoms arba savivaldybėms teikti pagalbą mokykloms, suteikiant tam

[81] Europos Komisijos leidinys. Organisation of Education system in Italy, 2008. Demographic situation, P 16. // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 17].

tikras paslaugas (šildymo, apšvietimo, telefono ryšio ir pan.) [69]. Taip pat BLM turi galimybė gauti finansavimą iš ES struktūrinių fondų. Lėšos iš valstybės biudžeto paskirstamos pagal „*per capita*“ principą.

LIUKSEMBURGAS (**Liuksemburgo Didžioji Hercogystė**) – tai nedidelė valstybė vakarų Europoje, besiribojanti su Vokietija, Prancūzija ir Belgija, kurioje gyvena 0,5 mln. gyventojų [82]. Liuksemburgas yra suskirstytas į 3 apygardas, kurios toliau skirstomos į 12 kantonų, o šie – į 116 komunų, smulkiausią administracinį šalies vienetą. 12 komunų turi miesto statusą, iš kurių pats didžiausias yra Liuksemburgas – šalies sostinė. Pažymėtina, kad šioje valstybėje yra trys oficialios kalbos: prancūzų, vokiečių ir liuksemburgiečių[82]. Vaikų privalomas mokymas trunka 12 metų – nuo 4 iki 16 (žr. 14 priedą). Pažymėtina, kad priešmokyklinis ugdymas trunka du metus ir skirtingai nei kitose ES valstybėse, yra privalomas. Mokymasis pagal pradinio ugdymo programas trunka 6 metus (1-6 kl.), o vidurinis ugdymas yra dviejų rūšių – bendrasis vidurinis ir techninis vidurinis (6-12 kl.) (žr. 11 priedą). Mokyklos, teikiančios *priešmokyklinį ir pradinį* ugdymą finansuojamos *iš valstybės biudžeto* ir *komunų biudžetų*. Taip, pavyzdžiui, išlaidos tenkančios mokytojų darbo užmokesčiui finansuojamos 2/3 valstybės biudžeto lėšomis ir 1/3 – komunų. Knygos yra nemokamos tik pradinėse mokyklose. Tuo tarpu *vidurinės* BLM finansuojamos *iš valstybės biudžeto* [82]. Pažymėtina, kad Liuksemburge galioja principas, pagal kurį visose viešosiose mokyklose mokymas yra nemokamas (taikomas nuo priešmokyklinio ugdymo iki aukštojo mokslo), o privačios BLM gali nustatyti tam tikras įmokas. Taigi, kaip matyti, Liuksemburge, skirtingai nei prieš tai aptartuose valstybėse, pradinių BLM finansavimui nustatyta tam tikra proporcija tarp valstybės ir vietos valdžios (atitinkamai 2/3 ir 1/3), o vidurinis BLM 100 proc. finansuoja valstybė.

OLANDIJA (**Nyderlandų Karalystė**) – yra federacinė valstybė, sudaryta iš Nyderlandų europinės dalies, esančios vakarų Europoje, prie Šiaurės jūros, besiribojančios su Belgija ir Vokietija, bei Nyderlandų Antilų ir Arubos. Nyderlandai skirstomi į 12 administracinių vienetų, vadinamų provincijomis, kiekvieną iš jų valdo gubernatorius, provincijos gali prižiūrėti švietimų įstaigų įstatymų laikymąsi, tačiau negali reguliuoti mokyklų veiklos, ši užduotis tenka municipalitetams, t.y. vietinei valdžiai (iš viso 467), tuo tarpų už švietimo organizavimą visoje šalyje yra atsakinga centrinė valdžios institucija – Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija [72]. Oficialios kalbos – olandų ir vokiečių, o visiems mokiniams BLM yra privaloma anglų kalba. Šalyje gyvena 16,49 mln. žmonių [72]. Pažymėtina, kad ugdymas yra privalomas nuo 5 iki 18 metų (žr. 14 priedą), tačiau vaikai turi teisę pradėti lankyti mokyklą nuo 4 metų. BLM mokyklos teikia pradinį lavinimą, kuris trunka 8 metus (1-8 kl.), po kurio mokiniai gali pasirinkti vieną iš trijų vidurinių mokyklų tipų – pirmas tipas – ketverių metų prieš-profesinė vidurinė mokykla (9-12 kl.), antras – penkerių metų bendroji vidurinė mokykla (9-13 kl.) ir trečias – šešerių metų prieš-universitetinė vidurinė mokykla (9-14 kl.) (žr. 12 priedą). Pažymėtina, kad šalies konstitucijoje yra įtvirtinta nuostata, kad viešosios ir privačios mokyklos turi vienodas teises bei sąlygas gauti finansavimą iš valstybės biudžeto, tai reiškia, kad išlaidos tenkančios

[82]Liuksemburgiečių kalba labai panaši į vieną iš vokiečių kalbos dialektų, tik turi daugiau skolinių iš prancūzų kalbos.

viešosioms BLM turi būti suderintos su išlaidomis, tenkančiomis privačioms mokykloms [72]. Reikėtų pažymėti, kad švietimo įstaigų ir valstybinių institucijų bendradarbiavimo santykiai grindžiami institucine autonomija, t.y. valstybė sukuria tinkamas sąlygas, o mokyklos vykdo savo veiklą ir jeigu atitinka visas teisės aktuose nustatytas finansavimo sąlygas bei standartus – faktiškai gauna joms priklausomą finansavimą. Finansavimas mokykloms gali būti skiriamas *tiesiogiai* ir *netiesiogiai* iš ministerijoje numatytų asignavimų [72]. Netiesioginis finansavimas skiriamas per *municipalitetų biudžetus* (pavyzdžiui, lėšos mokyklų aplinkai), taip pat teisės aktais gali būti nustatytas *mokestis už mokymą* pagal vidurinio ugdymo programas – šios mokinių įmokos pervedamos ir įskaičiuojamos į Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos sąskaitą (tiek viešų, tiek privačių). Pažymėtina, kad be minėtų finansavimo šaltinių, mokyklos gali gauti *savanorišką mokinių tėvų paramą* arba papildomų lėšų *iš municipalitetų biudžetų,* skirtų mokyklų *projektų finansavimui*, taip pat *turtines teises į kilnojamus ir nekilnojamus daiktus, pajamas iš pasirašytų veiklos sutarčių bei rėmėjų lėšas*. Įdomus faktas, kad 2007 m. sausio mėn. Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija įsteigė centrą (*Public-Private Expertise Centre*), kuris konsultuoja mokyklas finansiniais klausimais (pavyzdžiui, kokiomis sąlygomis ir atvejais mokyklos gali naudoti valstybės biudžeto lėšas privačiai veiklai vykdyti). Pažymėtina, kad kai vaikui sukanka 3,5 metų, jam suteikiamas asmeninis identifikacinis numeris, kuris reikalingas mokyklos lankomumo ar ankstaus pasitraukimo iš mokyklos kontrolei. Pradinį lavinimą ir vidurinį lavinimą reglamentuoja skirtingi įstatymai [72]. Pradinio, o taip pat specialiojo ugdymo finansavimo tvarką nustato atskiras Pradinio ugdymo įstatymas (*Primary Education Act*, 1998) ir Kompetencijos centro įstatymas (*Expertise Centre Act*). Mokyklų išlaidos nuo 1997 m. buvo finansuojamos *iš municipalitetų biudžetų*, tuo tarpu mokytojų ir kitų darbuotojų darbo užmokesčio bei einamųjų veiklos išlaidų (ugdymo proceso organizavimui) finansavimas nuo 2006 m. rugpjūčio 1 d. – municipalitetų biudžetams skiriamas kaip bendroji dotacija iš valstybės biudžeto [72]. Svarbus momentas yra tas, kad *mokyklos* gauna tam tikrą lėšų sumą ir *turi visišką diskreciją* jų panaudojime. Vidurinio lavinimo finansavimo metodus nustato Vidurinio ugdymo įstatymas (*Secondary Education Act*), reikėtų pažymėti, kad nuo 1996 m. yra taikomas *norminis finansavimas*, skiriant bendrąją dotaciją, kitais žodžiais, kaip ir Lietuvoje, Olandijoje *vidurinių mokyklų finansavimui* taikomas „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principas. Vidurinės mokyklos kiekvienais metais gauna tam tikrą lėšų sumą (bendrąją dotaciją) iš kurios finansuojami atlyginimai darbuotojams bei einamosios veiklos išlaidos. Pažymėtina, kad kiekvienam išlaidų punktui yra nustatyta tam tikra norma, tačiau įstatymo normų ribose *mokyklos gali nuspręsti* kaip jos naudos bendros dotacijos lėšas. Tokio mokyklų finansavimo metodo pasirinkimas suteikia valstybinėms institucijoms galimybę kontroliuoti lėšų panaudojimą ir tuo pat metu užtikrinti vienodą mokytojų darbo apmokėjimo sąlygas. Mokyklos aplinkos išlaidos finansuojamos *iš municipalitetų biudžetų*. Pažymėtina, kad bendras pradinių ir vidurinių mokyklų skaičius 2008 m. buvo 8 181 (647 vidurinių), kuriose iš viso mokėsi 2 598 tūkst.

mokinių, ir bendrosios Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos išlaidos šiai švietimo kategorijai sudarė 15 583,6 mln. EUR. Bendra (centrinio ir vietinių biudžetų) metinė lėšų dalis vienam pradinės mokyklos mokiniui 2008 m. sudarė 6 600 EUR (ministerija – 5 350 EUR, o municipalitetas – 1 250 EUR), o vidurinės mokyklos mokiniui – 7 800 EUR (ministerija – 7 110 EUR, municipalitetai – 690 EUR). Mokestis už vidurinį mokymą per metus vienam mokiniui (nuo 16 m.) kainavo 993 EUR [72].

Taigi, Olandijos švietimo finansavimo modelis yra panašus į Lietuvoje taikomą modelį, paremtą MK finansavimo principu bei papildomų finansavimo šaltinių įvairove, tačiau skirtingai negu Lietuvoje, visų tipų BLM leidžiama nustatyti mokesčius už privalomą vidurinį ugdymą.

PRANCŪZIJA (Prancūzijos Respublika) – šalis Vakarų Europoje, turinti užjūrio teritorijų visame pasaulyje (plotas 549 000 km²). Pietuose Prancūzija ribojasi su Ispanija, Andora ir Monaku, šiaurėje su Belgija ir Liuksemburgu, šiaurės rytuose su Vokietija, rytuose su Šveicarija ir Italija. Prancūzija yra viena iš šalių, kurios įkūrė ES – didžiausia pagal plotą ir antra pagal gyventojų skaičių (64,5 mln.) ES šalis. Prancūzija suskirstyta į 22 žemyninės Prancūzijos regionus, kiekvienas iš jų turi nuo dvejų iki aštuonių departamentų (iš viso 96) ir 4 užjūrio departamentus. Smulkiausias administracinis vienetas – municipalitetai (vietos savivaldos institucijos). Oficiali kalba – prancūzų, tačiau egzistuoja dar vienuolika kalbų, kuriomis kalba skirtinguose regionuose. Prancūzijoje privalomas ugdymas vaikams nuo 6 iki 16 metų (žr. 14 priedą). Pažymėtina, kad Prancūzijos viešosios mokyklos grindžiamos šiomis pagrindinėmis nuostatomis: ateizmu, privalomu mokymu iki 16 m. ir *nemokamomis mokymo paslaugomis*. Pagrindiniai Prancūzijos švietimo sistemos principai yra įtvirtinti Švietimo kodekse[83]. Prancūzijos pradinis mokymas yra privalomas, prasideda nuo 6 metų ir trunka penkerius metus (žr. 13 priedą). Atkreiptinas dėmesys, kad pradinis mokymą sudaro du ciklai – pirmas trunka pirmuosius dvejus metus, antras – likusius trejus metus. Vidurinis mokymas prasideda vėliausiais nuo 12 ir trunka iki 18 metų. Prancūzijoje vidurinį mokymą sudaro šios pakopos – žemesnioji vidurinė, vadinama kolegija (*colleges*) (4 m.), ir aukštesnioji vidurinė (*lycees*) (3 m.). Mokyklos gali būti *tiek viešosios, tiek privačios*, tačiau didžioji dalis mokinių lanko viešąsias mokyklas (80 proc.). Kalbant apie finansavimą – 80 proc. visų švietimui tenkančių išlaidų finansuoja *valstybė,* t.y. ministerija, atsakinga už nacionalinį švietimą, kitos ministerijos bei vietos valdžios institucijos [66]. Taip pat prie BLM finansavimo prisideda mokinių tėvai ir verslo organizacijos. Pažymėtina, kad *BLM finansavimas* yra gana *decentralizuotas*, kadangi mokyklos finansuojamos iš valstybės biudžeto, regionų biudžetų, departamentų biudžetų bei iš municipalitetų biudžetų – skiriasi tik finansuojamų BLM tipai. Lėšos mokyklų steigimui bei funkcionavimui, taip pat mokytojų atlyginimams ir komandiruotėms, kompiuterinės įrangos, specialių elektroninių priemonių, mokymo technologijų priemonių pirkimo išlaidoms apmokėti, skiriamos *iš valstybės biudžeto*. *Regionams* tenka atsakomybė finansuoti *aukštesniąsias* vidurines mokyklas, kurių steigėjai (savininkai) jie yra. Tokiu

[83] Code de L'Education L-111-1 str.

atveju iš regioninių biudžetų finansuojamos mokyklų statybos bei rekonstravimo darbai, remontas, įrengimas bei mokyklos aplinkos išlaidos [66]. *Departamentai* yra atsakingi už *žemesniųjų* vidurinių mokyklų (kolegijų), kurių savininkai jie yra, finansavimą, analogišką regioninių biudžetų finansavimui, t.y. mokyklų statybos, rekonstravimo darbams, remontui ir t.t. Reikėtų pažymėti, kad departamentai yra atsakingi už įdarbinimą bei valdymą, o taip pat už mokyklų administracinio bei techninio personalo atlyginimų apmokėjimą. *Municipalitetai* atsakingi už *pradinių* mokyklų, kurių savininkai jie yra, finansavimą – jie privalo finansuoti šių mokyklų statybos, rekonstravimo, remonto darbus, dengti įrengimo ir veiklos išlaidas. Pažymėtina, kad 2008 m. mokyklų finansavimo išlaidos sudarė 58,28 bilijono EUR, arba 22 proc. viso valstybės biudžeto (Lietuvoje atitinkamai per 2008 m. iš viso švietimui buvo skirta 1,9 mlrd. EUR) [66].

Taigi, Prancūzijoje kiekvienas administracinis teritorinis vienetas turi savo užduotį švietimo srityje, pvz., regionai yra aukštesnių vidurinių mokyklų steigėjai (*lycees*) bei atsakingi už mokyklų aplinkos finansavimą, departamentai – už žemesnių vidurinių mokyklų (*colleges*), municipalitetai – už pradinių mokyklų, tuo tarpu valstybė finansuoja visų BLM ugdymo proceso organizavimo išlaidas. Valstybės biudžeto lėšos mokykloms skiriamos atsižvelgiant į mokinių skaičių[84], mokyklos tipą ir t.t.

VOKIETIJA (Vokietijos Federacinė Respublika) – valstybė Vidurio Europoje, sudaryta iš 16 federacinių vienetų – žemių (*Länder*), 22 regionų, 439 rajonų, kuriuos sudaro 116 savivaldybės su rajonų statusu, taip pat Vokietijoje yra 323 kaimų ir 12 340 municipalitetų (miestelių). Vokietija šiaurėje ribojasi su Šiaurės jūra, Danija bei Baltijos jūra, rytuose – su Lenkija ir Čekija, pietuose – su Austrija bei Šveicarija, vakaruose – su Prancūzija, Liuksemburgu, Belgija ir Nyderlandais. Vokietija yra viena iš šalių, kurios įkūrė ES ir yra parlamentinė demokratinė respublika. Vokietija – didžiausia pagal gyventojų skaičių ES šalis (daugiau negu 82,4 mln. žmonių) teritorijos plotas sudaro 357,000 km^2 [60]. Vokietijoje privalomas ugdymas gali skirtis priklausomai nuo žemės (*Länder*), kurioje vykdomas mokymas. Daugumoje žemių vaikai privalo eiti į mokyklas nuo 6 iki 15 metų, o kai kuriose žemėse metais ilgiau (žr. 14 priedą). Vokietijos bendrojo lavinimo sistemą sudaro pradinis ir vidurinis ugdymas. Vokietijoje ugdymas pradinėse mokyklos trunka 4 metus (4 kl.), išskyrus Berlyną ir Brandenburgą (6 kl.). Pagrindinės nuostatos dėl pradinio ugdymo įtvirtintos šalies konstitucijoje (*Grundgesetz*), o detalesnes pradinių BLM veiklos sąlygas nustato žemės (pavyzdžiui, dėl mokyklų inspekcijos, tėvų teisių, privalomo ugdymo, privačių mokyklų ir kt.). Atkreiptinas dėmesys, kad Privalomo mokymo bei mokyklų veiklos reguliavimo teisės aktus priima žemių Švietimo ir kultūros reikalų ministerijos. Vidurinį mokymą didžiojoje dalyje žemių gali teikti šių tipų mokyklos: tautinė mokykla (*Hauptschule*), vidurinė (*Realschule*), gimnazija (*Gymnasium*) ir visapusiškos bendrojo lavinimo mokyklos (*Gesamtschule*). Kitose žemėse gali būti kitų įvairių tipų mokyklų (5-12/13 kl.). Šios mokyklos gali teikti žemesniojo ir aukštesniojo tipo vidurinį ugdymą (žr. 15 priedą). Pažymėtina,

[84] Code de L'Education Article L421-11 str. (a).

kad sprendimai dėl mokyklų finansavimo priimami visuose valdžios lygmenyse, t.y. federaliniu, žemių ir vietinių valdžios institucijų (rajonų, municipalitetų, savivaldybių ir t.t.), tačiau *daugiau nei 90 proc*. lėšų mokyklos gauna *iš žemių ir vietinės valdžios biudžetų*. **Viešosios BLM** finansuojamos atsižvelgiant į atsakomybės pasidalijimą tarp žemių ir vietinės valdžios [60]. Reikėtų pažymėti, kad išlaidos mokyklos administracinio ir techninio aprūpinimo personalo atlyginimams bei išlaidos *mokyklos aplinkai* finansuojamos *iš vietinės valdžios biudžeto*, tuo tarpu konkrečios *žemės* Švietimo ir kultūros reikalų ministerijos finansuoja mokyklų išlaidas, tenkančias *mokytojų atlyginimams* [60]. Mokymas viešosiose mokyklose yra nemokamas. Siekiant subalansuoti išlaidas tarp žemių ir vietinių biudžetų, kai kurios vietinės valdžios išlaidos kompensuojamos iš žemių biudžetų (pavyzdžiui, mokyklų pervežimo į/iš mokyklų). Taip pat vietinės valdžios biudžetams iš žemių biudžetų gali būti skiriamos vienkartinės dotacijos (pavyzdžiui, mokyklų statybų darbams finansuoti) ir (arba) subsidijos mokyklos veiklos išlaidoms dengti. Pažymėtina, kad numatytas mokyklų administravimo tobulinimo tikslas, kurio esmė – kuo mažiau varžyti mokyklų autonomiją planuojant bei panaudojant lėšas. Paskutiniais metais išaugo mokyklų galimybė valdyti savo finansus [60]. Daugumoje žemių BLM, jų biudžeto ribose, pačios gali nustatyti finansinių išteklių naudojimą vienai kitai išlaidų kategorijai (pavyzdžiui, mokymo ir mokymosi tikslams). BLM finansavimo intensyvumas pasiskirsto atitinkamai 20 proc. – iš vietinės valdžios biudžetų ir 80 proc. – žemių biudžetų [60]. **Privačios BLM** gauna įvairaus spektro finansinę pagalbą iš žemių biudžetų, pavyzdžiui, paramą mokytojų atlyginimams ir einamosioms išlaidoms finansuoti (kurią taip pat gali gauti ir viešosios mokyklos), taip pat privačioms mokykloms gali būti skirtos vienkartinės išmokos iš žemių biudžetų statybų darbų ir einamosioms išlaidoms finansuoti, tačiau jų dydis yra nustatomas pagal tam tikrus statistinius duomenis, atsižvelgiant į mokyklos tipą [60]. Privačios mokyklos turi teisę kreiptis į Švietimo ir kultūros reikalų ministeriją su prašymu skirti joms finansavimą konkrečiam tikslus ir pagrįsti lėšų poreikį, o tėvams gali būti kompensuojamas iš žemės biudžetų mokestis už mokymą [60].

AIRIJA (Airijos Respublika) – tai parlamentinė respublika – valstybė, užimanti apie penkis šeštadalius Airijos salos, esančios į vakarus nuo Europos žemyninės dalies. Likusią salos dalį užima Šiaurės Airija (priklausanti Jungtinei Karalystei). Oficialiai Airijos Respublikoje yra 30 administracinių grafysčių bei 4 miestų savivaldybės. Privalomos mokymas Airijoje trunka nuo 6 iki 16 metų. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro pradinis ugdymas (4/6-12 metų vaikams), vidurinis (12-18 metų mokiniams), kuris dalijasi į žemesnį ir aukštesnį vidurinį ugdymą (žr. 16 priedą). Šalyje iš viso yra 3 150 pradinių mokyklų, ir 90,5 proc. jų sudaro viešosios, o kitą dalį sudaro privačios pradinės BLM. Viešosios *pradinės BLM daugiausia* yra finansuojamos iš Švietimo ir mokslo departamento lėšų (t.y. *valstybės biudžeto lėšos*), o likusi dalis – *iš savivaldybių biudžetų*. Pažymėtina, kad nuo 1999 m. savivaldybių įnašas į pradinių mokyklų finansavimo buvo sumažintas 5 proc. *Vidurinės* mokyklos taip pat daugiausia finansuojamos *iš valstybės biudžeto* (tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai), tačiau kiekvienos

finansavimas gali priklausyti nuo mokyklos rūšies (ar tai profesinė, bendroji ar bendrijos vidurinė mokykla) bei steigėjų, tuomet finansavimas pasidalija tam tikromis proporcijomis taip vietos ir valstybės biudžetų. Pažymėtina, kad vidutiniškai vienam pradinės mokyklos mokiniui iš valstybės biudžeto 2003–2004 m. buvo skirta apie 5 000 EUR, tuo tarpu vienam vidurinės mokyklos mokiniui – 6 788 EUR. Iš viso 2005 m. išlaidų pradinių mokyklų finansavimui buvo skirta 2,549 mln EUR, o viduriniam – 2,616.4 mln. EUR [68]. Tiek viešosios, tiek privačios mokyklos gauna finansavimą iš valstybės biudžeto ir turi autonomija disponuoti savo biudžeto lėšomis.

DANIJA (Danijos Karalystė) – konstitucinės monarchijos valstybė Europos šiaurinėje dalyje. Pietuose Danija ribojasi su Vokietija, likusią teritorijos dalį supa Šiaurės ir Baltijos jūros. Danija nuo 2007 m. yra skirstoma į 5 regionus (Hovedstadenas, Pietų Danija, Šiaurės Jutlandija, Vidurio Jutlandija, Zelandija), taip pat šiai šaliai priklauso ir Grenlandija bei Farerų salos, kurios turi autonomiją. Oficiali valstybinė kalba – danų. Danijos plotas lygus 43,098 km^2 ir 5,5 mln. gyventojų [61]. Švietimo organizavimas bei administravimas Danijoje vykdomas keliuose lygmenyse: nacionaliniu (Danijos švietimo ministerija), regioniniu (5 regionai), vietos lygmeniu (savivaldybių). Danijoje privalomas ugdymas vaikams nuo 7 iki 16 metų (žr. 14 priedą), o bendrojo lavinimo struktūra, skirtingai negu Lietuvos, yra vientisa, t.y. pradinis ir žemesnis vidurinis yra vientisas. Taip pat yra aukštesnis vidurinis ugdymas, kurį teikia gimnazijos (iš viso 150, iš jų 20 yra privačios). Kalbant apie mokyklų finansavimą, reikėtų pažymėti, kad švietimo sistemos finansavime yra taikomas principas „pinigai paskui mokinį“, kuris Danijoje dar vadinamas „skaitiklio sistema“ („*taximeter system*“). Atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinė idėja yra ta, kad atsižvelgiant į ugdymo organizavimą, sprendimus priima tie subjektai, kurie yra arčiausiai iškilusios problemos, t.y. mokyklų direktoriai, tarybos. Pagrindinis šio finansavimo principo skirtumas, lyginant su Lietuvoje taikomu „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principu – Danijos *mokyklos* turi *visišką autonomiją* naudojant valstybės biudžeto dotacijos lėšas [61]. Pažymėtina, kad absoliučiai visos švietimo institucijos yra finansuojamos iš valstybės biudžeto, tiek viešosios, tiek privačios BLM. Kiekviena mokykla gauna valstybės biudžeto bendrosios dotacijos sumą, kuri priklauso nuo mokyklos tipo bei nuo „skaitiklio sistemos“ nustatytų reikalavimų. Daugumos pradinių-žemesnių vidurinių mokyklų steigėjos yra savivaldybės ir labai svarbus momentas yra tas, kad *savivaldybės turi teisę* pačios nustatyti jų valdomų mokyklų finansavimo metodus, tačiau minimalūs reikalavimai nustatomi nacionaliniu lygmeniu. Aukštesnės vidurinės BLM (daugiausia gimnazijos) yra nepriklausomos ir finansuojamos iš valstybės biudžeto. Privačios BLM finansuojamos panašiai kaip savivaldybių BLM, tik iš valstybės biudžeto dotacijos sumos atimama suma, lygi mokesčių už mokymą, kuriuos sumoka mokinių tėvai.

JUNGTINĖ KARALYSTĖ (Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė) – tai konstitucinės monarchijos valstybė Vakarų Europoje. Jungtinė Karalystė (toliau – UK) susiformavo po keleto unijos aktų ir susideda iš Didžiosios Britanijos, kurią sudaro Anglijos, Škotijos, Velso

kraštai, ir Šiaurės Airijos. Jungtinė Karalystė užima didžiąją dalį Britų salyno (išskyrus didžiąją Airijos dalį, kuri atsiskyrė nuo Jungtinės Karalystės 1922 m.), bendras UK teritorijos plotas yra 242 495 km^2 ir virš 60,7 mln. gyventojų [79]. Valstybinė kalba – anglų, tačiau Velse yra dvi kalbos – anglų ir velsiečių. UK teritorinis suskirstymas daro įtaką švietimo sistemai, kadangi kiekvienas kraštas (Anglija, Škotija, Velsas ir Šiaurės Airija) turi savo švietimo sistemas (žr. 18, 19, 20, 21 priedus) bei skirtingus finansavimo modelius. **Anglijoje ir Velse** vaikams yra privalomas ugdymas nuo 5 iki 16 metų, o bendrojo lavinimo sistemą sudaro keturi etapai: pradinis ugdymas (1-6 kl.), kurį sudaro du etapai – 2 ir 4 metų, žemesnysis vidurinis (7-9 kl.) ir aukštesnysis vidurinis (10-11 kl. – privalomos, ir 12-13 kl. – pasirenkamas) ugdymas (žr. 18 ir 19 priedus). Pažymėtina, kad Anglijos Vyriausybė finansuoja įvairias švietimo agentūras, taip pat vietinės valdžios švietimo institucijas, t.y. skiria dotacijas vietinių valdžių biudžetams, kad jos įgyvendintų vyriausybės nustatytus prioritetus. Anglijoje vietinės valdžios gauna mokykloms skirtas *dotacijas*. Šių dotacijų lėšas vietinė valdžia paskirsto tarp jos teritorijoje esančių mokyklų, priklausomai nuo jose besimokančių vaikų skaičiaus ir kitų kriterijų. Taigi, yra taikomas „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principas. Reikėtų pažymėti, kad vietinės valdžios yra atsakingos už kiekvienos mokyklos biudžeto nustatymą, t.y. kiekviena vietinė valdžia, remdamasi Mokyklų finansavimo taisyklėmis (*The School Finance Regulations, 2008*), kurias tvirtina Anglijos Vyriausybė, sudaro mokyklų finansavimo planą 3 metams. Atsižvelgiant į šį planą, kiekviena vietinė valdžia nustato mokyklų *finansavimo formulę*, pagal kurią yra nustatomas kiekvienos mokyklos biudžetas. Pagrindinis formulės kriterijus – tai *mokinių skaičius mokykloje*, tačiau kiekviena vietinė valdžia gali nustatyti papildomus kriterijus, taikomus konkrečioms mokykloms, atsižvelgiant į mokinių socialinę padėtį, jų pažangumą, specialiuosius poreikius ir t.t. Pažymėtina, kad vietinės valdžios institucijos nustatant finansavimo formulę, privalo konsultuotis su atitinkamomis mokyklomis [79]. Taigi, kaip matome, Anglijoje, kaip ir Lietuvoje, taikomas „pinigai paskui mokinį“ finansavimo principas, tačiau jo įgyvendinimas skiriasi.

Velso vyriausybė pati sprendžia kiek lėšų turi būti skirta švietimui, o BLM finansuojamos per vietinę valdžią. Velso vietinių valdžių biudžetus sudaro dvejopo pobūdžio finansavimo šaltiniai – 80 proc. yra Velso vyriausybės pajamų paramos dotacijos, o likusi 20 proc. dalis – pajamos iš vietinių rinkliavų. Taip pat gali būti skiriamas papildomas finansavimas tam tikrų švietimo prioritetų įgyvendinimui. Atkreiptinas dėmesys, kad Velsas ir Šiaurės Airija taip pat gauna bendrąsias dotacijas iš UK Vyriausybės. Velso vyriausybės vietiniams biudžetams skirtų dotacijų lėšos paskirstomos mokykloms atsižvelgiant į Švietimo finansavimo schemos taisykles (*The Education Finansial Schemes Regulations, 2004*). Kaip ir Anglijoje, Velse lėšų paskirstymo mokykloms prerogatyva tenka vietinėms valdžioms, taip pat turi bendrauti ir konsultuotis su mokyklomis [79]. Pažymėtina, kad Velso nacionalinė asamblėja turi teisę reikalauti, kad vietinė valdžia nustatytų teisingą ir adekvatų mokyklų biudžetą, o taip pat turi teisę nustatyti minimalų mokyklos biudžetą. Velse, kaip ir Anglijoje, mokyklos

finansuojamos vietinei valdžiai nustatant finansavimo formules, tačiau šiuo atveju yra nustatyta daugiau reikalavimų, į kuriuos vietinės valdžios turi atsižvelgti. Reikėtų pažymėti, kad šiuo metu Velso vietinės valdžios planuoja 1 metų BLM biudžetus, tuo tarpu nuo 2010 m. jos privalės sudaryti mokyklų finansavimo planus 3 metams. Tokiu būdu bus užtikrintas efektyvesnis lėšų planavimas bei paskirstymas. Atkreiptinas dėmesys, kad tiek Anglijos, tiek Velso mokykloms gali būti skiriamos *vyriausybių specialiosios dotacijos*, skirtos konkretiems švietimo tikslams ir prioritetams finansuoti (pavyzdžiui, mokyklos žiniasklaidai, tautinių mažumų pasiekimui ar mokyklos pietums skirtos subsidijos ir pan.).

Škotijos bendrojo lavinimo sistemą sudaro 7 m. pradinis ugdymas (1-7 kl.), 4 m. žemesnis vidurinis (8-11 kl.) ir 2 m. aukštesnis vidurinis (žr. 21 priedą). Kaip Anglijoje ir Velse, privalomas ugdymas trunka 11 metų 5-16 m. vaikams (žr. 14 priedą). Škotijos vyriausybė kasmet skiria dotacijas vietinėms valdžioms, iš kurių finansuojamos BLM. Pažymėtina, kad vietinė valdžia taip pat skiria tam tikrą lėšų dalį iš savo biudžeto pajamų, gautų iš komercinių patalpų bei būsto nuomos mokesčio. Vietinės valdžios turi teisę pačios nustatyti lėšų, skiriamų mokykloms dalį, atsižvelgiant į patvirtintą švietimo biudžetą – tokiu būdu švietimo komitetas nustato kiek kiekvienai mokyklai bus skirta lėšų. Pažymėtina, kad mokyklos taip pat turi autonomija naudojant didžiąją dalį joms skiriamo finansavimo (t.y. 80 proc.). Išlaidos turtui įsigyti, modernizavimo projektams įgyvendinti bei mokyklų įrangai pirkti yra finansuojamos iš vietinių biudžetų, laikantis Škotijos vyriausybės nustatytos kasmetinės tokio pobūdžio finansavimo normos [80].

Šiaurės Airijos bendrojo lavinimo sistema šiek tiek skiriasi nuo Anglijos ir Velso, čia privalomas ugdymas trunka ne 11, bet 12 metų (nuo 4 iki 16 m. vaikams) (žr. 14 priedą). Pradinis ugdymas trunka metais ilgiau ir susideda iš trijų pakopų atitinkamai dvi pakopos po 2 m. (1-2 ir 3-4 kl.) ir viena pakopa – 3 m. (5-7 kl.), žemesnis vidurinis trunka 3 m. (8-10 kl.) ir aukštesnis susideda iš dvejų dalių, t.y. 2 m.– privalomas (11-12 kl.) ir 2 m. – alternatyvus (13-14 kl.). Šiaurės Airijoje už mokyklų finansavimą ir kontrolę atsakingas *Švietimo departamentas*, pažymėtina, kad dotuojamų mokyklų *pastovios išlaidos finansuojamos* iš šio departamento biudžeto. Tokiu pat būdu finansuojamos mokyklų išlaidos, susijusios su turto įsigijimu, pastatų remontu ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad vietinės valdžios institucijos atsakingos už mokyklų finansavimo formulių nustatymą, atsižvelgiant į Švietimo departamento nustatytus bendrus reikalavimus. Panašiai kaip Anglijoje ir Velse, Šiaurės Airijoje mokyklos atsižvelgiamos į mokinių skaičių, jų socialinius kriterijus, tačiau čia yra nustatyta bendro finansavimo formulė/schema, kurios pagrindinis tikslas yra garantuoti vienodą finansavimą vienodo dydžio ir tipo BLM, atsižvelgiant į jų vietovę [79]. Kaip ir kitose UK teritorijose, Šiaurės Airijos mokykloms gali būti skiriamos papildomos subsidijos.

Reikėtų pažymėti, kad didžioji dalis UK BLM skiriamo finansavimo šaltiniai – mokestinės pajamos ir valdžios sektoriaus skolinimasis. Vietinės valdžios biudžetams yra skiriamos UK

vyriausybės biudžeto bendrosios dotacijos, kurios turi būti paskirstytos mokykloms. Pažymėtina, kad iš šių dotacijų lėšų visos mokyklos gauna 100 proc. finansavimo, skirto išlaidoms, tenkančioms mokytojų atlyginimams, pagalbinio (techninio) personalo darbo užmokesčiui, knygoms, įrangai ir pan., apmokėti. Tuo tarpu išlaidos turtui įsigyti, mokyklų pastatų rekonstravimui ar remontui finansuojamos *iš vietinių biudžetų*, o taip pat, atsižvelgiant į mokyklos tipą, gali būti nustatytą tam tikrą šių išlaidų finansavimo proporciją – tarp vietinės valdžios biudžeto ir kitų juridinių asmenų (dažniausiai tai taikoma religinių bendruomenių mokykloms).

GRAIKIJA (Graikijos Respublika) – tai parlamentinės demokratijos valstybė Europos pietryčiuose, užima Balkanų pusiasalio pietinę dalį ir turi daugiau negu 100 salų (19 proc. visos teritorijos). Teritorijos plotas siekia 131 957 km^2, kuriame yra daugiau nei 11 mln. gyventojų [63]. Oficiali kalba – graikų, tačiau kai kuriose mokyklose yra dėstoma dviem kalbom – graikų ir turkų. Pažymėtina, kad švietimas organizuojamas keliais lygiais – *nacionaliniu* (Nacionalinė švietimo ir religinių reikalų ministerija), *regioniniu* (Regioniniai pradinio ir vidurinio ugdymo direktoratai), *ir vietiniu* (Vietinės švietimo agentūros). Graikijos bendrojo lavinimo sistemą sudaro du etapai – pradinio ugdymo, kuris trunka 6 m., bei vidurinis – 3 m. žemesnis ir 3 m. aukštesnis. Graikijoje privalomas ugdymas vaikams nuo 5 iki 16 metų (žr. 14 priedą), tačiau reikėtų pažymėti, kad skirtingai negu kitose ES valstybėse, čia yra privalomi 1 m. priešmokyklinio ugdymo (žr. 22 priedą). Kalbant apie finansavimą – atsakomybė tenka *valstybei.* Finansavimas mokykloms skiriamas iš kelių biudžetų atsižvelgiant į finansavimo tikslus, t.y. mokytojų atlyginimams, veiklos išlaidoms, knygoms, mokinių pervežiojimo organizavimui finansavimas skiriamas *iš kasmetinių biudžetų* (*The Regular biudget*), tuo tarpu turto išlaidos (žemės pirkimo, statybos, mokyklos pastatų remonto ir priežiūros darbų ir pan.) – finansuojamos pagal Viešąją investicinį planą (*The Public Investments Plan) iš viešojo investicinio fondo*. Privačios BLM negauna finansavimo iš valstybės [63]. Panašiai kaip Lietuvoje – plačiai naudojamos ES struktūrinių fondų (Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo) lėšos, atitinkamai iš 75 proc. projektų skiriamo finansavimo sudaro ES fondų lėšos, o 25 proc. – nacionalinių fondų lėšos (Lietuvoje tas santykis yra 85/15 proc.).

ISPANIJA (Ispanijos Karalystė) – tai parlamentinė monarchijos valstybė Europos pietvakariuose, Pirėnų pusiasalyje. Ribojasi su Portugalija vakaruose, Prancūzija bei Andora šiaurėje, su Gibraltaru – pietuose. Ispanija yra suskirstyta į 50 provincijų, kurios sugrupuotos į 17 autonominių regionų ir 2 autonominius miestus (Afrikoje), o smulkiausias administracinis vienetas – municipalitetai. Bendras Ispanijos teritorijos plotas siekia 505 990 km^2, kuriame yra apie 46,1 mln. gyventojų [64]. Oficiali kalba – ispanų, tačiau skirtingose provincijose gali būti kitų oficialių kalbų (pavyzdžiui, Valensijos provincijoje – valensų kalba). Bendrojo lavinimo sistemą sudaro 6 m. pradinis ugdymas (1-6 kl.), kurį sudaro trys etapai po 2 m., 4 m. žemesnis vidurinis (pradinis) ugdymas (7-10 kl.) ir 2 m. aukštesnis vidurinis (11-12 kl.) (žr. 23 priedą). Privalomas ugdymas yra vaikams nuo 6 iki

16 metų (žr. 14 priedą) ir, panašiai kaip Lietuvoje, apima pagrindinį ir žemesnį vidurinį ugdymą. BLM finansuojamos *iš valstybės biudžeto* (11,9 proc.), *regionų biudžetų* (83,2 proc.) ir *vietinės valdžios biudžetų* (4,9 proc.). Reikėtų pažymėti, kad finansavimas skiriamas netik viešosioms mokyklos, bet ir privačioms. Viešosiose mokyklose mokymas yra nemokamas, tačiau tėvai turi mokėti tam tikrą mokestį už papildomas paslaugas (pavyzdžiui, už pervežimo paslaugas, valgyklą ir pan.). Reikėtų pažymėti, kad didžiosios dalies viešųjų mokyklų steigėjai yra regionai (provincijos), būtent iš jų biudžetų finansuojamos viešosios mokyklos, o taip pat gali būti *skiriamos dotacijos privačioms* BLM, *jeigu* jos priklauso „švietimo susitarimo sistemai“ ir atitinka bendrus reikalavimus – tokio tipo mokyklos gali gauti dvejopo pobūdžio dotacijas – bendrąją ir vienkartinę. Skirtumas tas, kad privačios mokyklos, kurios yra visiškai finansuojamos iš viešųjų lėšų – gauna bendrąsias dotacijas ir privalo užtikrinti mokiniams nemokamą mokymąsi, tuo tarpu antru atveju, t.y. mokykloms gaunant vienkartines dotacijas – šių dotacijų lėšos padengia tik dalį mokyklos išlaidų, ir mokyklos gali nustatyti mokestį už mokymą, kuris neturi viršyti švietimo ministro nustatytų dydžių. Privačios mokyklos, nepriklausančios minėtai privačių mokyklų grupei, gali laisvai nustatyti mokestį už mokymą [64]. Atkreiptinas dėmesys, kad *visos mokyklos* turi teisę *savarankiškai* valdyti finansinius išteklius, tačiau tam, kad tai būtų daroma efektyviai, mokyklos privalo kasmet sudaryti biudžetus, kuriose turi būti nustatytos metinės pajamos ir išlaidos. Pažymėtina, kad 2006 m. Ispanijos viešojo sektoriaus išlaidos pradiniam ir viduriniam ugdymui sudarė po 12 mlrd. EUR [64]. Vienam pradinio ugdymo mokiniui vidutiniškai į metus buvo skirta 4 408 EUR, o vidurinės mokyklos mokiniui – 6 007 EUR [64]. Pagrindinis valstybinių lėšų paskirstymo BLM principas – „*per capita*“.

PORTUGALIJA (Portugalijos Respublika) – pietvakarių Europos valstybė. Portugalija ribojasi tik su viena šalimi – Ispanija šiaurėje bei rytuose, o likusią šalies pusę skalauja Atlanto vandenynas. Šalis yra suskirstyta į 7 regionus ir 18 apygardų. Portugalijos plotas sudaro 92 152 km^2 ir joje gyvena apie 10,7 mln. gyventojų [74]. Portugalijos bendrojo lavinimo sistemą sudaro 6 m. pradinis ugdymas (1-6 kl.), kurį sudaro du ciklai – pirmas – 4 m. ir antras – 2 m. (žr. 24 priedą). Taip pat yra 3 m. žemesnis vidurinis (7-9 kl.) ir 3 m. aukštesnis vidurinis (10-12 kl.). Privalomas ugdymas yra vaikams nuo 6 iki 15 metų ir trunka 9 m. (žr. 14 priedą), jis apima pradinį ir žemesnį vidurinį ugdymą. Portugalijos BLM pagrindinis finansavimo šaltinis – *valstybės biudžetas*. *Municipalitetai* finansuoja tik pradinių ir žemesnių vidurinių BLM transporto, statybos, įrangos pirkimo išlaidas (t.y. privalomą ugdymą). Pažymėtina, kad vidurinėse BLM gali būti nustatytas mokestis už mokymą, o taip pat vaikų tėvai turi pirkti vadovėlius ir kitas mokymosi priemones, nuo tokių reikalavimų atleidžiami tik socialiai remtini mokiniai [74]. BLM gali gauti finansavimą iš ES struktūrinių fondų. Valstybės biudžeto lėšos į BLM keliauja paskui mokinį („*per capita*“).

AUSTRIJA (Austrijos Respublika) – parlamentinės demokratijos valstybė Centrinėje Europoje. Šalis sudaryta iš 9 federacinių vienetų – žemių, 99 politinių apskričių ir 2 357

municipalitetų. Austrija šiaurėje ribojasi su Vokietija ir Čekija, rytuose su Slovakija ir Vengrija, pietuose su Slovėnija ir Italija, vakaruose su Šveicarija ir Lichtenšteinu. Bendras Austrijos plotas – 83 871,7 km^2, kuriame gyvena 1,7 mln. gyventojų [56]. Oficiali Austrijos kalba – vokiečių, tačiau kai kuriose apskrityse papildomos oficialios kalbos yra slovėnų, kroatų ir bulgarų. Austrijos bendrojo lavinimo sistemą sudaro pradinis, žemesnis vidurinis ir aukštesnis vidurinis ugdymas – kiekvieno trukmė 5 m. (žr. 25 priedą). Vaikams privalomas ugdymas yra nuo 6 iki 15 metų (trukmė 9 m.) (žr. 14 priedą). Pažymėtina, kad BLM, atsižvelgiant į jų teikiamą ugdymą, gali būti finansuojamos *iš federalinio biudžeto*, *provincijų ir municipalitetų biudžetų*. Pavyzdžiui, *privalomą ugdymą* teikiančios mokyklos finansuojamos *iš provincijų, municipalitetų ir municipalinių organizacijų biudžetų* – tokiu būdu finansuojamos mokyklos išlaidos, tenkančios remonto ir statybos darbams, mokyklos valdymui, įrangos pirkimui, sveikatos priežiūros paslaugų pirkimui ir pagalbinio personalo įdarbinimui [56]. Reikėtų pažymėti, kad mokytojų įdarbinimas yra išimtinė provincijų atsakomybė, ir būtent *iš provincijų biudžetų* mokami *atlyginimai mokytojams*, tačiau vėliau šios išlaidos yra *kompensuojamos iš federalinio biudžeto*. Viešosioms BLM yra griežtai uždrausta imti bet kokį mokestį už mokymą. Taip pat reikėtų pažymėti, kad *aukštesnes vidurines BLM* steigia federacija, ir *iš federalinio biudžeto* dengiamos *visos* šių mokyklų *išlaidos.* Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju mokytojus įdarbina ne mokykla, bet federacija. BLM be pagrindinio finansavimo taip pat gali turėti papildomus finansavimo šaltinius, kuriais gali laisvai disponuoti, tuo tarpu joms nėra suteikta autonomijos savarankiškai valdyti iš federalinio biudžeto, arba provincijų bei municipalitetų biudžetų gautas lėšas [56]. Pažymėtina, kad vienas iš tikslų, numatytų šiuo metu vykdomoje reformoje – didinti mokyklų finansinį savarankiškumą. BLM finansavimo principas – „*per capita*“.

SUOMIJA (Suomijos Respublika) – tai parlamentinės respublikos valstybė Šiaurės Europoje. Suomija šiaurėje ribojasi su Norvegija, rytuose su Rusija, vakaruose su Švedija. Suomija suskirstyta į 6 provincijas. Pažymėtina, kad tai yra viena iš rečiausiai apgyvendintu šalių Europoje, 15,47 žm./km². Bendras šalies plotas sudaro 338 000 km^2, kuriame gyvena 5,3 mln. gyventojų [65]. Valstybinės kalbos yra dvi – suomių ir švedų. Bendrojo lavinimo sistemą, panašiai kaip Danijoje, sudaro vientisa sistema[85], jungianti pagrindinį ir žemesnį vidurinį, o aukštesnis vidurinis yra atskirai ir skirstomas į bendrąjį bei profesinį vidurinį. Privalomas ugdymas – vaikams nuo 6/7 iki 15/16 metų. Kalbant apie BLM finansavimą, reikėtų pažymėti, kad dauguma mokyklų yra viešosios ir *finansuojamos iš vietinės valdžios (provincijų) bei municipalitetų biudžetų*. Tik 0,9 proc. mokyklų yra finansuojamos *iš privačių lėšų*. Reikėtų pažymėti, kad privačias mokyklas lanko labai mažai mokinių. Provincijos, municipalitetai ir privačios organizacijos *iš valstybės biudžeto* gauna finansavimą, kuris skirtas jų teritorijoje mokyklų steigimui bei veiklos išlaidoms dengti. Pažymėtina, kad toks finansavimas

[85] Vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema reiškia, kad šį ugdymą gali teikti viena institucija, bet ne kelios. Pavyzdžiui, Lietuvoje yra pradinės mokyklos ir pagrindinės mokyklos, tuo tarpu šiuo atveju tiek pradinį, tiek vidurinį ugdymą teikia viena mokykla, kuri dar vadinama bazine.

nepriklauso nuo BLM steigėjų. Vietinės valdžios institucijos, gavusios *dotacijas iš valstybės biudžeto* turi teisę pačios nuspręsti suteikti – savo mokykloms finansinį savarankiškumą, ar nustatyti tam tikrus apribojimus naudojant lėšas. Pažymėtina, kad iš valstybės biudžeto gali būti skiriamas *finansavimas investiciniams projektams* (nuo 25 iki 50 proc.). 2007 m. pagrindinėms ir žemesnėms vidurinėms municipalinėms BLM buvo skirta 3,5 biliono EUR, ir tai sudarė 6 200 EUR vienam mokiniui [65]. Aukštesnėms vidurinėms BLM buvo skirta 632 mln. EUR, arba vidutiniškai 5 600 EUR vienam mokiniui [65]. Reikėtų pažymėti, kad Suomijos BLM finansavimas skiriamas atsižvelgiant į: municipaliteto teritorijoje gyvenančių žmonių skaičių (ar mažiau 40); mažų mokyklų skaičių, taip pat į specialių poreikių turinčių mokinių skaičių; mokinių, kalbančių švediškai skaičių; mokinių besimokančių 7-9 klasėse skaičių ir kt. Taigi, atsižvelgiant į šiuos kriterijus, mokyklos gauna tam tikrą lėšų sumą, skirtą jų veiklos finansavimui. BLM finansavimo principas priskiriamas „*per capita*“ grupei.

ŠVEDIJA (Švedijos Karalystė) – konstitucinės monarchijos valstybė Skandinavijoje, Šiaurės Europoje. Švedija ribojasi su Suomija ir Norvegija. Administraciniu požiūriu suskirstyta į 21 grafystę, nors dar kartais naudojamas skirstymas į tradicines Švedijos provincijas. Šalies teritorijos plotas – 450 000 km^2, ir iš viso 9,2 mln. gyventojų [78]. Oficiali kalba – švedų, tačiau tam tikrose teritorijose gali būti kitų oficialių mažumų kalbų (pavyzdžiui, suomių, samių ir kt.). Švedijoje, panašiai kaip ir Suomijoje, veikia vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (dar vadinama bazinio ugdymo arba privaloma), kuris trunka 9 m. (1-9 kl.), tuo tarpu kitą bendrojo lavinimo sistemos dalį sudaro 3 m. aukštesnis vidurinis ugdymas (10-12 kl.). Švedijos BLM yra finansuojamos *iš valstybės ir municipalinių biudžetų* skiriamų dotacijų. Švedijos BLM finansavimo sistema yra gana decentralizuota, todėl, pavyzdžiui, municipalitetas gavęs iš *valstybės biudžeto bendrąją dotaciją* (kurios dydis priklauso nuo toje teritorijoje gyventojų skaičiaus, socialinės padėties ir imigrantų skaičiaus), pats nustato dotuotų lėšų panaudojimo tikslus (kiek švietimui, kiek sveikatos apsaugai ir pan.). Pažymėtina, kad dauguma *BLM* turi teisę gauti specialiąsias dotacijas tiek iš municipalitetų biudžetų, tiek iš valstybės, tačiau įdomus faktas yra tas, kad nacionaliniai įstatymai nereglamentuoja tvarkos, kaip turi būti paskirstytos specialiųjų dotacijų lėšos mokykloms, todėl kiekvienas municipalitetas nustato savo lėšų paskirstymo mokykloms taisykles, kurios yra labai panašios. Nuo 1992 m. pagrindinis BLM finansavimo principas – yra „*per capita*“, arba „pinigai paskui mokinį“ [78]. Mokyklų išlaidos turtui įsigyti, mokyklos pastatų statybai ir remontui municipalitetų finansavimo modeliai skiriasi, vieni perduoda šios srities atsakomybę pačioms mokykloms, o kiti sutinka finansuoti ir tokio pobūdžio išlaidas. Taip pat reikėtų pažymėti, kad kiekvienas municipalitetas turi savo švietimo skyrių, kuris atsakingas už lėšų paskirstymą tarp mokyklų to municipaliteto teritorijoje. Pažymėtina, kad mokytojų atlyginimus nustato ne municipalitetai ar valstybė, o mokyklos, kurios šiais klausimais bendradarbiauja tiek su konkrečiu mokytoju, tiek su mokytojų profsąjunga [78].

ČEKIJA (Čekijos Respublika) – valstybė Vidurio Europoje, šiaurėje ribojasi su Lenkija, šiaurės vakaruose ir vakaruose su Vokietija, pietuose su Austrija ir Slovakija. Čekija suskirstyta į 13 kraštų, vieną sostinės teritoriją, taip pat į regionus ir savivaldybes. Šalies valstybinė kalba – čekų. Čekijos teritorija sudaro 78 866 km^2 ir joje gyvena 10,5 mln. gyventojų [59]. Šios šalies bendrojo lavinimo sistemą sudaro 9 m. vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (1-9 kl.) ir 4 m. aukštesnis vidurinis ugdymas (10-13 kl.) (žr. 28 priedą). Privalomas ugdymas yra vaikams nuo 6 iki 15 metų. Čekijos BLM gali būti finansuojamos *iš valstybės biudžeto, regionų bei savivaldybių biudžetų*. Taip pat gali gauti *papildomas pajamas* iš ekonominės veiklos, dalyvaujant tarptautinėse programose bei iš privačių kompanijų įnašų (labai maža dalis). Pažymėtina, kad Čekijos švietimo ministerija yra atsakinga už *valstybinį* švietimo sektoriaus finansavimą, todėl ji nustato pagrindinius mokyklų finansavimo principus bei įrangos mokyklai įsigijimo iš valstybinių lėšų taisykles, griežtai kontroliuoja lėšų panaudojimą, nustato reikalavimus privačioms mokykloms, norinčioms gauti finansavimą iš valstybės biudžeto, taip pat nustato bendrus regioninių ir savivaldybių lėšų paskirstymo principus [59]. Taigi, kaip matyti, Čekijoje, visai priešingai negu Švedijoje, švietimo finansavimas yra gana *centralizuotas*. Čekijos BLM finansuojamos iš *valstybės biudžeto* ir *steigėjų lėšų*. *Didžiąją dalį* BLM *veiklos išlaidų*, skirtų ugdymo proceso organizavimui (t.y. mokytojų atlyginimai, mokesčiai susiję su darbo užmokesčių apmokestinimu, knygų ir kitų mokymo priemonių pirkimas ir pan.) – *finansuoja valstybė*, o kitas *einamąsias išlaidas* – finansuoja mokyklos steigėjas (t.y. *regionai arba savivaldybės*). Pradinių BLM išlaidas turtui įsigyti, taip pat statybos darbų ir remonto išlaidos finansuojamos iš savivaldybių biudžetų, o vidurinių BLM – iš regiono biudžeto. Kalbant apie lėšų skyrimo principus, Čekijoje yra taikomas mokyklinio vaučerio finansavimo principas („*per capita*“), kurio taikymas yra labai sudėtingas ir šiek tiek panašus į Lietuvos MK principą. Čekijoje valstybės lėšos pagal principą „*per capita* “ skiriamos BLM *atsižvelgiant į* jų tipą, mokinių skaičių, ir mokinių amžių, ugdymo koncentrą ir kitus kriterijus [59]. Pažymėtina, kad panašiai kaip Lietuvoje, šiuo atveju irgi yra nustatomi tam tikri koeficientai. Reikėtų pažymėti, kad Švietimo ministerija skirsto lėšas regionams *pagal formulę*: mokinių skaičius atskirai pradiniame, žemesniame ir aukštesniame viduriniame ugdyme dauginamas iš nacionalinio „per capita“ skaičiaus (t.y. nustatyto koeficiento). Šios lėšos skiriamos netik ugdymui, bet ir kitoms išlaidoms bei mokyklų paslaugoms apmokėti. Regionai panašiu būdų paskirsto lėšas mokykloms, t.y. atsižvelgdami į mokinių skaičių mokykloje ir nacionalinį „per capita“ koeficientą. Regionai privalo laikytis Švietimo ministerijos nustatytų taisyklių [59]. Mokyklos gaudamos tokias lėšas, turi naudoti jas pagal nustatytas taisykles. Pažymėtina, kad privačių mokyklų „per capita“ koeficientus kasmet nustato Švietimo ministerija.

ESTIJA (Estijos Respublika) – valstybė Europos šiaurėje, ribojasi su Latvija (pietuose) bei Rusija (rytuose). Bendras šalie plotas – 45,227 km², gyventojų – 1,3 mln. Estija yra suskirstyta į 15 apskričių, o šios atitinkamai į savivaldybes [62]. Oficiali kalba – estų. Bendrojo lavinimo sistemą

sudaro 9 m. vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (1-9 kl.) ir 3 m. aukštesnė vidurinė (10-12 kl.) (žr. 29 priedą). Privalomas ugdymas kaip ir Lietuvoje, yra vaikams nuo 7 iki 16 metų (žr.14 priedą). BLM finansavimas priklauso nuo BLM steigėjų. Mokyklos gali būti valstybinės (5 proc.), savivaldybių (90 proc.) ir privačios (5 proc.). Valstybinės BLM finansuojamos *iš valstybės biudžeto*, savivaldybių BLM – *iš savivaldybių ir valstybės biudžetų* (skiriamos dotacijos savivaldybių biudžetams), o privačios finansuojamos *iš steigėjų lėšų* ir tam tikrais atvejais – iš *valstybės biudžeto* [62]. Pažymėtina, kad mokytojų atlyginimai, bei knygų bei kitų mokymo priemonių įsigijimo išlaidos finansuojamos iš valstybės biudžeto, taikant „*per capita*“ finansavimo principą, tuo tarpu kitas mokyklų veiklos išlaidas finansuoja mokyklų steigėjai. Nuo 2008 m. pradėtas taikyti patobulintas finansavimo modelis, pagal kurį iš valstybės biudžeto skiriamas finansavimas (mokytojų atlyginimams bei investicijoms) priklauso ne tik nuo mokinių skaičiaus, bet ir nuo pamokų bei klasių skaičiaus.

KIPRAS – tai valstybė ir sala Vidužemio jūroje. Šalies bendras teritorijos plotas sudaro 9 251 km^2, kurioje gyvena 789.3 gyventojų. Oficialios šalies kalbos yra graikų ir turkų. Kipro bendrojo lavinimo sistemą sudaro 6 m. pradinis ugdymas (1-6 kl.), 3 m. žemesnis vidurinis (7-9 kl.) ir 3/4 m. aukštesnis vidurinis (10-12/13 kl.) (žr. 30 priedą). Pažymėtina, kad skirtingai nuo kitu ES valstybių, Kipre privalomas ugdymas yra vaikams nuo 4 m. ir 8 mėnesių ir iki 15 metų (žr. 14 priedą). Pradinės ir vidurinės BLM didžiąja dalimi finansuojamos *iš valstybės biudžeto* (tiesiogiai ir netiesiogiai) [58]. Pažymėtina, kad atlyginimai mokytojams, taip pat išlaidos susijusios su mokyklų pastatais, knygų ir mokymo priemonių įsigijimu finansuojami iš valstybės biudžeto, o visas kitas išlaidas finansuoja mokyklos tarybos [58]. Pažymėtina, kad mokyklos gali turėti papildomų finansavimo šaltinių iš turto nuomos ir pan. BLM iš valstybės biudžeto lėšos skiriamos pagal „*per capita*“ principą, tačiau privačios BLM nefinansuojamos iš valstybės biudžeto.

LATVIJA (Latvijos Respublika) – valstybė Europos šiaurės rytuose. Latvija yra viena iš Baltijos šalių kartu su Estija ir Lietuva, kurios yra jos kaimynės iš šiaurės ir iš pietų. Rytuose Latvija ribojasi su Rusija (276 km), o pietryčiuose su Baltarusija. Jūros siena Latvija ribojasi su Švedija. Bendras šalies plotas 64,600 km^2, administraciniu požiūriu valstybė suskirstyta į apskritis ir 118 savivaldybių [70]. Privalomas ugdymas nuo 5 iki 16 metų. Pažymėtina, kad šioje valstybėje yra privalomas 2 m. priešmokyklinis ugdymas. Pradinis ir žemesnis vidurinis ugdymas sudaro vientisą sistemą, ir trunka 9 m. Aukštesnis vidurinis trunka 3 m. (žr. 31 priedą). BLM finansavimas skiriamas *iš valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų* [70]. Pažymėtina, kad Latvijos BLM finansavimo sistema yra labai panaši į Lietuvos, kadangi valstybinės mokyklas finansuoja valstybė, o savivaldybių mokyklas – savivaldybė ir valstybė. Privačios BLM finansuojamos iš steigėjo lėšų, tačiau ir tokioms mokykloms gali būti skiriamas finansavimas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, jeigu jos vykdo ugdymą pagal akredituotas pradinio ir žemesnio vidurinio, bei aukštesnio vidurinio ugdymo programas. Tačiau skirtingai negu Lietuvoje, Latvijoje finansavimas iš valstybės biudžeto skiriamas savivaldybėms per *apskritis*. Todėl mokiniams migruojant iš vienos savivaldybės į kitą, jeigu

savivaldybės priklauso tai pačiai apskričiai, valstybinės lėšos neperskaičiuojamos, priešingu atveju turi būti perskaičiuotos, kadangi kaip ir Lietuvoje, čia galioje principas „pinigai paskui mokinį“. BLM taip pat gali turėti papildomų pajamų šaltinių, pavyzdžiui, rėmėjų lėšos, savanoriški mokinių tėvų įnašai, pajamos iš suteiktų paslaugų ir pan. Kaip ir Lietuvos BLM – Latvijos BLM gali gauti ES struktūrinę paramą.

LENKIJA (Lenkijos Respublika) – tai Vidurio Europos valstybė, vakaruose ribojasi su Vokietija, pietuose – su Čekija ir Slovakija, rytuose – su Ukraina, Baltarusija ir Lietuva, šiaurėje – su Kaliningrado sritimi ir Baltijos jūra. Bendras šalies plotas 312 685 km^2, ir 38,2 mln. gyventojų [73]. Administraciniu požiūriu Lenkija suskirstyta į 16 savivaldybių. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro 6 m. pradinis ugdymas, 3 m. žemesnis vidurinis ir 3 m. aukštesnis vidurinis (žr. 32 priedą). Pažymėtina, kad privalomas ugdymas yra vaikams nuo 6 iki 16 metų. Vieneri metai priešmokyklinio ugdymo yra privalomi. Kalbant apie finansavimą, reikėtų pažymėti, kad Lenkijoje nuo 2000 m. visoms mokykloms yra taikoma vieninga finansavimo sistema, paremta *algoritmine formule*, pagal kurią skaičiuojamas MK (arba mokyklinio vaučerio) lėšų suma [73]. MK skaičiavimo metodas labai panašus į Lietuvos MK apskaičiavimą, tačiau Lenkijoje MK nustatomas atsižvelgiant į *realų mokinių skaičių, o ne į sutartinių,* taip pat mokyklos vietovę (mažame ar dideliame mieste yra mokykla), specialius mokinių poreikius ir pan. Valstybės biudžeto dotacijų, skirtų MK finansuoti sumos savivaldybių biudžetams nustato Švietimo ministras kartą per metus – gruodžio mėn. Greta valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų, kaip ir kitose ES valstybėse narėse yra naudojamos privačios lėšos ir ES struktūrinių fondų parama.

MALTA (Maltos Respublika) – tai salų valstybė Vidužemio jūroje, pietų Europoje. Šalyje gyvena 404 146 gyventojų. Administraciniu požiūriu teritorija suskirstyta į 68 savivaldybes [71]. Oficiali kalba – maltiečių. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro 7 m. pradinis ugdymas, 5 m. žemesnis vidurinis ir 2 m. aukštesnis vidurinis (žr. 33 priedą). Ugdymas privalomas vaikams nuo 5 iki 16 metų (t.y. 11 metų) (žr. 14 priedą). Kaip ir kitose ES šalyse, Maltoje gali veikti viešosios ir privačios BLM. Pažymėtina, kad privalomą ugdymą teikiančios viešosios BLM finansuojamos *iš valstybės biudžeto* – Švietimo ministerijos ekonomikos skyrius paskirsto lėšas *atsižvelgiant į mokyklų poreikio mąstą*: veiklos išlaidoms finansuoti, mokymo priemonėms įsigyti, mokyklos pastatų remonto ar statybos darbų finansavimui. Skirtingai nuo kitų ES valstybių, *regionai ir savivaldybės* ***neskiria*** mokykloms finansavimo [71]. Reikėtų pažymėti, kad viešosiose mokyklose mokymas yra nemokamas, tuo tarpu privačiose tėvai turi mokėti tam tikrą mokestį už mokymą. Skirtingai negu kitose ES šalyse, Maltos valstybė kompensuoją tą mokesčio dydį iš valstybės biudžeto [71].

SLOVAKIJA (Slovakijos Respublika) – valstybė centrinėje Europoje. Ribojasi su Čekija šiaurės vakaruose, Lenkija – šiaurėje, Ukraina – rytuose, Vengrija – pietuose bei Austrija – pietvakariuose. Administraciniu požiūriu Slovakija skirstoma į 8 regionus. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro 9 m. vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (1-9 kl.) ir 4 m. aukštesnė vidurinė (10-13 kl.) (žr. 34 priedą). Privalomas ugdymas vaikams nuo 6 iki 16 metų (žr. 14 priedą).

Viešųjų BLM išlaidos finansuojamos *iš viešojo sektoriaus*, t.y. valstybės, municipalitetų ir savivaldybių [76]. Taip pat jos gali turėti pajamas iš ekonominės-komercinės veiklos, turto nuomos, įnašų bei dovanų mokyklai ir kitų pajamų šaltinių, kurie yra numatyti įstatymuose. Pažymėtina, kad BLM finansavimo modelis yra paremtas mokyklinio vaučerio principu. Lėšos mokykloms paskirstomos atsižvelgiant į mokinių skaičių, mokyklos tipą ir vietovę, mokymo kalbą, apimtį, t.y. nustatomas tam tikras *normatyvas*, kurį sudaro du daliniai normatyvai – vienas skirtas darbo užmokesčiui, o kitas – BLM veiklos išlaidoms [76]. Tokį lėšų paskirstymą kasmet tvirtina Ministras Pirmininkas. Pažymėtina, kad kitas mokyklos išlaidas, kurios nėra finansuojamos iš valstybės biudžeto – turi finansuoti *mokyklų steigėjai.* Įdomus faktas, kad Lietuvoje, iki reformos įvykdymo BLM daugiausia buvo finansuojamos iš savivaldybių biudžetų, tuo tarpu Slovakijoje savivaldybių vidurinės BLM anksčiau buvo finansuojamos vien tik iš valstybės biudžeto, o po įvykdytos reformos šių mokyklų einamąsias išlaidas turi finansuoti savivaldybės. Privačios BLM finansuojamos panašiai kaip ir viešosios, tačiau iš viešojo sektoriaus lėšų nefinansuojamas privačių BLM pastatų remonto, statybų ar rekonstravimo darbai [76]. Tačiau privačios BLM gali nustatyti mokestį už privalomą ugdymą.

SLOVĖNIJA (Slovėnijos Respublika) – valstybė centrinėje Europoje, besiribojanti su Italija vakaruose, Kroatija pietuose ir rytuose, Vengrija šiaurės rytuose, Austrija šiaurėje. Slovėnija suskirstyta į 193 savivaldybes ir 12 regionų. Bendras šalies plotas sudaro 20 273 km^2, kuriame gyvena virš 2 mln. gyventojų [77]. Oficiali kalba – slovėnų, tačiau tam tikrose teritorijose oficialiomis kalbomis taip pat laikomos italų ir vengrų. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro vientisa 9 m. pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (1-9 kl.), ir 4 m. aukštesnė vidurinė (10-13 kl.) (žr. 35 priedą). Privalomas ugdymas vaikams nuo 6 iki 15 metų ir trunka 9 m. (žr. 14 priedą). Slovėnijos BLM finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. *Pradinės ir žemenės vidurinės* BLM finansuojamos iš *valstybės biudžeto* (atlyginimai mokytojams ir techniniam personalui, tęstinių programų įgyvendinimui, bei tam tikrą dalį veiklos išlaidų) ir *savivaldybių* (išlaidos susijusios su turto įsigijimo, remonto, statybų, mokyklinį transportą, jeigu mokiniai gyvena toliau negu 4 km. nuo mokyklos). *Aukštesnės* vidurinės BLM finansuojamos iš *valstybės biudžeto* ir reikėtų pažymėti, kad mokytojų atlyginimai yra nustatomi atsižvelgiant į kvalifikacinius reikalavimus, kurias nustato mokyklos direktorius Švietimo ministro pritarimu [77]; taip pat iš valstybės biudžeto yra skiriamas finansavimas veiklos išlaidoms, turto įsigijimui, remontui, statybos darbams, įrangos įsigijimui bei turto investicijoms. Valstybinių lėšų skirimas mokykloms pagrįstas norminiu finansavimo principų, kurio įgyvendinimą nustato Švietimo ministerija [77]. Pažymėtina, kad tiek viešosioms tiek privačioms mokykloms yra uždrausta imti mokestį už mokymą, kai jis vykdomas pagal programas, kurios finansuojamos *iš valstybės biudžeto*.

VENGRIJA (Vengrijos Respublika) – valstybė vidurio Europoje, besiribojanti su Austrija, Slovakija, Ukraina, Rumunija, Serbija, Kroatija ir Slovėnija. Administraciniu-teritoriniu požiūriu šalis suskirstyta į 19 sritis ir 7 regionus. Bendras šalies teritorijos plotas – 93 030 km^2, o gyventojų skaičius siekia 10,1 mln. [67]. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro vientisa 8 m. pradinio ir žemesnio vidurinio

ugdymo sistema, ir 4 m. aukštesnis vidurinis ugdymas (žr. 36 priedas). Pažymėtina, kad privalomas ugdymas Vengrijoje trunka 13 m., ir privalomas vaikams nuo 5 iki 18 metų amžiaus. Vaikams yra privalomi 1 m. priešmokyklinio ugdymo. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą sudaro *valstybės biudžeto* finansavimas, *sričių arba regionų* (municipalitetų) biudžetų bei *mokyklų savininkų įnašų* bei pačių *BLM pajamos iš papildomos ūkinės-komercinės veiklos* [67]. Pažymėtina, kad Vengrijoje, kaip ir daugelyje kitų ES valstybių yra įgyvendinamas „pinigai paskui mokinį“ BLM finansavimo principas, kuris šioje valstybėje vadinamas normatyviniu finansavimu (*Normative contribution*). Panašiai kaip Lietuvoje, Vengrijoje kasmet tvirtinamas Biudžeto įstatymas, kuriame yra nustatomos bendros normatyvinio finansavimo sumos (Lietuvoje – specialiosios tikslinės dotacijos MK finansuoti). Reikėtų pažymėti, kad *vietinės valdžios* biudžeto skiriamų mokykloms *finansavimo dalis* turi būti ne mažesnė už valstybės biudžeto praėjusių metų nustatyto normatyvinio finansavimo sumos dalį (atsižvelgiant į besimokančių mokinių skaičių). Pažymėtina, kad tokiu pat būdu finansuojamos privačios BLM, teikiančios privalomojo ugdymo paslaugas. Svarbus mokyklų finansavimo sistemos aspektas – normatyvai skiriami tiesiogiai BLM steigėjams (didžioji dalis yra savivaldybių BLM, todėl normatyvas skiriamas vietinės valdžios biudžetams). Kai BLM steigėjas yra regionas – gautą *normatyvą* turi paskirstyti BLM savo nuožiūra, tačiau pagrindinis kriterijus yra garantuoti tokį finansavimą, kad mokyklos tinkamai įgyvendintų ir organizuotų privalomą ugdymą, pagal įstatymuose nustatytus tikslus, uždavinius ir reikalavimus [67].

BULGARIJA (Bulgarijos Respublika) – valstybė pietryčių Europoje, ribojasi su Graikija ir Turkija pietuose, Serbija, bei Makedonija vakaruose ir Rumunija šiaurėje. ES valstybe nare tapo nuo 2007 m. Bulgarija suskirstyta į 28 apskritis, kuriuose gyvena virš 8 mln. žmonių [57]. Oficiali valstybinė kalba – rumunų. Pažymėtina, kad bendrojo lavinimo sistemą sudaro 8 m. vientisa pradinio ir žemesnio vidurinio ugdymo sistema (1-8 kl.), ir 4 m. aukštesnis vidurinis ugdymas (9-12 kl.) (žr. 37 priedą). Bulgarijos BLM yra finansuojamos pagal principą „*pinigai paskui mokinį*“. Vykstant decentralizacijai, valstybė stengiasi suteikti kuo daugiau savarankiškumo mokykloms planuojant ir vykdant biudžetą savo nuožiūra [57]. Finansavimo sistemos šaltiniai yra *valstybės biudžeto dotacijos*, *savivaldybių lėšos* ir *Pasaulio banko paskolos lėšos*. Bulgarijos BLM finansavimo sistemoje *„per capita*“ principas pradėtas taikyti 2005 m., ir kasmet vyksta jo įgyvendinimo tobulinimai. Šiuo metu pagrindiniai BLM finansavimo modelio tikslai yra [57]: atsakomybės pasidalijimas tarp valstybės, apskričių ir mokyklų; nelygybės tarp mokyklų panaikinimas, skiriant papildomas lėšas iš apskričių biudžetų; savivaldybės privalo organizuoti mokyklos transportą bei valgyklas; mokykloms suteikta teisė nepanaudotas lėšas perkelti į kitų metų mokyklinį biudžetą ir kt.

RUMUNIJA (Rumunijos Respublika) – valstybė Europos pietryčiuose, besiribojanti su Ukraina ir Moldova šiaurės rytuose, Vengrija ir Serbija vakaruose bei Bulgarija pietuose. Kaip ir Bulgarija, Rumunija ES nare tapo 2007 m. Administraciniu požiūriu šalis suskirstyta į 41 apskritis [75]. Bendrojo lavinimo sistemą sudaro trys atskiros pakopos – 4 m. pradinis ugdymas (1-4 kl.), 6 m. žemesnis vidurinis (5-10 kl.) ir 3 m. aukštesnis vidurinis (11-13 kl.) (žr. 38 priedą). Šalyje nustatytas 10 m. privalomas ugdymas visiems vaikams nuo 6 iki 16 metų. Kalbant apie Rumunijos BLM

finansavimo sistema reikėtų pažymėti, kad yra labai daug panašumu su Lietuvos BLM finansavimo sistema. BLM finansuojamos *iš valstybės ir vietinės valdžios biudžetų*, taip pat gali turėti papildomų finansavimo šaltinių, tokių kaip *rėmėjų įnašai, parama, dotacijos, subsidijos, mokesčių lengvatos*. O valstybės biudžeto lėšos skirstomos pagal „*per capita*“ finansavimo principą.

Apžvelgėme visų ES valstybių narių BLM finansavimo sistemas, jų aspektus, ypatumus, skirtumus ir atsižvelgiant į tai parengėme *suvestinę lyginamąją lentelę*, kurioje pateikti pagrindiniai BLM finansavimo sistemos aspektai (žr. 39 priedą). Atsižvelgiant į atliktą lyginamąją analizę, galima išskirti kelis svarbiausius BLM finansavimo momentus, kurie vienija arba skiria ES valstybių BLM finansavimo modelius. Iš karto reikėtų pažymėti, kad skirtingose ES šalyse naudojami finansavimo metodai iš esmės yra panašūs, tačiau jų taikymui būdinga tam tikra specifika. BLM finansavimo metodų panašumas grindžiamas tuo, kad jie turi tą patį teorinį pagrindą, t.y. mokyklinio vaučerio pagrindą. Daugiau nei 90 proc. ES valstybių narių BLM finansavimo metodai pagrįsti būtent principu „*pinigai paskui mokinį*“ arba „*per capita*“ (žr. 39 priedą). Tačiau, kiekvienu atveju valstybės BLM finansavimo modelio modifikacija priklauso nuo kelių aspektų: šalyje vykdomos ekonominės ir socialinės politikos, administracinio šalies teritorijų suskirstymo bei decentralizacijos lygio, ir visuomenės mentaliteto. Nepriklausomai nuo to, kad didžioji dalis ES šalių taiko *„pinigai paskui mokinį“* BLM finansavimo principą – principo taikymas ir įgyvendinimas kiekvienoje šalyje realizuojamas kitaip, o *mokyklinio vaučerio* dydis nustatomas atsižvelgiant į įvairaus spektro kriterijus, daugely atvejų – socialinius. Svarbu tai, kad nevisos ES valstybės turi *centralizuotas* mokyklinio vaučerio apskaičiavimo metodikas (t.y. metodikas, nustatytas valstybės lygmeniu, Lietuvoje – MK apskaičiavimo metodika), kai kuriose valstybėse suteikiama laisvė vietinei valdžiai pasirinkti kriterijus, pagal kuriuos BLM gaus finansavimą. Pažymėtina, kad nuo to priklauso ir BLM finansinis savarankiškumas, kuris daugeliu atveju yra siejamas su valstybės decentralizacijos lygiu. Kai kurios ES valstybės BLM suteikia visišką autonomiją planuojant ir vykdant savo biudžetus, t.y. mokyklos gali savo nuožiūra disponuoti tiek valstybės biudžeto, tiek iš kitų teisėtų šaltinių gautomis lėšomis – tokią BLM autonomiją suteikia Danija, Airija, Belgija, Ispanija, Prancūzija (tik vidurinės BLM), Olandija (tik pradinės BLM). Kitose valstybėse atsakomybę už BLM biudžetų vykdymą perleidžiama vietinėms valdžioms, t.y. regionai, savivaldybės ar municipalitetai turi teisę nuspręsti – suteikti BLM visišką finansinį savarankiškumą disponuojant mokyklos lėšomis ar nustatyti tam tikrus apribojimus – tokia tvarka galioja Prancūzijoje (tik dėl pradinių BLM), Suomijoje ir Švedijoje – šiose valstybėse mokyklinio vaučerio dydžiai nustatomi ne valstybiniu, bet vietiniu lygiu. Tuo tarpu kitos ES valstybės, pavyzdžiui, Čekija, Slovėnija, Portugalija, Italija, Kipras, Malta, pasižymi žemu decentralizacijos lygiu ir BLM neturi finansinio savarankiškumo (žr. 39 priedą). Taip pat pažymėtina, kad gali būti valstybių, kurių decentralizacijos lygis neturi įtakos BLM finansiniam savarankiškumui, pavyzdžiui, UK, Austrija, Estija, Latvija, Lenkija, Slovakija, Vengrija, Bulgarija, Rumunija, kuomet neatsižvelgiant į tai, kad decentralizacijos lygis yra gana aukštas, tačiau BLM finansinis savarankiškumas arba labai

mažas, arba jo visai nėra. Šiose valstybėse mokyklinio vaučerio apskaičiavimo metodikos nustatomos valstybės lygmenyje. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad pastaraisiais metais daugumoje ES šalių vyksta decentralizacijos stiprinimas bendrojo lavinimo finansavimo srityje ir ateities perspektyvose numatyta mokykloms suteikti daugiau finansinės laisvės planuojant, vykdant ir disponuojant savo finansiniais resursais. Kai kurios ES valstybės BLM autonomijos didinimą apibūdina kaip vieną iš pagrindinių priemonių siekti geresnės BLM teikiamų paslaugų kokybės.

Visose ES valstybėse švietimas laikomas prioritetine ir valstybės remiama sritimi, todėl didžioji dalis finansavimo sudaro būtent viešojo sektoriaus lėšos, t.y. nacionalinio biudžeto lėšos (valstybės ir vietinių valdžių), tuo tarpu privačių lėšų dalis yra santykinai maža. Reikėtų pažymėti, kad 27 ES valstybėse vidutiniškai vienam pradinės klasės mokiniui į metus skiriamas 4 896 EUR, o vidurinės klasės mokiniui – 5 663 EUR. Nemažai valstybių, ypač tos, kurios yra naujosios ES narės, vienas iš BLM finansavimo sistemos šaltinių yra ES struktūrinių paramos fondų lėšos, kurios gana intensyviai naudojamos įgyvendinant įvairius BLM projektus (pvz., Latvija, Estija, Graikija ir kt.).

Kalbant apie viešąsias ir privačias BLM, jų finansavimą ir jas lankančių mokinių santykį, reikėtų pasakyti, kad apie 97,5 proc. 27 ES valstybių mokinių pasirenka viešąsias BLM, tuo tarpu tik 2,5 proc. mokinių lanko privačias (žr. 40 priedą). Kai kuriose šalyse viešosios BLM ir privačios BLM finansuojamos vienodomis arba labai panašiomis sąlygomis, pavyzdžiui, Danijoje, Belgijoje, Olandijoje, Airijoje, Estijoje, Latvijoje, Slovakijoje ir Lietuvoje, tuo tarpu kitose šalyse valstybė jas finansuoja tik iš dalies arba visai nefinansuoja, pavyzdžiui, Graikijoje, Kipre, Slovėnijoje, taip pat gali būti sudaryti tam tikri susitarimai su valstybe dėl finansavimo, tačiau tokiu atveju valstybė gali nustatyti tam tikus apribojimus (pavyzdžiui, neleisti privačioms BLM imti papildomų mokesčių už mokymą iš mokinių tėvų, arba nustatyti tokių įmokų „lubas“) – tokia praktika taikoma Ispanijoje. Atkreiptinas dėmesys į Maltos Respublikos BLM finansavimo modelį, kadangi tėvams, kurių vaikai lanko privačias BLM ir kurie turi mokėti mokestį už mokymą, valstybė grąžina mokesčių sumą, lygią įmokai už privalomą ugdymą, kad būtų išvengta dvigubo apmokestinimo, nes švietimas finansuojamas iš mokesčių mokėtojų pinigų. Pažymėtina, kad tokia praktika taikoma tik Maltos Respublikoje.

Apžvelgus ir paanalizavus ES valstybių narių BLM finansavimo sistemas bei taikomus finansavimo modelius, galima daryti išvadą, kad kiekviena nacionalinė rinka pateikia savo mokyklų finansavimo, grindžiamo „per capita“ principu, taikymo, įgyvendinimo ir skaičiavimo metodiką, kuri aprobuota nacionalinių įstatymų bazės ir daugelyje atvejų priklauso nuo šalyje susiklosčiusių tradicijų. Visi ES šalių BLM finansavimo modeliai yra ypatingi, turi savų privalumų ir trukumų, tačiau palyginus visas BLM finansavimo sistemas, galima išskirti kelis aktualius finansavimo modelius, kurie gali būti pavyzdžiais kitoms valstybėms – tai *Danijos-Maltos*, *Švedijos, Belgijos Flamandų bendruomenės* ir *Škotijos* BLM finansavimo modeliai (žr. 39 priedą). ***Danijos-Maltos modelis*** – tai Danijos modelis su Maltos modelio komponentu, Danijos modelis ypatingas tuo, kad BLM turi visišką

finansinę autonomiją panaudojant savo finansinius resursus, viešosios ir privačios BLM finansuojamos vienodomis sąlygomis, tačiau privačioms BLM nustačius mokestį už privalomą ugdymą – tokia dalimi mažinamas finansavimas iš valstybės biudžeto, tokiu būdu valstybės biudžetas sutaupo tam tikrą lėšų dalį, tačiau iš kitos pusės mokinių tėvai moka dvigubai (t.y. mokėdami įstatymų nustatytus mokesčius į valstybės biudžetą ir tiesiogiai BLM už privalomą ugdymą), tokiu atveju socialiai teisinga būtų pritaikyti Maltos modelio komponentą, kad mokinių tėvams būtų kompensuojamos įmokos už privalomą ugdymą – tą lėšų dalimi mažinant mokestinę naštą. ***Švedijos modelis*** iš tikrųjų dar 2005 m. buvo plačiai diskutuojamas ir tam tikra prasme *aukštinamas* tarptautiniuose forumuose, šis modelis patraukia dėmesį *aukšto lygio decentralizacija ir pasitikėjimu* – kadangi valstybės biudžeto pinigai vietinei valdžiai skiriami kaip bendroji dotacija, kurios dydis priklauso nuo konkretaus municipaliteto teritorijoje gyventojų skaičiaus, imigrantų skaičiaus bei socialinės padėties, t.y. municipalitetai iš esmės gauna finansavimą pagal principą „*per capita*“, tik stambesniu mastu. Municipalitetai gavę valstybės biudžeto bendrąją dotaciją – patys sprendžia kiek turi būti suteikta lėšų švietimui, kiek sveikatos apsaugai ir kiek kitoms municipaliteto kompetencijai priklausančioms sritims. BLM finansuojamos pagal principą „*pinigai paskui mokinį*“, tačiau *mokyklinio vaučerio* apskaičiavimo tvarką nustato patys municipalitetai, taip pat nuo jų priklauso BLM finansinio savarankiškumo lygis – ar bus suteikta visiška autonomija, ar bus apribota. Dar vienas svarbus šio modelio aspektas – tai mokytojų atlyginimų nustatymo tvarka, skirtingai negu kitose ES šalyse, išimtinė kompetencija šioje srityje priklauso mokyklos direktoriui, kuris šiuo klausimu bendradarbiauja tiek su pačiu mokytoju, tiek su mokytojų profesine sąjunga – nei valstybė, nei vietinė valdžia nereguliuoja šių santykių. ***Belgijos Flamandų bendruomenės modelis*** pasižymi savo novatoriškumu ir gana aukštu socialinio teisingumo lygiu. BLM finansuojamos pagal principą „*per capita*“, o mokyklinio vaučerio dydis nustatomas įvertinant kiekvieną mokinį pagal nustatytus socialinius kriterijus ir tokiu būdu skaičiuojamas procentas lėšų, tenkančių *konkrečiam mokiniui*. Tokiu būdu BLM yra skiriamos lėšos veiklos vykdymui, t.y. *ugdymo procesui finansuoti* (taip pat atsižvelgiama į BLM tipą). Atlyginimų dydis pradinių BLM mokytojų priklauso nuo besimokančių *mokinių skaičiaus*, o vidurinių BLM – *nuo mokytojų valandų skaičiaus*. BLM finansinis savarankiškumas bei atskaitomybė priklauso nuo to, kas yra mokyklos steigėjas (bendruomenė, provincija, savivaldybė ar privatūs asmenys) (žr. 39 priedą). ***Škotijos modelis*** įdomus tuo, kad BLM 80 proc. savo biudžeto lėšų, gautų iš Vyriausybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitų šaltinių, gali naudoti savo nuožiūra – toks dalinis savarankiškumas yra palankus tiek BLM, tiek vyriausybei, kadangi 20 proc. lėšų gali būti iš anksto skirta tam tikram tikslui, o kita resursu dalimi disponuoja BLM. Taip pat įdomus faktas, kad Škotijos vyriausybė kasmet nustato savivaldybėms BLM išlaidoms turtui įsigyti, modernizavimo projektams įgyvendinti bei mokyklų įrangai pirkti finansavimo normas, kurios negali būti mažesnės nei nustatytos.

3. LIETUVOS BLM FINANSAVIMO SISTEMOS VERTINIMAS

Atliekant dabartinės BLM finansavimo sistemos analizę ir vertinimą, labai svarbi yra BLM bendruomenės narių, t.y. mokinių tėvų ir mokytojų nuomonė, todėl siekiant visapusiškai ir objektyviai įvertinti šiuolaikinę BLM finansavimo sistemą, buvo atliktas moksleivių tėvų ir mokytojų požiūrio į BLM finansavimo sistemą ir mokymosi kokybę tyrimas. ***Pagrindinis tyrimo tikslas*** – pažiūrėti į BLM finansavimo sistemą iš mokesčių mokėtojų bei švietimo paslaugų vartotojų (moksleivių tėvai) ir teikėjų (mokytojai) pusės, o taip pat sužinoti ir suprasti, kaip BLM bendruomenės nariai vertina dabartinę finansavimo sistemą, nustatyti jų erudiciją ir informuotumą apie esamą BLM finansavimą. ***Tyrimo uždaviniai*** – išsiaiškinti kaip moksleivių tėvai bei mokytojai vertina BLM finansavimo sistemą, ar žino kokie yra BLM finansavimo šaltiniai bei principai, ar pritaria „*pinigai paskui mokinį*“ arba MK principui, o galbūt nieko apie tai nėra girdėję; taip pat išsiaiškinti, ar finansavimas turi įtakos ugdymo paslaugų kokybei ir kaip jie įsivaizduoja, koks turėtų būti *idealus BLM finansavimo variantas*. ***Tyrimo imtis*** – atsitiktiniu atrankos būdu buvo parinktos devynios skirtingų tipų Vilniaus m. savivaldybės BLM: 3 pradinės, 3 vidurinės ir 3 gimnazijos, kad rezultatas būtų tikslesnis ir kuo labiau atspindėtų tikrąją padėtį vidurinėse BLM buvo apklausti 1-4 kl., 5-8 kl. ir 9-12 kl. ugdymo koncentrų mokinių tėvai bei mokytojai. ***Tyrimo metodas*** – anketinė apklausa, kurioje dalyvavo 104 mokyklų respondentai, iš jų 65 moksleivių tėvai ir 39 mokytojai. Tyrimo anketų pavyzdžiai bei dalyvavusių BLM sąrašas pateikti prieduose (žr. 41, 42, 43 priedus).

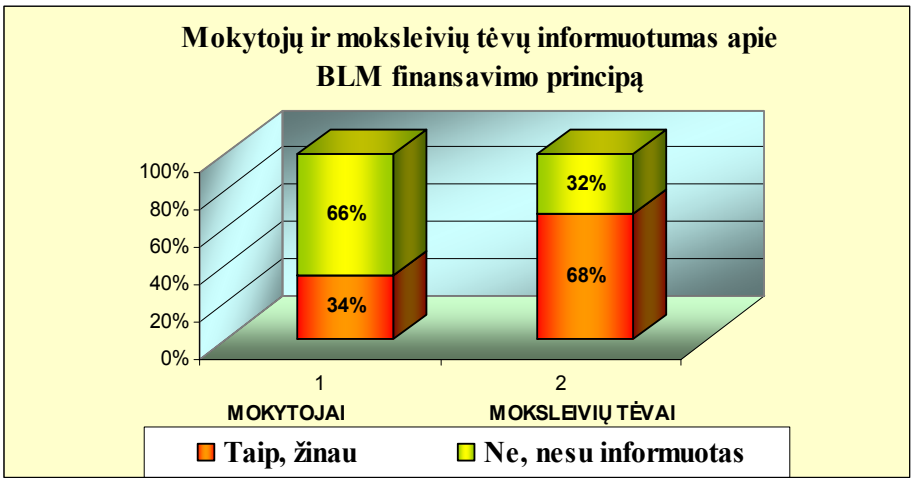
Šioje darbo dalyje bus atlikta BLM bendruomenės narių, dalyvavusių tyrime, atsakymų rezultatų analizė, kuri padės geriau įvertinti šiandieninę BLM finansavimo sistemą mokesčių mokėtojų požiūriu, bus pateikti argumentai „už“ ir „prieš“ galiojančius finansavimo principus bei respondentų įsivaizduojami efektyviausi ir idealiausi BLM finansavimo variantai.

3.1. BLM bendruomenės narių informuotumas ir požiūris į BLM finansavimą

Dauguma tyrime dalyvavusių mokytojų ir mokinių tėvų esamą BLM finansavimo sistemą vertiną patenkinamai (t.y. 56 proc. respondentų), labai gerai įvertino 1 proc., labai blogai – 4 proc., 24 proc. respondentų finansavimo sistemą įvertino blogai ir 13 proc. – gerai (žr. 44 priedą). Kai kurie respondentai nepagailėjo argumentų, kuriais pagrindė savo vertinimus, pavyzdžiui, vidurinės BLM mokinių tėvai, vertindami BLM finansavimo sistemą ***patenkinamai*** nurodė, kad „*pastoviai trūksta pinigų, todėl tenka patiems pirkti vadovėlius ir finansuoti papildomas pamokas*“, tėvai, kurie vertino ***blogai,*** argumentavo tuo, kad „*pinigai skiriami ne tam, kam reikia*“. Mokytojai, įvertinę finansavimo sistemą ***patenkinamai***, mano kad „*teoriškai finansavimo mechanizmas yra geras, bet sukasi sunkiai ir rezultatai ne per geriausi*“ (9-12 kl. mokytojas), kiti pasisako, kad „*mokytojai nėra užtikrinti materialiai, taip pat galima būtų labiau sutvarkyti kai kurias mokyklos vietas*“ (9-10 kl. mokytojas), tie mokytojai, kurie įvertino ***blogai arba labai blogai*** teigia, kad „*Mokyklai reikalingas kapitalinis*

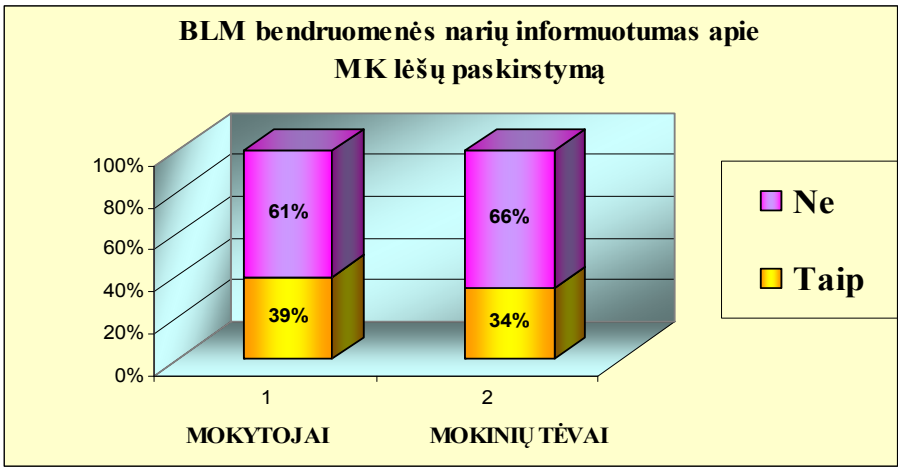
remontas. Lėšų nepakanka nei mokytojų atlyginimams, nei aplinkos tvarkymui, nei ūkinėms reikmėms, o juk tai labai svarbu ugdant estetiškai pažengusių žmonių būsimą kartą“ (vidurinės BLM mokytojas). Tačiau buvo ir optimistiškai nusiteikusių mokytojų, kurie įvertino finansavimo sistemą ***gerai*****,** nes jų manymu „*mokykloms pakanka mokymo priemonių, o krizės metu negalime tikėtis geriau*“ (11-12 kl. gimnazijos mokytojas).

Siekiant objektyviau įvertinti BLM **mokinių tėvų informuotumą**, tyrimo anketoje buvo pateiktas atviras klausimas – „*kokius šių dienų BLM finansavimo šaltinius Jūs žinote*“ – pagal gautus atsakymus buvo nustatyta, kad apie 30 proc. respondentų mano, kad BLM finansuojamos tik iš *valstybės biudžeto*, 15 proc. nurodė, kad tik iš *savivaldybių biudžetų*, 6 proc. mano, kad BLM finansuoja „*sponsoriai“* ir 20 proc. – kad iš *2 proc. gyventojų pajamų mokesčio paramos*. Reikėtų pažymėti, kad ES struktūrinę paramą paminėjo tik 1 proc. respondentų, o taip pat buvo nurodytas *naujas* finansavimo šaltinis – *bankai*, tačiau kaip bebūtų, 27 proc. mokinių tėvų nežino kas finansuoja BLM (žr. 45 priedą). Pažymėtina, kad nors nevisi mokinių tėvai žino arba domisi BLM finansavimo šaltiniais, tačiau kaip matyti iš toliau pateiktų grafikų duomenų, santykinai didelė dalis tėvų yra **informuoti apie BLM finansavimo principą** (t.y. apie MK). 68 proc. mokinių tėvų žino apie šį finansavimo principą (žr. 6 pav.), ir paliginus su mokytojais (34 proc), mokinių tėvų informuotumas yra dvigubai didesnis.

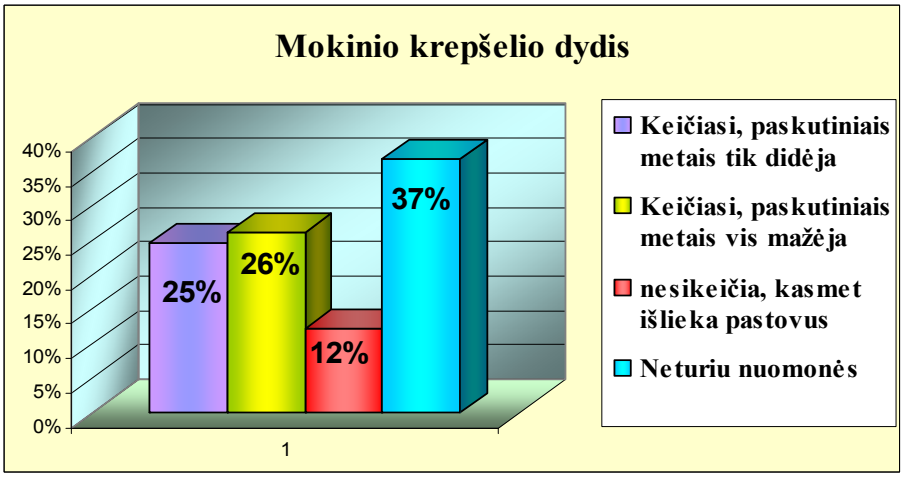
6 pav. **BLM bendruomenės narių informuotumas apie mokinio krepšelį**

Tačiau reikėtų pažymėti, kad mokyklų bendruomenės narių **informuotumas apie MK lėšų paskirstymą** ir panaudojimą yra santykinai nedidelis (žr. 7 pav.). Tik 39 proc. mokytojų ir 34 proc. mokinių tėvų žino kam skirti MK ir kaip jie naudojami, *pavyzdžiui*, tėvai nurodė, kad MK skirti „*mokytojų atlyginimams, socialiniam draudimui, mokymo priemonėms, vadovėliams pirkti, pedagoginiai psichologinei pagalbai, pedagogų kvalifikacijai tobulinti*“, tačiau kai kurie mokinių tėvai mano, kad MK gali būti skiriami „*mokyklos remontui, pagalbinio personalo darbo užmokesčiui apmokėti, papildomai veiklai*“, kam iš tikrųjų MK lėšos neskiriamos.

7 pav. **Mokytojų ir mokinių tėvų informuotumas apie MK paskirtį**

Didžioji dalis BLM bendruomenės narių nežino kaip paskirstomos MK lėšos ir iš mokinių tėvų pusės buvo tokių argumentų, kad „*tik mokyklos pedagogai gauna informaciją apie lėšų paskirstymą*“, o kai kurie mokytojai nurodė, kad „*tokios informacijos mes neturime, kadangi ji slapta*“. Reikėtų pažymėti ir tai, kad 78 proc. respondentų nežino kiek lėšų sudaro šiais metais MK dydis (žr. 46 priedą), o iš tų mokyklos bendruomenės narių, kurie teigia žinantys – 3 proc. nurodė, kad MK dydis šiais metais yra iki 2 000 Lt, 5 proc. nurodė, kad MK nesiekia 3 000 Lt ir tik 3 proc. – kad jis viršija 3 000 Lt. Mažiausias nurodytas MK dydis buvo 1 200 Lt, o didžiausias – 3 800 Lt. Iš tikrųjų nekiekvienas galėtų tiksliai pasakyti, kiek šiuo metu sudaro MK, tačiau kitas klausimas parodo mokinių tėvų žinias apie **MK dydžio kaitą**, t.y. *ar MK kiekvienais metais išlieka pastovus ar kinta*. Atkreiptinas dėmesys, kad net 12 proc. respondentų nurodė, kad MK dydis yra *pastovus* ir laikui einant nesikeičia (žr. 8 pav.), daugiau nei pusė (25 proc.) mano *teisingai*, t.y. kad MK keičiasi, ir paskutiniais metais MK didėjo, kiti nurodė, kad MK kasmet mažėja. 37 proc. tėvų neturi nuomonės šiuo klausimu.

8 pav. **Mokinių tėvų nuomonė apie MK dydį ir jo kaitą**

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti ar mokyklos bendruomenės nariai yra informuoti apie ES struktūrinę paramą ir ar jų mokyklos dalyvavo projektuose ir gavo finansavimą. Paaiškėjo, kad beveik pusė (48 proc.) respondentai apskritai nėra girdėję apie tokią galimybę, 45 proc. *kažką yra*

girdėję, bet tiksliai nežino, ir tik 6 proc. mokyklos bendruomenės narių žino apie tokį BLM finansavimo šaltinį (žr. 47 priedą). Pažymėtina, kad šiuo klausimu pasisakė mokytojai – „*problema tame, kad nėra specialistų, kurie galėtų tinkamai parengti dokumentus, reikalingus ES struktūrinei paramai gauti*“. Tai iš tikrųjų yra problema, kadangi šiuo atveju *paklausa – yra, pasiūla – yra o priemonių pasiekti tikslą – nepakanka* (žr. darbo 1.5 skyrių). Tačiau kai kurios mokyklos jau dalyvavo ES finansuojamuose projektuose (pvz., Vilniaus Licėjaus „*Mokyklos renovacijos projektas*“ (2007); Vilniaus m. savivaldybės vidurinės BLM „*Sporto salės projektas*“ (2006) ir „*Lauko aikštelės projektas*“ (2009) ir kt.).

Apibendrinant tyrimo rezultatus dėl mokyklų bendruomenės narių informuotumo apie esamą BLM finansavimo sistemą, jos finansavimo šaltinius ir veikiančius principus, darytina išvada, kad informacijos nepakanka ir tikrai nedaug respondentų – tiek iš mokytojų, tiek iš mokinių pusės, gerai „orientuojasi“ ir supranta esamą finansavimo sistemą, ir kaip bebūtų keista, tačiau tam tikrais atvejais mokinių tėvai yra daugiau informuoti negu mokytojai.

3.2. BLM finansavimo principas: argumentai „už“ ir „prieš“

Tęsiant BLM finansavimo sistemos vertinimą mokesčių mokėtojų požiūriu, tikslinga yra apžvelgti tyrimo rezultatus dėl pagrindinio BLM finansavimo principo „*pinigai paskui mokinį*“, arba MK, vertinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje tyrimo dalyje respondentai daugiau pateikė argumentų, pagrindžiančių jų atsakymus. **Prieš** MK pasisakė **45 proc**. tyrime dalyvavusių respondentų, **už** – **30 proc**., ir 25 proc. *neturėjo nuomonės* (žr. 48 priedą). Toliau pateiktoje lentelėje yra sugrupuoti mokyklos bendruomenės narių argumentai dėl MK (žr. 6 lent.).

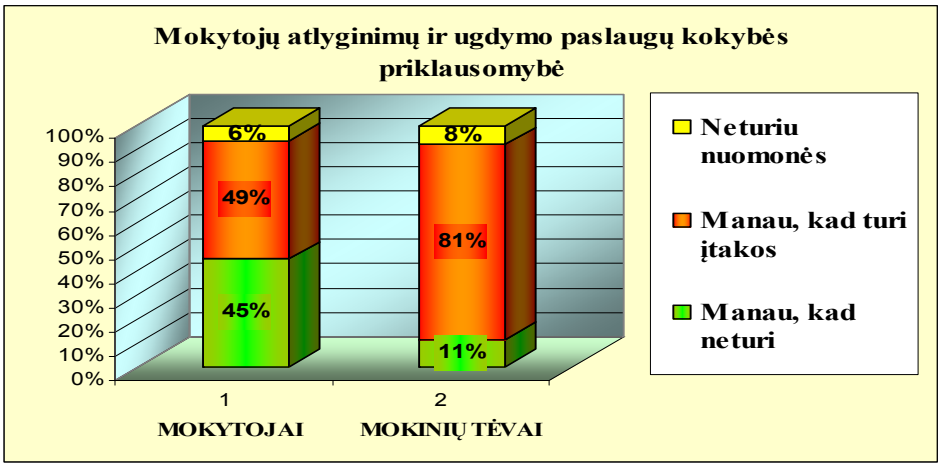
6 lentelė. BLM bendruomenės narių argumentai „už“ ir „prieš“ BLM finansavimo principą

ARGUMENTAI	
UŽ	**PRIEŠ**
„Pritariu, bet su tam tikromis išimtimis. Kuo daugiau mokinių – tuo turtingesnė mokykla, o jeigu mokinių mažai, kas tuomet? Kaip mokyklai išgyventi? Jaunimas išvažiuoja į užsienį, Lietuvoje gimstamumas mažėja...“ *(pradinės mokyklos mokytojas)*	„***Kai mokytojas daug reikalauja iš mokinių, t.y. užduoda namų darbų, stengiasi, kad mokiniai mokytųsi – kai kurie mokiniai grasina, kad pereis į kitą mokyklą, kur mažiau užduoda***“ *(vidurinės mokyklos mokytojas)*
„Mokytojas geriau stengiasi dirbti, gerbti mokinį, kad jis nepereitų į kitą mokyklą" *(vidurinės mokyklos tėvai)*	***„Siekdamos išlaikyti finansavimą, mokyklos nesugeba atsisakyti nepažangių mokinių“*** *(gimnazijos mokinių tėvai ir vidurinės mokyklos mokytojai)*
„Mes už, bet kaip gi kaimo mokyklos? Manau, kad reikia skatinti privačias mokyklas, kad jų atsirastų daugiau, nes jos padarys viską geriausiai“ *(vidurinės mokyklos mokytojas)*	„***Viskas vyksta neatsakingai, manau, kad neformaliai daug kas finansuoja privačiai, t.y. tėvai per sukurtus paramos fondus***“ *(vidurinės mokyklos mokytojas)*

UŽ	PRIEŠ
„visiškai pritariu – MK tai patogus mokyklų finansavimo būdas“ *(gimnazijos mokinių tėvai)*	***„Nepritariu šiam finansavimo principui, nes mokyklos kovoja , kad išgyventų“*** *(vidurinės mokyklos mokinių tėvai)*
	„Sunkus gyvenimas tampa mažoms mokykloms, dėl to nukenčia mokymo kokybė“ *(vidurinės mokyklos mokinių tėvai)*

Yra argumentų už ir prieš MK finansavimo principą ir kai kurie mokyklos bendruomenės narių pasisakymai verčia susimąstyti. Pavyzdžiui tas faktas, kad Lietuvoje gimstamumas mažėja, o jaunimas linkęs išvažiuoti į užsienį – *„nupiešia“* liūdnas perspektyvas mokykloms, turint omenyje, kad apie 50 proc. finansavimo jos gauna pagal principą „*pinigai paskui mokinį*“. Viena vertus – veikia *gailestingumo faktorius,* kadangi gaila mokyklų, kurios nesurenka pakankamo skaičiaus mokinių ir yra priverstos užsidaryti, tačiau iš kitos pusės – vienas iš šio principo įvedimo tikslų – optimizuoti BLM tinklą, kad mokyklas funkcionuotų ten, kur jų tikrai reikia, o nebus vaikų – nebus mokyklų.

Kalbant apie BLM finansavimo principo privalumus ir trūkumus, labai svarbu žinoti mokyklos bendruomenės narių nuomonę dėl bendrojo ugdymo paslaugų kokybės, kadangi vienas iš pagrindinių „*pinigai paskui mokinį*“ principo taikymo BLM finansavime tikslų – užtikrinti kokybišką ugdymą. Tyrimo metu nustatyta, kad didžioji dalis respondentų, t.y. **41 proc**. mano, kad **nuo 2002 m**. bendrojo ugdymo paslaugų kokybė tik **gerėja** (žr. 49 priedą), 23 proc. tyrimo dalyvių nuomone – paslaugų kokybė lieka nepakitusi, o **neigiamai** įvertino **19 proc**., kas sudaro ½ teigiamo vertinimo. Reikėtų pažymėti ir tai, kad 71 proc. mokytojų ir 77 proc. mokinių tėvų teigia, kad vis dėlto **finansavimas turi įtakos BLM paslaugų kokybei** (žr. 50 priedą), ir tik 16 proc. respondentų mano, kad neturi. Atsakymų rezultatai skyrėsi dėl teikiamų ugdymo paslaugų **kokybės priklausomybės nuo mokytojų atlyginimų**, kaip matyti iš toliau pateikto grafiko, mokytojų nuomonė pasidalijo beveik po lygiai, t.y. **49 proc**., kad atlyginimas **neturi** įtakos teikiamas paslaugų kokybei, ir **45 proc.** – kad **turi,** tuo tarpu tėvų nuomonė ženkliai skyrėsi – 81 proc. mano, kad ugdymo paslaugų kokybė tiesiogiai priklauso nuo mokytojų atlyginimų (žr. 9 pav.). Atsižvelgiant į tai, galima geriau suprasti tai, kad didžioji dalis MK lėšų tenka būtent mokytojų atlyginimams.

9 pav. Teikiamų ugdymo paslaugų kokybės priklausomybė nuo darbo užmokesčio

Reikėtų pažymėti, kad **90 proc**. respondentų nuomonė, kad dabartinis BLM **finansavimas yra nepakankamas**, ir mokykloms tiesiog būtinas papildomas finansavimas, tik 2 proc. respondentų mano priešingai. Svarbus ir tas faktas, kad **49 proc**. respondentų teigia, kad švietimas nėra nacionalinio biudžeto prioritetinė sritis (žr. 52 priedą), pasisakydami, kad „*tik deklamuojama, kad prioritetinė sritis, bet taip nėra dėl lėšų stygiaus*“, „*Mokyklose šalta visus metus! Labai seniai darytas remontas, nėra sekcijų, gerų lentų! Dėl tokių sąlygų vaikai labai serga! Maitinimas blogas – brangus ir nesveikas!*“ (gimnazijos mokytojai). Tačiau **33 proc**. mano, kad vis dėlto švietimas yra prioritetinė sritis, ir teigia, kad „*bent jau kelis paskutinius metus buvo kreipiamas didelis dėmesys (pinigai vadovėliams, mokinių maitinimui, langų keitimui ir t.t.) tačiau dabar, deja, vėl rinkos pablogėjo*“. Tėvų nuomone „*Švietimas yra mūsų vaikų ir mūsų valstybės ateitis, todėl tikrai turi būti prioritetinė valstybės biudžeto sritis*“.

Iš tikrųjų kiek žmonių, tiek nuomonę, tačiau reikėtų pažymėti, kad tai mokesčių mokėtojų nuomonė, todėl reikia ieškoti būdų ir priemonių gerinti dabartinę mokyklų finansinę padėtį, kad žmonių, manančių, kad *švietimas – tai tikrai prioritetinė nacionalinio biudžeto remiama sritis,* būtų daugiau.

3.3. BLM bendruomenės narių siūlymai dėl finansavimo sistemos tobulinimo

Atsižvelgiant į tai, kad daugumos BLM bendruomenės narių nusiteikę prieš dabartinį BLM finansavimo principą, o absoliuti dauguma respondentų mano, kad skiriamas finansavimas nėra pakankamas, ir į tai, kad BLM finansavimo sistemą nėra vertinama **gerai ar labai gerai** – mokytojams bei mokinių tėvams buvo pateiktas dar vienas labais svarbus šiam tyrimui klausimas – „***Kaip Jūs įsivaizduojate geriausią, optimaliausią ir efektyviausią BLM finansavimo sistemą?***“ ir reikėtų pažymėti, kad ¼ respondentų pateikė savo pasiūlymus, kurie buvo sugrupuoti pagal autorius, t.y. mokytojus ir mokinių tėvus (žr. 7 lent.).

7 lentelė. BLM bendruomenės narių pasiūlymai dėl mokyklų finansavimo sistemos tobulinimo

PASIŪLYMAI	
MOKYTOJAI	**MOKINIŲ TĖVAI**
„Turi būti mišrus bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis. Taip pat daugiau privačių mokyklų, o gimnazijos turi būti išgrynintos (t.y. 9-12 kl.)“ (gimnazijos mokytojas)	***„Bendrojo lavinimo mokyklos turi būti visiškai finansuojamos iš valstybės biudžeto“*** (vidurinės mokyklos mokinių tėvai)
„Bendrojo lavinimo mokykloms turi būti leista laisvai disponuoti pinigais“ (pradinės mokyklos mokytojas)	***„Vaikas – tai mūsų, ir mūsų valstybės ateitis, todėl finansavimas turi būti geriausias“***
„Reikėtų įvesti mokesti už kiekvieną semestrą, bet ne didelį. Tuomet mokiniai patys būtų labiau suinteresuoti mokytis, o mokyklos gautų geresnį finansavimą“ (vidurinės mokyklos mokytojas)	***„Mokytojo alga priklauso nuo mokinių, tai ne visada gerai. Manome, kad galima būtų kažkaip kitaip sugalvoti finansavimą“*** (vidurinės mokyklos mokinių tėvai)
„Turi būti daugiau skirta pinigų bendrojo lavinimo mokyklų remontui ir knygoms“	***„Bendrojo lavinimo mokyklos turėtų laisvai naudotis savo pinigais, tačiau nustatytų reikalavimų ribose“***

PASIŪLYMAI	
MOKYTOJAI	**MOKINIŲ TĖVAI**
„Turi būti hibridinis finansavimo modelis – valstybės, savivaldybės ir privačių lėšų“ (gimnazijos mokytojas)	***„Daugiau lėšų skirti iš valstybės biudžeto“***
„Valstybės, savivaldybės ir privačiomis lėšomis. Akcentas – valstybė, kuri turi inicijuoti ir kurti tokią sistemą, kad privačioms organizacijoms būtų naudinga investuoti pinigus į švietimą. Valstybė turi rūpintis savo ateitimi“ (vidurinės mokyklos mokytojas)	***„Valstybė skiria daugiau pinigų ir tėvai moka už mokslą“***
„Galėtų truputi daugiau pinigų skirti valstybė, bet kadangi ji nefinansuoja pakankamai – geriausia būtų rinkti pinigus iš mokinių tėvų“ (9-10 kl. vidurinės mokyklos mokytojas)	***„Manau dabartinis finansavimas yra ganėtinai efektyvus“*** (gimnazijos mokinių tėvai)
„Finansavimas turi atitikti realius mokyklos poreikius“ (gimnazijos mokytojas)	**„Pritariu dabartiniam finansavimui“** (gimnazijos mokinių tėvai)
„Apskaičiuoti ir paskirstyti mokyklai tiek pinigų, kiek reikia, t.y. aplinkai ir ugdymo procesui finansuoti“ (vidurinės mokyklos mokytojas)	***„Skirti daugiau finansavimo mokykloms, kurių mokinių pasiekimai aukštesni, geresni ir kurių mokiniai stengiasi, mokosi ir nori mokytis“***
„Tik NE krepšelis! Nes mokyklos stengiasi bet kokiais būdais išlaikyti mokinius, net ir visai nemotyvuotus“ (pradinės mokyklos mokytojas)	***„Geriausioms mokykloms – daugiau pinigų“*** (gimnazijos mokinių tėvai)
„Turi būti skatinamas privačių bendrojo lavinimo mokyklų atsiradimas, reikia skirti pašalpas neturtingoms šeimoms, kad jos galėtų leisti savo vaikus ir į privačias mokyklas. Mokyklos turi būti privačios, kad galėtų konkuruoti tiek mokytojų, tiek mokinių lygmenyje“ (vidurinės mokyklos mokytojas ir tėvai)	***„Mokyklos turi būti finansuojamos pagal realius poreikius ir sąžiningai. Valstybė turi skirti pakankamai lėšų mokykloms ir pedagogų atlyginimams“*** (gimnazijos mokinių tėvai)
„***Idealiausias bus toks modelis, kuris garantuos mokiniams nemokamas privalomo ugdymo paslaugas, o mokytojams nereikės galvoti, iš kur gauti pinigų mokymo priemonėms, ekskursijoms, vadovėliams, remontui***“ (vidurinės mokyklos mokytojas)	***„Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis turi būti toks, kad visiems būtų gerai: ir pedagogams, ir mokykloms, ir mokinių tėvams“*** (pradinės mokyklos ir gimnazijos mokinių tėvai)

Apibendrinant atliktą BLM bendruomenės narių požiūrio tyrimą ir vertinant gautus rezultatus, visų pirma reikėtų pasakyti, kad nevisi mokyklų bendruomenės nariai yra pakankamai informuoti apie šiuo metu funkcionuojančią BLM finansavimo sistemą bei taikomų principų tikslus, ir tai be abejo turėjo įtakos jų vertinimui, tačiau labai svarbu, kad jie vertino finansavimo sistemą **ne iš teorinės, bet iš praktinės pusės**, t.y. kaip ir kiek susiduria su tam tikromis problemomis realiame gyvenime, todėl jų nuomonė iš tikrųjų yra svarbi, naudinga ir tiesiog būtina, turint tikslą tobulinti esamą BLM finansavimo sistemą ir kurti naujus finansavimo modelių elementus.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Lietuvoje taikomas Mokinio krepšelis, arba mokyklos vaučeris, nėra grynai teorinis modelis, kurį 1976 m. pasiūlė žymus JAV ekonomistas, Nobelio premijos laureatas M. Friedman‘as, ir kuris grindžiamas vien tik liberalia rinka (laisvė mokykloms priimant mokinius bei nustatant mokestį už privalomą ugdymą, laisvė mokiniams pasirenkant mokyklą), o veikiau yra šio modelio modifikacija, pagrįsta laisvos rinkos ir socialinės politikos elementais (viešosios bendrojo lavinimo mokyklos negali nustatyti mokesčių už mokymą bei apribojimų priimant vaikus).
2. Vienas iš pagrindinių mokinio krepšelio įvedimo tikslų – skatinti bendrojo lavinimo mokyklų finansinį savarankiškumą, kad mokyklos galėtų konkuruoti laisvos rinkos sąlygomis ir teikti geresnės kokybės ugdymo paslaugas, tačiau dabar veikiantis mechanizmas nesuteikia mokykloms galimybės disponuoti biudžeto lėšomis savo nuožiūra, kadangi yra nustatytos taisyklės, griežtai reglamentuojančios kiek, kam ir kokia mokinio krepšelio lėšų dalis turi būti skirta. Siekiant įgyvendinti tiek Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose, tiek dabartinės Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje numatytų tikslų dėl bendrojo lavinimo mokyklų savarankiškumo didinimo, būtų tikslinga sumažinti teisės aktuose nustatyto detalaus ir griežto reglamentavimo mastą, paliekant mokykloms daugiau laisvės priimant finansinio pobūdžio sprendimus.
3. Tyrimo metu nustatyta, kad bendrojo lavinimo mokyklų, kurių teisinė veiklos forma yra viešoji įstaiga, turi daugiau finansinio savarankiškumo, negu tos mokyklos, kurios veikia kaip biudžetinės įstaigos, tačiau 97 proc. visų Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų yra biudžetinės įstaigos. Siekiant suteikti mokykloms daugiau finansinio savarankiškumo, reikia paskatinti mokyklų pertvarkymo procesą iš biudžetinių įstaigų į viešąsias.
4. Šiuo metu galiojanti Mokinio krepšelio apskaičiavimo metodika, kuria remiantis kiekvienais metais apskaičiuojamas mokinio krepšelio bazinis koeficientas ir nustatoma mokinio krepšelio suma vienam mokiniui į metus, yra netobula, turi nemažai spragų ir naudojama ne visa apimtimi. Atsižvelgiant į tai, šią metodiką būtina tobulinti, įvedant naują, pagrįstą moksliniais tyrimais, mokinio krepšelio apskaičiavimo algoritmą, kuris galėtų geriausiai įvertinti realius ugdymo proceso kaštus ir sąnaudas rinkos kainomis.
5. Nuo 2008 m. vasario 5 d. savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas užtikrinimas, mokyklų steigimas, reorganizavimas, likvidavimas, bei mokymo pagal formaliojo švietimo programas organizavimo įgyvendinimo funkcija priskirta savivaldybių savarankiškų funkcijų grupei, tačiau iki šiol savivaldybėms nėra suteikta teisės savo nuožiūra paskirstyti mokinio krepšelio lėšas mokykloms – dėl šios priežasties atsiranda teisės aktų normų nesuderinamumas ir prieštaravimas. Atsižvelgiant į tai, reikia suderinti teisės aktų nuostatas, kad būtų užtikrintas tinkamas įstatymų įgyvendinimas ir neatsirastų kolizijų bei spragų.
6. Antruoju 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos finansavimo laikotarpiu bendrajam lavinimui yra numatyta trigubai daugiau lėšų, negu pirmuoju, tačiau atsižvelgiant į

Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės narių požiūrio į bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą ir ugdymo kokybę tyrimo metu gautus rezultatus, didžioji dalis mokyklos bendruomenės narių nėra girdėjusi net apie galimybę gauti finansavimą tokiu būdu, todėl yra rizika, kad planuojama Europos Sąjungos struktūrinės paramos suma nebus panaudota. Siekiant sumažinti šią riziką, reikia skirti daugiau dėmesio Europos Sąjungos struktūrinės paramos bendrojo lavinimo mokykloms viešinimo ir informavimo priemonėms, kad kiekviena mokykla žinotų apie tokią finansavimo galimybę bei realiai galėtų ja pasinaudoti.

7. Dauguma Europos Sąjungos valstybių narių savo bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą grindžia „pinigai paskui mokinį“ principu, kurio pagrindą sudaro būtent mokyklos vaučerio sistema, tačiau kiekviena nacionalinė rinka pateikia savo mokyklų finansavimo, grindžiamo šiuo principu, taikymo, įgyvendinimo ir skaičiavimo metodiką, kuri adaptuota nacionalinių įstatymų bazės ir daugelyje atvejų priklauso nuo kelių faktorių: valstybės decentralizacijos lygio, vykdomos socialinės politikos, administracinio šalies suskirstymo, visuomenės mentaliteto ir pasitikėjimo valdžia. Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemų lyginamosios analizės metu buvo nustatyta, kad apie 40 proc. valstybių bendrojo lavinimo mokyklų turi visišką arba dalinį finansinį savarankiškumą, tuo tarpu didžioji dalis valstybių ateities perspektyvose numato suteikti mokykloms daugiau finansinės laisvės, kadangi tai viena iš pagrindinių priemonių siekti geresnės mokyklų teikiamų ugdymo paslaugų kokybės.

8. Atlikus Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemų lyginamąją analizę buvo išskirti keli aktualūs Lietuvai mokyklų finansavimo modeliai – *Danijos-Maltos*, *Švedijos, Belgijos Flamandų bendruomenės* ir *Škotijos* finansavimo modeliai.

9. Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės narių požiūrio į bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą ir ugdymo kokybę tyrimo metu buvo nustatyta, kad didžioji dalis respondentų dabartinę bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą vertina patenkinamai ir mano, kad bendrojo lavinimo paslaugų kokybė nuo 2002 m. pagerėjo, todėl galima teigti, kad mokinio krepšelio įvedimas turėjo teigiamos įtakos mokyklų teikiamų ugdymo paslaugų kokybei.

10. Ekonominės BLM finansavimo problemos yra pačios sudėtingiausios, o MK principo įvedimas, nors ir sąlygoja teisingą ir skaidrų lėšų paskirstymą mokykloms, kad tos lėšos pasiektų kiekvieną moksleivį, tačiau neišsprendžia visų BLM finansinių-ekonominių problemų. Pažymėtina, kad iki šiol nėra vieningos nuomonės, ir mokslininkai bei akademikai neprieina konsensuso mokslinėse diskusijose dėl to, kuris mokyklos vaučerio finansavimo modelis geriausiai užtikrintų mokyklos ugdymo paslaugų efektyvumą.

11. Tyrimo metu nustatyta, kad bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas pagal principą „pinigai paskui mokinį“ yra pagrįstas ir efektyvus, sąlygoja teisingą ir skaidrų lėšų paskirstymą mokykloms bei užtikrina tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę, tačiau jo įgyvendinimo priemonės turi būti tobulinamos. Taip pat nustatyta, kad dabartinis bendrojo lavinimo mokyklos finansavimas yra nepakankamas ir yra būtinas papildomas finansavimas. Atsižvelgiant į tai, magistro baigiamojo darbo hipotezė pasitvirtino iš dalies.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin. 1992, Nr. 33-1014).
2. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 104-2322).
3. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas (Žin., 1990, Nr. 24-596; 2004, Nr. 4-47).
4. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (Žin., 2002, Nr. 73-3085).
5. Lietuvos Respublikos įmokų į garantinį fondą įstatymas (Žin., 2000, Nr. 82-2478).
6. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 21-506; 2000, Nr. 61-1818).
7. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (Žin., 2005, Nr. 76-2741).
8. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (Žin., 2001, Nr. 110-3992).
9. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (Žin., 2002, Nr. 35-1271).
10. Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas (Žin., 1997, Nr. 69-1743; 2001, Nr. 94-3307).
11. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853).
12. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 52-1672).
13. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-4290).
14. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 68-1633; 2004, Nr. 25-752).
15. Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6020).
16. Lietuvos Respublikos 2008 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2007, Nr. 132-5356).
17. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 138-5267).
18. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2005, Nr. 150-5462, Nr. 78-3061).
19. Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2004, Nr. 171-6303, Nr. 84-3112, Nr. 131-4704).
20. Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 121-5466, Nr. 104-3828, Nr. 134-4841).
21. Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2002, Nr. 124-5619, Nr. 69-3121).
22. Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2001, Nr. 110-3990; 2002, Nr. 42-1558, Nr. 58-2349, Nr. 72-3023).
23. Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 111-3567; 2001, Nr. 66-2406, Nr. 105-3739).
24. Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 113-3295; 2000, Nr. 37-1027, Nr. 61-1835, Nr. 108-3427).
25. Lietuvos Respublikos 1999 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 114-3186; 1999, Nr. 52-1675, Nr. 93-2708, Nr. 113-3297).

26. Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 1997, Nr. 114-2869; 1998, Nr. 53-1449, Nr. 111-3059).
27. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (Žin., 2008, Nr. 146-5870).
28. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“ (Žin., 2003, Nr. 71-3216).
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1139 „Dėl Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, taisyklių“ (Žin., 2007, Nr. 114-4637).
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. 1520 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 106-3810);
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimas Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ (Žin., 2001, Nr. 57-2040).
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. 746 „Dėl Bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 95-3510).
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1343 „Dėl Bazinio moksleivio krepšelio 2009 metų koeficiento nustatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 149-6055).
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 16 d. nutarimas Nr. 1230 „Dėl Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metais programos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 137-4919).
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimas Nr. 54 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 42-1455; 2004, Nr. 96-3531).
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. 759 „Dėl Mokyklų tobulinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 54-2130).
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 1231 „Dėl Naujos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos įgyvendinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 146-5310).
38. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 1K-413 „Valstybės ir savivaldybių biudžetų vykdymo, biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų sąmatų vykdymo ataskaitų sudarymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 2-21).
39. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. sausio 21 d. įsakymas Nr. 69/19 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų įgyvendinimo“ (Žin., 2002, Nr. 12-424).

40. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 1999 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. 952 „Dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų vykdymo“ (Žin., 1999, Nr. 69-2203).
41. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2331 „Dėl Mokyklų tobulinimo programa plius patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 7-257).
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. ISAK-2 „Dėl Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 7-216).
43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-1279 „Dėl Savivaldybių atsiskaitymo už priskirtosios (ribotai savarankiškos) funkcijos – vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas – dalie (mokinio krepšelis) atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 57-2158).
44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymas Nr. ISAK-1736 „Dėl švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 101-4229).
45. Jonavos rajono savivaldybės tarybos 2007 m. birželio 21 d. sprendimu Nr. 1TS-139 „Dėl Mokinio krepšelio lėšų paskirstymo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
46. Kauno miesto savivaldybės tarybos 2005 m. liepos 14 d. sprendimu Nr. T-410 „Dėl VšĮ Kauno šv. Mato vidurinės mokyklos įstatų patvirtinimo“.
47. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjo 2007 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. A500-936-(1.2.-KSD-1) „Dėl Vilniaus Baltupių vidurinės mokyklos nuostatų patvirtinimo“.
48. Belgium Schools Pact Act (29 May 1959), as amended by the Decree of 24 July 1996.
49. Code de L’Education de la République Francaise, publié au Journal Officiel en Juin 2000 (Version consolidée au 26 novembre 2009).
50. Lietuvos Respublikos ir Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko 2002 m. liepos 29 d. „Pagrindinė paskolos sutartis (Mokyklų tobulinimo programa)“, paskolos Nr. 7128-LT.
51. 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1260/1999 (OL 2006 L 210, p. 25), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2009 m. balandžio 7 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 284/2009 (OL 2009 L 94, p. 10).
52. Europos Bendrijų Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui. Europos švietimo ir mokymo institucijų veiksmingumas ir teisingumas (SEK(2006) 1096). Briuselis: 2006.
53. Europos Komisijos oficialus leidinys. Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvados „Parengti jaunimą XXI amžiui: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė“ (2008/C 319/08).
54. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančiosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“ // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].

55. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Compulsory Education in Europe, 2009 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/compulsory_education/106EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
56. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. The Education System in Austria, 2008 // http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
57. Europos komisijos leidinys. The Education System in Bulgaria, 2005 // Prieiga per interneta: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BG_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
58. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Cyprus, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CY_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
59. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Czech Republic, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
60. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Germany, 2007 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
61. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Denmark, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DK_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
62. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Estonia, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EE_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
63. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Greece, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
64. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Spain, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/ES_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
65. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Finland, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FI_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
66. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in France, 2007 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
67. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Hungary, 2007 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/HU_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].

68. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of education system in Ireland, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IE_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
69. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Italy, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
70. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Latvia, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LV_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
71. Europos Komisijos leidinys. The Education System in Malta, 2006 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/MT_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
72. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Netherlands, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/NL_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
73. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Poland, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PL_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21].
74. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Portugal, 2006 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PT_EN.pdf pdf [žiūrėta 2009 11 21].
75. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Romania, 2007 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/RO_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].
76. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Slovakia, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SK_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].
77. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Slovenia, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SI_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].
78. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in Sweden, 2007 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SE_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].
79. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in the United Kingdom – England, Wales and Northern Ireland, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].
80. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in the United Kingdom – Scotland, 2008 // Prieiga per internetą:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SC_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].

81. Europos Komisijos Švietimo ir kultūros įgyvendinančios agentūros leidinys. Organisation of Education system in the Flemish Community of Belgium, 2008 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BN_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].
82. Unité d'Eurydice Ministère de la Culture, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. Luxembourg. Brussel: 2003.
83. Bruzgelevičienė R. Švietimo kaita. Vilnius: 2001.
84. Friedman M. Capitalizm and Freedom. U.S.: by the University of Chicago Press, 1982.
85. Friedman M. Public Schools: Make Them Private. CATO Institute: Briting papers, 1995
86. Jucevičienė P., Večkienė N., Šiaučiukienė L. ir kt. Lyginamoji edukologija. Kaunas: Technologija, 1997.
87. Jackūnas Ž. Lietuvos švietimo kaitos linkmės (1988-2005). Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006.
88. Kučinskaitė E. Mokytojų žvilgsnis į šiandienos mokyklą. Vilnius: Mokyklų tobulinimo centras, 2007.
89. Lamanauskas V. Švietimo dimensijos. Vilnius: UAB Ciklonas, 2007.
90. Lee V., Wong E. Education Voucher System. U.S.: Reaseachand Library Service Devision Legislative Council Secretariat, 2002.
91. Mc. Ginn N. F., Welsh T. Decentralization of education: Why, When, What and How? UNESCO, 1999.
92. Vilkonienė M. Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika. Vilnius: UAB Ciklonas, 2007.
93. Vaicekauskienė V. Švietimo politikos analizės pagrindai. Vilnius: ŠAC, 2007.
94. Vilniaus pedagoginis universitetas. Edukacinės studijos III. Jaunų mokslininkų darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008.
95. VU Filosofijos fakultetas Švietimo politikos centras (Atviros Lietuvos fondo Švietimo studijų centro užsakymu). Švietimo finansavimo aspektai: čekiai, vaučeriai, krepšeliai. Vilnius: 2001.
96. West E. G. Education Vouchers in Practice and Principe. A World Survey. In Human Capital Development and Operations Policy Working Papers, World Bank, 1997.
97. Беляков С. А. Экономические последствия введения ГИФО. М.: 2005.
98. Беляков С. А. Система финансирования образования: анализ эффективности. Москва: Технопечать, 2003.
99. Вольфганг Р. Финансирование образования: международные модели, пути, опыт и мышлениюю М.: Университетское управление, 2000.
100. Экономика и финансы образования. Учебное пособие. М.: Издательство МГОУ, 2003.
101. Хофманн Х. Г. Новые формы финансирования, гарантирующие равное образование для всех, и развитие системы платного образования. М.: Университетское управление, 2000.

102. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos švietimas 2001. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
103. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ekspertų atliktos Lietuvos švietimo politikos apžvalgos rekomendacijos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
104. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos švietimas 2002. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
105. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Mokinio krepšelio lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
106. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimas 2003–2007 m. Vilnius: Šveitimo aprūpinimo centras, 2007.
107. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo plėtotės centras. Švietimo būklės tyrimų apžvalga. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.
108. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Europos Sąjungos struktūriniai fondai – Lietuvos švietimui ir mokslui (II etapas). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009.
109. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas.Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009.
110. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagal teisinę veiklos formą ir vietovės tipą. Atvira informavimo, orientavimo ir konsultavimo sistema (AIKOS) // Prieiga per internetą: http://www.aikos.smm.lt/aikos/Statistika/Ins4_11.html [žiūrėta 2009 11 14].
111. Lietuvos Respublikos savivaldybių sąrašas ir kontaktinė informacija // Prieiga per internetą: http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/ [žiūrėta 2009 09 15].
112. Moksleivių tėvų požiūris į dabartines švietimo problemas. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
113. Nacionalinis švietimo plėtotės raportas. Švietimo sistema XX a. pabaigoje // Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/RAPORTAS_taisymai_pdf [žiūrėta 2009-11-26].
114. Pagrindiniai Europos šalių švietimo duomenys 2009 // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice [žiūrėta 2009 11 20].
115. Trumpa Lietuvos 2001 metų švietimo būklės apžvalga // Prieiga per internetą: http://www.pedagogika.lt/puslapis/svietimas/apzvalga.pdf [žiūrėta 2009-11-24].

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Kučaidze N. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo aspektai / Finansų teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2009. – 89 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe atlikta išsami Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemos analizė, įvertintas esamas finansavimo modelis, grindžiamas lėšų skyrimo vienam mokiniui finansavimo principu, iškeltos bendrojo lavinimo mokyklų finansavimui aktualios problemos ir pateiktos rekomendacijos šioms problemoms spręsti. Pirmoje darbo dalyje buvo analizuojamas esamas bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis, atlikta detali kiekvieno finansavimo šaltinio analizė, didesnį dėmesį skiriant „mokinio krepšeliui“ kaip pagrindiniam bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principui. Antroje dalyje nagrinėta XX a. pab. mokyklų finansavimo sistema, nustatyti jos pagrindiniai trūkumai ir apžvelgtos mokyklų finansavimo reformos, jų pagrindiniai tikslai bei teisinis reglamentavimas, taip pat atlikta Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelių lyginamoji analizė ir išskirti aktualiausi Lietuvai modeliai. Trečioje darbo dalyje buvo nagrinėjamas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės narių požiūris į esamą finansavimo sistemą ir mokymosi kokybę, nustatytos galiojančios mokyklų finansavimo sistemos praktinės problemos.

Pagrindiniai žodžiai: bendrojo lavinimo mokyklos, finansavimo principas, mokinio krepšelis, „pinigai paskui mokinį“, finansinis savarankiškumas, ugdymo paslaugų kokybė.

ANOTACIJA ANGLŲ KALBA

Kučaidze N. General education schools funding aspects / Master‘s work in Finance Law. Supervisor doc. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2009. – 89 p.

ANNOTATION

The General education school funding system of Republic of Lithuania was analyzed in details in this Master‘s work. The present school financing model, which is based on the “*per capita*” principle of funding, was assessed. Moreover, the problems concerning general education schools funding were discovered and recommendations, which may help to resolve the existing problems, were given. The General education school financing model was introduced in the first part of the Master’s work, furthermore, each source of funding was particularly analyzed, more attention was given to Lithuanian school voucher as the main principle of general education schools funding. The General education schools funding system of the end of twentieth century was discussed and the main problems and disadvantages of this system were investigated in the second part. Moreover, all school funding reforms, which were carried out in the Republic of Lithuania, were reviewed, and the main objective and legal regulations were discussed. Also the comparative analysis concerning general education school funding systems within the European Union countries was performed and the most efficient models were determined. The opinion of school community members about general education funding system and the quality of education services in general education schools were analyzed and the main practical problems were determined in the third part of the Master’s work.

Key words: General education school, principle of funding, school voucher, „per capita“, financial autonomy, the quality of general education services.

Kučaidze N. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo aspektai / Finansų teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2009. – 89 p.

SANTRAUKA

Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas yra aktualus valstybei ir visuomenei klausimas, keliantis nemažai nepasitenkinimų bei diskusijų, tačiau literatūros, mokslinių darbų, publikacijų arba mokslinių straipsnių Lietuvoje šia tema nėra daug. Literatūroje su **bendrojo lavinimo mokyklų finansavimu** susiję klausimai nagrinėjami mažai, nepakankamai, didesnis dėmesys skiriamas kitoms švietimo problemoms. Iš pirmo žvilgsnio bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas atrodo elementarus ir nesudėtingas procesas, kadangi pagrindiniai dalykai yra sureguliuoti teisės aktų, o mokyklos finansuojamos ne pirmą dieną, todėl visiems viskas turėtų būti aišku. Tačiau panagrinėjus ir pasigilinus į mokyklų finansavimo proceso esmę, metodus bei pagrindinius principus, kyla klausimas – ar tikrai šalies pasirinktas finansavimo modelis yra geriausias, efektyviausias ir optimaliausias? Tam, kad atsakyti į šį klausimą, būtinas nuoseklus, nuodugnus ir išplėstas, pagrįstas teoriniais, praktiniais, moksliniais ir kitas argumentais bei faktais, tyrimas.

Tyrimo problema – išsiaiškinti, kaip vyksta tikslinių valstybės biudžeto lėšų paskirstymas bendrojo lavinimo mokykloms pagal principą „pinigai paskui mokinį“, ar užtektų vien šio finansavimo mokyklos gyvybingumui palaikyti bei norimai bendrojo lavinimo paslaugų kokybei užtikrinti.

Tyrimo objektas – bendrojo lavinimo mokyklų (pradinių, pagrindinių, vidurinių ir gimnazijų) finansavimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir argumentuotai pagrįsti, ar bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistema šių dienų Lietuvoje yra efektyvi, skaidri ir tinkama norimai švietimo paslaugų kokybei užtikrinti bei mokyklos funkcionavimui palaikyti.

Tyrimo uždaviniai:

1. detaliai ištirti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą Lietuvoje, t.y. išsiaiškinti bei paanalizuoti esamą finansavimo modelį, jo efektyvumą, pagrįstumą, bei panagrinėti kiekvieną įmanomą bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinį, didesnį dėmesį skiriant „mokinio krepšeliui“, kaip pagrindiniam mokyklų finansavimo principui;
2. atliki bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelių lyginamąją analizę, palyginant Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų XX a. pab. finansavimo sistemą su dabartine, išryškinant esminius praeito periodo finansavimo sistemos trūkumus, bei palyginti Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelius, nustatant aktualiausius Lietuvai;
3. remiantis atliktu moksliniu tyrimu, kurio tikslas – sužinoti, kaip mokyklos bendruomenės nariai (mokytojai ir mokinių tėvai) vertina dabartinę mokyklų finansavimo sistemą, atlikti bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo vertinimą iš mokesčių mokėtojų pusės, pateikiant argumentus „už“ ir „prieš“ esamą mokyklų finansavimą bei galimas finansavimo alternatyvas.

Tyrimo hipotezė:

Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas pagal principą „pinigai paskui mokinį“ yra pagrįstas, efektyvus, optimalus, užtikrina tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę. Papildomas finansavimas nėra/yra būtinas.

Tyrimo metodai:

1. **Teoriniai:** kokybiniai metodai – surinktų duomenų aprašymas, interpretacija, apibendrinimas, lyginamoji ir vertinamoji analizė.
2. **Empiriniai:** teisinės bazės, reguliuojančios bendrąjį lavinimą bei su bendrojo lavinimo mokyklų finansavimu susijusių nuostatų teisinė analizė. Mokslinės literatūros (publikacijų, straipsnių, mokslinių darbų, konferencijų medžiagos bei užsakomųjų mokslinių tyrimų) analizė. Vilniaus miesto savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenės narių anketinė apklausa.

Magistro baigiamojo darbo struktūrą sudaro trys dalys – ***pirmoje*** dalyje buvo analizuojamas esamas bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelis, atlikta išsami kiekvieno finansavimo šaltinio analizė, didesnis dėmesys buvo skiriamas „mokinio krepšeliui“ kaip pagrindiniam bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principui. ***Antroje*** darbo dalyje nagrinėta XX a. pab. mokyklų finansavimo sistema, nustatyti jos pagrindiniai trūkumai ir apžvelgtos mokyklų finansavimo reformos, jų pagrindiniai tikslai bei teisinis reglamentavimas, taip pat atlikta Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo modelių lyginamoji analizė ir išskirti aktualiausi Lietuvai modeliai. ***Trečioje*** darbo dalyje buvo nagrinėjamas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės narių požiūris į esamą finansavimo sistemą ir mokymosi kokybę, nustatytos galiojančios mokyklų finansavimo sistemos praktinės problemos.

Magistro baigiamojo darbo pagrindinės išvados:

1. Vienas iš pagrindinių mokinio krepšelio įvedimo tikslų – skatinti bendrojo lavinimo mokyklų finansinį savarankiškumą, kad mokyklos galėtų konkuruoti laisvos rinkos sąlygomis ir teikti geresnės kokybės ugdymo paslaugas, tačiau dabar veikiantis mechanizmas nesuteikia mokykloms galimybės disponuoti biudžeto lėšomis savo nuožiūra, kadangi yra nustatytos taisyklės, griežtai reglamentuojančios kiek, kam ir kokia mokinio krepšelio lėšų dalis turi būti skirta.
2. Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemų lyginamosios analizės metu buvo nustatyta, kad apie 40 proc. valstybių bendrojo lavinimo mokyklų turi visišką arba dalinį finansinį savarankiškumą, tuo tarpu didžioji dalis valstybių ateities perspektyvose numato suteikti mokykloms daugiau finansinės laisvės, kadangi tai viena iš pagrindinių priemonių siekti geresnės mokyklų teikiamų ugdymo paslaugų kokybės.
3. Atlikus Europos Sąjungos valstybių narių bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemų lyginamąją analizę buvo išskirti keli Lietuvai aktualūs mokyklų finansavimo modeliai – tai Danijos-Maltos, Švedijos, Belgijos-Flamandų bendruomenės ir Škotijos finansavimo modeliai.
4. Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės narių požiūrio į bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą ir ugdymo kokybę tyrimo metu buvo nustatyta, kad didžioji dalis respondentų dabartinę bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą vertina patenkinamai ir jų nuomone bendrojo lavinimo paslaugų kokybė nuo 2002 m. pagerėjo, todėl galima teigti, kad mokinio krepšelio įvedimas turėjo teigiamos įtakos ugdymo paslaugų kokybei.
5. Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimas pagal principą „pinigai paskui mokinį“ yra pagrįstas, efektyvus, sąlygoja teisingą ir skaidrų lėšų paskirstymą mokykloms, bei užtikrina tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę, tačiau jo įgyvendinimo priemonės turi būti tobulinamos. Tyrimo metu nustatyta, kad dabartinis bendrojo lavinimo mokyklos finansavimas yra nepakankamas ir yra būtinas papildomas finansavimas. Atsižvelgiant į tai, magistro baigiamojo darbo hipotezė pasitvirtino iš dalies.

Kučaidze N. General education schools funding aspects / Master's work in Finance Law. Supervisor doc. dr. A. Miškinis. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2009. – 89 p.

SUMMARY

The general education school financing is the topical issue for the government and society, which is rising up a lot of complaints and discussions; however, there is not enough literature, scientist works, publications or articles on this area in Lithuania. The General schools funding problems, which are discussed in such literature, are insufficient and larger attention is given to other problems of education. At first sight the general school funding seems to be simple and not difficult process. This illusion occurs because of detailed law regulations of the main things in this sphere, moreover, the schools are funding for a quite a while now, so that process should be natural and clear, but on the other hand there is one general question – is the present general education schools funding model, which was chosen in the Republic of Lithuania, is the best, most efficient and optimal? It is necessary to analyse the General education schools funding system thoroughly and seriously in order to answer this question.

The problem of research – to clear up how the state budget funds are allocated to school by the "per capita" financing principle and determine if these funds will be enough to insure the school functions and the quality of education.

The object of research – the general education schools (elementary, primary, secondary school and gymnasium) funding.

The aim of research – to analyse and justify, if the present general education school funding system in Lithuania is effective, clear and suitable to insure the desired quality of educational service and to maintain the functioning of the school.

The main tasks of research:

1. to research the general education school funding system of Lithuania in details – to clear up and analyse present school financing model, its effectiveness, validity and also to investigate each possible source of funding, giving more attention to Lithuanian school voucher as the main principle of school funding;
2. to compare the present general education funding system with the system of the end of twentieth century and to determine the main disadvantages of the past school funding system. Also to perform the comparative analysis of the general education school financing models of the European Union countries and to determine the models, which can be useful for Lithuania;
3. to perform evaluation of the general education schools funding system from the taxpayers perspective and to give the arguments "for" and "against" existing school funding system and possible financing alternatives. This should be based on scientific investigation, which aimed to clear up how do the general education schools communities' members (teachers and pupils parents) evaluate the present school funding system.

The hypothesis of research:

The general educations school funding by the "per capita" financing principle is reasonable, effective and optimal. It achieves the objective of better quality of education services. The additional school financing is/isn't necessary.

The methods of research:

1. *Theoretical*: qualitative methods – description, interpretation, summary of the collected data, and the evaluative and comparative analysis.
2. *Empirical*: the legal analysis of the legal framework which is regulating the general education and the guidelines according to the general education schools funding. The analysis of the scientific literature (scientific publications, articles, scientific works, conference proceeding and the custom research). The questionnaire of the general education schools communities' members in Vilnius.

The structure of the Master's Work consists of three parts - the general education school financing model was introduced in the first part of the Master's work, furthermore, each source of funding was particularly analyzed, more attention was given to Lithuanian school voucher as the main principle of general education schools funding. The general education schools funding system of the end of twentieth century was discussed and the main problems and disadvantages of this system were investigated in the second part. Moreover, all school funding reforms, which were carried out in the Republic of Lithuania, were reviewed, and the main objective and legal regulations were discussed. Also the comparative analysis concerning general education school funding systems within the European Union countries was performed and the most efficient models were determined. The opinion of school community members about general education funding system and the quality of education services in general education schools were analyzed and the main practical problems were determined in the third part of the Master's work.

The main conclusions of the Master's work:

1. One of the main objectives of the school voucher is to insure the financial autonomy of general education schools in order to promote competition among these schools in free market conditions. This should result in better quality of education services, which schools are providing. However, because of rigorous rules, which determine destination and amount of funds which must be given, the present mechanism doesn't allow schools to dispose their budget funds in their discretion.
2. The comparative analysis of the general education school financing models of the European Union countries allowed to determine, that about 40 percent of the European countries gave their general education schools full or partial financial autonomy, while the most of the EU members states plan to give their schools more financial discretion, because this is one of the essential measure to achieve better quality of education services.
3. The financing models, which can be useful for Lithuania, were determined during the comparative analysis of the general education school financing models of the European Union countries. They are Denmark-Malta, Sweden, Belgium-Flemish Communities and United Kingdom-Scotland financing models.
4. During the investigation of the view point of the school communities members on a present funding system and the quality of education, the most of the teachers and pupils parents evaluate the system satisfactorily and in their opinion the quality of the general education services is improving since 2002; therefore it cat be concluded, that application of the school funding by the "per capita" financing principle had a positive impact on education service quality.
5. The general education school funding by the "per capita" financing principle is reasonable, effective, leads to a fair and transparent allocation of the resource among schools, also achieves the objective of better quality of education services, however its implementing measures must be improved. Research shows, that the additional school financing is necessary. This partially confirms the hypothesis of the Master's work.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOS PAGAL TEISINĘ VEIKLOS FORMĄ IR VIETOVĖS TIPĄ

Institucijos teisinė forma	Bendrojo lavinimo mokyklos						
	gimnazijos	vidurinės	pagrindinės	konservatorijos	jaunimo	pradinės	mokyklos - darželiai
Švietimo ir mokslo institucijos iš viso, iš jų:	190	363	580	4	19	95	113
miestuose	152	225	191	4	18	79	75
gyvenvietėse ir miesteliuose	29	88	103	-	-	3	5
kaimuose	9	50	286	-	1	13	33
Valstybės biudžetinės įstaigos iš viso, iš jų:	7	14	57	4	-	-	-
miestuose	5	10	38	4	-	-	-
gyvenvietėse ir miesteliuose	-	2	5	-	-	-	-
kaimuose	2	2	14	-	-	-	-
Savivaldybės biudžetinės įstaigos iš viso, iš jų:	173	334	515	-	19	88	112
miestuose	137	200	145	-	18	73	74
gyvenvietėse ir miesteliuose	29	86	98	-	-	3	5
kaimuose	7	48	272	-	1	12	33
Viešosios įstaigos iš viso, iš jų:	10	15	8	-	-	7	1
miestuose	10	15	8	-	-	6	1
gyvenvietėse ir miesteliuose	-	-	-	-	-	-	-
kaimuose	-	-	-	-	-	1	-
Kitų teisinių formų įstaigos iš viso, iš jų:	-	-	-	-	-	-	-
miestuose	-	-	-	-	-	-	-
gyvenvietėse ir miesteliuose	-	-	-	-	-	-	-
kaimuose	-	-	-	-	-	-	-

Šaltinis: Atvira informavimo, orientavimo ir konsultavimo sistema (AIKOS) // Prieiga per internetą: http://www.aikos.smm.lt/aikos/Statistika/Ins4_11.html [žiūrėta 2009 11 14].

2 PRIEDAS

MOKSLEIVIO KREPŠELIO APSKAIČIAVIMO METODIKA

Pakopa	Moksleivių vidurkis klasei kompl. S	Mokyklos fondas											Kitos išlaidos			Krepšelio koeficientas (K)		Pastabos
		pamokų skaičius pagal ugdymo planą iš viso h	pedagoginių normų kl. n=h/18	koef. 1 mok. (bazinėmis algomis) k_1=kh/18s	kvalifik. klasei per mėnesį k_2'=(10,8Rn)/18·4·12	pedag. kvalif. 1 mok. k_2= k_2'/s	pedagogų pavad. ir valdymas (10%) k_3=10kn/100	soc.draudimui (31%) k_4= 31Rn/100	iš viso k_5= k_3 + k_4	pavad. ir soc. draud. mok. k_6 = k_5/s	mokiniui per mėnesį k_7= k_1 + k_2 + k_6	Lt/mok. per metus k_7·105·12	vadovėliams, literatūrai, spaudiniams 0,025 koef./mėn.	vaizdinėms techninėms priemonėms 0,005 koef./mėn.	iš viso k_8 =0,030 koef./mėn.	K = k_7+ k_8	K·105·12 Lt mok./m.	
	t₁	***t₂***	***t₃***	***t₄***	***t₅***	***t₆***	***t₇***	***t₈***	***t₉***	***t₁₀***	***t₁₁***	***t₁₂***	***t₁₃***	***t₁₄***	***t₁₅***	***t₁₆***	***t₁₇***	
1–4 pradinės klasės	10	36	2	1,5200	0,1900	0,0190	1,520	4,712	6,232	0,6232	2,1622	2724	0,025·12·105 = 31,5 (Lt/m)×4 = 126 (Lt/per metus)	0,005 × 12 ×105 = 6,3 Lt/mok.	0,030 × 105 × 12 = 37,8 Lt mok./per metus	2,1922	2762	
	15			1,0133		0,0127				0,4155	1,4415	1816				1,4715	1854	
	20			0,7600		0,0095				0,3116	1,0811	1362				1,111	1400	
	22			0,6910		0,0086				0,2833	0,9829	1238				1,0129	1276	
	24			0,6333		0,0079				0,2597	0,9009	1135				0,9309	1173	
5–8 klasės	10	43	2,4	1,8156	0,2280	0,0228	1,8240	5,6544	7,4784	0,7478	2,5862	3259				2,6162	3296	
	15			1,2104		0,0152				0,4986	1,7242	2172				1,7542	2210	
	20			0,9078		0,0114				0,3739	1,2931	1629				1,3231	1667	
	24	50	2,8	0,8796	0,2660	0,0111	2,1280	6,5968	8,7248	0,3635	1,2542	1580				1,2842	1618	
	25			0,8444		0,0106				0,3490	1,2040	1517				1,2340	1555	K_b – bazinis krepšelis
	30			0,7037		0,0089				0,2908	1,0034	1264				1,0334	1302	
1-4 g.kl. (9, 10, 11, 12) kl.	10	50	2,8	2,1111	0,2660	0,0267	2,1260	6,5968	8,7228	0,8723	3,0101	3793				3,0401	3831	
	15			1,4074		0,0177				0,5815	2,0066	2528				2,0366	2566	
	20			1,0556		0,0133				0,4361	1,5050	1896				1,5350	1934	
	23	60	3,33	1,1084	0,3166	0,0138	2,5080	7,8455	10,3535	0,4502	1,5654	1972				1,5954	1935	
	25			1,0133		0,0127				0,4141	1,4401	1815				1,4701	1852	
	30			0,8444		0,0106				0,3451	1,2001	1512				1,2301	1550	

Šaltinis: Moksleivio krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ (Žin., 2001, Nr. 57-2040), 1 priedas.

3 PRIEDAS

SUTARTINIŲ MOKSLEIVIŲ SKAIČIAUS NUSTATYMO KOEFICIENTAI NUO 2009 M. RUGSĖJO 1 D.

Eil. Nr.	Mokyklos apibūdinimas	Klasės mokinių skaičiaus vidurkis koeficientui nustatyti	1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	11–12 (III–IV gimnazijos) klasės	Pastabos
			sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	
1.	Gyvenvietėje:						
	pradinė mokykla (filialas, skyrius), kurioje (kuriame) mokosi iki 40 moksleivių	10	1,8264	x	x	x	
	pagrindinė mokykla (filialas, skyrius), kurioje (kuriame) mokosi iki 80 moksleivių	10	1,8264	2,1565	2,7438	x	
2.	Gyvenvietėje:						
	pradinė mokykla (filialas, skyrius), kurioje (kuriame) mokosi nuo 41 iki 50 moksleivių	12	1,5644	x	x	x	
	pagrindinė mokykla, kurioje mokosi nuo 81 iki 120 moksleivių	12	1,5644	1,9095	2,4028	x	
	vidurinė mokykla (gimnazija), kurioje mokosi iki 300 moksleivių	15	1,2435	1,5276	1,9222	1,9993	
3.	Gyvenvietėje:						
	pradinė mokykla, kurioje mokosi nuo 51 iki 80 moksleivių	15	1,2435	x	x	x	
	pagrindinė mokykla, kurioje mokosi nuo 121 iki 200 moksleivių	15	1,2435	1,5276	1,9222	x	
	vidurinė mokykla (gimnazija), kurioje mokosi nuo 301 iki 500 moksleivių	20	0,9326	1,1457	1,4417	1,4995	

Eil. Nr.	Mokyklos apibūdinimas	Klasės mokinių skaičiaus vidurkis koeficientui nustatyti	1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	11–12 (III–IV gimnazijos) klasės	Pastabos
			sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	
4.	Gyvenvietėje:	20/22/25					
	pradinė mokykla, kurioje mokosi 81 ir daugiau moksleivių	20	0,9326	x	x	x	
	pagrindinė mokykla, kurioje mokosi 201 ir daugiau moksleivių	25, išskyrus: 1–4 kl. – 20, 5–8 kl. – 22	0,9326	1,2685	1,4077	x	
	vidurinė mokykla (gimnazija), kurioje mokosi 501 ir daugiau moksleivių	25, išskyrus: 1–4 kl. – 20, 5–8 kl. – 22	0,9326	1,2685	1,4077	1,4345	
5.	Rajono centre ir mieste:	22/25					
	pradinė mokykla	22	0,9787	x	x	x	
	pagrindinė mokykla	25, išskyrus: 1–4 kl. – 22	0,9787	1,1162	1,4077	x	
	vidurinė mokykla (gimnazija)	25, išskyrus: 1–4 kl. – 22	0,9787	1,1162	1,4077	1,4345	
	vidurinės mokyklos tarptautinio bakalaureato klasės	25	x	x	x	1,6568	
	gimnazija, neturinti bendrojo lavinimo skyriaus	25	x	x	1,4781	1,5062	
6.	Jaunimo iki 18 metų mokyklos (klasės), klasės sanatorijose ir ligoninėse	10	1,8264	2,1565	2,7438	1,9993	
7.	Suaugusiųjų mokykla (klasė, centras), kurioje (kuriame) mokoma:						
	nuosekliuoju būdu	20	0,7174	0,8813	1,1090	1,1535	

Eil. Nr.	Mokyklos apibūdinimas	Klasės mokinių skaičiaus vidurkis koeficientui nustatyti	1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	11–12 (III–IV gimnazijos) klasės	Pastabos
			sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	
	neakivaizdiniu būdu, yra modulinės klasės, mokomasi savarankiškai	20	0,6217	0,7638	0,9611	0,9997	
8.	Mokomasi savarankiškai (ne mažiau kaip pusę dalykų), mokoma namuose	15	1,3679	1,6804	2,1144	2,1992	
9.	Profesinės mokyklos	25	x	x	1,4077 1,4781*	1,0828 1,1370*	* kitomis kalbomis
10.	Specialiosios mokyklos, specialiojo ugdymo moksleivių klasės, išlyginamosios klasės:	10	1,8264	2,1565	2,7438*	1,9993	* 1–3 mokymo metai
	specialiosios klasės	10	2,2830	2,6956	3,4298	2,4991	
	specialiosios klasės akliesiems ir kurtiesiems	10	2,7396	3,2348	4,1157	2,9990	
	lavinamosios klasės	10 4–7	3,2875 3,6163	3,8817 4,2699	4,9388 5,4327	x	
	vaikų socializacijos centrai	4	4,4112	5,2092	6,6279	x	
11.	Priešmokyklinio ugdymo grupės:	darbo laikas	20 val. / sav.	30 val. / sav.			
	gyvenvietės pradinė mokykla, kurioje mokosi iki 80 mokinių, ir pagrindinė, kurioje mokosi iki 130 mokinių	10	1,3529	2,0294	x	x	
	gyvenvietės mokykla ir ikimokyklinė įstaiga	15	0,9211	1,3817	x	x	
	rajono centro ir miesto bendrojo lavinimo mokykla ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga	20	0,6908	1,0362	x	x	

Eil. Nr.	Mokyklos apibūdinimas	Klasės mokinių skaičiaus vidurkis koeficientui nustatyti	1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	11–12 (III–IV gimnazijos) klasės	Pastabos
			sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	sutartinių mokinių skaičiaus koeficientas	
	specialiojo ugdymo vaikų (lavinamosios) grupės	10	2,5326	3,7989	x	x	
12.	Mokinio krepšelių baziniai koeficientai K_b ir mokinio krepšelių MK dydžiai	25	K_b = 2,4829; MK = 3635 Lt				
	integruotų specialiųjų poreikių ir migrantų sutartinių mokinių skaičiavimo koeficientai		didinami 30 %				
	specifinių kalbinių poreikių sutartinių mokinių skaičiavimo koeficientai		didinami 10 %, o integruotų specialiųjų poreikių ir migrantų iš viso didinami 30 %				
	tautinių mažumų, Vilniaus miesto ir Pietryčių Lietuvos mišrių mokyklų sutartinių mokinių skaičiavimo koeficientai		didinami 15 %, o integruotų specialiųjų poreikių ir migrantų iš viso didinami 30 %				
13.	Mokyklose, kuriose mokosi jungtinės klasės, atitinkamo koncentro koeficientai, kai koncentre yra:						
	viena jungtinė klasė		mažinami 15 %				
	dvi ir daugiau jungtinės klasės		mažinami 20 %				

	Moksleivio krepšelio lėšų paskirstymas	Sutartiniai ženklai	Moksleivio krepšelio lėšų paskirstymas koeficientais (K) ir litais				Pastabos
14.	Atsiskaitymas už išvykusius moksleivius	K Lt / mok. / mėn.	1–4 klasės	5–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	11–12 (III–IV gimnazijos) klasės	

	Moksleivio krepšelio lėšų paskirstymas	Sutartiniai ženklai	Moksleivio krepšelio lėšų paskirstymas koeficientais (K) ir litais				Pastabos
			1,3093 160	1,4149 173	1,8228 222	1,7183 210	
15.	Atsiskaitymas už neformalųjį vaikų švietimą	Lt / mok. / mėn.	20,6	18,7	19,2	21,9	
16.	Lėšos vadovėliams ir mokymo priemonėms	K Lt / mok. / m.	0,0491 71,88				
17.	Lėšos mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti	K Lt / sut. mok. / m.	0,0130 19,03				
18.	Lėšos pedagoginėms, psichologinėms tarnyboms finansuoti	K Lt / sut. mok. / m.	0,0139 20,28				
19.	Lėšos moksleivių pažintinei veiklai	K Lt / mok. / m.	0,0047 6,91				
20.	Lėšos moksleivių profesiniam orientavimui	K Lt / mok. / m.	0,0024 3,53				
21.	Lėšos brandos egzaminams administruoti, vykdyti ir vertinti	K Lt / mok. / m.	0,0040 5,84				
22.	Profesinės linkmės meninio ugdymo programų moduliams finansuoti	K Lt / mok. / m.	0,0026 3,84				

Pastabos:

1. K – sutartinių moksleivių skaičiaus nustatymo koeficientai bazinėmis mėnesio algomis.
2. Lt / mok. / mėn. – litai vienam moksleiviui per mėnesį; Lt / mok. / m. – litai vienam moksleiviui per metus; Lt / sut. mok. / m. – litai vienam sutartiniam moksleiviui per metus.
3. Integruotiems mokiniams, migrantams, specifinių kalbinių poreikių regionų mokykloms, tautinių mažumų, Vilniaus miesto ir Pietryčių Lietuvos mišrioms mokykloms lėšos skaičiuojamos pagal 12 punkto nuorodas, o mokyklų, kuriose mokosi jungtinės klasės, – pagal 13 punkto nuorodas.
4. Pedagogo vidutinio mėnesinio atlyginimo koeficientas bazinėmis mėnesinėmis algomis – R=12,75.
5. Moksleivio krepšelio dydis (vienam sutartiniam moksleiviui) – 3635 Lt / m.
6. Mišri mokykla – mokykla, kurioje yra ne mažiau kaip vienas pilnas klasės komplektas, mokomas tautinės mažumos mokomąja kalba.
7. Jeigu rajono centre ar mieste yra vienintelė tokio tipo mokykla: tautinių mažumų, lietuvių dėstomąja kalba ar netradicinio ugdymo, jai taikomi gyvenvietės mokyklų dydžių koeficientai.

Šaltinis: Moksleivio krepšelio ir sutartinių moksleivių apskaičiavimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos priemonių įgyvendinimo“ (Žin., 2001, Nr. 57-2040; 2009, Nr. 116-4957), 3 priedas.

4 PRIEDAS

MOKSLEIVIO KREPŠELIO APSKAIČIAVIMO METODIKOS AKTUALI VERSIJA

Pakopa	Moksleivių vidurkis klasei kompl. S	Mokyklos fondas											Kitos išlaidos								Krepšelio koeficientas (K)		
		pamokų skaičius iš viso, **h**	pedagoginių normų kl. **n=h/18**	koef. 1 mok. (bazinėmis algomis) k_1=**R·h/18·S**	kvalifik. klasei per mėnesį k_2'=**(18·R·n)/18·4·12**	pedag. kvalif. 1 mok. k_2= k_2'**/s**	pedagogų pavad. ir valdymas (**14 %**) k_3=**14·R·n/100**	soc.draudimui (31%) k_4= **31·R·n/100**	iš viso k_5= k_3 + k_4	pavad. ir soc. draud. ***mok***. k_6 = k_5/**S**	mokiniui per mėnesį k_7= k_1 + k_2 + k_6	Lt/mok. per metus k_7·**122·12**	Vadovėliams ir **mokymo priemonėms 0,0491 koef./m.**	**Pedagoginės ir psichologinės tarnybos 0,0139 koef./m.**	**Moksleivių pažintinei veiklai 0,0047 koef/m.**	**Moksleivių profesiniam orientavimui 0,0024 koef/m.**	**Brandos egzaminams administruoti, vykdyti ir vertinti 0,0040 koef./m.**	**Profesinės linkmės meninio ugdymo programų moduliams finansuoti 0,0026 koef./m.**	**Mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti 0,0130 koef./m.**	**iš viso** k_8 = **0,0897 koef./m.**	**K = k_7+ k_8**	**K·122·12 Lt mok./m.**	
	t_1	t_2	t_3	t_4	t_5	t_6	t_7	t_8	t_9	t_{10}	t_{11}	t_{12}	t_{13}	t_{14}	t_{15}	t_{16}	t_{17}	t_{18}	t_{19}	t_{20}	t_{21}	t_{22}	
1–4 pradi-nės klasės	10	40,31	2,2	2,8553	0,5844	0,0584	3,9270	8,6955	12,6225	1,2623	4,1760	6114	0,0491·12·122 = 71,88 (Lt/per metus)	0,0139 × 12 ×122 = 20,35 Lt/mok.	0,0047·12·122 = 6,88 (Lt/per metus)	0,0024·12·122 = 3,51 (Lt/per metus)	0,0040·12·122 = 5, 86 (Lt/per metus)	0,0026·12·122 = 3,81 (Lt/per metus)	0,0130·12·122 = 19,03 (Lt/per metus)	0,0897 × 122 × 12 = 131,32 Lt mok./per metus	4,2657	6245	
	12			2,3794		0,0487				1,0519	3,4800	5095									3,5697	5226	
	15			1,9035		0,0390				0,8415	2,7840	4076									2,8737	4207	
	20			1,4276		0,0292				0,6311	2,0879	3057									2,1776	3188	
	22			1,2979		0,0266				0,5738	1,8983	2779									1,9880	2910	
5–8 klasės	10	51,9	2,9	3,6763	0,7703	0,0770	5,1765	11,4623	16,6388	1,6639	5,4172	7931									5,5069	8062	
	12			3,0635		0,0642				1,3866	4,5143	6609									4,6040	6740	
	15			2,4508		0,0514				1,1093	3,6115	5287									3,7012	5419	
	22			1,6710		0,0350				0,7563	2,4623	3605									2,5520	3736	
	25			1,4705		0,0308				0,6656	2,1669	3172									2,2566	3304	K_b – bazinis krepšelis
1-4 g.kl. (9, 10, 11, 12) kl.	15	53,38	3	2,5207	0,7969	0,0531	5,3550	11,8575	17,2125	1,1475	3,7213	5448									3,8110	5579	
	20			1,8905		0,0398				0,8606	2,7909	4086									2,8806	4217	
	25	69,74	3,9	1,5124	1,0359	0,0414	6,9615	15,4148	22,3763	0,8951	2,4489	3585									2,5386	3717	

Šaltinis: parengta pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, reglamentuojančius MK apskaičiavimo metodikoje naudojamus rodiklius

5 PRIEDAS

2008–2009 M. PENKIŲ DIDŽIAUSIŲ LIETUVOS MIESTŲ IR JŲ RAJONŲ SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETO LĖŠOS ŠVIETIMUI

(tūkst. litų)

Nr.	SAVIVALDYBĖS	**Iš viso švietimui**	Iš jų paprasto-sioms išlaidoms neįskaitant darbo užmokesčio	Iš jų darbo užmokes-čiui (DU)	Turtui įsigyti	**Speciali tikslinė dotacija Mokinio krepšeliui (MK)**	Iš MK lėšų skirta paprasto-sioms Išlaidoms (be DU)	Iš MK lėšų skirta darbo užmokesčiui	**Speciali tikslinė dotacija Savivaldybės biudžeto programoms finansuoti**	**Speciali tikslinė dotacija VIP numaty-tiems projek-tams finansuoti**	**Iš viso savivaldy-bės biudžeto lėšų švietimui**
2008 metai											
1.	Vilniaus m.	**531 569,2**	180 420,3	340 919,3	10 229,6	**254 658,0**	69 014,5	185 643,5	3 134,0	5 000,0	**268 777,2**
2.	Vilniaus r.	**81 727,9**	-*	-	-	**48 289,0**	2 479,7	45 809,3	-	-	**33 438,9**
3.	Kauno m.	**398 086,1**	389 983,1	234 775,2	8 103,0	**156 161,0**	42 429,0	113 732,0	4 679,0	5 584,0	**231 662,1**
4.	Kauno r.	**99 406,5**	37 192,1	55 447,2	6 767,2	**41 323,0**	10 942,8	30 380,2	2 623,2	5 483,0	**49 977.3**
5.	Klaipėdos m.	**206 436,0**	199 208,9	121 144,5	2 932,5	**82 478,0**	22 535,6	61 124,4	-	-	**123 958,0**
6.	Klaipėdos r.	**51 589,0**	20 043,0	31 546,5	1 395,4	**24 416,0**	6 429,8	17 986,2	300,0	1 280,0	**25 593,0**
7.	Šiaulių m.	**143 285,7**	-	-	-	**65 518,0**	-	-	-	-	**77 767,7**
8.	Šiaulių r.	**50 316,7**	19 112,9	31 203,8	1 731,4	**26 119,0**	6964,1	19254,9	-	-	**24 197,7**
9.	Panevėžio m.	**108 983,6**	-	-	-	**57 750,0**	15 582,0	42 168,0	351,1	-	**50 882,5**
10.	Panevėžio r.	**44 748,3**	42 379,0	26 068,8	1 297,2	**21 171,0**	5 417,1	15 343,8	-	-	**23 577,3**
2009 metai (nuo 2009-05-19 iki 2009-08-03)											
1.	Vilniaus m.	**630 813,3**	196 157,0	429 433,7	5 222,6	**336 157,0**	85 671,2	250 485,8	1 350,0	2 789,0	**294 656,3**
2.	Vilniaus r.	**96 062,8**	-	-	-	**61 684,0**	1 266,4	60 417,6	-	-	**34 378,8**
3.	Kauno m.	**462 414,6**	455 869,6	300 702,0	6 545,0	**208 722,0**	53 286,2	155 435,8	400,0	4 981,0	**253 692,6**
4.	Kauno r.	**111 388,4**	38 429,6	68 001,1	4 957,7	**54 203,0**	13 740,6	40 462,4	2 764,4	3 300,0	**57 185,4**
5.	Klaipėdos m.	**229 915,2**	215 809,1	146 441,3	2 765,0	**108 376,0**	27 675,4	80 700,6	-	-	**121 539,2**
6.	Klaipėdos r.	**62 821,4**	22 215,0	39 829,9	776,5	**30 507,0**	7 770,8	22 736,2	-	-	**32 314,4**
7.	Šiaulių m.	**158 413,9**	54 578,4	102 774,0	1 061,5	**85 033,0**	22 355,4	62 677,6	-	-	**73 380,9**
8.	Šiaulių r.	**60 554,9**	20 830,8	39 158,1	566,0	**32 867,0**	8 291,9	24 575,1	-	-	**27 687,9**
9.	Panevėžio m.	**138 900,0**	-	-	-	**76 340,0**	19 763,1	56 576,9	537,2	-	**6 2560**
10.	Panevėžio r.	**51 255,9**	18 443,2	31834,30	978,40	**27 022,0**	6 657,5	20 364,5	595,4	300,0	**24 233,9**

„-“ *ženklas lentelėje reiškia, kad Savivaldybė duomenų nepateikė;* VIP – Valstybinė investicijų programa

Šaltinis: parengta pagal tyrime dalyvavusių dešimties savivaldybių tarybų sprendimais patvirtintų biudžetinių rodiklių duomenis

6 PRIEDAS

2008–2009 M. LIETUVOS DIDŽIAUSIŲ MIESTŲ IR JŲ RAJONŲ SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ LĖŠŲ ŠVIETIMUI PROCENTINĖ DALIS

(tūkst. Lt)

NR.	SAVIVALDYBĖS	Iš viso lėšų švietimui	Speciali tikslinė dotacija Mokinio krepšeliui (MK)	MK procentinė dalis	Iš viso savivaldybės biudžeto lėšų švietimui	Savival-dybės biudžeto procentinė dalis švietimui
2008 metai						
1.	Vilniaus m.	**531 569,2**	**254 658,0**	48%	**268 777,2**	51%
2.	Vilniaus r.	**81 727,9**	**48 289,0**	59%	**33 438,9**	41%
3.	Kauno m.	**398 086,1**	**156 161,0**	39%	**231 662,1**	58%
4.	Kauno r.	**99 406,5**	**41 323,0**	42%	**49 977.3**	50%
5.	Klaipėdos m.	**206 436,0**	**82 478,0**	40%	**122 776,0**	60%
6.	Klaipėdos r.	**51 589,0**	**24 416,0**	47%	**25 593,0**	50%
7.	Šiaulių m.	**143 285,7**	**65 518,0**	46%	**77 767,7**	54%
8.	Šiaulių r.	**50 316,7**	**26 119,0**	52%	**24 197,7**	48%
9.	Panevėžio m.	**108 983,6**	**57 750,0**	53%	**50 882,5**	47%
10.	Panevėžio r.	**44 748,3**	**21 171,0**	47%	**23 987,4**	53%
2009 metai (nuo 2009-05-19 iki 2009-08-03)						
1.	Vilniaus m.	**630 813,3**	**336 157,0**	53%	**294 656,3**	47%
2.	Vilniaus r.	**96 062,8**	**61 684,0**	64%	**34 378,8**	36%
3.	Kauno m.	**462 414,6**	**208 722,0**	45%	**253 692,6**	55%
4.	Kauno r.	**111 388,4**	**54 203,0**	49%	**57 185,4**	51%
5.	Klaipėdos m.	**229 915,2**	**108 376,0**	47%	**121 539,2**	53%
6.	Klaipėdos r.	**62 821,4**	**30 507,0**	49%	**32 314,4**	51%
7.	Šiaulių m.	**158 413,9**	**85 033,0**	54%	**73 380,9**	46%
8.	Šiaulių r.	**60 554,9**	**32 867,0**	54%	**27 687,9**	46%
9.	Panevėžio m.	**138 900,0**	**76 340,0**	55%	**62 560,0**	45%
10.	Panevėžio r.	**51 255,9**	**27 022,0**	53%	**24 233,9**	47%
2009 metai (nuo 2009-08-04)						
1.	Vilniaus m.	**630 813,3**	**327 413,0**	52%	**303 400,0**	48%
2.	Vilniaus r.	**96 062,8**	**60 080,0**	63%	**35 982,8**	37%
3.	Kauno m.	**462 414,6**	**203 292,0**	44%	**259 123,0**	56%
4.	Kauno r.	**111 388,4**	**52 794,0**	47%	**58 594,4**	53%
5.	Klaipėdos m.	**229 915,2**	**105 557,0**	46%	**124 358,0**	54%
6.	Klaipėdos r.	**62 821,4**	**29 713,0**	47%	**33 108,4**	53%
7.	Šiaulių m.	**158 413,9**	**82 821,0**	52%	**75 592,9**	48%
8.	Šiaulių r.	**60 554,9**	**32 012,0**	53%	**28 542,9**	47%
9.	Panevėžio m.	**138 900,0**	**74 354,0**	54%	**64 546,0**	46%
10.	Panevėžio r.	**51 255,9**	**26 318,0**	51%	**24 937,9**	49%

Šaltinis: parengta pagal Savivaldybių tarybų 2008-2009 m. sprendimais patvirtintų savivaldybių biudžetų duomenis

7 PRIEDAS

ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ, DALYVAUSIANČIŲ MOKYKLŲ TOBULINIMO PROGRAMOS PROJEKTE „ENERGIJOS IŠLAIDŲ MAŽINIMO IR MOKYMOSI SĄLYGŲ GERINIMAS“, SĄRAŠAS PAGAL RENOVAVIMO EILIŠKUMĄ

Eil. Nr.	Mokyklos steigėjas	Mokyklos pavadinimas
1.	Zarasų rajono savivaldybės taryba	Zarasų Pauliaus Širvio vidurinė mokykla
2.	Švietimo ir mokslo ministerija	Vilniaus kurčiųjų internatinė mokykla
3.	Švenčionių rajono savivaldybės taryba	Švenčionių rajono Švenčionėlių pagrindinė mokykla
4.	Klaipėdos rajono savivaldybės taryba	Klaipėdos rajono Vėžaičių pagrindinė mokykla
5.	Alytaus rajono savivaldybės taryba	Alytaus rajono Alovės pagrindinė mokykla
6.	Telšių rajono savivaldybės taryba	Telšių rajono Viešvėnų pagrindinė mokykla
7.	Joniškio rajono savivaldybės taryba	Joniškio rajono Kriukų pagrindinė mokykla
8.	Kauno rajono savivaldybės taryba	Kauno rajono Zapyškio pagrindinė mokykla
9.	Rokiškio rajono savivaldybės taryba	Rokiškio rajono Panemunėlio pagrindinė mokykla
10.	Šilalės rajono savivaldybės taryba	Šilalės rajono Žadeikių pagrindinė mokykla
11.	Kalvarijos savivaldybės taryba	Kalvarijos savivaldybės Jungėnų pagrindinė mokykla
12.	Kretingos rajono savivaldybės taryba	Kretingos rajono Kūlupėnų Motiejaus Valančiaus pagrindinė mokykla
13.	Radviliškio rajono savivaldybės taryba	Radviliškio rajono Alksniupių pagrindinė mokykla
14.	Raseinių rajono savivaldybės taryba	Raseinių rajono Girkalnio pagrindinė mokykla
15.	Akmenės rajono savivaldybės taryba	Akmenės rajono Kivylių pagrindinė mokykla
16.	Kupiškio rajono savivaldybės taryba	Kupiškio rajono Noriūnų Jono Černiaus pagrindinė mokykla
17.	Lazdijų rajono savivaldybės taryba	Lazdijų rajono Kapčiamiesčio pagrindinė mokykla
18.	Panevėžio rajono savivaldybės taryba	Panevėžio rajono Žibartonių pagrindinė mokykla
19.	Prienų rajono savivaldybės taryba	Prienų rajono Balbieriškio pagrindinė mokykla
20.	Biržų rajono savivaldybės taryba	Biržų rajono Pačeriaukštės pagrindinė mokykla
21.	Tauragės rajono savivaldybės taryba	Tauragės rajono Lauksargių pagrindinė mokykla
22.	Varėnos rajono savivaldybės taryba	Varėnos rajono Marcinkonių pagrindinė mokykla
23.	Kaišiadorių rajono savivaldybės taryba	Kaišiadorių rajono Stasio Tijūnaičio Pravieniškių pagrindinė mokykla
24.	Šiaulių rajono savivaldybės taryba	Šiaulių rajono Kuršėnų Stasio Anglickio pagrindinė mokykla
25.	Ukmergės rajono savivaldybės taryba	Ukmergės Dukstynos pagrindinė mokykla
26.	Klaipėdos miesto savivaldybės taryba	Klaipėdos Gedminų pagrindinė mokykla
27.	Šilutės rajono savivaldybės taryba	Šilutės „Pamario“ pagrindinė mokykla
28.	Jonavos rajono savivaldybės taryba	Jonavos Raimundo Samulevičiaus pagrindinė mokykla
29.	Šiaulių miesto savivaldybės taryba	Šiaulių Jovaro pagrindinė mokykla
30.	Utenos rajono savivaldybės taryba	Utenos Aukštakalnio pagrindinė mokykla
31.	Vilniaus miesto savivaldybės taryba	Vilniaus Petro Vileišio pagrindinė mokykla
32.	Skuodo rajono savivaldybės taryba	Skuodo rajono Lenkimų Simono Daukanto

Eil. Nr.	Mokyklos steigėjas	Mokyklos pavadinimas
		pagrindinė mokykla
33.	Visagino miesto savivaldybės taryba	Visagino „Žiburio“ pagrindinė mokykla
34.	Vilniaus rajono savivaldybės taryba	Vilniaus rajono Kenos pagrindinė mokykla
35.	Pakruojo rajono savivaldybės taryba	Pakruojo rajono Pašvitinio pagrindinė mokykla
36.	Šalčininkų rajono savivaldybės taryba	Šalčininkų rajono Šalčininkėlių pagrindinė mokykla
37.	Šakių rajono savivaldybės taryba	Šakių vidurinė mokykla
38.	Kėdainių rajono savivaldybės taryba	Kėdainių Juozo Paukštelio gimnazija
39.	Alytaus miesto savivaldybės taryba	Alytaus Šaltinių vidurinė mokykla
40.	Vilkaviškio rajono savivaldybės taryba	Vilkaviškio rajono Gižų vidurinė mokykla
41.	Kelmės rajono savivaldybės taryba	Kelmės „Kražantės“ vidurinė mokykla
42.	Širvintų rajono savivaldybės taryba	Širvintų „Atžalyno“ vidurinė mokykla
43.	Mažeikių rajono savivaldybės taryba	Mažeikių Senamiesčio vidurinė mokykla
44.	Druskininkų savivaldybės taryba	Druskininkų savivaldybės Leipalingio vidurinė mokykla
45.	Marijampolės savivaldybės taryba	Marijampolės savivaldybės Želsvos pagrindinė mokykla
46.	Plungės rajono savivaldybės taryba	Plungės „Ryto“ vidurinė mokykla
47.	Kazlų Rūdos savivaldybės taryba	Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazija
48.	Molėtų rajono savivaldybės taryba	Molėtų vidurinė mokykla
49.	Pagėgių savivaldybės taryba	Pagėgių savivaldybės Stoniškių vidurinė mokykla
50.	Trakų rajono savivaldybės taryba	Trakų rajono Senųjų Trakų Kęstučio vidurinė mokykla
51.	Panevėžio miesto savivaldybės taryba	Panevėžio „Senvagės“ vidurinė mokykla
52.	Jurbarko rajono savivaldybės taryba	Jurbarko rajono Raudonės vidurinė mokykla
53.	Kauno miesto savivaldybės taryba	Kauno Kazio Griniaus vidurinė mokykla
54.	Pasvalio rajono savivaldybės taryba	Pasvalio „Lėvens“ vidurinė mokykla
55.	Palangos miesto savivaldybės taryba	Palangos Šventosios pagrindinė mokykla
56.	Ignalinos rajono savivaldybės taryba	Ignalinos Česlovo Kudabos vidurinė mokykla
57.	Rietavo savivaldybės taryba	Rietavo savivaldybės Tverų vidurinė mokykla
58.	Elektrėnų savivaldybės taryba	Elektrėnų savivaldybės Kietaviškių pagrindinė mokykla
59.	Anykščių rajono savivaldybės taryba	Anykščių rajono Debeikių pagrindinė mokykla
60.	Šiaulių apskrities viršininkas	Dabikinės specialioji internatinė mokykla
61.	Kauno apskrities viršininkas	Kėdainių specialioji internatinė mokykla
62.	Panevėžio apskrities viršininkas	Panevėžio specialioji internatinė mokykla
63.	Švietimo ir mokslo ministerija	Švietimo plėtotės centras

Šaltinis: Mokyklų tobulinimo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 759 (Žin., 2002, Nr. 54-2130; 2004, Nr. 57-1988; 2005, Nr. 11-340).

8 PRIEDAS

VILNIAUS ŽVĖRYNO GIMNAZIJOS
2 % GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ATASKAITA UŽ 2007 METUS

2006 metais iš viso surinkta: 53 387 Lt

Išlaidos 2007 metais:

5 000 Lt mokinių ir mokytojų kelionei į Italiją (pagal projektą)
770 Lt treniruoklis
343 Lt marškinėliai „Dolijai“
169,98 Lt kanceliarinės prekės
246 Lt toneris
203,01 Lt kompiuterinis stalas
Viso: 6 331,99 Lt

4 500 Lt pakeliami vartai (įvažiavimo)
326 Lt karnizai (I a koridoriuje)
21 407,42 Lt apšvietimui kabinetuose ir koridoriuose
15 832,18 Lt vaizdo stebėjimo kameros
Viso: 42065,6 Lt

Iš viso išlaidų per 2007 metus: 48 624,48 Lt

Likutis 2008 metams: 83 364,76 Lt

9 PRIEDAS

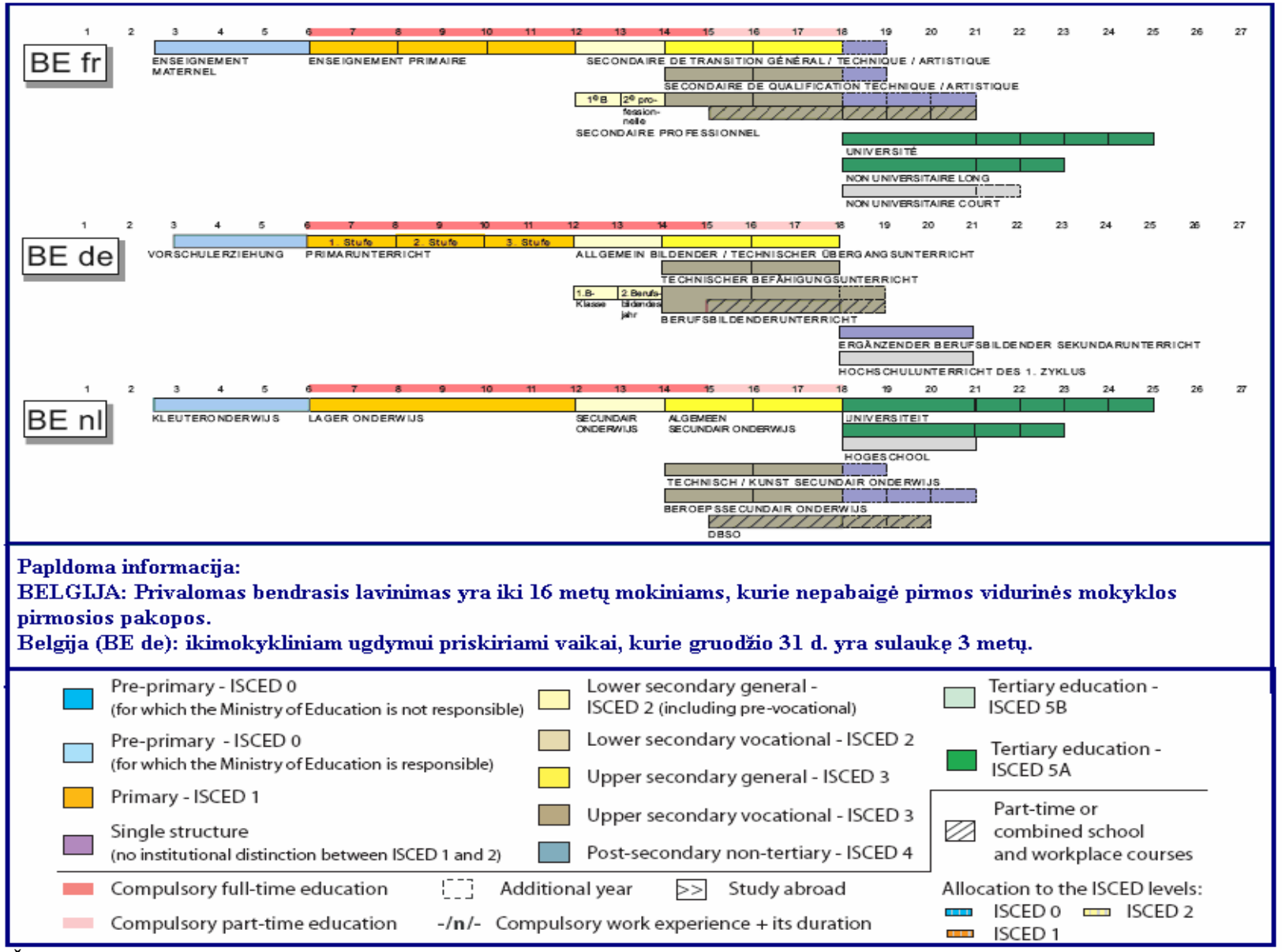
EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ SĄRAŠAS PAGAL ĮSTOJIMO METUS

NR.	VALSTYBĖ	VALSTYBĖS PAVADINIMO SUTRUMPINIMAS	ĮSTOJIMO Į ES METAI
1.	Belgija	BE	1952
2.	Italija	IT	1952
3.	Liuksemburgas	LU	1952
4.	Olandija	NL	1952
5.	Prancūzija	FR	1952
6.	Vokietija	DE	1952
7.	Airija	IE	1973
8.	Danija	DK	1973
9.	Jungtinė Karalystė	UK	1973
10.	Graikija	EL	1981
11.	Ispanija	ES	1986
12.	Portugalija	PT	1986
13.	Austrija	AT	1995
14.	Suomija	FI	1995
15.	Švedija	SE	1995
16.	Čekija	CZ	2004
17.	Estija	EE	2004
18.	Kipras	CY	2004
19.	Latvija	LV	2004
20.	Lenkija	PL	2004
21.	Lietuva	LT	2004
22.	Malta	MT	2004
23.	Slovakija	SK	2004
24.	Slovėnija	SI	2004
25.	Vengrija	HU	2004
26.	Bulgarija	BG	2007
27.	Rumunija	RO	2007

Šaltinis: parengta pagal ES panoramos duomenis. Plėtra visame žemynę // http://europa.eu/abc/panorama/whatdoes/index_lt.htm#continent [žiūrėta 2009 11 15]

10 PRIEDAS

BELGIJOS KARALYSTĖS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

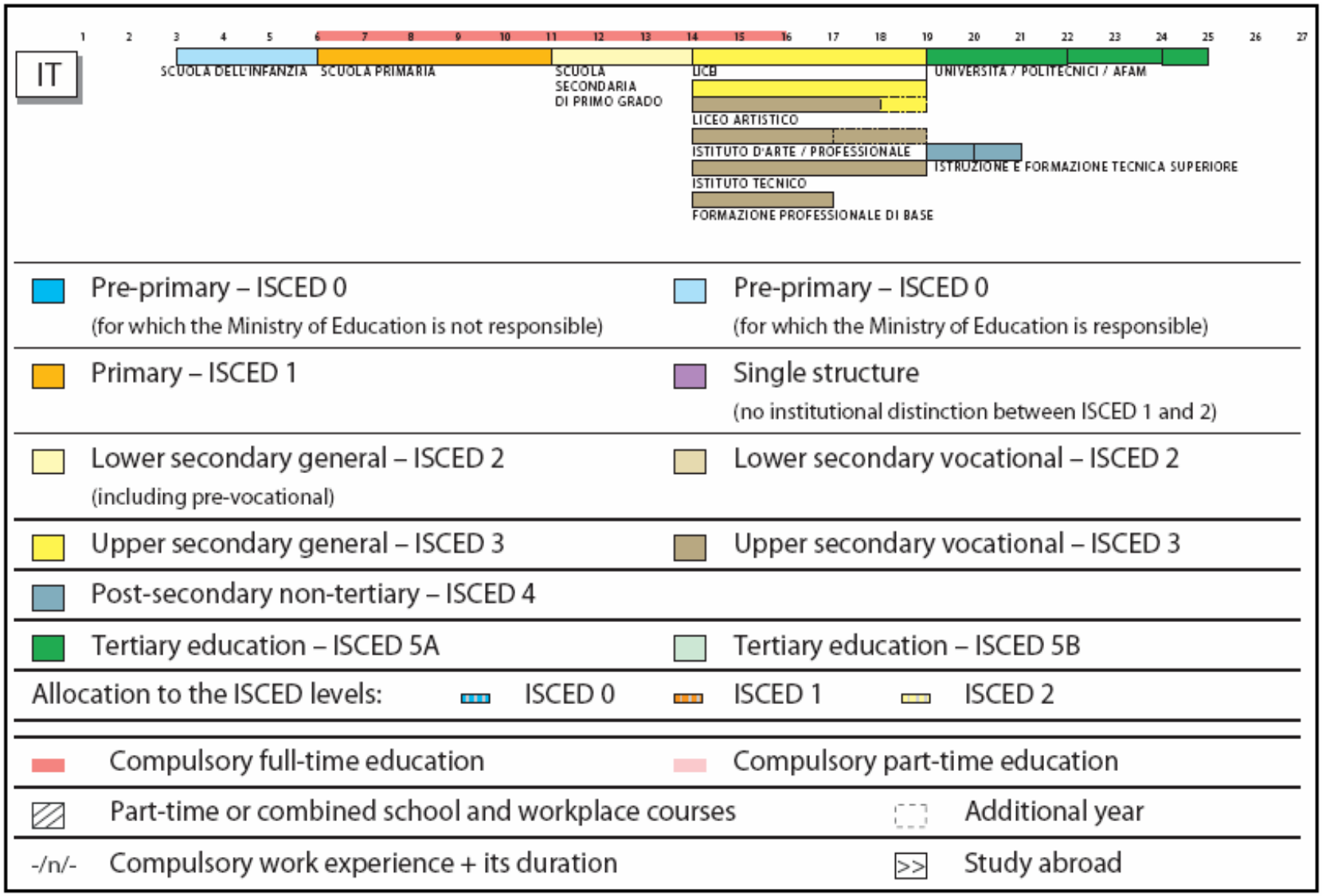

Papldoma informacija:
BELGIJA: Privalomas bendrasis lavinimas yra iki 16 metų mokiniams, kurie nepabaigė pirmos vidurinės mokyklos pirmosios pakopos.
Belgija (BE de): ikimokykliniam ugdymui priskiriami vaikai, kurie gruodžio 31 d. yra sulaukę 3 metų.

Šaltinis: Europos Komisijos leidinys „Key Data of Education in Europe on 2009“, Briuselis: 2009.

11 PRIEDAS

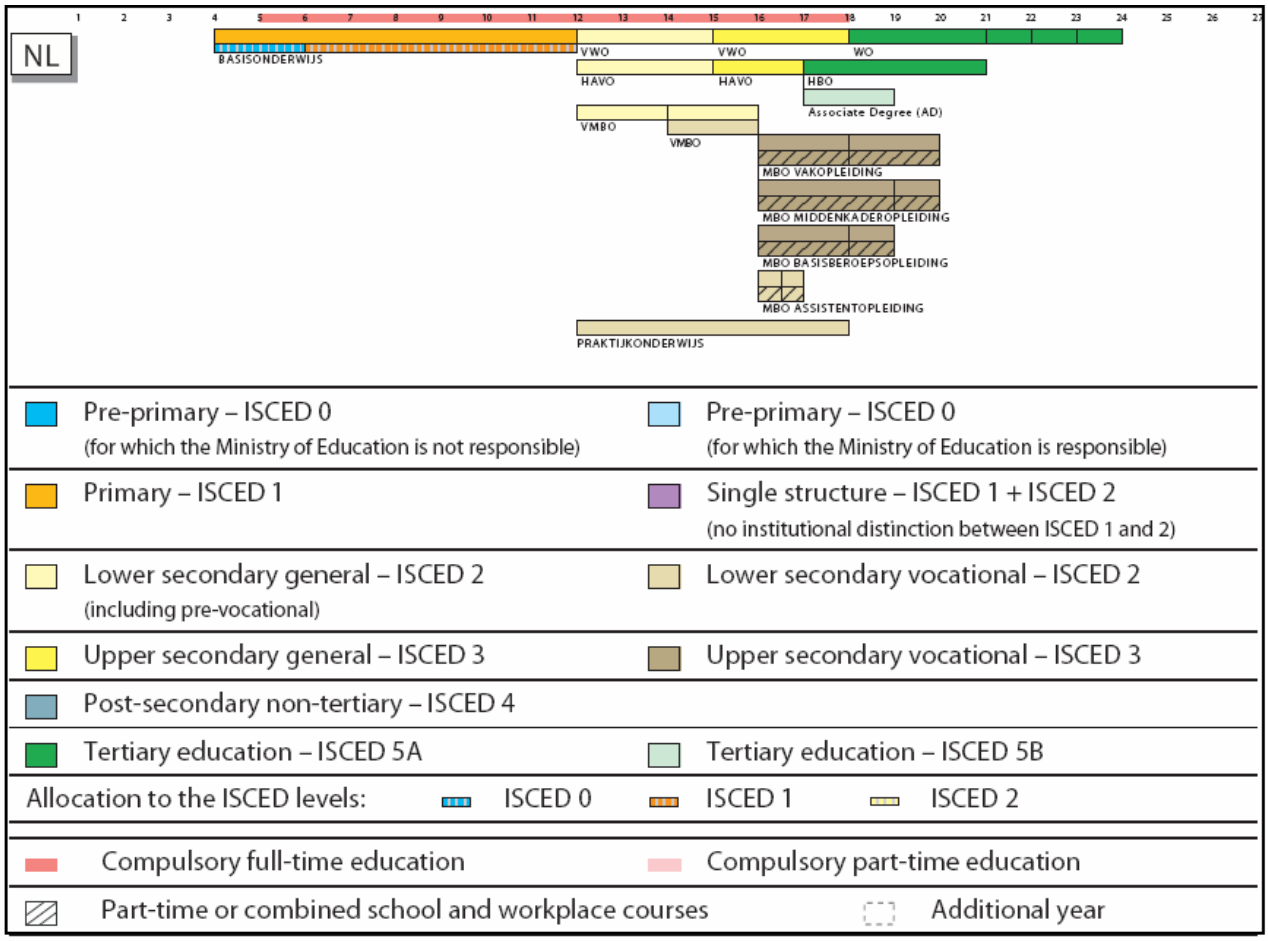
ITALIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos leidinys. Organisation of Education system in Italy, 2009. Organisation of the education system in Italy, 2009, 29 p. // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf [žiūrėta 2009 11 17].

12 PRIEDAS

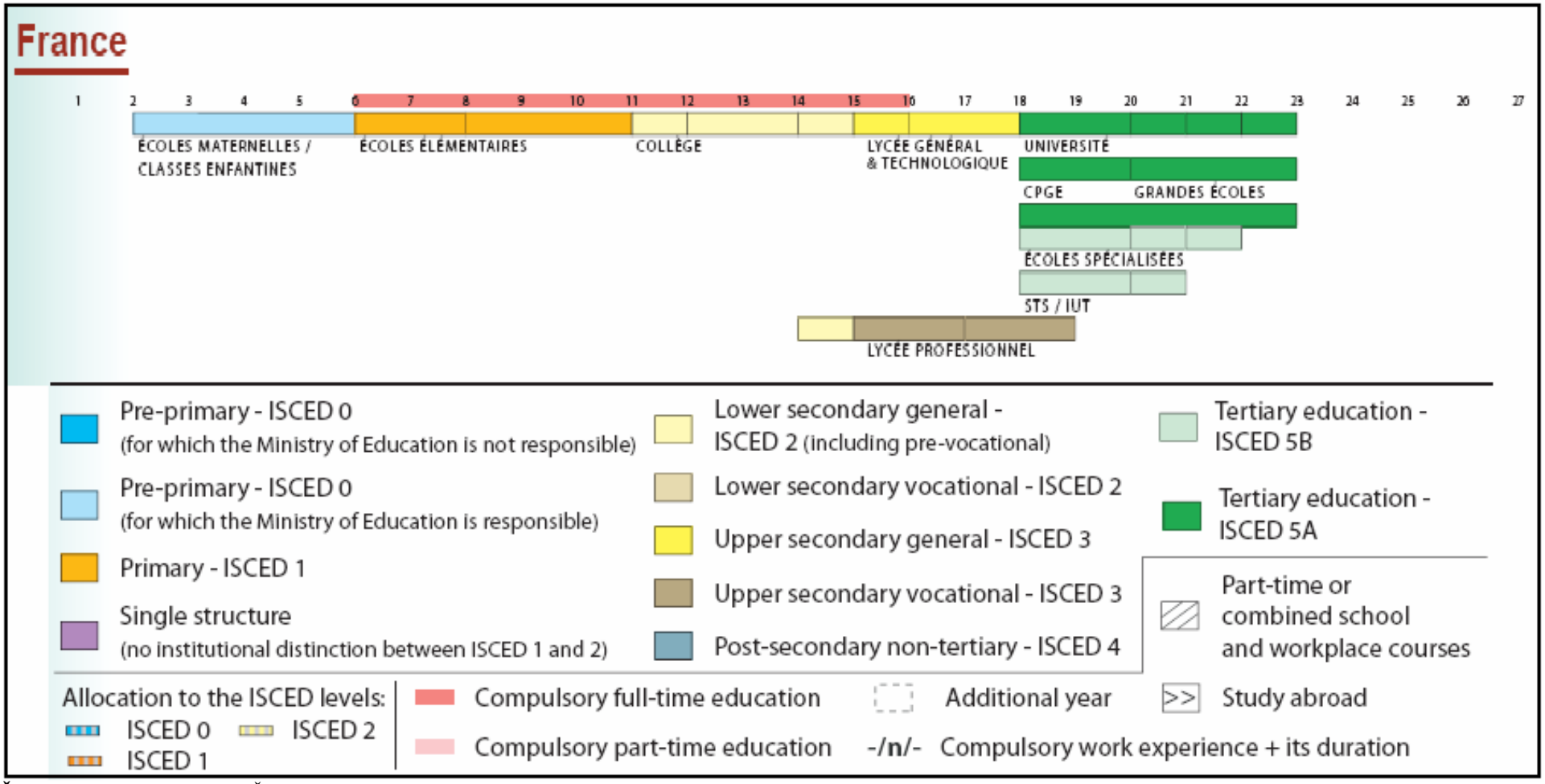
OLANDIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“// Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].

13 PRIEDAS

PRANCŪZIJOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“// Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].

14 PRIEDAS

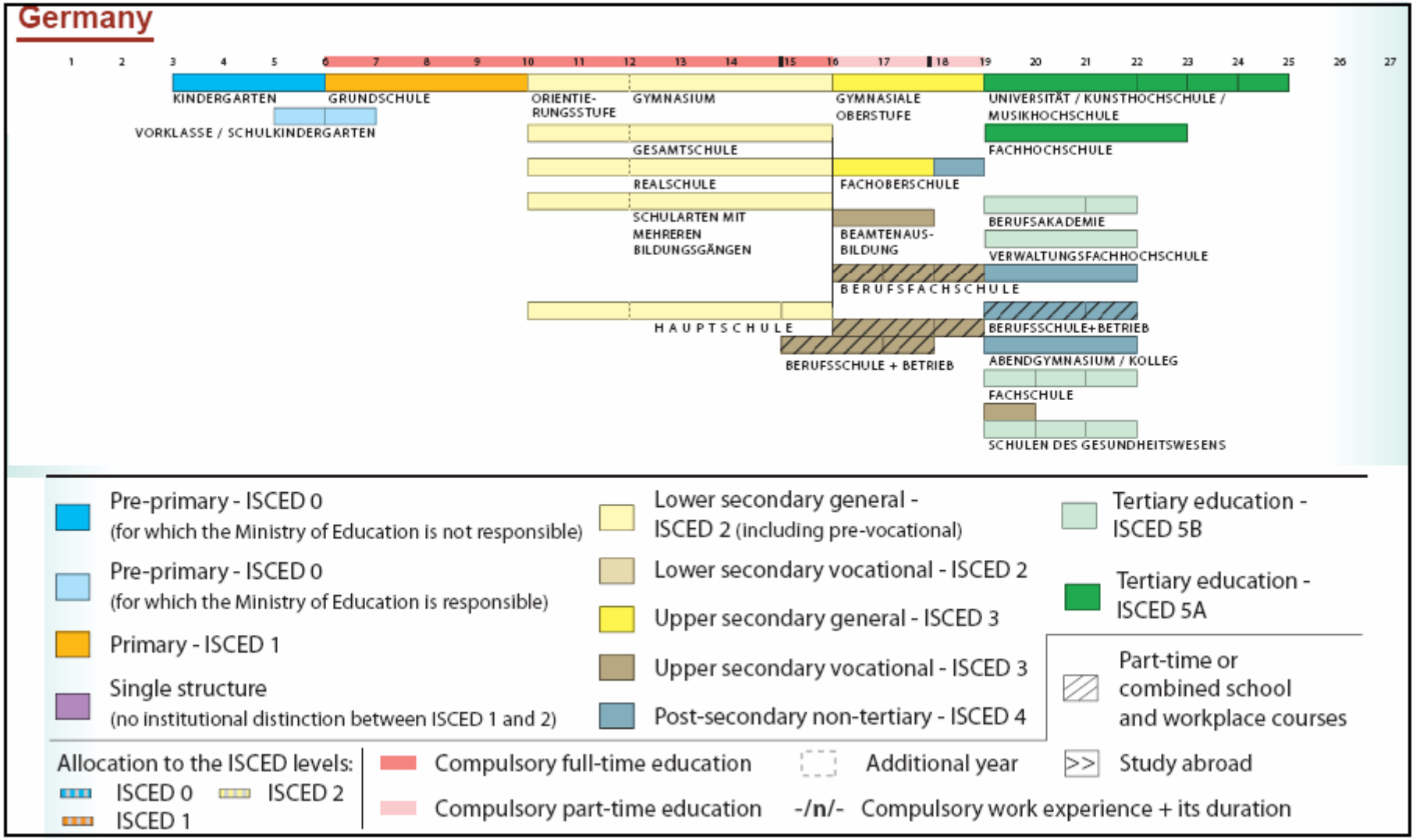
PRIVALOMAS MOKYMAS EUROPOJE (2009)

VALSTYBĖS	Dieninis privalomas ugdymas *(full-time)*		Neakivaizdinis privalomas ugdymas *(part-time)*	Iš viso metų dieninio privalomo ugdymo *(full-time)*
	Pradžia	Pabaiga	Pabaigimo metai	
BE fr	6	15	18	9
BE de	6	15	18	9
BE nl	6	15	18	9
BG	7	16	na	9
CZ	6	15	na	9
DK	6	16	na	10
DE (majority of *Länder*)	6	15	18	9
DE (few *Länder*)	6	16	19	10
EE	7	16	na	9
IE	6	16	na	10
EL	5	15	na	10
ES	6	16	na	10
FR	6	16	na	10
IT	6	16	na	10
CY	4 years and 8 months	15	na	10 years and 4 months
LV	5	16	na	11
LT	**7**	**16**	**na**	**9**
LU	4	15	na	11
HU	5	18	na	13
MT	5	16	na	11
NL	5	18	na	13
AT	6	15	na	9
PL	6	16	18	10
PT	6	15	na	9
RO	6	16	na	10
SI	6	15	na	9
SK	6	16	na	10
FI	7	16	na	9
SE	7	16	na	9
UK-ENG/WLS	5	16	na	11
UK-NIR	4	16	na	12
UK-SC	5	16	na	11
IS	6	16	na	10
LI	6	15	na	9
NO	6	16	na	10
TR	6	14	na	8

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „Compulsory Education in Europe, 2009/10“/ Prieiga per internetą:http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/compulsory_education/106EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].

15 PRIEDAS

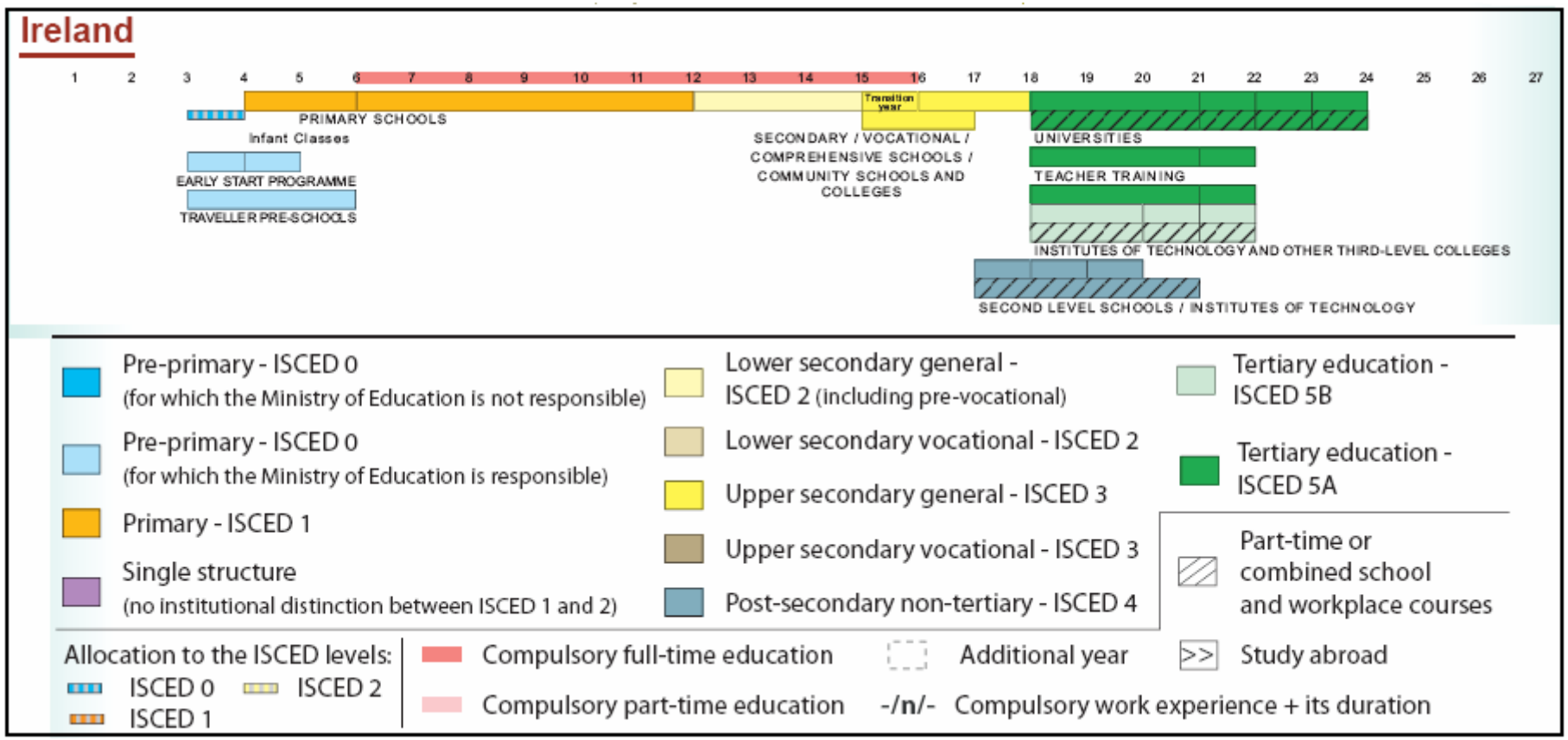
VOKIETIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].

16 PRIEDAS

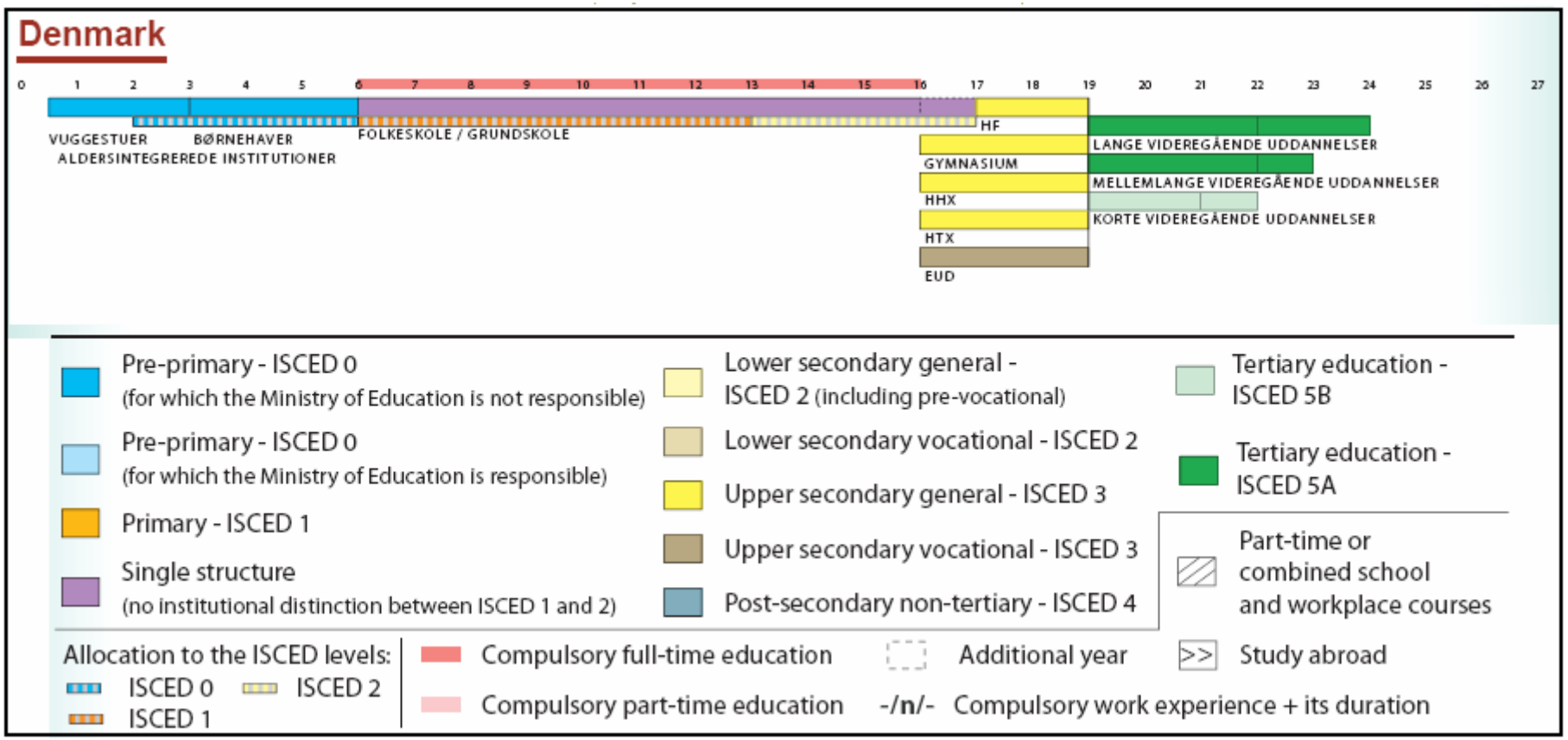
AIRIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“ // Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 20].

17 PRIEDAS

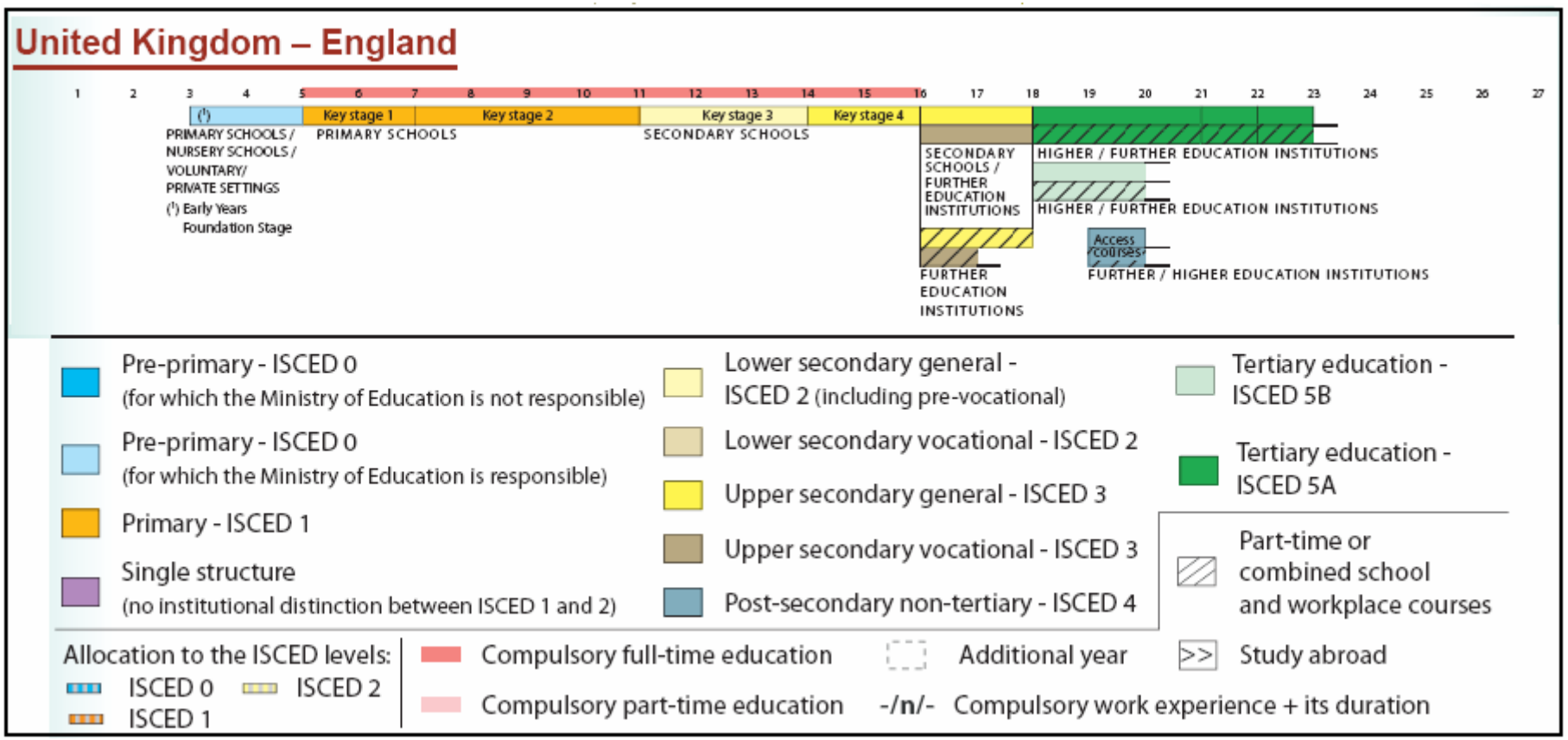
DANIJOS KARALYSTĖS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

18 PRIEDAS

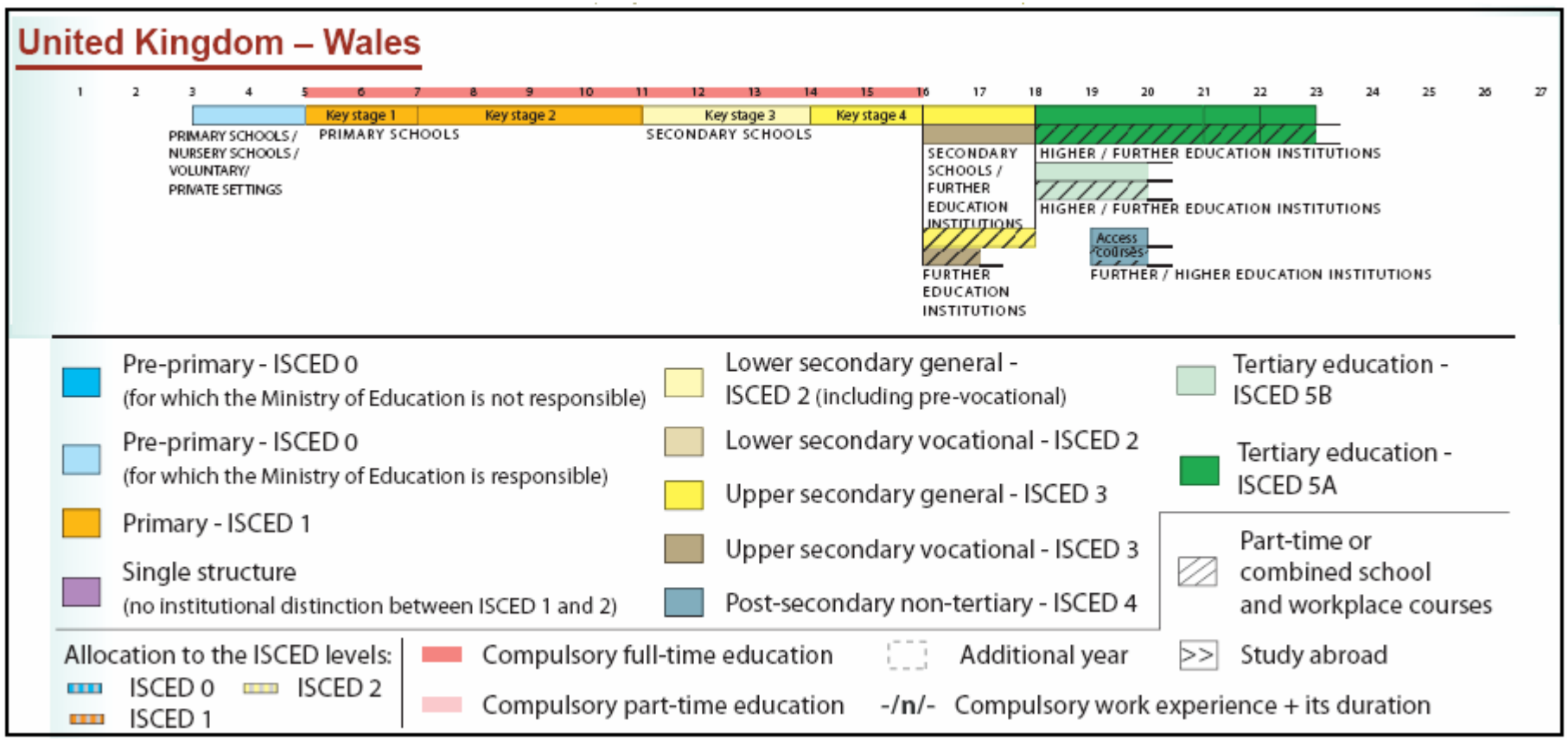
JUNGTINĖS KARALYSTĖS-ANGLIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

19 PRIEDAS

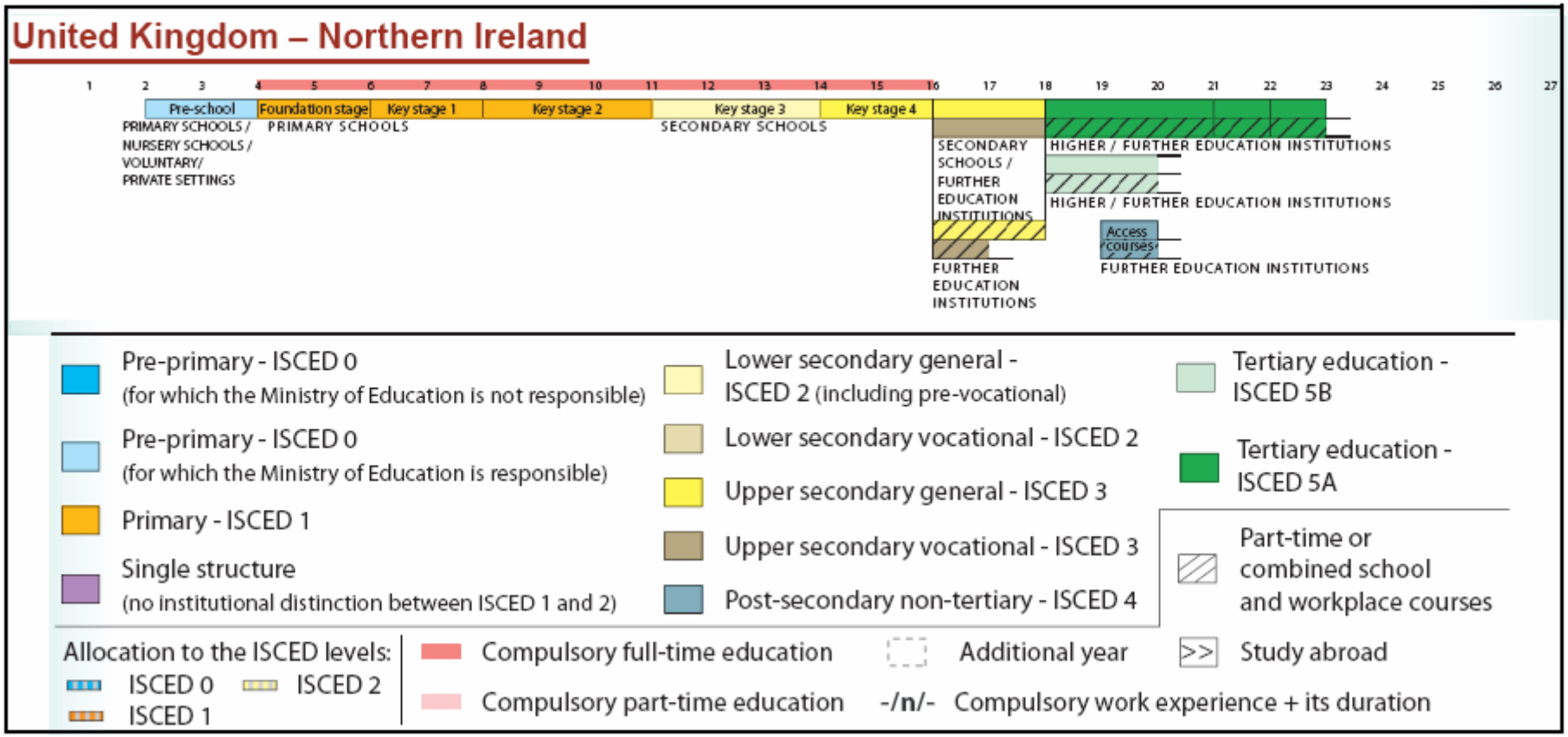
JUNGTINĖS KARALYSTĖS-VELSO ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

20 PRIEDAS

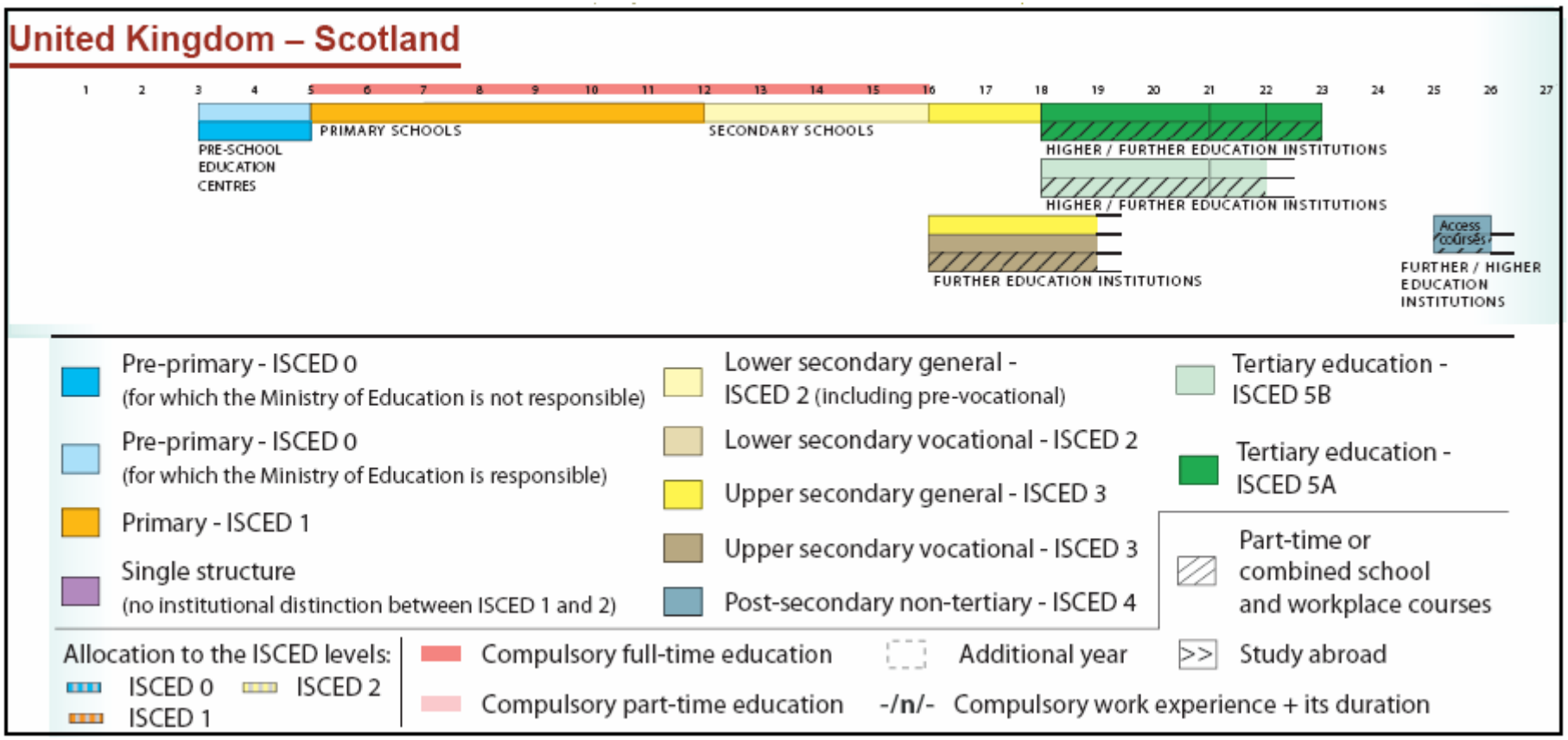
JUNGTINĖS KARALYSTĖS-ŠIAURĖS AIRIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

21 PRIEDAS

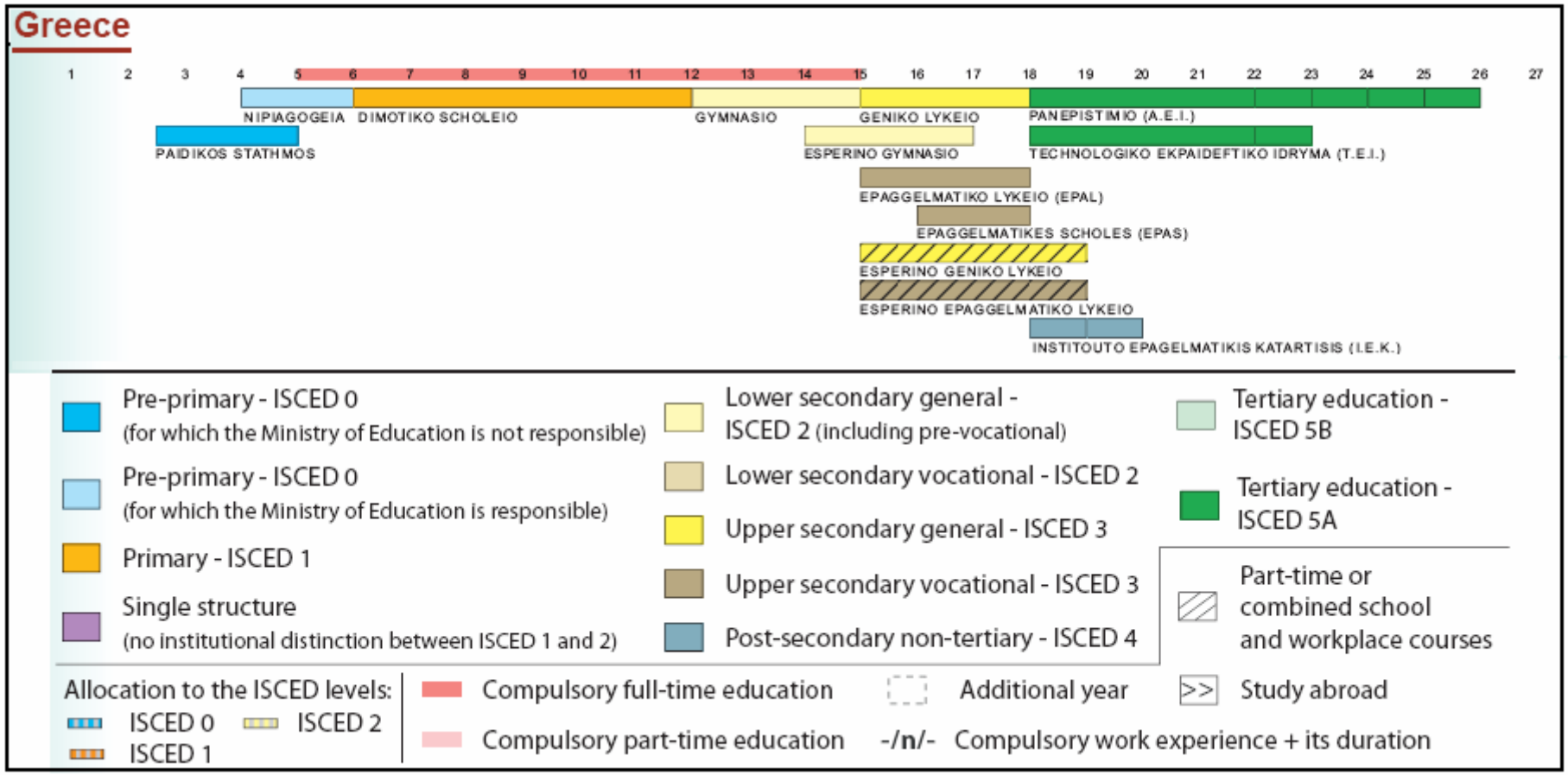
JUNGTINĖS KARALYSTĖS-ŠKOTIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

22 PRIEDAS

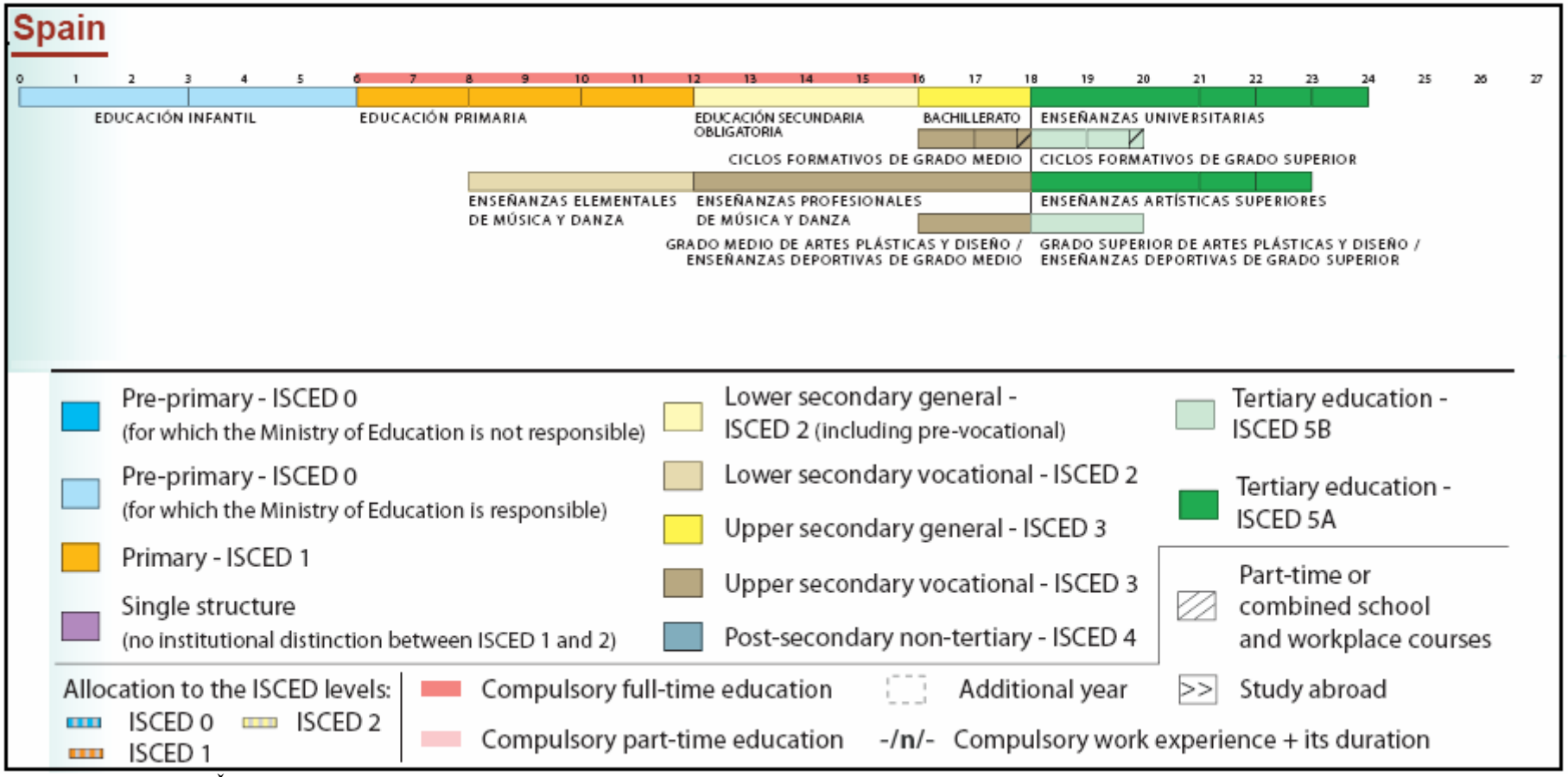
GRAIKIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

23 PRIEDAS

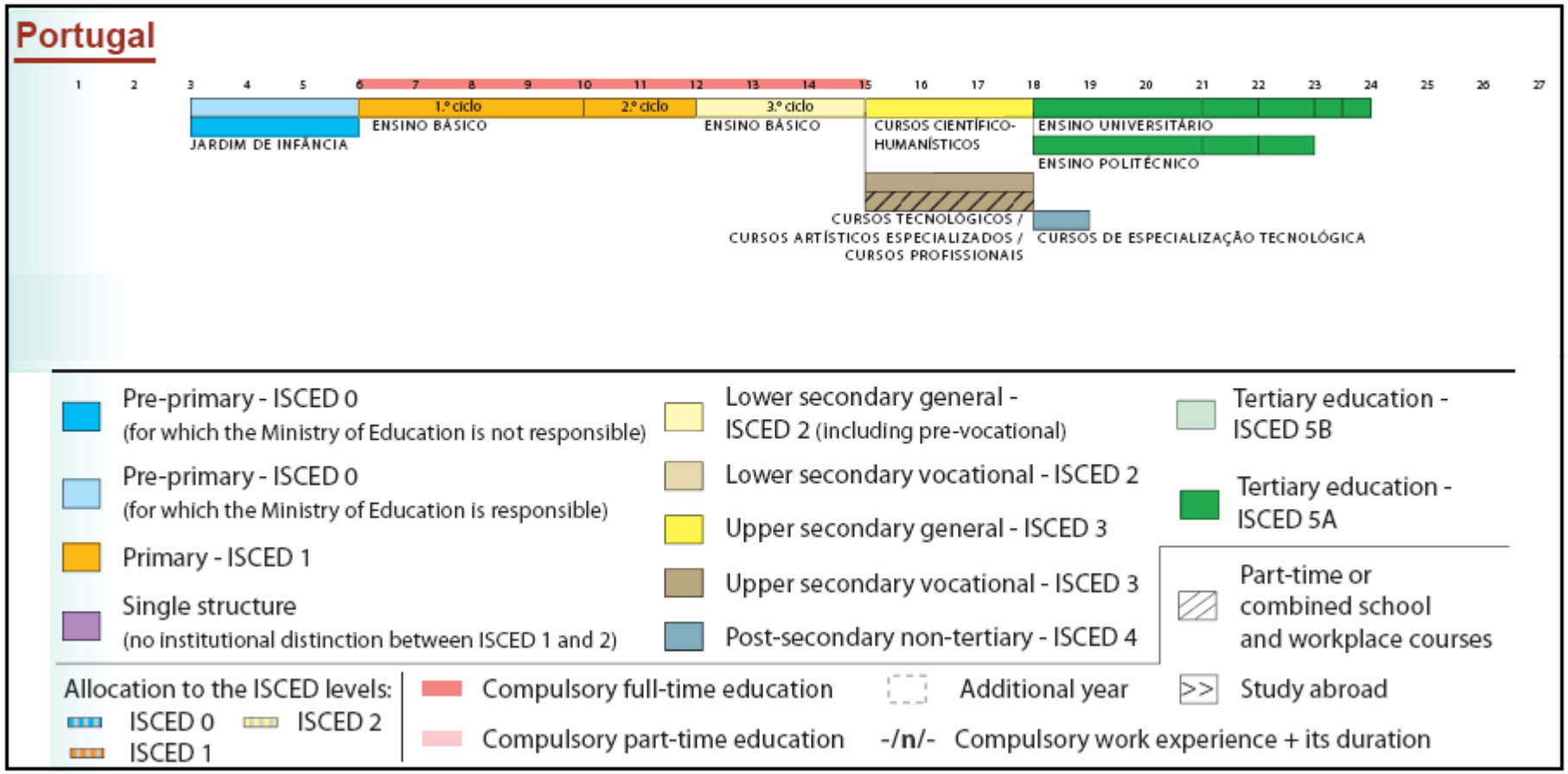
ISPANIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

24 PRIEDAS

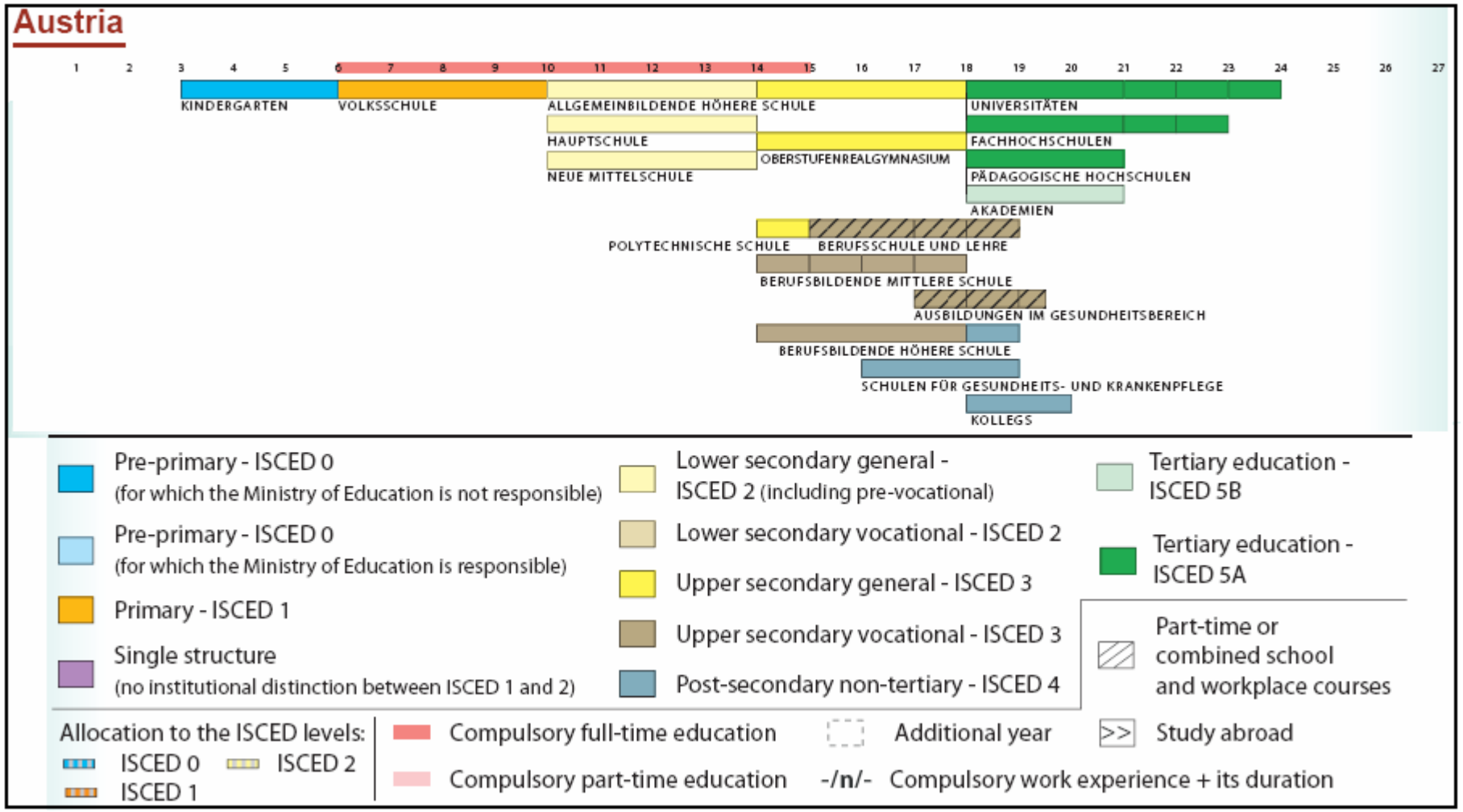
PORTUGALIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

25 PRIEDAS

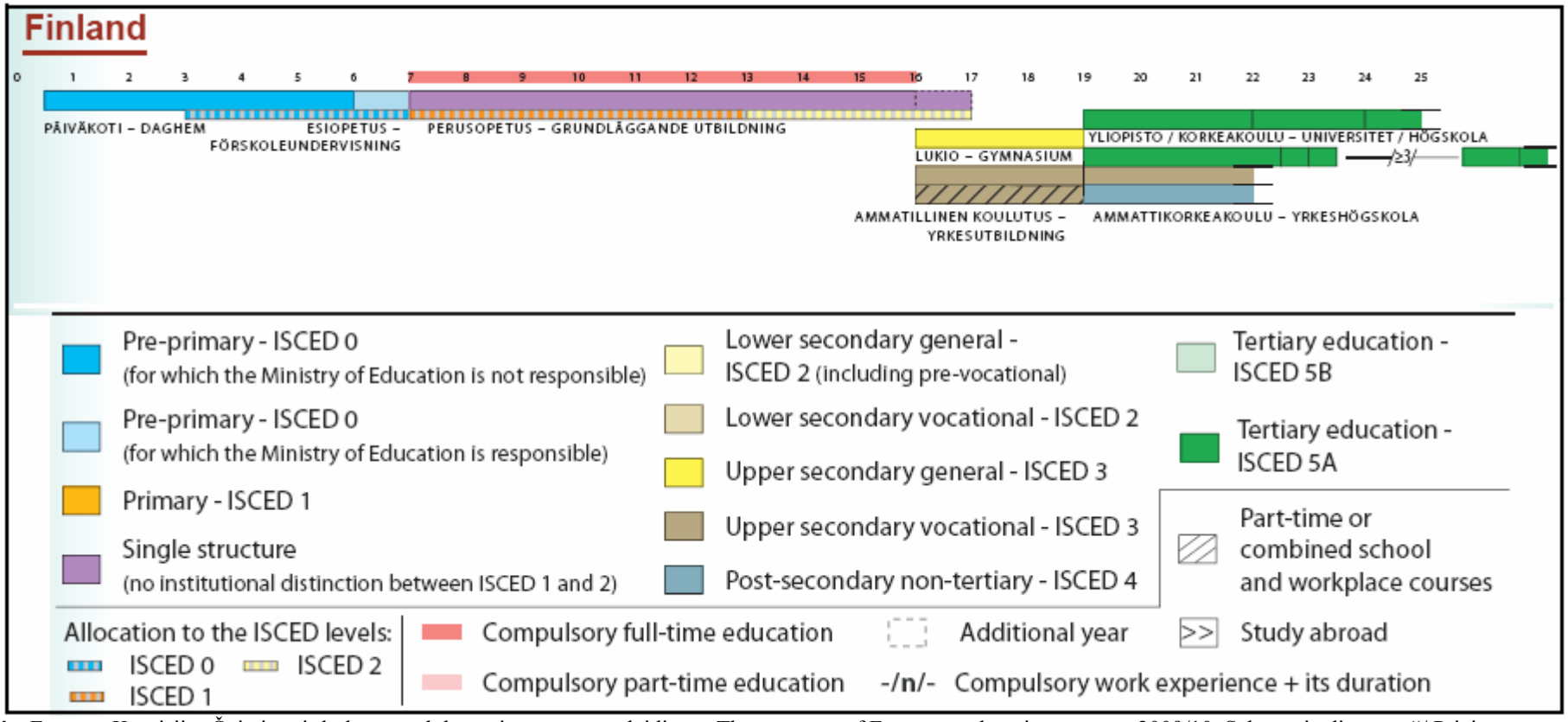
AUSTRIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“// Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

26 PRIEDAS

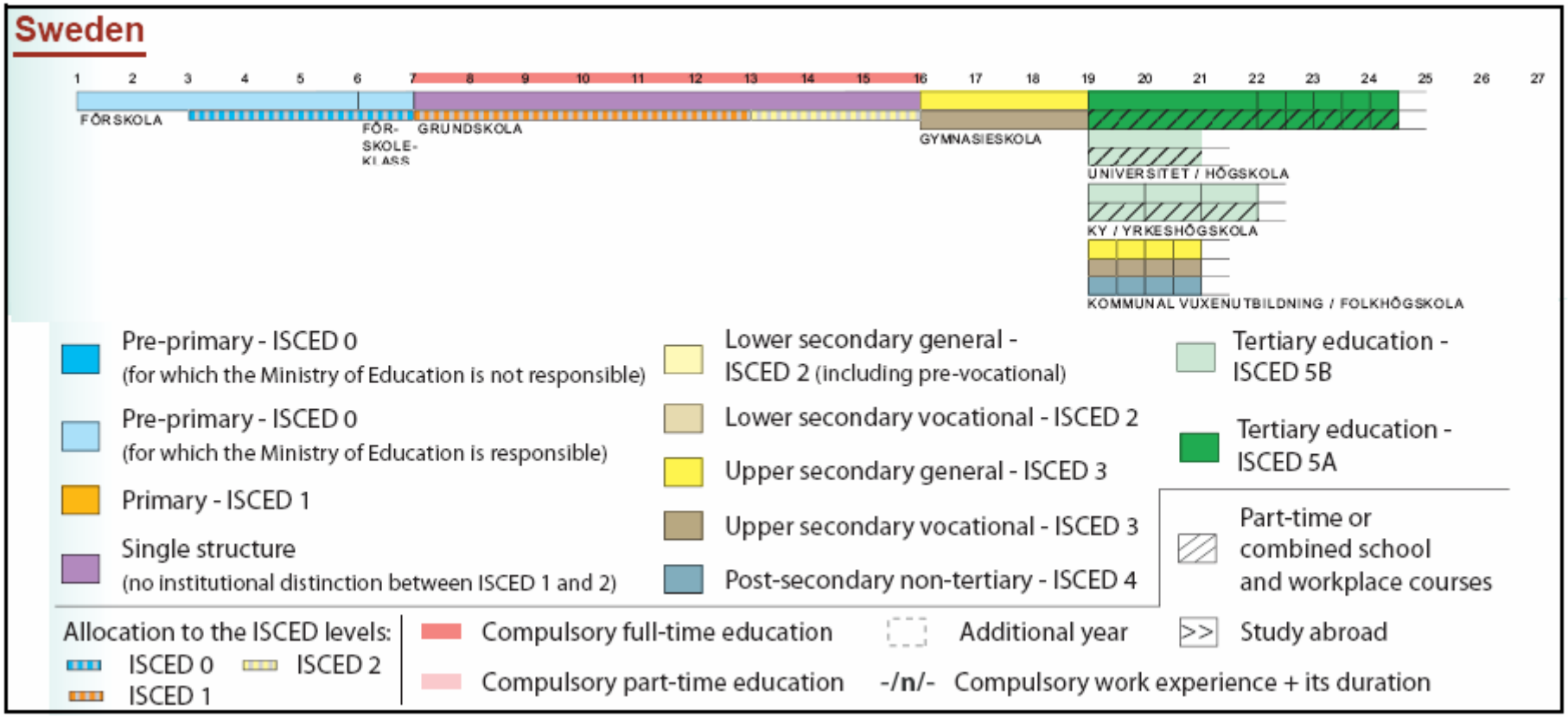
SUOMIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

27 PRIEDAS

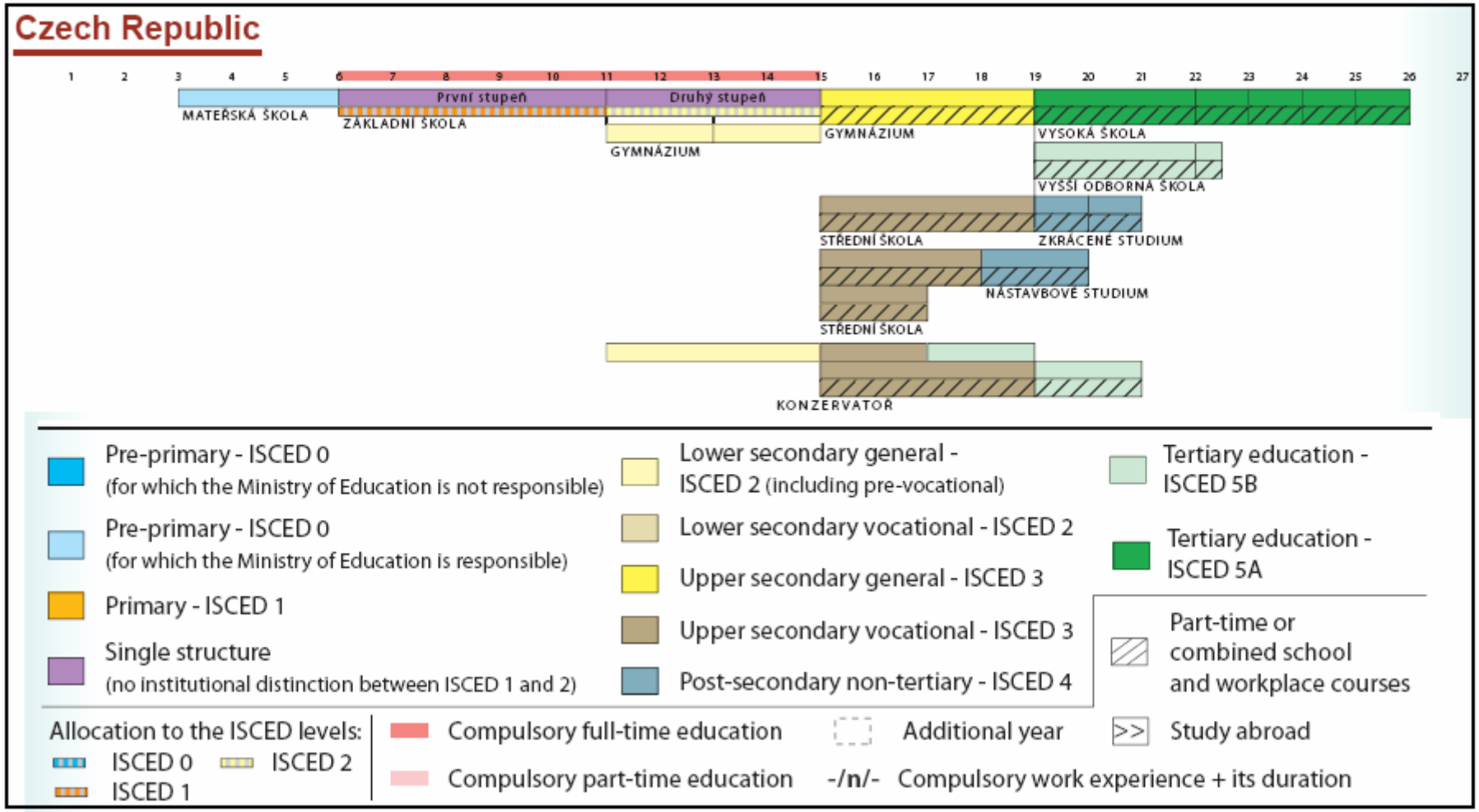
ŠVEDIJOS KARALYSTĖS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

28 PRIEDAS

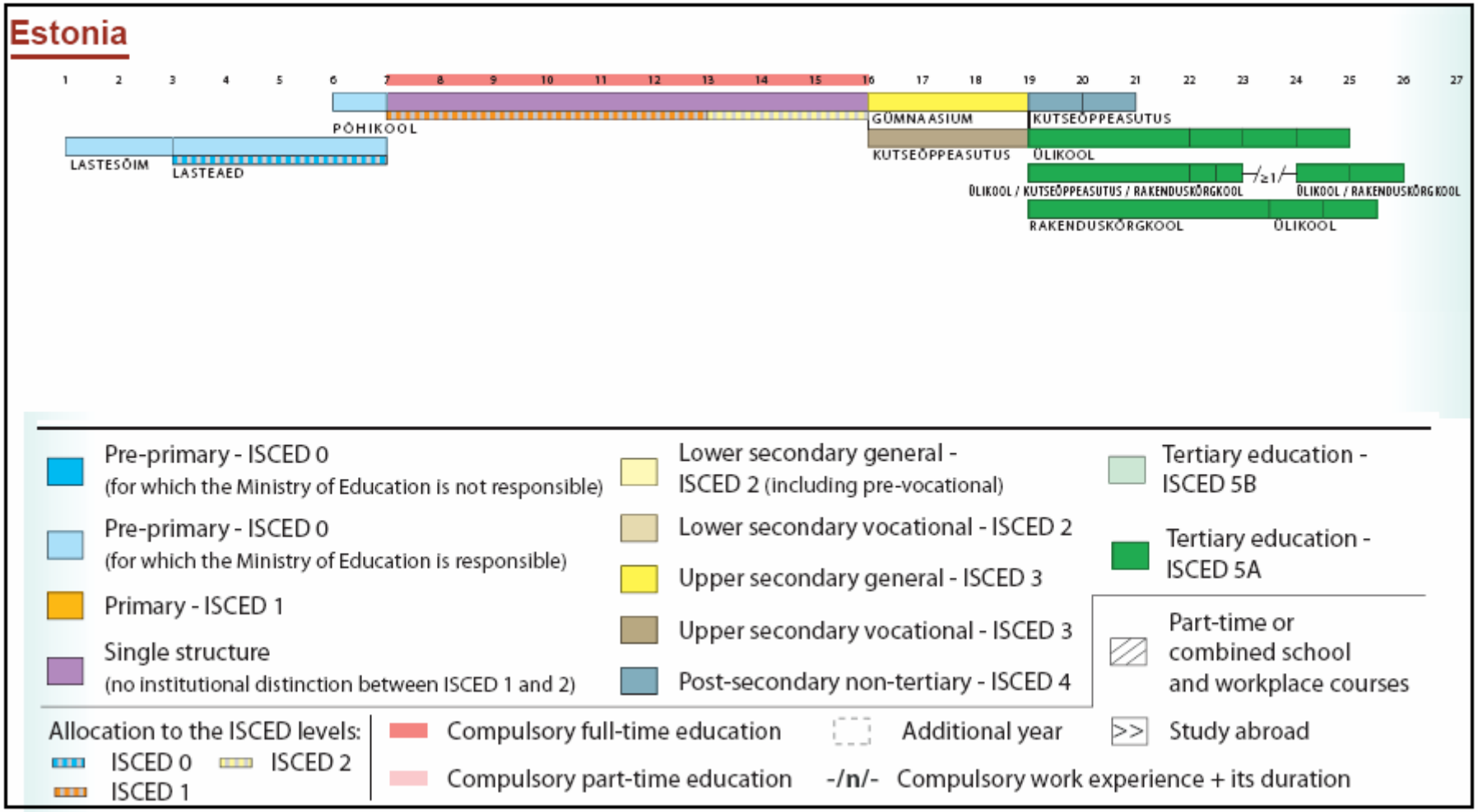
ČEKIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22]

29 PRIEDAS

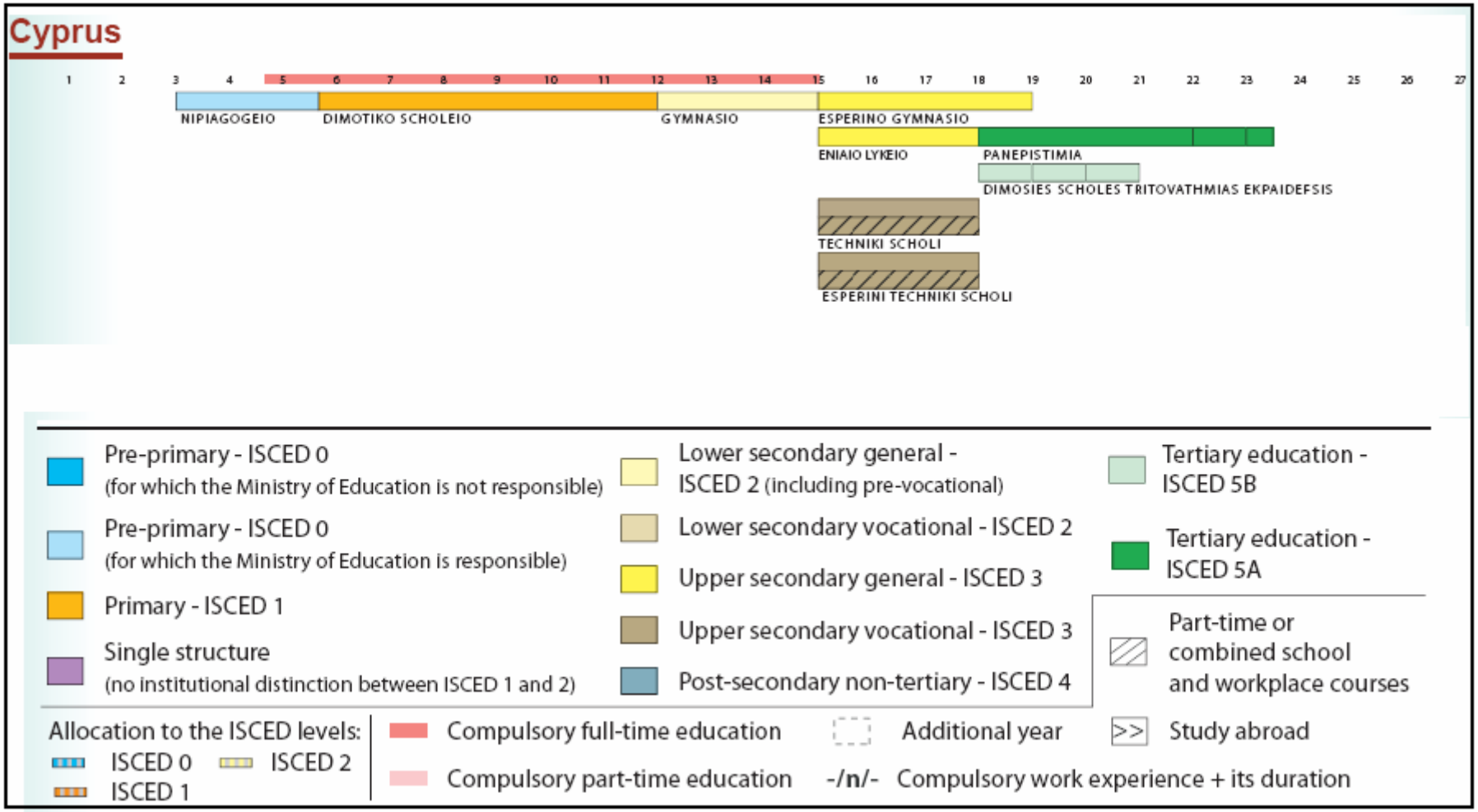
ESTIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22]

30 PRIEDAS

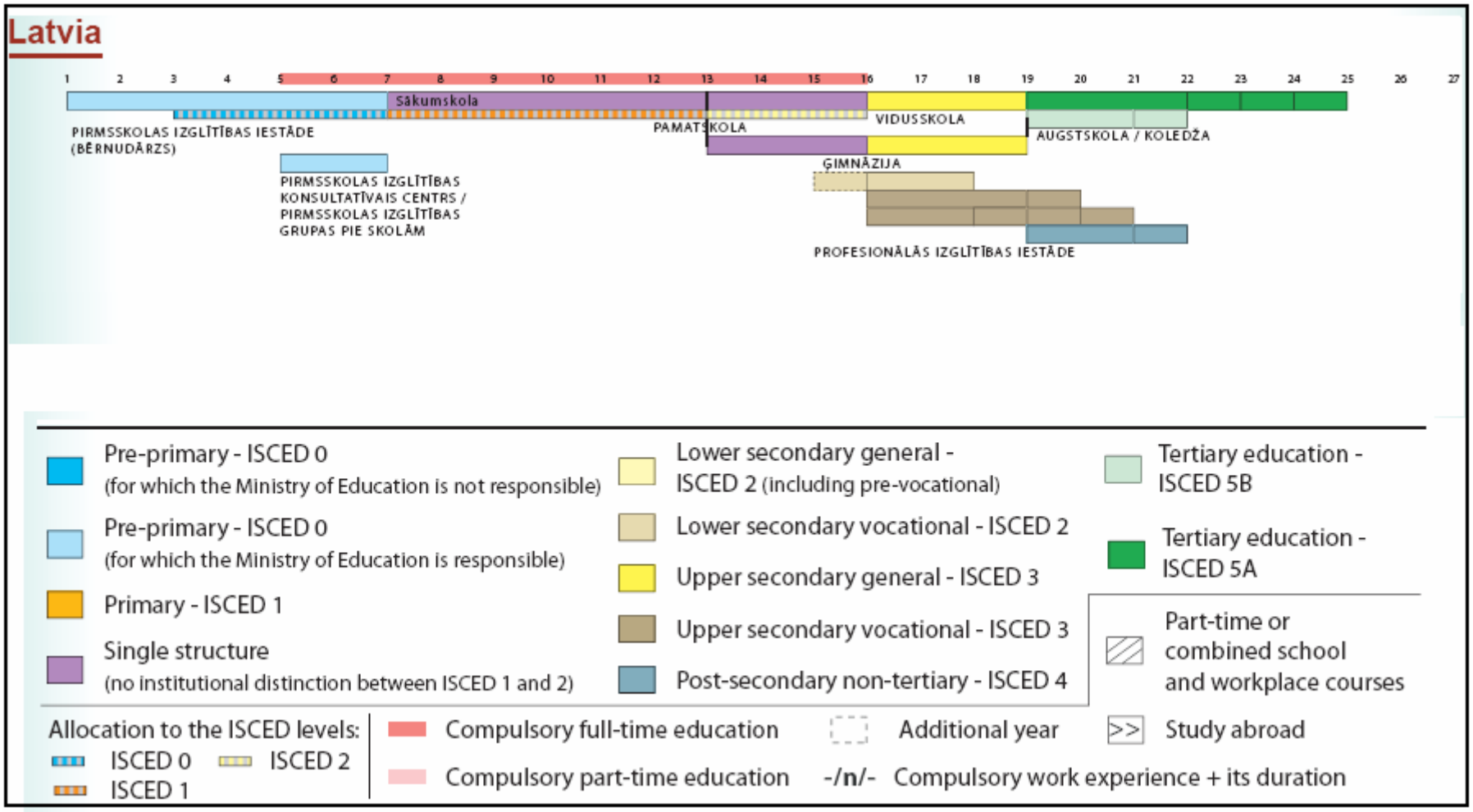
KIPRO ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22].

31 PRIEDAS

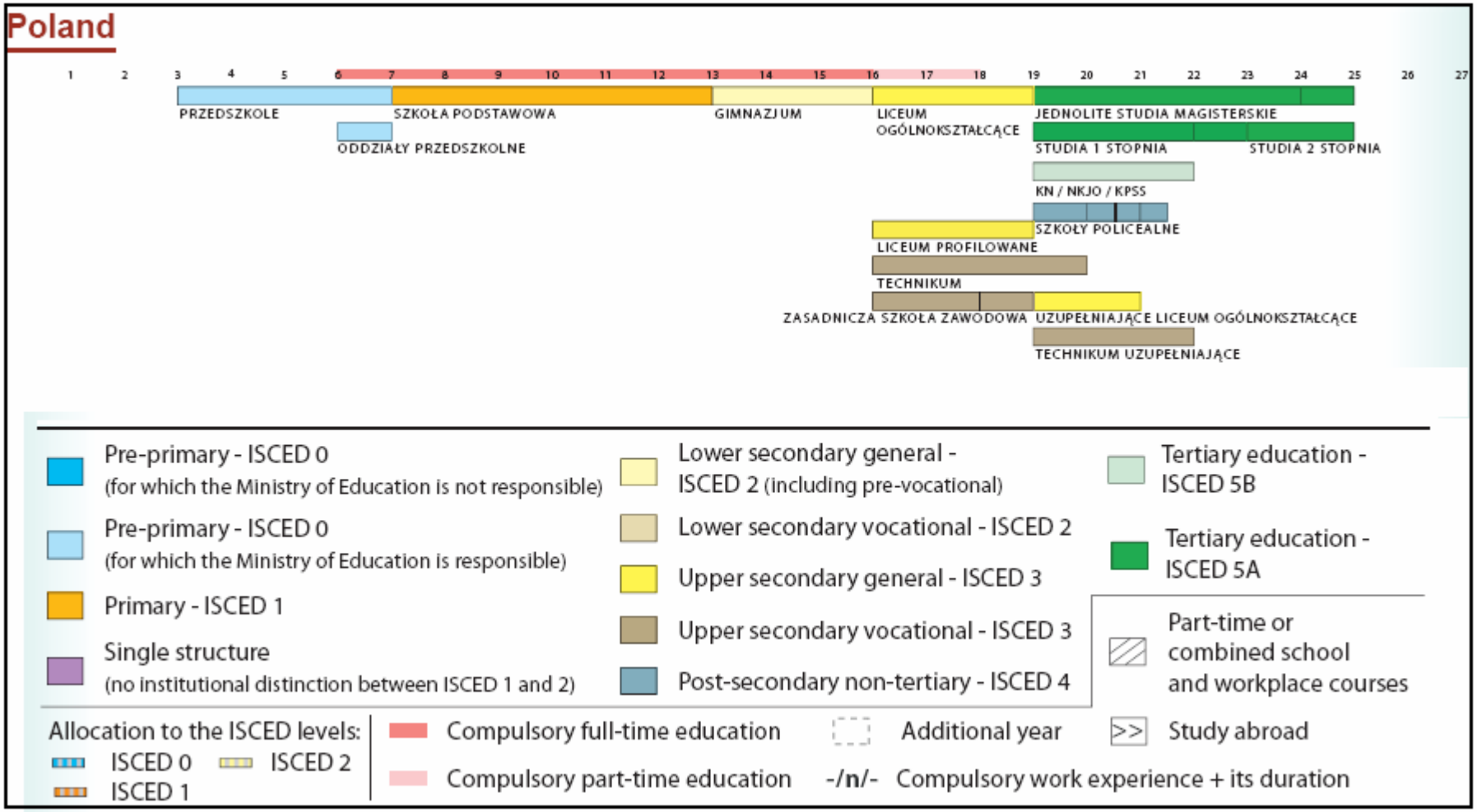
LATVIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22]

32 PRIEDAS

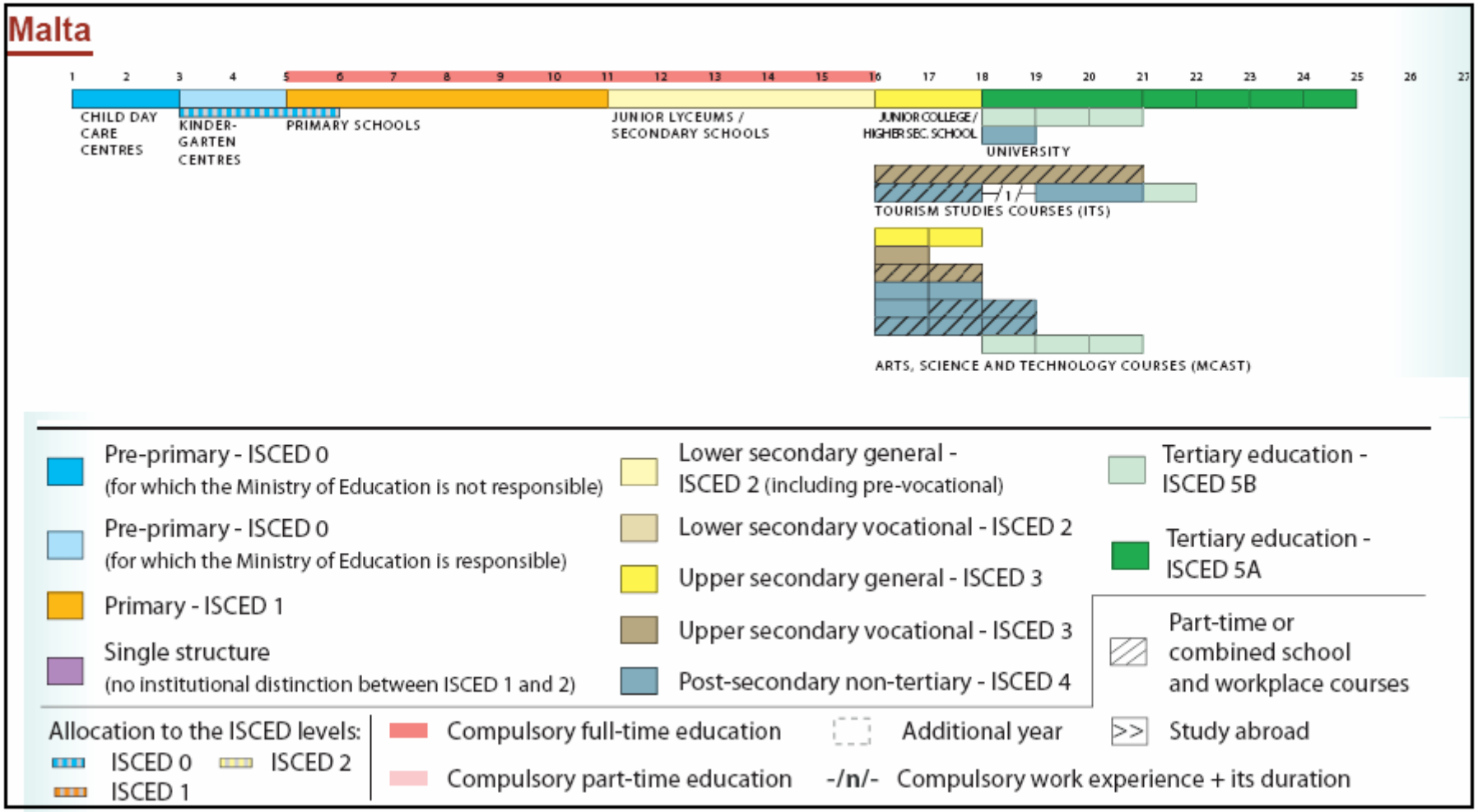
LENKIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 22]

33 PRIEDAS

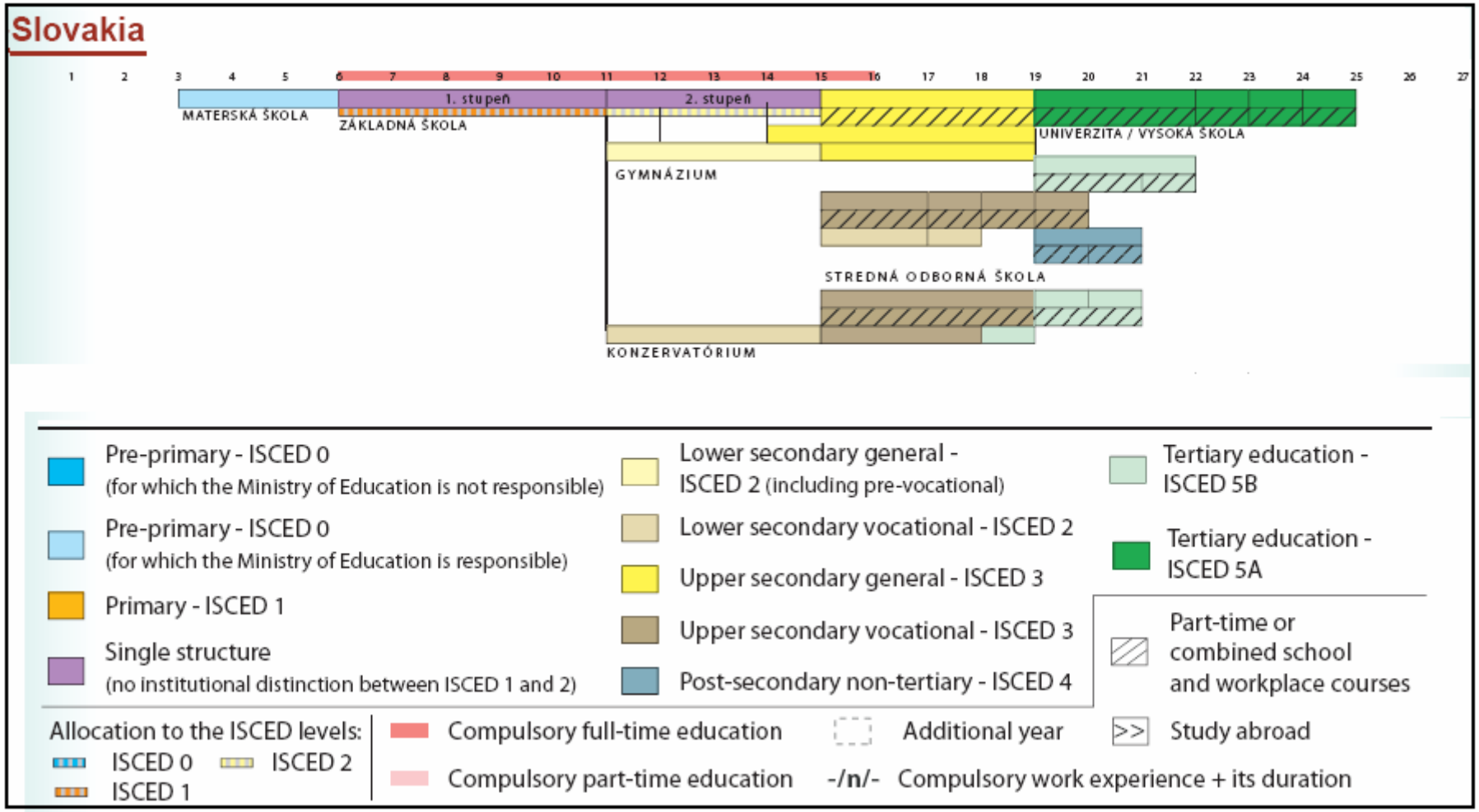
MALTOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

34 PRIEDAS

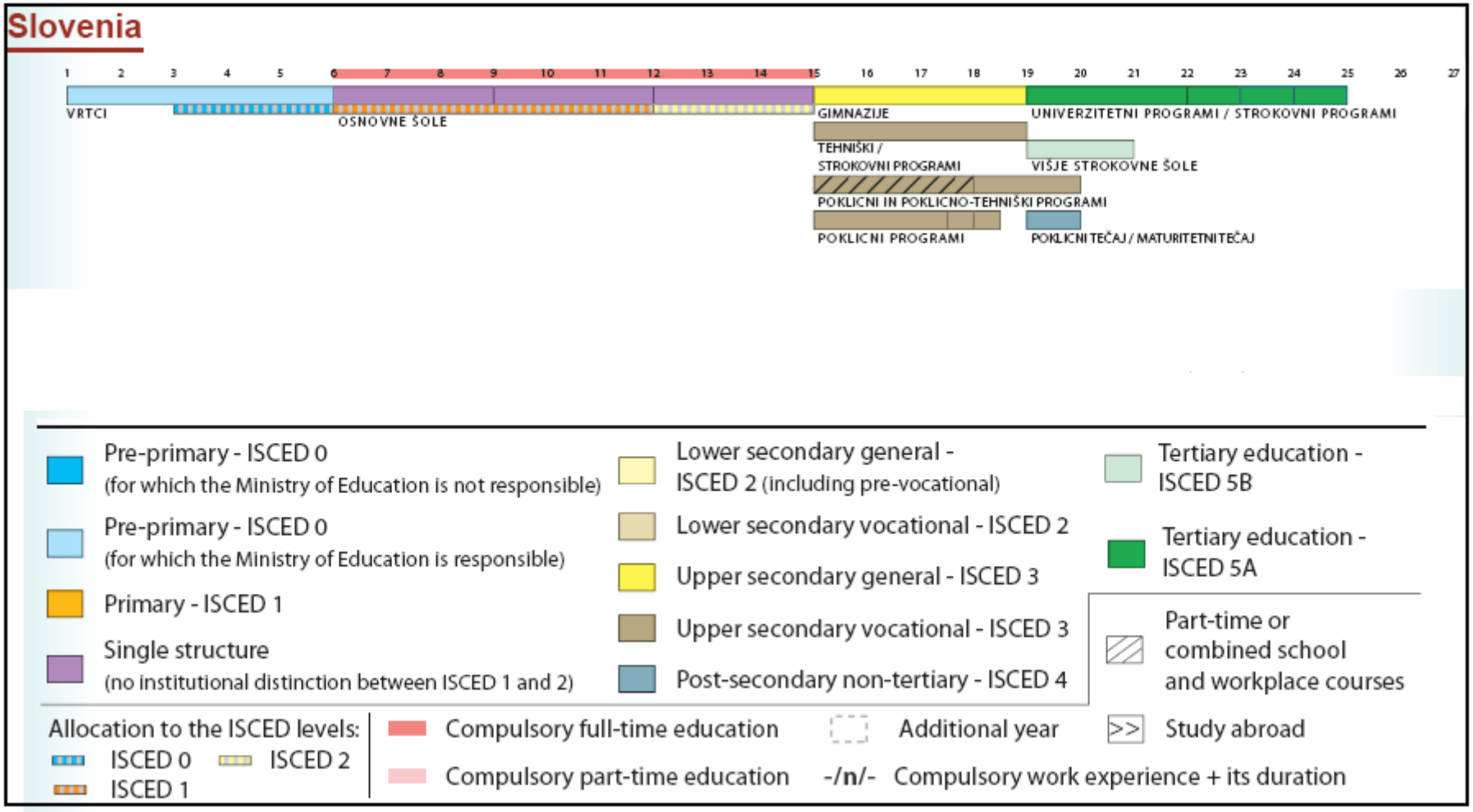
SLOVAKIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

35 PRIEDAS

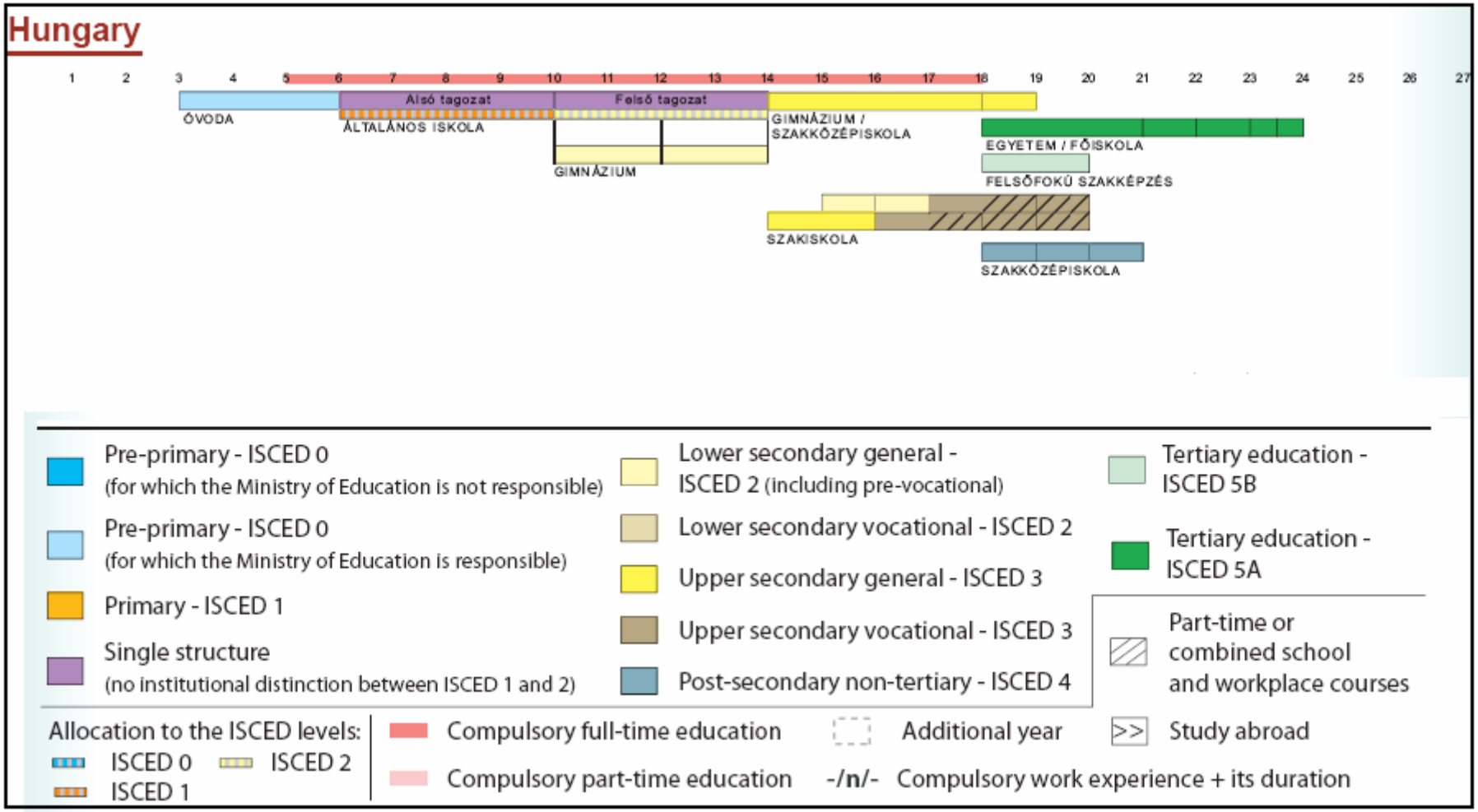
SLOVĖNIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

36 PRIEDAS

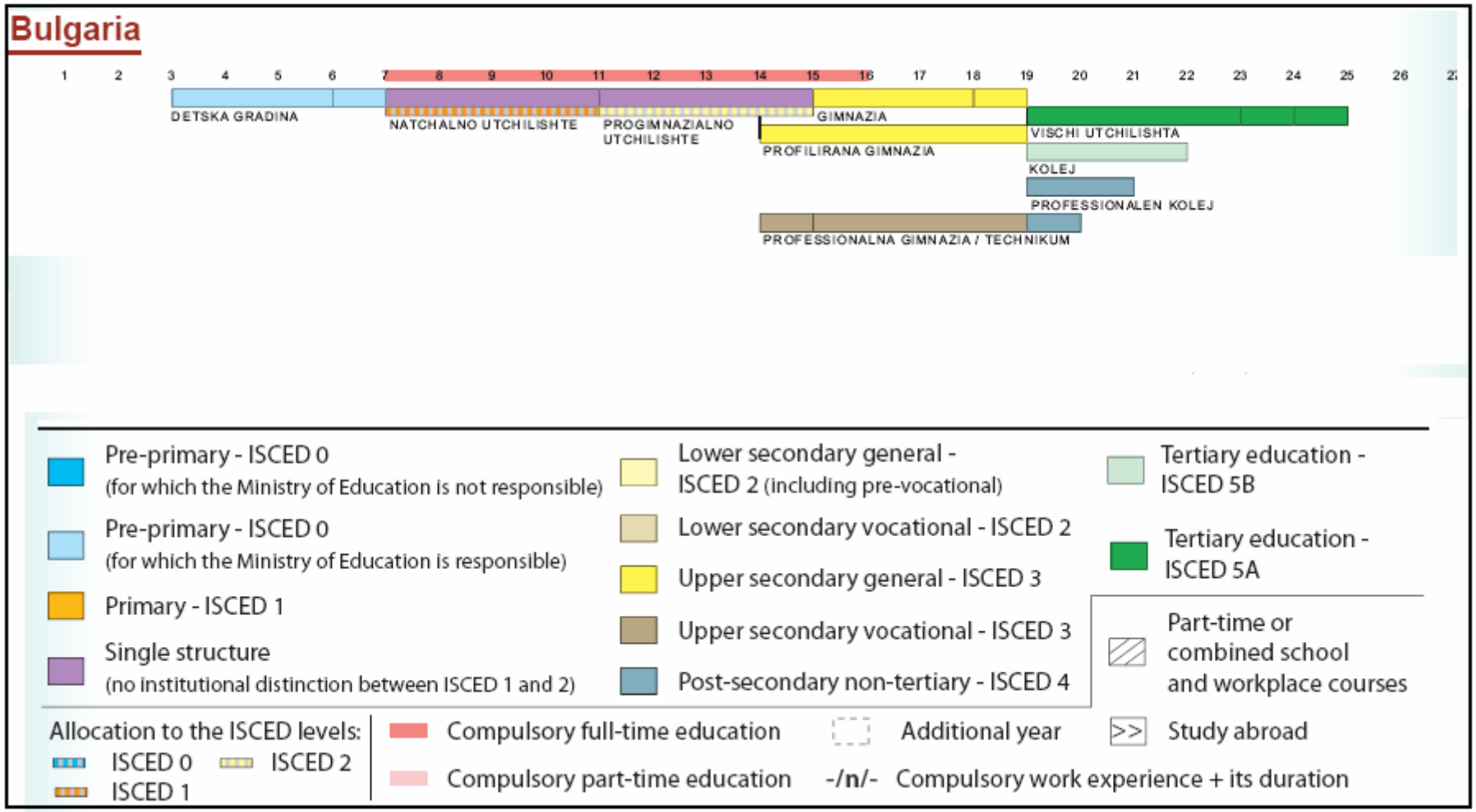
VENGRIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

37 PRIEDAS

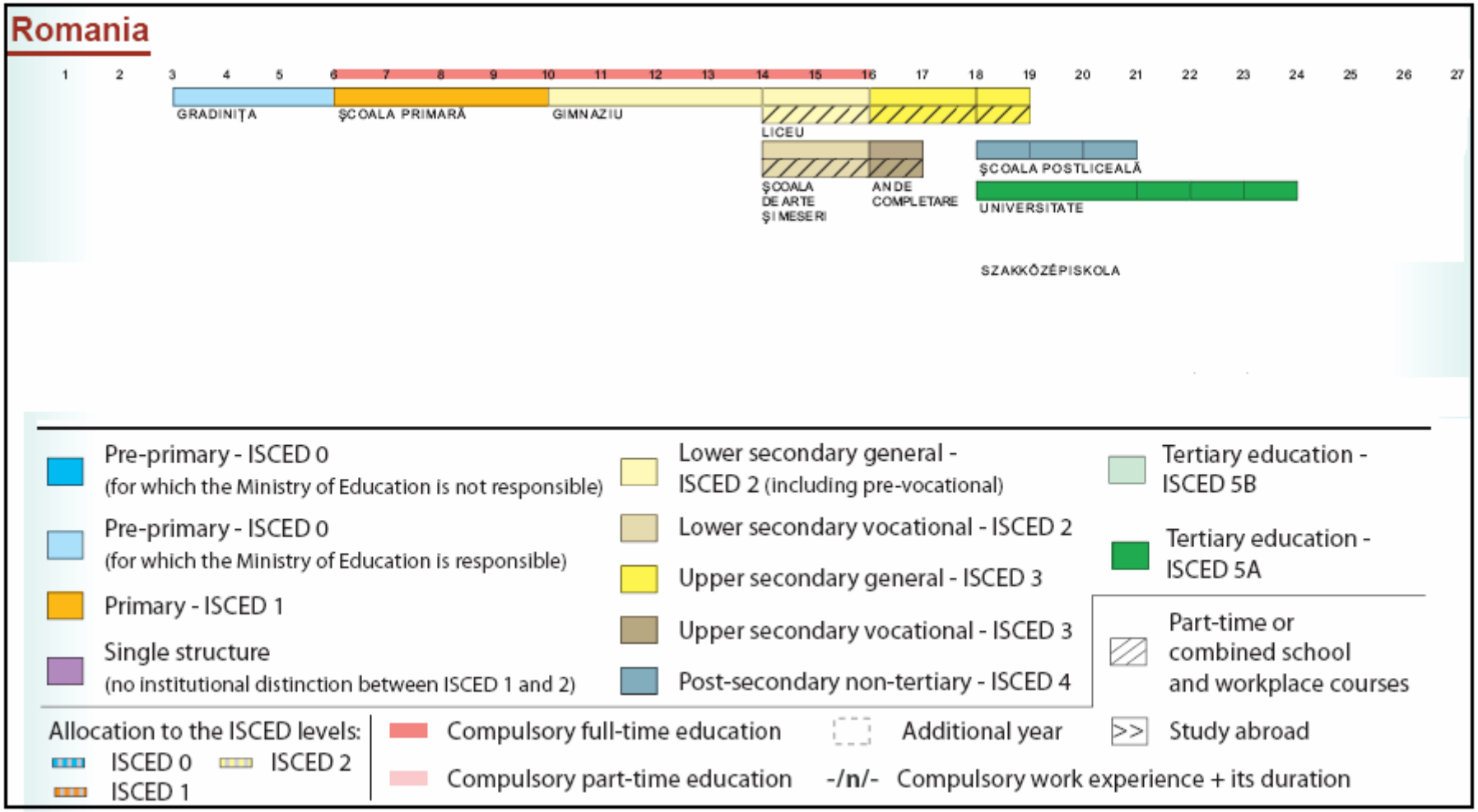
BULGARIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

38 PRIEDAS

RUMUNIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS STRUKTŪRA

Šaltinis: Europos Komisijos Švietimo ir kultūros vykdomosios agentūros leidinys „The structure of European education systems 2009/10. Schematic diagrams“/ Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/tools/108EN.pdf [žiūrėta 2009 11 21]

39 PRIEDAS

EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ BLM FINANSAVIMO SISTEMŲ ASPEKTAI

Nr.	ES šalis	ES	Decentralizacijos lygis	Finansavimo šaltiniai	BLM tipų finansavimas	BLM mokestis		BLM finansinis savarankiškumas	BLM finansavimo principas	Pastabos
						Viešosios	Privačios			
1.	**BELGIJA** ***Flamandų bendruomenė***	**BE -nl**	**Aukštas**	✓ **FB (***dotacijos)* ✓ **BB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **RBĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	✓ **Bendruomenės BLM –** turi finansinį savarankiškumą, bet yra kontroliuojamos ✓ **Savivaldybių BLM –** sprendžia pati savivaldybė; ✓ **Privačios BLM –** turi didžiausią autonomiją	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Mokyklinio vaučerio dydis nustatomas atsižvelgiant į labai daug socialinių kriterijų. Tokiu būdu nustatyta *vienam mokiniui* lėšų suma yra socialiai teisinga ir pritaikyta konkretiems asmenims.
	BELGIJA ***Prancūziškai kalbanti bendruomenė***	**BE -fr**	**Aukštas**	✓ **FB** *(dotacijos)* ✓ **BB** *(specialios dotacijos)* ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **RBĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	BLM **turi** finansinį savarankiškumą, tačiau turi saugoti visus išlaidas pagrindžiančius dokumentus, norėdamos gauti kompensaciją iš BB už patirtas išlaidas	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BB yra numatytos *trijų tipų* specialiosios tikslinės dotacijos, o taip pat specialiosios programos, pagal kurias gali būti apmokamos BLM skirtingų kategorijų išlaidos. BLM turi atitikti nustatytus reikalavimus.
	BELGIJA ***Vokiškai kalbanti bendruomenė***	**BE -de**	**Aukštas**	✓ **FB** *(dotacijos)* ✓ **BB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **RBĮ** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Turi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Vokiškai kalbanti bendruomenė yra pati mažiausia, pagrindinis BB pajamų šaltinis yra dotacijos iš FB ir vietinės rinkliavos, todėl didžiąja dalimi BLM finansuojamos iš FB per BB**.**

2.	**ITALIJA**	**IT**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **RB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	2 pagrindiniai BLM finansavimo šaltiniai – VB (ugdymo išl.) ir RB (BLM aplinka), tačiau regionai gali pavesti savivaldybėms ar provincijoms teikti BLM tam tikras paslaugas (pvz., šildymo, vandens, ryšio ir t.t.)
3.	**LIUKSEMBURGAS**	**LU**	**Žemas**	✓ **VB** (2/3) ✓ **KB** (1/3) ✓ **VMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Skiriasi:** **Pradinės BLM** - VB (2/3) ir KB (1/3); **Vidurinės BLM** – 100 proc. iš VB	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Liuksemburge mokinių tėvai nepriklausomai nuo gyvenamosios teritorijos gali laisvai rinktis tik bet kurią žemesnę vidurinę BLM, o pradinės BLM – negali.
4.	**OLANDIJA**	**NL**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **MNCB** ✓ **PMTĮ** ✓ **NMTĮ** ✓ **PP** ✓ **RĮ** ✓ **PSO**	**Skiriasi**	**TAIP**	**TAIP**	**Pradinės BLM – turi.** **Vidurinės BLM –** turi **iš dalies,** įstatymų nustatytose ribose.	***„per capita“*** **Norminis finansavimas** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Viešosios ir privačios BLM gali nustatyti įmokas už privalomą ugdymą, tačiau šios įmokos turi būti sumokamos į VB.
5.	**PRANCŪZIJA**	**FR**	**Aukštas**	✓ **VB** (80%) ✓ **RB** ✓ **DB** ✓ **MNCB** ✓ **RĮ** ✓ **NMTĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Skiriasi:** 1. **pradinės BLM** – VB ir MNCB; 2. **žemesnės vid. BLM** – VB ir DB; 3. **aukštesnės vid. BLM** – VB ir RB.	**NE**	**TAIP**	**Vidurinės BLM turi.** **Pradinės BLM –** sprendžia konkretus municipalitetas	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Pagrindinis finansavimo šaltinis – VB, tačiau kitą dalį finansuoja MNCB, DB arba RB, priklausomai nuo to, kas yra BLM steigėjas. Vienas iš Prancūzijos švietimo politikos tikslų – suteikti BLM daugiau finansinio savarankiškumo

6.	**VOKIETIJA**	**DE**	**Aukštas**	✓ **FB** (10%) ✓ **ŽB** ✓ **RB** ✓ **SVB** ✓ **MNCB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **PSO** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Turi iš dalies** (paskutiniais metais BLM savarankiškumas didėja)	**NEBŪTINAI** **Priklauso nuo *Lander* (žemės)**	90% BLM finansavimo sudaro ŽB (80%) ir vietinės valdžios biudžeto(20%) (RB, SVB, MNCB) lėšos. Siekiant subalansuoti išlaidas tarp ŽB ir vietinių biudžetų, iš ŽB gali būti skiriamos vienkartinės dotacijos ir kompensacijos (pvz., BLM statybos darbams, mokinių pervežimo organizavimui finansuoti ir pan.)
7.	**AIRIJA**	**IE**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Turi** (visiška autonomija)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Daugiausia BLM finansuojamos iš VB, SVB dalis yra mažesnė.
8.	**DANIJA**	**DK**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **PSO** ✓ **ES SF**	**Skirtingas:** Pradinės-žemesnės vidurinės BLM – VB ir SVB; Aukštesnės vidurinės BLM – VB ir steigėjo lėšų	**NE**	**TAIP**	**Turi** (visiška autonomija)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai*** ***„Taximenter System“***	Danija vienodai finansuoja viešąsias ir privačias BLM, propaguoja mokyklų pasirinkimo laisvę. Jeigu privati BLM nustato mokestį už privalomą ugdymą – tokia dalimi mažinamas finansavimas iš VB. Tokiu būdu valstybė nepermoka, bet mokinių tėvai moka dvigubai (mokėdami mokesčius į VB ir tiesiogiai BLM už privalomą ugdymą).
9.	**JUNGTINĖ KARALYSTĖ** **Didžioji Britanija** **ANGLIJA**	**UK - ENG**	**Aukštas**	✓ **UKVB** ✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Savivaldybės pagal Anglijos Vyriausybės nustatytas taisykles, bei konsultuodamiesi su BLM, nustatyto 3 m. BLM biudžetus. Gavusios iš Anglijos VB dotacijas – paskirsto jas pagal mokyklų patvirtintus biudžetus

	JUNGTINĖ KARALYSTĖ **Didžioji Britanija** **VELSAS**	**UK - WLS**	**Aukštas** (bet mažesnis už Anglijos)	✓ **UKVB** ✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **RBĮ** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM finansuojamos pan. Kaip Anglijoje, tik Savivaldybės nustato BLM biudžetus 1 m. Nuo 2010 m. planavimas vyks 3 m. Tokiu būdu bus užtikrintas efektyvesnis lėšų planavimas bei paskirstymas. Velso Vyriausybė turi teisę nustatyti minimalų BLM biudžeto ribą.
	JUNGTINĖ KARALYSTĖ **Didžioji Britanija** **ŠKOTIJA**	**UK - SCT**	**Aukštas**	✓ **UKVB** ✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **RBĮ** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Turi iš dalies** (80% patvirtinto biudžeto lėšų gali naudoti savo nuožiūra)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Škotijos vyriausybė kasmet nustato savivaldybėms BLM išlaidoms turtui įsigyti, modernizavimo projektams įgyvendinti bei mokyklų įrangai pirkti finansavimo normas.
	JUNGTINĖ KARALYSTĖ **ŠIAURĖS AIRIJA**	**UK - NA**	**Žemas**	✓ **UKVB** ✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **RBĮ** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM finansavimas panašus į Anglijos ir Velso
10.	**GRAIKIJA**	**EL**	**Aukštas**	✓ **VB** (100%) ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Viešąsias BLM visiškai finansuoja valstybė (ugdymo proceso išlaidos – iš kasmetinio VB, o BLM aplinka – iš Viešojo investicinio fondo). Privačios BLM negauna iš valstybės biudžeto finansavimo

11.	**ISPANIJA**	**ES**	**Aukštas**	✓ **VB** (11,9%) ✓ **RB** (83,2%) ✓ **MNCB** (4,9%) ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP/ NE**	**Turi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Privačios BLM gali būti visiškai finansuojamos iš VB (tokios BLM negali imti mokesčio už privalomą ugdymą), iš dalies finansuojamos iš VB (gali nustatyti tam tikro dydžio mokestį), o nepriklausomos nuo VB finansavimo privačios BLM (savo nuožiūra nustato mokestį).
12.	**PORTUGALIJA**	**PT**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **MNCB** ✓ **PMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**TAIP**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Tiek viešosios, tiek privačios vidurinės BLM turi teisę nustatyti mokestį už privalomą ugdymą. Municipalitetai finansuoja tik pradines ir žemesnes vidurines BLM.
13.	**AUSTRIJA**	**AT**	**Aukštas**	✓ **FB** ✓ **RB** ✓ **MNCB** ✓ **PSO** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Nevienodas:** Pradinės ir žemesnės vidurinės BLM – FB ir RB; Aukštesnės vidurinės BLM – FB (100%)	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Ateityje numatyta didinti BLM finansinį savarankiškumą. Atlyginimai mokytojams mokami iš RB, o vėliau kompensuojami iš FB.
14.	**SUOMIJA**	**FI**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **RB** ✓ **MNCB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Priklauso nuo municipalitetų sprendimo suteikti ar ne BLM finansinį savarankiškumą**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Provincijos, municipalitetai iš VB gauna dotacijas, kurias skirsto BLM ir pačios nusprendžia suteikti BLM teisę savarankiškai disponuoti šioms lėšomis, ar jį apriboti.

15.	**ŠVEDIJA**	**SE**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **MNCB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Priklauso nuo municipalitetų sprendimo suteikti ar ne BLM finansinį savarankiškumą**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Municipalitetas gavęs iš **valstybės biudžeto bendrąją dotaciją** (kurios dydis priklauso nuo toje teritorijoje gyventojų skaičiaus, socialinės padėties ir imigrantų skaičiaus), pats nustato dotuotų lėšų panaudojimo tikslus (kiek švietimui, kiek sveikatos apsaugai ir pan.). **Nacionaliniai įstatymai nereglamentuoja** tvarkos, kaip turi būti paskirstytos dotacijų lėšos mokykloms, todėl kiekvienas municipalitetas nustato savo lėšų paskirstymo mokykloms taisykles. **Mokytojų atlyginimus** nustato ne municipalitetai ar valstybė, o mokyklos, kurios šiais klausimais bendradarbiauja tiek su konkrečiu mokytoju, tiek su mokytojų profsąjunga.
16.	**ČEKIJA**	**CZ**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **RB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Nevienodas** Pradinės BLM – iš VB ir SVB; Vidurinės BLM – iš VB ir RB	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Labai aukštas centralizacijos lygis švietimo srityje – tiek administracine prasme, tiek finansine. Valstybės lygiu nustatomos taisyklės, kurių privalo griežtai laikytis regionai, savivaldybės bei BLM.
17.	**ESTIJA**	**EE**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **PSO** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM finansavimo sistema labai panaši į Lietuvos. Valstybės BLM finansuojamos iš VB, savivaldybių – iš VB ir SVB, o privačios – iš VB ir steigėjų lėšų.

18.	**KIPRAS**	**CY**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Nors BLM finansavimas taikomas pagal principą „pinigai paskui mokinį“, privačios BLM negauna finansavimo iš VB.
19.	**LATVIJA**	**LV**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM finansavimo sistema panaši į Lietuvos, tačiau mokiniams perėjus iš vienos savivaldybės BLM į kitą, jeigu BLM priklauso tai pačiai apskričiai – mokyklinio vaučerio lėšos neturi būti perskaičiuojamos tarp tų savivaldybių.
20.	**LENKIJA**	**PL**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (arba labai mažas)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Lenkijoje naudojamas MK, kurio skaičiavimo metodas labai panašus į Lietuvos MK apskaičiavimą, tačiau Lenkijoje MK nustatomas atsižvelgiant į BLM ***realų mokinių skaičių****, o ne į sutartinių.*
21.	**MALTA**	**MT**	**Žemas**	✓ **VB** (100%) ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Skirtingai nuo kitų ES valstybių, *regionai ir savivaldybės* ***neskiria*** mokykloms finansavimo. Valstybė kompensuoja mokinių tėvams įmokas už privalomą ugdymą privačiose BLM, mažindama tokių įmoku dalimi mokesčių naštą.
22.	**SLOVAKIJA**	**SK**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **MNCB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Iki Slovakijoje įvykdytos BLM finansavimo reformos vidurinės BLM buvo finansuojamos 100% iš VB, priešingai negu Lietuvoje, kuomet iki reformos, BLM buvo finansuojamos daugiausia iš SVB.

23.	**SLOVĖNIJA**	**SL**	**Žemas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **MNCB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Nevienodas:** Pradinės ir žemesnės vidurinės BLM – iš VB ir SVB Aukštesnės vidurinės BLM – iš VB	**NE**	**TAIP/ NE**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	Jeigu BLM gauna finansavimą iš VB, joms yra uždrausta imti mokesčius už privalomą ugdymą. Mokytojų atlyginimai yra nustatomi atsižvelgiant į kvalifikacinius reikalavimus, kurias nustato mokyklos direktorius suderinęs su Švietimo ministru.
24.	**VENGRIJA**	**HU**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **RB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai*** ***„Normative contribution“***	Normatyvai skiriami tiesiogiai BLM steigėjams (didžioji dalis yra savivaldybių BLM, todėl normatyvas skiriamas vietinės valdžios biudžetams). Kai BLM steigėjas yra regionas – gautą *normatyvą* paskirsto BLM savo nuožiūra, tačiau pagrindinis tikslas – garantuoti tokį finansavimą, kad mokyklos tinkamai įgyvendintų ir organizuotų privalomą ugdymą, pagal įstatymuose nustatytus tikslus, uždavinius ir reikalavimus.
25.	**BULGARIJA**	**BG**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **RB** ✓ **SVB** ✓ **PBP** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi** (paskutiniais metais BLM stengiamasi suteikti daugiau finansinio savarankiškumo)	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM suteikta teisė nepanaudotas mokyklinio vaučerio lėšas perkelti į kitų metų mokyklinį biudžetą
26.	**RUMUNIJA**	**RO**	**Aukštas**	✓ **VB** ✓ **SVB** ✓ **NMTĮ** ✓ **RĮ** ✓ **PP** ✓ **ES SF**	**Vienodas**	**NE**	**TAIP**	**Neturi**	***„per capita“*** ***Mokyklinio vaučerio pagrindai***	BLM finansavimo sistema panaši į Lietuvos, tačiau Rumunijos BLM turi dar mažiau finansinio savarankiškumo, negu Lietuvos BLM.

***Lentelėje vartojami santrumpos:**

BLM – bendrojo lavinimo mokykla
FB – Federalinis biudžetas
VB – Valstybės (Vyriausybės) biudžetas
RB – regiono (apskrities) biudžetas
SVB – savivaldybių (provincijų) biudžetas
MNCB – municipalinis biudžetas
BB – Bendruomenės biudžetas (aktualu Belgijai)
KB – komunų biudžetas (vietinės valdžios, pvz., Liuksemburge)
DB – departamentų biudžetas (Prancūzija)
ŽB – žemių biudžetas (Vokietija)
UKVB – Jungtinės Karalystės Vyriausybės biudžetas
PBP – Pasaulio banko paskola
PMTĮ – Privalomi mokinių tėvų įnašai
NMTĮ – neprivalomi (savanoriški) mokinių tėvų įnašai (parama)
PSO – privataus sektoriaus organizacijų įnašai (dažniausiai finansuojant BLM projektus)
RBĮ – Religinių bendruomenių biudžetas (tai atvejais, kad BLM yra religinės bendruomenės)
RĮ – rėmėjų įnašai
PP – papildomos mokyklos pajamos (iš ūkinės-komercinės veiklos, turto nuomos, teikiamų paslaugų ir pan.).
ES SF – Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama

Lentelėje vartojamos sąvokos:

Decentralizacijos lygis – ES valstybėje narėje atsakomybės ir įgaliojimų švietimo srityje perdavimas demokratiškai suformuotiems ir nepriklausomiems žemesnių viešojo valdymo lygių subjektams (regionams, savivaldybėms, municipalitetams ir pan.), suteikiant jiems daugiau valdžios įgaliojimų, bet nebūtinai daugiau finansinių galių. Lentelėje decentralizacijos lygis nustatomas: aukštas arba žemas.

Finansavimo šaltiniai – tai BLM lėšų gavimo šaltiniai.

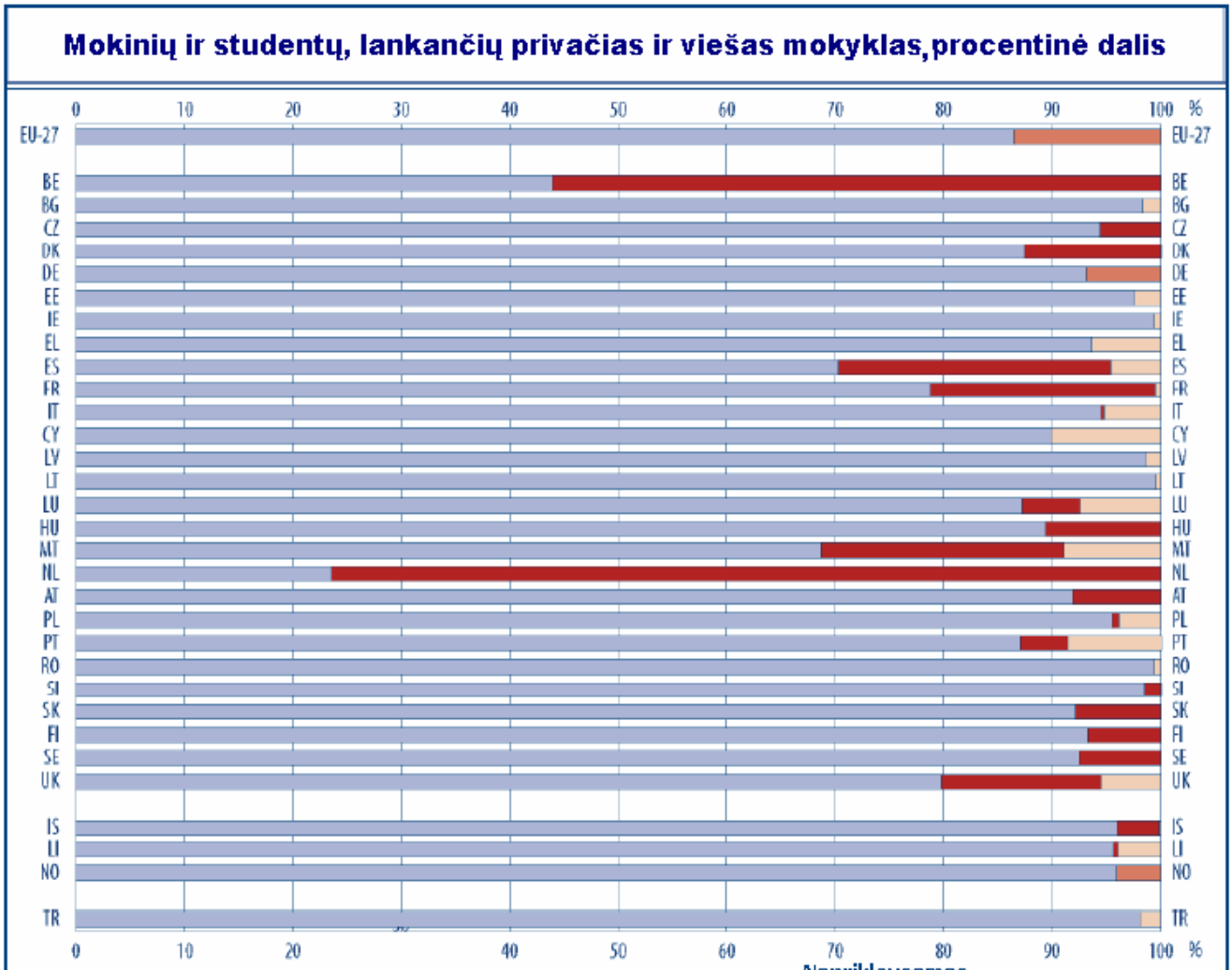
BLM tipų finansavimas – tai pradinių, žemesnių vidurinių arba aukštesnių vidurinių BLM finansavimas – kai kuriose ES šalyse gali skirtis.

BLM finansinis savarankiškumas – BLM teisė planuoti, vykdyti mokyklos biudžetą, taip pat disponuoti biudžeto lėšomis savo nuožiūra.

BLM finansavimo principas – tai ES valstybės pasirinktas būdas, kuris naudojamas valstybės biudžeto lėšų paskirstymui BLM („*pinigai paskui mokinį*“ kitaip dar vadinamas „*per capita*“).

40 PRIEDAS

MOKINIŲ, LANKANČIŲ VIEŠĄSIAS IR PRIVAČIAS BLM SANTYKIS EUROPOJE

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
	86.5	43.9	98.4	94.4	87.5	93.2	97.6	99.4	93.7	70.3	78.8	94.5	89.9	98.7	99.5	87.2	89.4	68.7	23.6	91.9	95.5	87.1	99.4	98.5	92.2	93.3	92.5	79.8	96.0	95.7	95.9	98.1
	:	56.1	-	5.6	12.5	:	-	-	-	25.1	20.7	0.3	-	-	-	5.4	10.6	22.4	76.4	8.1	0.7	4.3	-	1.5	7.8	6.7	7.5	14.7	3.9	0.4	:	-
	:	-	1.6	-	0.1	:	2.4	0.6	6.3	4.6	0.5	5.2	10.1	1.3	0.5	7.4	-	8.9	0.0	-	3.8	8.7	0.6	0.1	0.0	-	0.0	5.5	0.1	3.9	:	1.9
	13.5	56.1	1.6	5.6	12.5	6.8	2.4	0.6	6.3	29.7	21.2	5.5	10.1	1.3	0.5	12.8	10.6	31.3	76.4	8.1	4.5	12.9	0.6	1.5	7.8	6.7	7.5	20.2	4.0	4.3	4.1	1.9

Šaltinis : Eurostat, UOE (data extracted July 2008).

41 PRIEDAS

Moksleivių tėvų ir mokytojų požiūrio į BLM finansavimą ir mokymosi paslaugų kokybę tyrime dalyvavusių BLM sąrašas

1. Pradinė mokykla „Lokiukas“;
2. Pradinė mokykla „Svaja“;
3. Pradinė mokykla „Nemunėlis“;
4. Vilniaus „Saulėtekio“ vidurinė mokykla;
5. Jono Basanavičiaus vidurinė mokykla;
6. Tuskulėnų vidurinė mokykla;
7. Vilniaus „Juventos“ gimnazija;
8. Salomėjos Neries gimnazija;
9. Vilniaus licėjus.

42 PRIEDAS

TYRIMO ANKETA

MOKYTOJŲ POŽIŪRIS Į BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO SISTEMĄ IR MOKYMOSI KOKYBĘ

Jūsų nuomonė yra labai svarbi, turint tikslą sužinoti, kaip mokyklų bendruomenės nariai vertina dabartinę mokyklų finansavimo sistemą. Apklausa anoniminė, todėl Jūsų atsakymai nebus skelbiami. Jūsų nuomonė padės įvertinti dabartinę bendrojo lavinimo mokyklos finansavimo padėtį bei išsiaiškinti, ar šiuo metu naudojami finansavimo principai yra pagrįsti, efektyvūs, optimalūs, užtikrinantys tikslą gerinti švietimo paslaugų kokybę.

1. **Kaip vertinate bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą?**
   a. **Labai gerai**
   b. **Gerai**
   c. **Patenkinamai**
   d. **Blogai**
   e. **Labai blogai**
   f. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Atsakymą argumentuokite_____

_____

2. **Kaip Jūs manote, kokiomis lėšomis bendrojo lavinimo mokyklos finansuojamos šiandien?**
   a. **Valstybės biudžeto lėšomis**
   b. **Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis**
   c. **Valstybės, savivaldybių ir privačiomis lėšomis**
   d. **Savivaldybių biudžeto lėšomis ir privačiomis lėšomis**
   e. **Nesu informuotas apie lėšų skirstymo mokykloms tvarką**

Kitas atsakymas *(nurodomi kiti Jums žinomi finansavimo šaltiniai)*_____

_____

3. **Ar žinote, pagal kokį principą yra skiriamos lėšos mokykloms?**
   a. **Taip, žinau**
   b. **Ne, nesu informuotas**

Atsakymas *(jeigu atsakėte „Taip“)*_____

4. **Ar žinote, kaip paskirstomos „mokinio krepšelio“ lėšos?**
   a. **Taip**
   b. **Ne**

Atsakymą argumentuokite*(jeigu atsakėte „Taip“)*_____

_____

5. **Ar žinote, kokią sumą sudaro „mokinio krepšelio“ lėšos šiais metais?**
   a. **Taip, žinau**
   b. **Ne, nežinau**

Nurodykite sumą *(jeigu žinote; galima nurodyti netikslią sumą)*_____

_____

6. Ar pritariate mokyklų finansavimui pagal principą „pinigai paskui mokinį“?
   a. Taip, visiškai
   b. Ne, visai nepritariu
   c. Neturiu nuomonės šiuo klausimu

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____
_____

7. Ar esate informuoti apie Europos Sąjungos struktūrinių fondų mokykloms skiriamą finansavimą?
   a. Taip, esu labai gerai informuotas
   b. Kažką esu girdėjęs
   c. Ne, apie tai nieko negirdėjau

Atsakymą argumentuokite *(jeigu esate informuotas)*_____
_____

8. Ar Jūsų mokykla dalyvavo Europos Sąjungos programose ir gavo finansavimą įgyvendinamiems projektams?
   a. Taip
   b. Ne
   c. Nežinau

Jeigu „Taip“, koks projektas, kuriais metais?_____
_____

9. Kaip Jūs manote, ar mokymo/mokymosi kokybei turi įtakos skiriamas finansavimas?
   a. Taip, turi
   b. Ne, neturi
   c. Nežinau

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____
_____

10. Kaip Jūs manote, ar pedagogų atlyginimų didinimas turi/neturi įtakos švietimo kokybei?
   a. Manau, kad neturi
   b. Manau, kad turi
   c. Neturiu nuomonės šiuo klausimu

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____
_____

11. Kaip Jūs manote, ar mokykloms yra būtinas papildomas finansavimas norint pagerinti mokymo/mokymosi kokybę?
   a. Taip, jo labai reikia
   b. Ne, jo visai nereikia
   c. Gali būti, o gali nebūti – tai nieko nepakeis
   d. Neturiu nuomonės šiuo klausimu

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____
_____

12. Ar Jūsų mokykloje veikia „Pagalba mokykloms“ fondai ar kiti panašūs fondai?

a. **Taip, mokinių tėveliams <u>tenka mokėti</u> tam tikrą pinigų sumą per mokslo metus**
b. **Taip, mokinių tėveliai <u>gali skirti</u> 2 proc. nuo savo pajamų mokesčio mokyklai**
c. **Ne, apie tai nieko negirdėjau, jokių papildomų lėšų, skirtų mokyklai, nei mokiniai, nei jų tėveliai nemoka**

Atsakymą argumentuokite *(jeigu pasirinkote „a“ atsakymo variantą)*_____

_____

13. Ar mokymo/mokymosi kokybė nuo 2002 metų pasikeitė/keičiasi?

a. **Tik gerėja**
b. **Visai nesikeičia**
c. **Blogėja**
d. **Nežinau**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____

_____

14. Kelintais metais Jūs užbaigėte bendrojo lavinimo mokyklą?

Atsakymas_____

15. Ar mokymo/mokymosi <u>kokybė</u>, lyginant Jūsų mokymąsi su dabartiniu mokymusi, pasikeitė?

a. **Taip, pasikeitė į gerą pusę**
b. **Visai nepasikeitė**
c. **Palyginti, tik pablogėjo**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____

_____

16. Kaip Jūs manote, ar mokestis už mokslą, palyginus su Jūsų mokymosi metais, pabrango?

a. **Taip, manau žymiai pabrango**
b. **Ne, manau nepabrango**
c. **Manau, kad sumažėjo**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____

_____

17. Koks, Jūsų nuomone, būtų optimaliausias, efektyviausias ir idealiausias mokyklų finansavimo variantas?

Atsakymas_____

_____

_____

18. Kaip Jūs manote, ar švietimas yra prioritetinė Lietuvos biudžeto finansavimo sritis?

a. **Taip**
b. **Ne**
c. **Nežinau**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą *(kodėl?)*_____

_____

***

19. Šią anketą užpildė:
- **a. 1-4 klasės mokytojas**
- **b. 5-8 klasės mokytojas**
- **c. 9-10 klasės mokytojas**
- **d. 11-12 klasės mokytojas**

20. Jūsų mokykla:
- **a. Pradinė**
- **b. Vidurinė**
- **c. Gimnazija**
- **d. Nevalstybinė (privati)**

Dėkojame už atsakymus

43 PRIEDAS

TYRIMO ANKETA

MOKINIŲ TĖVŲ POŽIŪRIS Į BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ FINANSAVIMO SISTEMĄ IR MOKYMOSI KOKYBĘ

Jūsų nuomonė yra labai svarbi, turint tikslą sužinoti, kaip mokyklos bendruomenės nariai vertina dabartinę mokyklų finansavimo sistemą. Apklausa anoniminė, todėl Jūsų atsakymai nebus skelbiami ir tikrai neturės įtakos Jūsų vaikui. Jūsų nuomonė padės sužinoti, kaip vertinamas dabartinis bendrojo lavinimo mokyklos finansavimas, bei išsiaiškint ką mano mokinių tėveliai apie šiuo metu naudojamus finansavimo principus, jų pagrįstumą, efektyvumą, optimalumą, ir ar jų pakanka švietimo paslaugų kokybei gerinti.

21. Kaip vertinate bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo sistemą?

a. **Labai gerai**
b. **Gerai**
c. **Patenkinamai**
d. **Blogai**
e. **Labai blogai**
f. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____

_____

22. Kokius šių dienų bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo šaltinius Jūs žinote?

Atsakymas _____

_____

23. Ar girdėjote apie „mokinio krepšelio“ principą, pagal kurį yra skiriamos lėšos mokykloms?

a. **Taip, girdėjau**
b. **Ne, nesu informuotas**

24. Ar žinote, kaip mokykloje paskirstomos „mokinio krepšelio“ lėšos?

a. **Taip**
b. **Ne**

Argumentuokite atsakymą *(jeigu atsakėte „Taip“)*_____

_____

25. Ar žinote, kokią sumą sudaro „mokinio krepšelio“ lėšos šiais metais?

a. **Taip, žinau**
b. **Ne, nežinau**

Nurodykite sumą *(jeigu žinote; galima nurodyti netikslią sumą)*_____

26. Kaip Jūs manote, ar „mokinio krepšelio“ suma keičiasi, ar yra pastovi kiekvienais metais?

a. **Keičiasi, paskutiniais metais tik didėja**
b. **Keičiasi, paskutiniais metais vis mažėja**
c. **Nesikeičia, kasmet išlieka pastovi**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą *(kodėl)*_____

_____

27. Ar pritariate mokyklų finansavimui pagal principą „pinigai paskui mokinį“?

a. **Taip, visiškai**
b. **Ne, visai nepritariu**
c. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą *(kodėl?)*_____
_____

28. Ar esate informuoti apie Europos Sąjungos struktūrinių fondų mokykloms skiriamą finansavimą?

a. **Taip, esu labai gerai informuotas**
b. **Kažką esu girdėjęs**
c. **Ne, apie tai nieko negirdėjau**

Atsakymą argumentuokite *(jeigu esate informuotas)*_____
_____

29. Kaip Jūs manote, ar mokymo/mokymosi kokybei turi įtakos skiriamas finansavimas?

a. **Taip**
b. **Ne**
c. **Nežinau**

30. Kaip Jūs manote, ar pedagogų atlyginimų didinimas turi/neturi įtakos švietimo kokybei?

a. **Manau, kad neturi**
b. **Manau, kad turi**
c. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____
_____

31. Kaip Jūs vertinate Jūsų vaiko mokymo/mokymosi kokybę?

a. **Labai gerai**
b. **Gerai**
c. **Patenkinamai**
d. **Blogai**
e. **Labai blogai**
f. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____
_____

32. Kaip Jūs manote, ar mokykloms yra būtinas <u>papildomas finansavimas</u> norint pagerinti mokymo/mokymosi kokybę?

a. **Taip, jo labai reikia**
b. **Ne, jo visai nereikia**
c. **Gali būti, o gali ir nebūti – tai nieko nepakeis**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite savo atsakymą_____
_____

33. Ar per mokslo metus Jūsų mokykloje yra renkamos privalomos rinkliavos ar įmokos?

a. **Taip, tenka mokėti tam tikrą pinigų sumą per tam tikrą laikotarpį**
b. **Ne, apie tai nieko negirdėjau, jokių papildomų lėšų, skirtų mokyklai, nemokame**

Atsakymą argumentuokite *(jeigu atsakėte teigiamai)*_____
_____

34. Ar Jūs skiriate 2 proc. savo pajamų mokesčio mokyklai?

a. **Taip**
b. **Ne**
c. **Nežinojau, apie tokią galimybę**

35. Kelintais metais Jūs užbaigėte bendrojo lavinimo mokyklą?
Atsakymas_____

36. Ar mokymo/mokymosi <u>kokybė</u>, lyginant Jūsų mokymąsi su Jūsų vaiko mokymusi, pasikeitė?

a. **Taip, pasikeitė į gerą pusę**
b. **Visai nepasikeitė**
c. **Palyginti, tik pablogėjo**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____
_____

37. Kaip Jūs manote, ar mokestis už mokslą, palyginus su Jūsų mokymosi metais, pabrango?

a. **Taip, manau žymiai pabrango**
b. **Ne, manau nepabrango**
c. **Manau, kad sumažėjo**
d. **Neturiu nuomonės šiuo klausimu**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą_____
_____

38. Kaip Jūs įsivaizduojate geriausią, optimaliausią ir efektyviausią bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo variantą?
Atsakymas_____
_____
_____

39. Kai Jūs manote, ar švietimas yra prioritetinė Lietuvos biudžeto finansavimo sritis?

a. **Taip**
b. **Ne**
c. **Nežinau**

Jeigu galite, argumentuokite atsakymą _____
_____

***

40. Šią anketą užpildė moksleivio:
- **a. Mama**
- **b. Tėvas**
- **c. Kitas asmuo**

41. Jūsų išsilavinimas:
- **a. Aukštasis (universitetinis/neuniversitetinis)**
- **b. Aukštesnysis ar jam prilygintas**
- **c. Vidurinis**
- **d. Profesinis**
- **e. Pagrindinis**

42. Jūsų vaikas mokosi:
- **a. Pradinėje mokykloje**
- **b. Vidurinėje mokykloje**
- **c. Gimnazijoje**
- **d. Licėjuje**
- **e. Nevalstybinėje mokykloje (privačioje)**

43. Kelintoje klasėje:
- **a. 1-4 kl.**
- **b. 5-8 kl.**
- **c. 9-12 kl.**

44. Ar Jūsų darbas yra susijęs su bendrojo lavinimo mokykla?
- **a. Taip**
- **b. Ne**
- **c. Ir taip, ir ne**

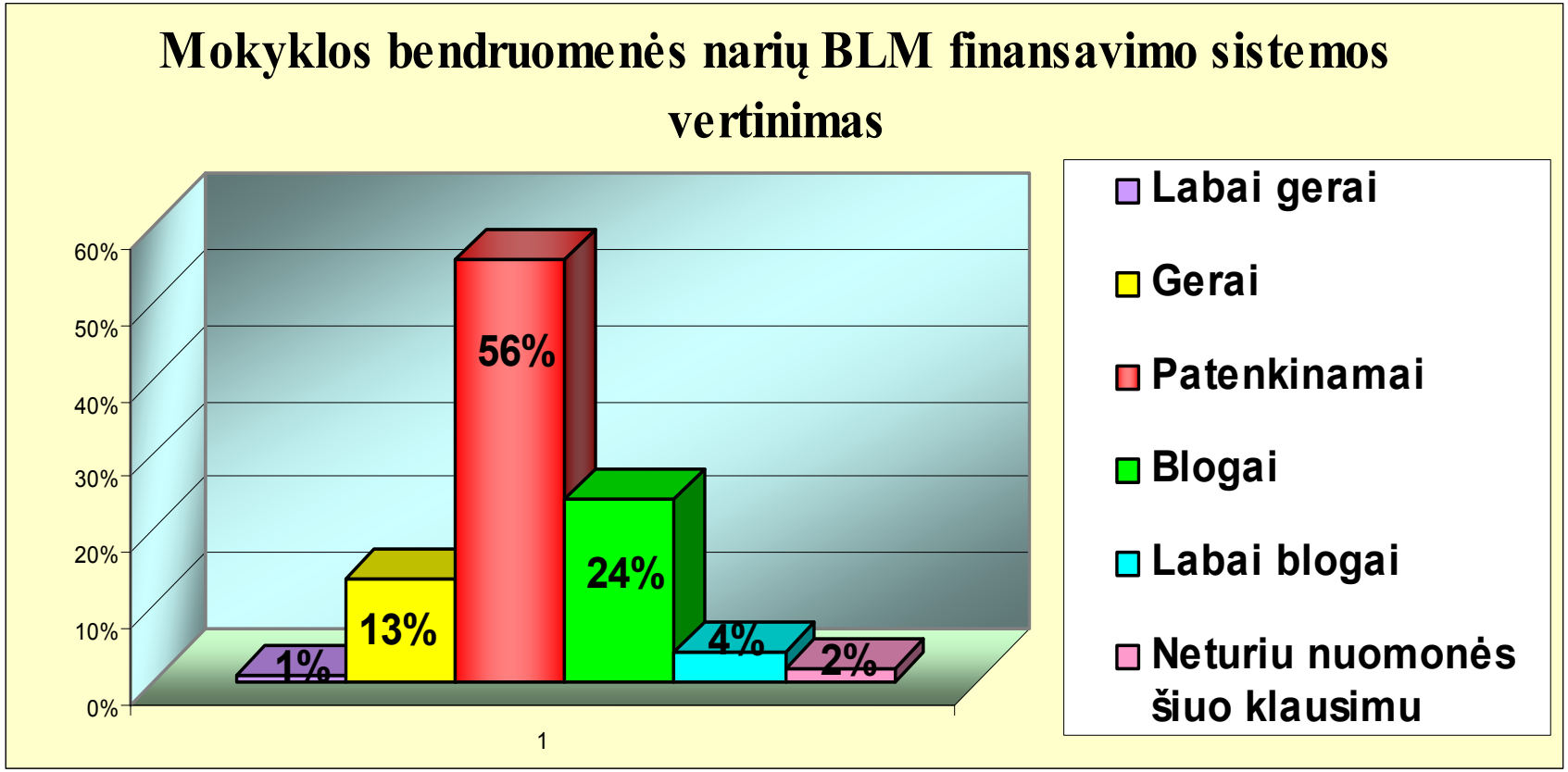
45. Anketa Jums perdavė:
- **a. Dukra**
- **b. Sūnus**

46. Kokio išsilavinimo, Jūsų nuomone, Jūsų vaikas sieks ateityje?
- **a. Aukštojo**
- **b. Aukštesniojo**
- **c. Profesinio**
- **d. Vidurinio**

Dėkojame už atsakymus

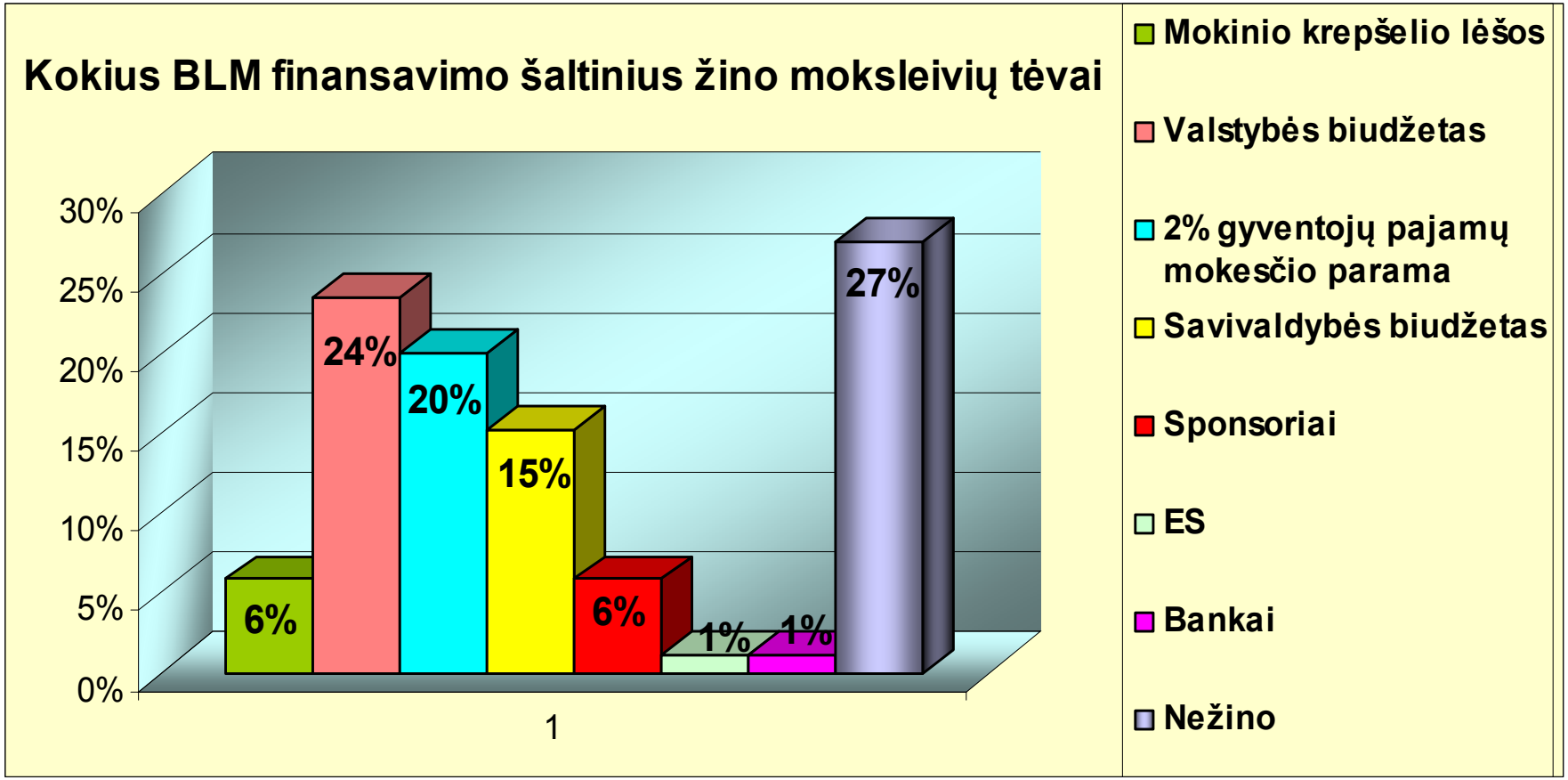
44 PRIEDAS

MOKYTOJŲ IR MOKINIŲ TĖVŲ POŽIŪRIS Į BLM FINANSAVIMO SISTEMĄ

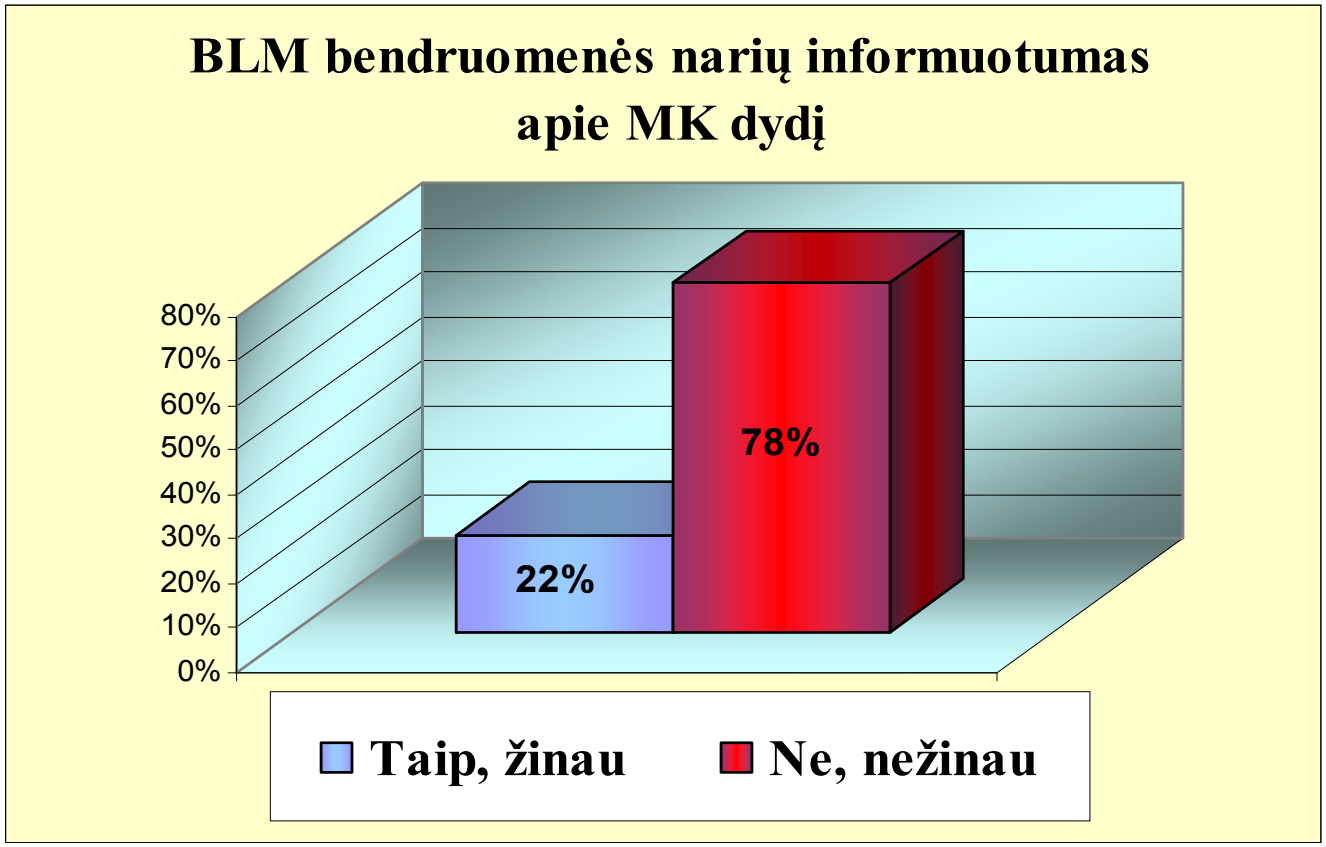
45 PRIEDAS

MOKINIŲ TĖVŲ INFORMUOTUMAS APIE BLM FINANSAVIMO ŠALTINIUS

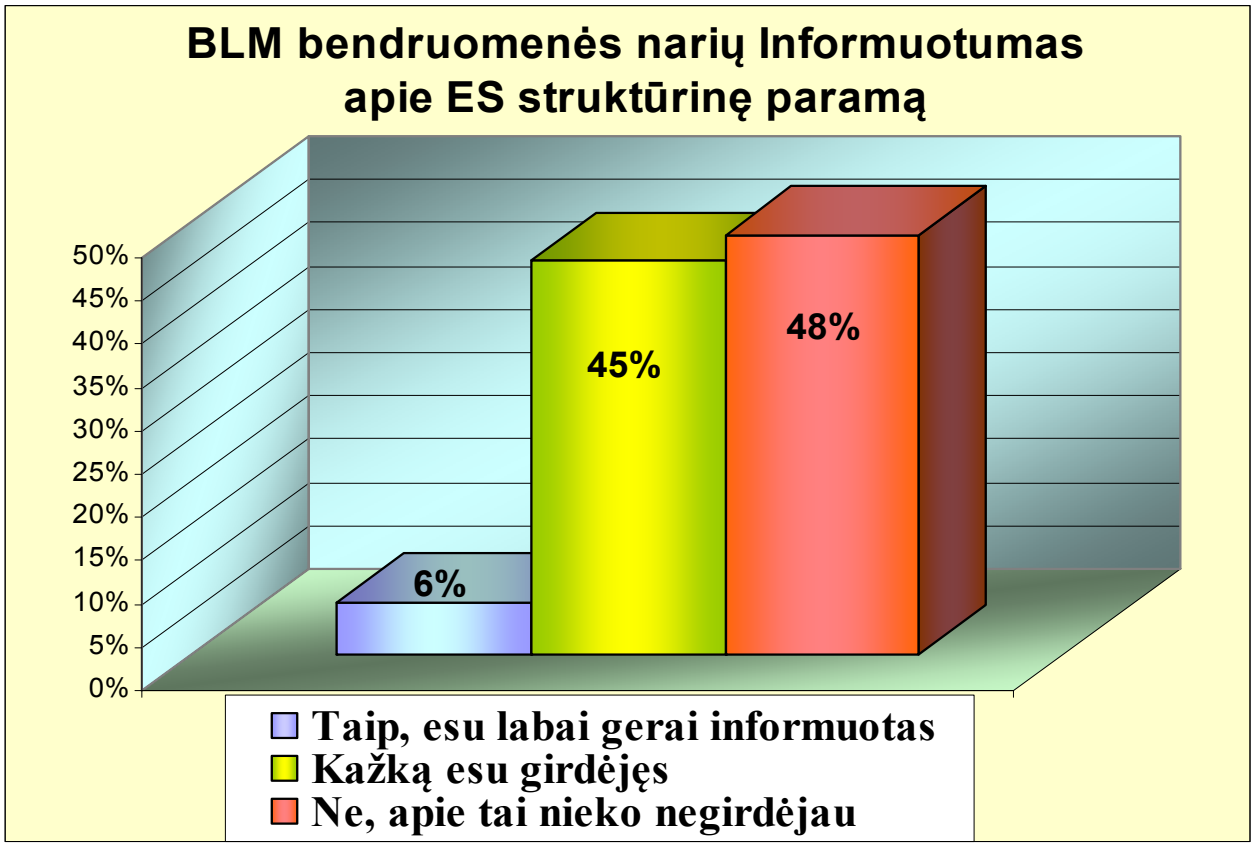
46 PRIEDAS

MOKYTOJŲ IR MOKINIŲ TĖVŲ INFORMUOTUMAS APIE MOKINIO KREPŠELIO DYDĮ

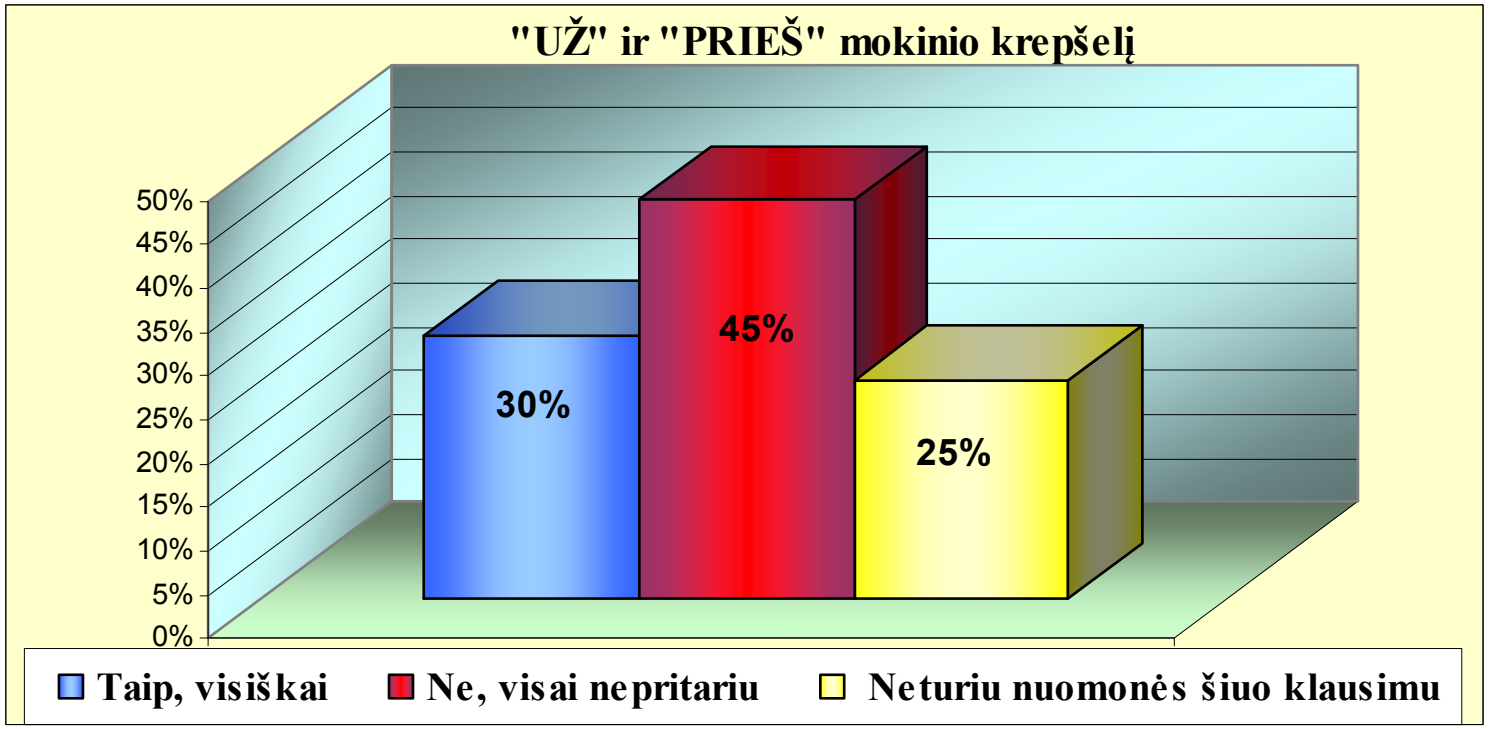
47 PRIEDAS

MOKYTOJŲ IR MOKINIŲ TĖVŲ INFORMUOTUMAS APIE EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ FINANSAVIMĄ

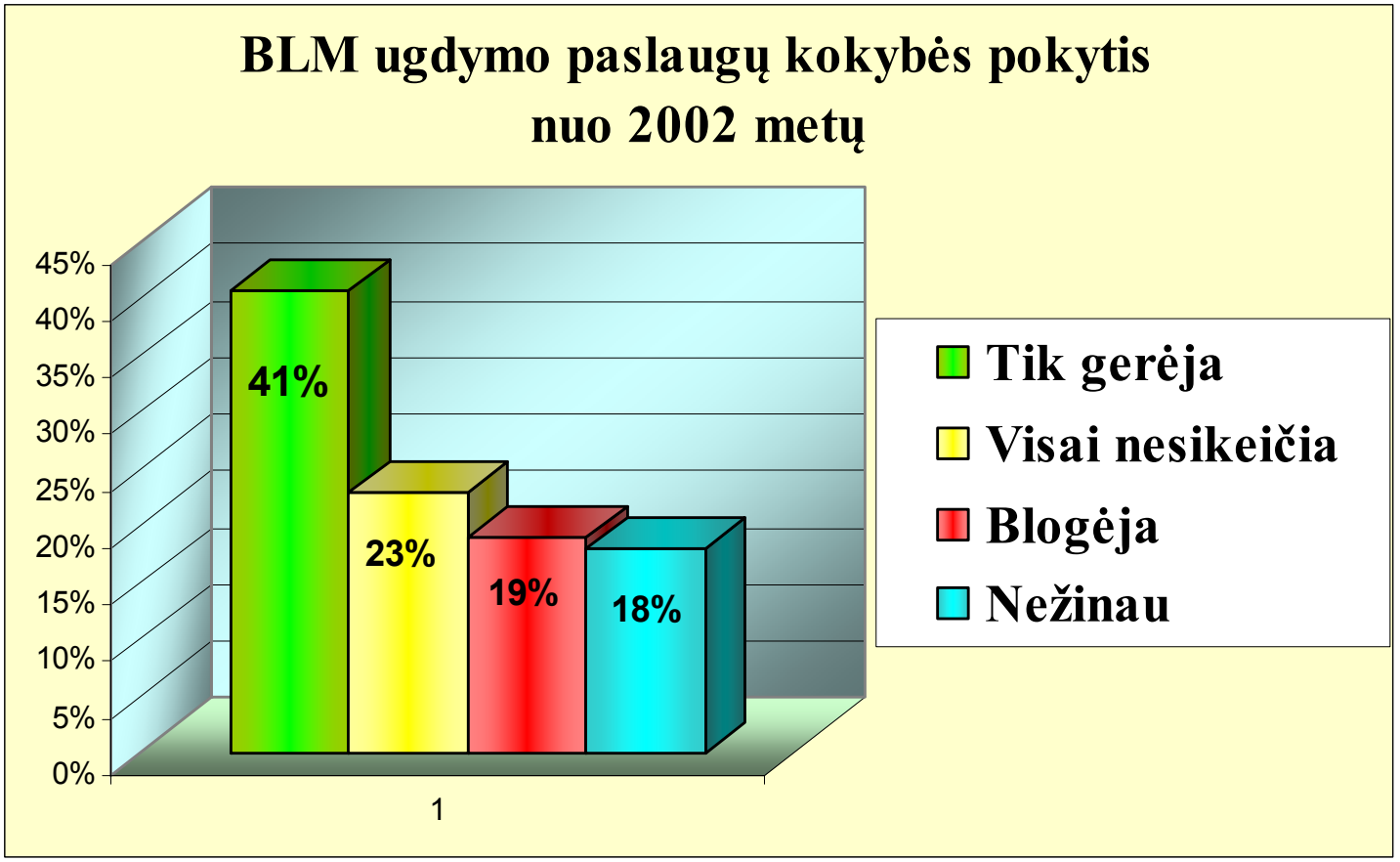
48 PRIEDAS

MOKYKLOS BENDRUOMENĖS NARIŲ POŽIŪRIS Į „PINIGAI PASKUI MOKINĮ“ FINANSAVIMO PRINCIPĄ

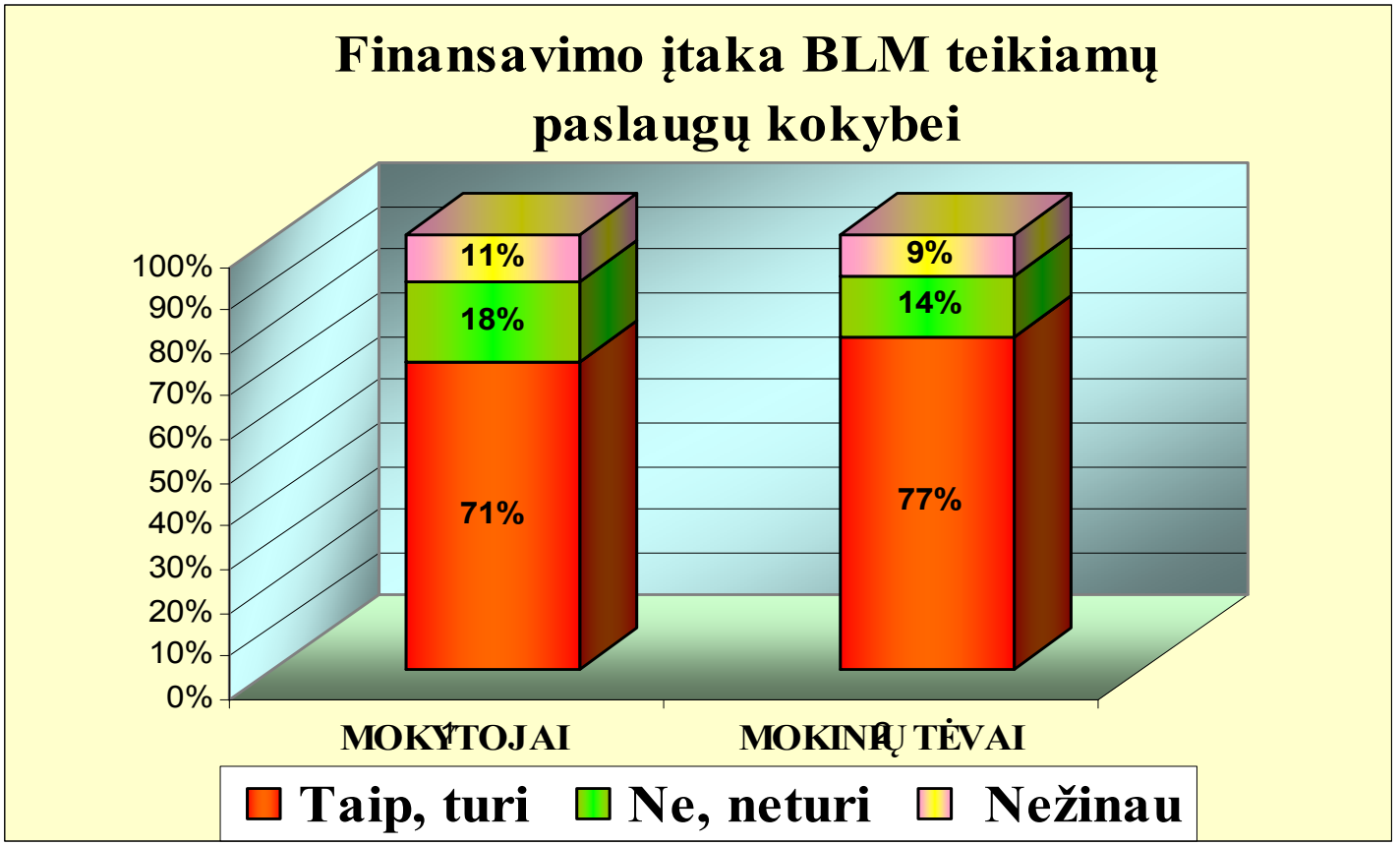
49 PRIEDAS

MOKYTOJŲ IR MOKINIŲ TĖVŲ POŽIŪRIS Į BENDROJO LAVINIMO UGDYMO PASLAUGŲ KOKYBĘ NUO 2002 M.

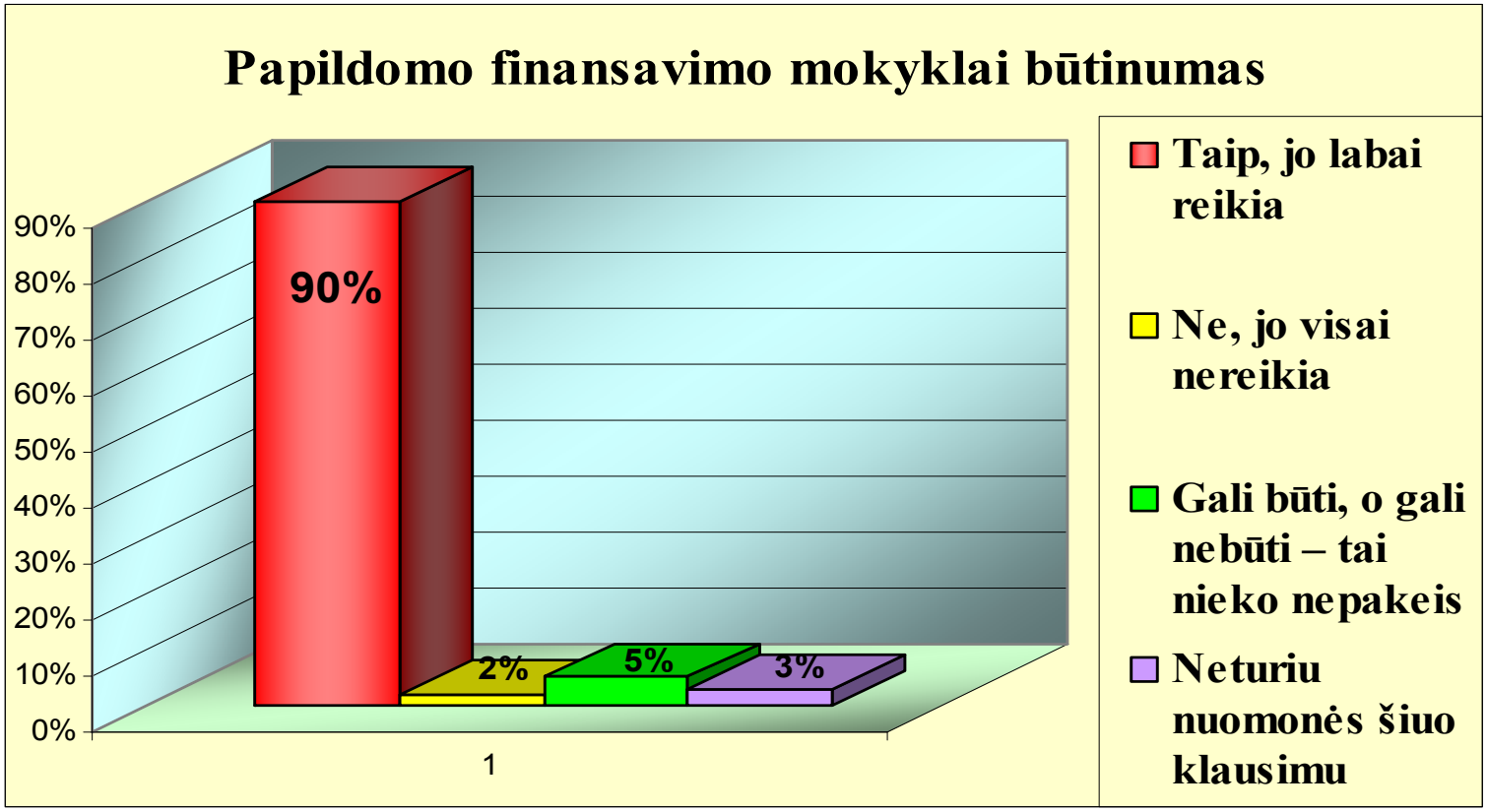
50 PRIEDAS

BLM BENDRUOMENĖS NARIŲ NUOMONĖ DĖL FINANSAVIMO POVEIKIO UGDYMO PASLAUGŲ KOKYBEI

51 PRIEDAS

BLM BENDRUOMENĖS NARIŲ NUOMONĖ DĖL MOKYKLŲ PAPILDOMO FINANSAVIMO

52 PRIEDAS

MOKYTOJŲ IR MOKINIŲ TĖVŲ POŽIŪRIS Į ŠVIETIMO FINANSAVIMO PRIORITETĄ

